

Ankara Üniversitesi
Kamu Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
(KAYAUM)

Ankara Üniversitesi Yayın No: 900
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 667
Kamu Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No: 32

MÜLKİYE MECMUASI

Mekteb-i Mülkiye Mezunları İttihad ve Teâvün Cemiyeti
Tarafından Her Ay İbtidâsında Neşr Olunur Mecmuadır

Sayı: 11 1 Kanûn-ı evv el 1325 (14 Aralık 1909)

Editör

Dr. Ahmet Tetik

Yayına Hazırlayan

Dr. Meryem Çakır Kantarcıoğlu

Ankara, 2025

Ankara Üniversitesi
Kamu Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
(KAYAUM)

Ankara Üniversitesi Yayın No: 900
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 667
Kamu Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın No: 32

MÜLKİYE MECMUASI

Mekteb-i Mülkiye Mezunları İttihad ve Teâvün Cemiyeti
Tarafından Her Ay İbtidâsında Neşr Olunur Mecmuadır

Sayı: 11 1 Kanûn-ı evvel 1325 (14 Aralık 1909)

Editör

Dr. Ahmet Tetik

Yayına Hazırlayan

Dr. Meryem Çakır Kantarcıoğlu

Ankara, 2025

Ankara Üniversitesi Yayınları: 900
A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 667
Kamu Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (KAYAUM): 32

MÜLKİYE MECMUASI

Mekteb-i Mülkiye Mezunları İttihad ve Teâvün Cemiyeti Tarafından
Her Ay İbtidâsında Neşr Olunur Mecmuadır
Sayı: 11 1 Kanûn-ı evvel 1325 (14 Aralık 1909)

Editör

Dr. Ahmet Tetik

Yayına Hazırlayan

Dr. Meryem Çakır Kantarcıoğlu

ISBN: 978-605-136-910-5
e-ISBN: 978-605-136-911-2

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASİMEVİ
10. Yıl Yerleşkesi Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 30/05/2025

İÇİNDEKİLER

Devlet-i Osmâniye'nin Son Bir Asırlık Târih-i Teceddüd ve İnkılâbı 1203-1324 (1789-1908).....	1
Ali Seydi Bey	
Yemen Şimendiferinin Güzergâhı ve Te'sîrâtı	19
A. Seni Bey	
Ulûm-ı İctimâiye ve Fenn-i İdâre.....	25
Bedîî Nuri Bey	
Ahkâm-ı Kânûniye ve Evâmir-i Umûmiye (Kânûn Hükümleri ve Genel Emirler)	29
Mâcid Bey	
Bir Hükûmet-i Meşrûtiyette Rüesâ-yı İdârenin Dâire-i Salâhiyetleri Ne Raddede Olmalıdır?	35
Cevdet Bey	
Me'mûrîn-i Mülkiye Cem'iyeti	37
Mehmed Necîb Bey	
Osmanlı İhtilâlleri	39
Efdaleddin Bey	
Hükûmet-i Kırtâsiye ve Teşevvüş-i İdâre (Resmî Yazışmalar ve İdarenin Karışıklığı)	43
Es-seyyid Mehmed Emin Bey	

Yemen'in Esbâb-ı Muhâfazası Sevâhil, Postalar, Telgraf, Tedâbir-i Lâzime	47
A. Seni Bey	
Şark ve Avrupa Makamât-ı Mukaddese Meselesi	55
Ali Reşad Bey	
Mekteb-i Mülkiye Mezûnları İttihâd ve Teâvün Cemiyeti	57
Mülkiye Mecmâası'nın Tıpkı Basımı	65

Numro: 11

1 Kanûn-ı evvel 1325
(14 Aralık 1909)

MÜLKİYE MECMUASI

Mekteb-i Mülkiye Mezunları İttihad ve Teâvün Cemiyeti
Taraından Her Ay İbtidâsında Neşr Olunur Mecmuadır

Sayı: 11 1 Kanûn-ı evvel 1325 (14 Aralık 1909)

İstanbul, Matbaa-i Kader
1325 (1909)

Numro: 11

Nüshası 3 Kuruş

1 Kanûn-ı evvel 1325

(14 Aralık 1909)

Sâhib-i İmtiyaz ve Müdürî

Mekteb-i Mülkiye Mezunlarından
Mercan Mekteb-i İdadîsi Müdürî
Ali Reşad

Heyet-i Tahririye

Umûm Mezûnîn Mülkiye

Mecmuaya Mütcellik Husûsât
İçün Sâhib-i İmtiyaza
Müracaat Olunur.

Heyet-i İdâre

Ali Reşad, Hasan Tahsin
Ali Seydi, Hakkı Behiç

MÜLKİYE MECMUASI

Mekteb-i Mülkiye Mezunları İttihad ve Teâvün Cemiyeti Tarafından Her Ay
İbtidâsında Neşr Olunur Mecmuadır

İstanbul ve taşra için senelik abonman fiyatı posta ücretiyle birlikte
40 kuruştur.

Mündericât

Devlet-i Osmâniye'nin Son Bir Asırlık Târih-i Teceddüd ve İnkılâbı: Ali Seydi Bey - ***Yemen Şimendiferinin Güzergâhı ve Te'sîrâtı:*** A. Seni Bey - ***Ulûm-ı İctimâîye ve Fenn-i İdâre:*** Bedîî Nuri Bey - ***Ahkâm-ı Kânûniye ve Evâmîr-i Umûmiye:*** Sakız Mutasarrıfı Macid Bey - ***Bir Hükûmet-i Meşrûtiyette Rüesâyı İdârenin Dâire-i Salâhiyetleri Ne Raddede Olmalıdır?:*** Büyükçekmece Kaymakamı Cevdet Bey ***Me'mûrîn-i Mülkiye Cem'iyeti:*** Mehmed Necîb Bey - ***Osmanlı İhtilâlleri:*** Efdaleddin Bey - ***Hükûmet-i Kırâtâsiye ve Teşevvüş-i İdâre:*** Vâdilacem Kaymakamı Es-seyyid Mehmed Emin Bey - ***Yemen'in Esbâb-ı Muhâfazası:*** A. Seni Bey - ***Şark ve Avrupa: Makâmât-ı Mukaddes Mes'alesi:*** Ali Reşad Bey - ***Mekteb-i Mülkiye Mezunları İttihad ve Teâvün Cemiyeti***

İstanbul, Matbaa-i Kader

1325 (1909)

DEVLET-İ OSMÂNİYE’NİN SON BİR ASIRLIK TÂRİH-İ TECEDDÜD VE İNKILÂBİ

1203-1324 (1789-1908)

(Onuncu Nüşadan Mâbad)

Sene: 1206 (1792)

(s.1) Avusturya ile Rusya’nın müttefikân açtıkları harb, Devlet-i Âliyye’nin kuvvetini ikiye taksîm eylemiş ve binâenaleyh Aliyye-i Hükûmet oldukça müşkil bir mevki’de kalmış idi. Bereket versin o sıralarda olanca şiddetiyle hüküm-fermâ olan Fransa İhtilâl-i Kebîri Avusturya’yı mutekiz bulunmaya yani bütün nazarını garp hududuna hasr ve nasb eylemeye mecbûr etmiş olduğundan, Osmanlılarla çarnaçar (*mecburen*) Zıştovi Muâhedesini (*Antlaşmasını*), akd etmiş idi.

Rusya Devleti dahi sâha-i harbde yalnız kalmasından ve arzusu nisbetinde (s.2) mazhâr-ı muzafferiyet olamayan ‘askeriyenin yorgun bulunmasından ve harb devâm edecek olur ise Devlet-i Osmâniye’nin Avusturya hudûdunda bulundurduğu kuvveti de kendi üzerine sevk edeceğini bildiğinden, devletimizle musâlaha (*barış*) ve muâhede akdine temâyül gösterirdi.

Sultan Selim-i Sâlis hazretleri Rusya ile harbin devâmı tarafdârı idiyse de Devlet-i Âliyye ile müttefik olan Prusya Hükûmetinin Fransa İhtilâli hasebiyle Rusya’ya îlân-ı harb etmekde mâzur olduğundan ve ricâl-i vükela ise derkâr olan buhran-ı mâliyeden dolayı Sultan müşârünileyh akd-i musâlehaya imâle (*meyl*) eylediklerinden, bin iki yüz altı senesinde (1792) şehrinde Rusyalılar ile bervech-i âti (*aşağıdaki*) muâhede akd edildi ki mütalâasından müstebân olacağı (*anlaşılacağı*) üzere bunun hükmü -Kaynarca Muâhedesini ahkâmına nazaran -pek hafif addedilebilir:

Yaş Muâhedenâmesi

Birinci Madde.- İki devlet beyninde sebkât eden (*geçen*) her dürlü muâhedât (*anlaşmalar*) ve muhâsamât şimdiden def’ ve ref’ olunup gerek şehinşâh-ı azâmet-i nişân-ı âli Osmân ve gerek bilcümle Rusyalıların pâdişah ve imparatoriçe-i uzmâsi ve onların verese-i taht ve ahlâfları beyninde ve reâyâ ve berâyâları miyânelerinde cem’-i evzâ-i hasmâne ve muâdât ale’d-devâm terk olunup nesy-i müebbed ile mensî ve metrûk kala ve bundan böyle berren ve bahren musâlaha-ı müebbede câri olup tagayyürden ârî ve beri ve metîn ve üstuvâr dostluk ve revâbıt-ı musâfatı îfâ birle el-hâletihâzihi mün’akid olan musâlaha ahidnâmesi şûrûtunun kemâl-i saffet ve dikkat ve ihtimâm ile mer’î

tutulmasına sa'y ve ikdâm oluna ve bu vehicle ki cânibeyn birbirlerinin hakkına bir türlü hareket-i hasmâne ve esbâb-ı düşmanâneye sırren ve alâniyeten mübâderet etmeyeler ve tecdîd olunan işbu muvâlât ve musâfât muktezasınca, muâhid olan iki devlet bilâistisnâ cânibeyn reâyâsına her hangileri iki tarafa cürm ve kabahatle müttehim iseler, töhmetleri tarafeynden nesyen mensîyâ alelîtlak affolunup, çekdiri ve zindanlarda mahbus olanları âzâd ve ıtlâk birle nefy ve meks (s.3) ettirilen kesâna vatanlarına avdete izin ve ruhsat verilip, mukaddemâ nâil oldukları pâye ve malları bâde's-sulh kendilere redd ve ircâ olunup aherler tarafından mezbûrlara bir türlü zarar ve ziyan ve taarruz tecvîz olunmayıp ve mersûmünden her birisi hemşehrileri misillü memleketinde cârî olan kavânin ve kavâidin zîr-i himâyesinde mahmî olarak geçineler.

İkinci Madde.- Târih-i Hicrînin 1188 senesi Cumade'l-ûlâsının ondördüncü gününde yani 1774 sene-i Rûmiyesi Temmuzun onunda akdolunan musâlaha ahidnâmesi ve yine târih-i Hicrînin 1193 Cumade'l-âhîrinin yirminci gününde yani 1779 sene-i Rûmiyesi Martının onunda akdolunan muâhede-i mukarrere ve târih-i Hicrînin 1197 senesi Recebinin yirmibirinde yani 1783 sene-i Rûmiyesi Haziranının onunda akdolunan Ticâret Muâhedesi ve târih-i Hicrînin 1198 senesi Saferinin onbeşinde yani 1183 sene-i Rûmiyesi Kânûn-ı evvelin yirmisekizinde akdolunan Rusya Devletine Kırım ve Taman'ın ilhakını ve Kuban nehrinin hudûd olduğunu mübeyyen senet, işbu ahidnâme ve senedât-ı sâbika ile tebdîl ve terkolunmuş maddelerden mâadâ, bâkî kalan bi'l-cümle şürût ile işbu müsâlaha ahidnâmesi muktezâsınca te'kid ve tasdik olunur ve zikrolunan muâhedât ve senedât, bilâhalel mer'î ve muteber tutulup hüsn-i riâyetle kâmilten icrâ ve ifâsına devleteyn-i müteahhideyn taahhüd eder.

Üçüncü Madde.- Esasın şart-ı sânîsinde ilelebed Nehr-i Turla iki devletin sınırı ola bu vecihle ki bundan sonra bittamâm Rusya Devletinin hududu, nehr-i mezbûra değin imtidâd oluna deyü mestûr olduğuna binâen, devleteyn-i müteahhideyn beynlerinde bi'l-ittifâk, işbu maddeyle karar verildi ki Devlet-i Âliyye ile Devlet-i Rusya memâlik beyninde aleddevâm Nehr-i Turla hudûd olup şöyle ki nehr-i mezbûrun sol tarafında olan bi'l-cümle arâzi, ilelebed kâmilten ve bilâ-mümânaat Rusya Devletinin zîr-i hükmünde bâkî kale ve nehr-i mezbûrun sağ tarafından olan bilcümle arâzi dahi Rusya tarafından redd olunup ilelebed kâmilten ve bilâ-mümânaat (*engellemeden*) Devlet-i Âliyye'nin taht-ı hükûmetinde bâkî kala.

Dördüncü Madde.- İmdi devleteyn hudûduna dâir karardâde olan nizâm (s.4) ve intizâma binâen Esas'ın şart-ı râbii mûcibince iki devletin sâir cümle sınırları, işbu muhârebeye gelince ne vecihle iseler, yine ol vecihle Rusya Devleti askerlerinden işbu muhârebeye istilâ olunan bilcümle yerler ve derûnunda olan kaleler, Rusya Devleti el-hâletihâzihi bulundukları vech üzere Devlet-i Âliyye'ye reddeder. Binâenalazâlik Rusya İmparatoriçesi tarafından zabt ve istilâ olunan

Bucak memleketi ve Akkerman ve Kili ve Bender ve İsmail kaleleriyle ve cem-i kasabât ve mahallât ve kurâları ve sâir her ne derûnunda mevcut ise Devlet-i Âliyye'ye reddeder ve Boğdan memleketini cem-i şehir ve emâkin ve mesâkin ve sâir her ne derûnunda mevcûd ve münderic ise redd ve teslim eder. ve Devlet-i Âliyye dahi memâlik-i merkûmeyi mevadd-ı âtîüz-zıkr üzere kabul edip, alenen ve kâmilen riâyet edeceğini taahhüd eder. Evvelen bâlâda mezkûr ikinci madde ile tecdîd olunan târih-i Hicrînin 1188 senesi Cumâdelûlâsının ondördüncü gününde yani 1774 sene-i Rûmiyesi Temmuzunun onunda mün'akid ahidnâmede ve yine târih-i Hicrînin 1193 senesi Cumâdelâhîrinin yirminci gününde yani 1779 sene-i Rûmiyesi Martının onunda nizâm bulan tenkîhnâmede ve yine târih-i Hicrînin 1198 senesi Saferî'nin onbeşinci gününde yani 1783 sene-i Rûmiyesi dâhilinde Vezîriâzam tarafından Devlet-i Osmâniye cânibinden olarak verilen senette, her ne ki Eflâk ve Boğdan memleketlerinin menfaatine dâir muharrer ve münderic ise bilâhâlel mer'î ve müteber tutulup kemâl-i dikkatle icrâ ve îfâ oluna. Sâniyen, atîk muhâsebeler için her ne gûnâ ise gerek nûkûd akçe ve gerek sâir tarîk ile bir nesne Boğdan memleketinden talep olunmaya. Sâlisen, işbu muharebenin cümle müddet için bir türlü teklîf veyâhut âhir vergi talep olunmayup muhârebe imtidâdında pâzde oldukları mazarrât ve tahrîbât-ı müteaddidelerine nazaran, bundan sonra dahi iki sene mühlet birle zıkr olunan Boğdan memleketini her türlü vergi ve teklîften muâf birle, iş mühlet-i muâfiyet-i mezkûre, mübâdele-i tasdiknâme târihinden addoluna. Râbian, terk-i vatan ile âhar mahâllere varmak rağbetinde olan Hânedânlar, bilcümle eşyâlarıyla nakletmeye serbestiyet üzere me'zun olalar. Ve işbu Hânedânlar emlâkîni Devlet-i Âliyye reâyâsından olan akrabâlarına ve diledikleri yine Devlet-i Âliyye reâyâsından kimesnelere itâ ve kâide-i memleket üzerine mersûmlara fûruht eyleyüp ve kendi mesâlihînin tanzimi için (s.5) vakt-i kâfileri olmak için serbestiyet üzere vatanlarından nakleylemelerine ondört ay müddet imhâl olup, işbu müddet-i mühlet, tasdiknâme-i mübârekenin mübâdelesî târihinden mâdûd ve mahsûb oluna.

Beşinci Madde.- Devleteyn-i müteahhideteynin miyânelerinden saffet ve muvâlâta delâlet olmak için ki el-hâletihâzihi beynlerinde sulh ve salâhın ve hüsn-i ittîfakın tecdîdiyle kanaat olunmayup zaman-ı müstakbel için dahi müsâlahanın zâbita-i kaviye ile rabtını ve her türlü esbâb-ı mübâhase ve bürûdete müeddî olur hâlâtın def'ine sa'y mâ-lâ-keîâm ile tâlip oldukları cihetlerinden Devlet-i Âliyye taahhüd eder ki mukaddemâ sâdır olan fermân-ı âlî-şânın bu defa tecdîdiyle Tiflis Hanının yed-i hükûmetinde olan memleketine ve sekenesine Ahıska Vâlisi zâbitân ve serhad zâbitanı ve sâireleri min-ba'dın sırren ve alâniyeten bir türlü bahâne ile bîhuzur ve taaddî etmemek ve katiyyen hüsn-i ittîfak ve hemcivâriye mugayir, taraflarından hâlel getirilmemek bâbında mezkûr Ahıska Vâlisi ve serhad zâbitânına ve sâire eşedd-i tenbih ve te'kid ile fermanlar ısdâr ve tesyâr oluna.

Altıncı Madde.- 28 Kânûn-ı evvel sene 1783 gününde bilcümle Devlet, Rusya'ya Kırım ve Taman'ın ilhakına dair ve o havâlide devleteyn-i müteahhideteyn beyninde nehr-i Kuban hudûd tâyin olunduğunu mübeyyen mün'akid olan sened-i sâir uhûd ile maân işbu muâhedenin ikinci maddesile temhîd ve te'kîd eyledikten sonra Devlet-i Âliyye vakt-i müstakbel için devleteyn-i fâhimeteyn miyânelerinde sulh ve salâh ve refâhiyet ve hüsn-i ittifakına hâlel getirebilir cümle vesâili teb'îd eylemek murâd ve maksûdunda olduğunu izhâr ve beyân için alenen va'ad ve taahhüd eder ki nehr-i Kuban'ın sol yakasında hudûd dâhilinde mütemekkin bilcümle Devlet Rusya'nın hudûd ve sınırlarına tecâvüz etmemesine ve Rusya İmparatoriçesi reâyâlarına ve onların emâkin ve mesâkinlerine ve arâzilerine dahi bir türlü taaddî ve gasb ve hasar zuhûra getirilmemesine ve hafî ve celî bir türlü bahâne ile Rusya âdemlerini kayd-ı esire giriftâr eylememeleri için zabt birle men' ve tahzîr zımnında kendi iktidârını ve cümle vesâili bezl ve îmâl edip ve ol bâbda taraf-ı Devlet-i Âliyye'den hilâfında olan alâeyyihâl-i eşed üzere tedîb ve gûşmâl olunacaklarını müş'ir lazımgelen kimesnelere eşed vehcile fermanlar itâ (s.6) ve zikr olunan tenbîhât işbu müsâleha-i hayriye bâdel-in'ikâd tasdîknâmeleri dahi mübâdele olunduktan sonra, ol havâlilerde îlân ve beyân oluna. Ve eğer akvâm-ı mezbûre işbu ahidnâmede karar verildiği sûretten nâşî, kendilere eşed üzere bâlâda zikrolunan tenbîhâtlarına dahi nazar etmeyip onlardan bir kimesne bilcümle, Rusya'nın hudûdlarına tecâvüzü irtikâb ve gasb ve hasarât ve zarar ve tahribât tertib edip yahut hayvânât ve sâir nesneyi gasb ile alıp götördükleri veyâhud Rusya âdemlerini kayd-ı esire giriftâr eyledikleri sebebiyle şikâyetleri takdim olunduğu surette, derakab ve bilâ-te'hîr gâret veyâhud gasb olunan nesne istirdâd birle terâzî oluna. Ve bâhusûs ahz olunan Rusya âdemleri bir türlü bahâneyle idhâl olunmaksızın bilâ- te'hîr ve min-gayr-i tereddüd teftîş ve tahkîk birle sebilleri tahliye ve âzâd ve terettüb eden hasarât tazmîn birle cürüm ve kabahatle müttehim olan kimesneler dahi ibreten lisâirin hudûd dâhilinde Rusya serhad zâbiti tarafından nasbolunacak me'mûrların muvâcehesinde ted'îbleri icrâ ve îfâ oluna. Ve eğer gayr-i me'mûl şikâyetleri takdim olunduğu târihten altı ay zarfında dahi tazmîn olunmadığı surette. Devlet-i Âliyye taahhüd eder ki Rusya Elçisi tarafından tahrîr ve inhâ olunduktan sonra bir ay zarfında bil-cümle müterettib olan zarar ve hasarları kendi hazînesinden tazmîn edip ve hemcivârında olan hudûdların emniyet ve refâhiyetine hâlel getirdikleri için bâlâda mezkûr va'z ve tanzîm olunan te'dîbleri dahi bieyyihâlin ve vücûh ile müttehimleri üzerine fiilen ve min-gayr-i te'hîr icrâ ve îfâ oluna.

Yedinci Madde.- Ticâret maddesi tarafeyn hüsn-i ittifakının habl-i metîn ve rasn-i aslîsi olduğu cihetle Devlet-i Osmâniye, Rusya Devletiyle bu vecihle müsâfât ve muvâlâtını tecdîd kılıp saffetini izhâr için ve devleteyn reâyâları beyninde ticâretini bilâ-mümâneatin emînen ve sâlîmen icrâ ve tarafeyn menfaatinin vech-i ehven üzere mütezâyîd olmasına tâlip olduğuna binâen

Devlet-i Rusya ile mün'akid olan ticâret muâhedesinin Cezayir ve Tunus ve Trablusgarb Ocaklarına dair altmışbirinci maddesini işbu madde ile düstûrî'amel îtibar eder. Rusya reâyâlarından Cezayir ve Tunus ve Trablusgarb Ocakları korsanlarına müsâdîf olup bunlardan sebî ve istirkâk olunur ise veyâhut zikrolunan (s.7) korsanlar Rusya tüccarının sefînesini veyâhut malını alırlar ise Devlet-i Âliyye, zikrolunan Ocakların üzerinde olan iktidârını îmal ile bu vecihle esir edilmiş Rusya reâyâlarını tahlîs ve ahz olunmuş sefînelerini ve emvâl ve eşyâ-yı mağsûbelerini, ashâbına istirdâd ve lazım gelen zarar ve hasarlarını tahsîl ettire ve Devlet-i Âliyye tarafından verilen fermanlar Cezayir ve Tunus ve Trablusgarb Ocakları tarafından icrâ olunmadığı haberi vürûdunda ba'dettahkîk o vakit Rusya Elçisi veyâhut Maslahatgüzârı tarafından Deraliyye'de tahrîren inhâ olundukta o târihten iki ay îtibâriyle yâhud mümkün olur ise dâhi mukaddem hazîne-i hümayundan tazmîn ve terâzî husûsuna Devlet-i Âliyye taahhüd eder.

Sekizinci Madde.- Gerek inâs, gerek zükûr cinsinden olan bi'l-cümle üserâ-yı muhârebe ve sâir esirler her ne pâyve ve rütbeden iseler iki devletin arazîlerinde bulundukça, Rusya Devletinde irâdetleriyle tanassur eden Müslimîn ve Devlet-i Âliyye'de yine hüsn-i irâdetleriyle dîn-i Muhammedîyi kabul eden Hristiyanlardan mâadâ, bi'l-cümle işbu ahidnâme-i mübârekenin tasdiknâmeleri mübâdelesinden sonra, derakab ve asla bir türlü bahâne ile tarafeynden bilâ- ivaz ve bigayr-i semen âzâd ve istirdâd ve teslim oluna. Kezâlik giriftâr-ı bend-i istirkâk olan bi'l-cümle Hristiyanlar Lehlü ve Boğdanlu ve Eflaklü ve Moralu ve ahâlî-i Cezayir ve Gürciler ve sâir bi'l-cümle ve bi'l-istisnâ bilâ-semen ve gayr-i ivaz âzâd olunalılar. Kezâlik işbu musâlaha-i mübârekenin in'ikâdından sonra bir takrîb ile giriftar bend-i istirkâk olan Rusya reâyâları, Devlet-i Âliyye'de bulundukça red ve teslim olunalılar. Ve kezâlik, Devlet-i Âliyye'nin reâyâları hakkında biaynihî ve muâmele-i müteşâbihe üzere hareket etmeye Rusya Devleti taahhüd eder.

Dokuzuncu Madde.- Egerçi hâlâ musâlaha-i hayriyenin maslahatı nizâm bulacağı takrîbiyle âlât-ı harbiye te'hir olunup amâl-i düşmanâne sudûr bulmayacağı her ne kadar meczûm ise de lâkin işbu muâhedeyi bad'e-l imzâ Rusya Devleti'nin bu maddeye dâir Başmurahhas kılınan bilfiil müsteşar-ı hâss tarafından derakab Rusya Devleti asâkirinin ve donanmalarının üzerlerinde serkerdesine ihbâr edip, kezâlik iki ulu devletler miyânından sulh ve salâh ve musâfât ve muvâlât karar bulduğu, Devlet-i Âliyye'nin (s.8) Sadrâzamî hazretleri tarafından dahi donanmalar ve miyâne-i asâkir-i Osmaniyânda ifâde ve beyân oluna.

Onuncu Madde.- Devleteyn beyninde musâlaha-i mübârekenin ve safvet ve muvâlâtın ziyâde takviyesi zımnında iki devlet tarafından bi'l-ittifak tâyin olunacak vakitte cânibeynden alenen fevkalâde Büyükelçiler ba's ve tesyîr ve iki elçiler re's-i hudûdda muâmele-i müteşâbihe ile istikbâl olunup, Devlet-i Âliyye

ve Rusya Devleti indlerinde ziyâde mûteber olan Avrupa Devletleri elçileri haklarında icrâ olunan resm-i mûtaad mûmâileyhimâ haklarında dahi mer'î kılınıp ve delâlet-i safvet-i cânibeyn olmak üzere elçiyân vesâtetiyle şân-ı devletlerine lâyük hedâyâ irsâl oluna.

Onbirinci Madde.- İki ulu devletler beyninde işbu şûrût-i muâhede rabt ve tanzîm olunup tarafeynden tasdiknâmeleri dâhi mübâdele olunduktan sonra, Rusya İmparatoriye asâkiri ve ince donanması, Devlet-i Âliyye memleketlerinden huruca mübâşeret eyleyeler ve asâkir ve donanmanın bu maqûle huruçlarında dahi vakit ve zamanın hâline tatbîk etmek lâzım gelmekle binâenaleyh, devleteyn-i mûteâhhide teyn bi'l-ittifak, işbu gelecek 1792 sene-i Rûmiyesi Mayısın onbeşinci günü netîce ve nihâyeti vâde olmak üzere bi'l-müzâkere karar vermeleriyle tâyin olunan vakt-i mevûdda Rusya askeri Nehr-i Turla'nın sol yakasına kâmilan ve tamâmen mürûr ve ince donanması Nehr-i Turla boğazlarında tamâmen taşra huruç eyleyeler. Ve Rusyalı tarafından isti'lâ olunup işbu müsâlaha ahidnâmesi mucibince, Devlet-i Âliyye'ye redd olunacak kıla' ve memleketlerde mademki Rusya İmparatoriye askerleri buluna, işbu memleketlerin hükûmet ve nizâmı Rusyalunun zabtında bulunduğu üzere kalıp, Rusya askerinin külliye huruçları vaktine değin Devlet-i Âliyye cânibinden memâlik-i mezkûrenin hükûmetine müdâhale olunmaya ve bu memleketlerde bulunan Rusya askerinin iktitâf-ı mekûlât ve tedârik-i levâzım-ı sâiresine el'an amel olunduğu üzere kezâlik tamâmen huruçları gününe değin amel oluna.

Onikinci Madde.- Cânibeyn murahhasları işbu muâhedeyi imzâ eyledikten sonra şehinşâh-ı azametnişân-i Âli Osman hazretlerinin Sadrâzamları tarafından ve bi'l-cümle Rusyaluların Pâdişah ve İmparatoriçe-i uzmâsı cenâblarının dâhi (s.9) Başmurahhas bi'l-fiil müsteşar-ı hâssı tarafından işbu mün'akid olan müsâlaha-i mübârekenin temhîn edilecek tarafeyn senetleri yine murahhasların yedleriyle Yaş kasabasında, iki haftada ve kâbil olursa müddet- i a'kalde mübâdele oluna.

Onüçüncü Madde.- Hâlen mü'nakid olan işbu müsâlaha-i mübâreke-i müebbedenin şerâitini gerek azametlü şehinşâh-ı Âli Osman hazretleri ve gerek İmparatoriçe-i uzmâ cenâbları tarafından kendi imzâlarıyla ve alenen tasdiknâmeleri dâhi, işbu muâhede-i mübâreke nizâmpezîr olan mahâlde akdi tarihinden beş haftada ve kabil ise dâhi mukaddem tarafeyn murahhasları vesâtatiyle mübâdele eylemek lâzım gelmekle işbu muâhedeyi cânibeyn murahhasları kendi imzâlarıyla imzâ ve mühürleriyle temhîr eyleyip beynlerinde mübâdele etmişlerdir.

Fil yevm'il hâmis ve'l-işrin min Cumadelulâ sene sitte ve mi'eteyn ve elf.

(1206 yılı Cemâziyelevvel ayının 15'i Perşembe günü)

15 Cumâde'l ûla, sene 1026 (10 Ocak 1792)

1206 (1792) Senesine Aid Bakiye-i Islâhat

204 ve 205 (1790 ve 1791) senelerinde Akdeniz ve Karadeniz'de vukûa gelen muhârebâtta Osmanlı Donanması efrâd ve ümerâsının gösterdikleri gayret ve fedakârî nâmlarını ilelebed ikâ edecek derecelerde olup ancak Rusya ve sâir hemcivâr Hükûmetlerin mâlik oldukları gibi, sefine-i harbiye mikdârı adeden ve istiâben Osmanlı sefâininden ziyâde muhârebât-ı ahîrede dahi – her ne kadar te'mîn-i zafer edilmiş idiyse de- bir çok zâyîât ve hâsarât vukûa gelmiş ve asâkir-i bahriye-i Osmâniye'nin nizâm ve intizâmca asâkir-i berriyeye [yeniçerilere] fâik olduğu delâlet-i vukûat ile anlaşılmış olduğundan Zîştovi ve Yaş muâhedelerinin akdinde ve Ordu-yı Osmâniye'nin avdetinden sonra, Sultan Selim hazretleri zâyîât-ı bahriyeyi tazmîn etmek ve arslan yürekli bahriye askerine bir kat daha nizâm ve intizâm vermek üzere, bir kadro tertîbiyle donanmanın ona göre icrâ-yı ıslâh ve ikmâlîni emreylemiş ve bunun neticesi olarak, bütün süvârî ve kapudan ve emsâli ümerâ (s.10) ve zâbitân ve efrâdın salyânelerine bazen birer misli ve bazen iki misli raddesinde zamâim icrâ edilmekle beraber ümerâ ve zâbitân-ı bahriyenin- derece-i iktidârı ve gayretleri esas ittihâz edilerek- sûret-i nasb ve terfî ve azl ve mücâzâtlerine dâir bir de muntazam kânûnnâme kaleme alınıp mevki-i icrâya konulmuştur.

Yine bu sene içinde tımar ve zeâmet kânûnunca da bâzı ıslâhat icrâ edilmiş ve teşkîli mutasavver olan Nizâm-ı Cedîd askeri için muktezî mebâligin te'mîn ve tedârikine medâr olmak üzere sancağında ikâmet etmeyen ve ehil olmayan ashâb-ı zeâmetten birçoğunun uhdesindeki tımarlar alınıp daha nâfi şerâitle müstahaklarına tevcih ve itâ kılınmış ve tımarlardan mahrum kalanlara¹ isbât-ı liyâkat eyledikleri zaman, yine uhdelere ehliyet ve kifâyetleriyle mütenâsib arazi ve sâire verilmek üzere kendilerine bir sene müddetle mehil verilmiş ve keyfiyet her tarafa ilân edilmiştir. Bunun neticesi olarak sancaklardaki asâkir tekessür etmekle beraber nizâm ve intizâmca da hayli terakkî görülmüştür.

1207 (1793) ve 1208 (1794) senelerinde teceddüd ve inkılâba âit başlıca bir vak'a cereyân etmeyip 1209'da (1795) bâzı ıslâhat-ı askeriye ve mülkiyeye teşebbüs olunmuştur.

1204 (1790) tarihinde ibtidâr edilecek iken, Rusya ile Avusturya'nın gafleten ilân-ı harb eylemeleri üzerine, neticesiz kalan umûr-ı ıslâhiyeye, bu defa lüzûmu derecesinde ehemmiyet verildi.

Sultan Selim hazretleri, Avrupa usûlünde kuvve-i berriye ve bahriye-i muntazama ihdâs ve teşkiline pek ziyâde meyyâl ve heveskâr olduğundan, her şeyden ziyâde bu cihete atf-ı ehemmiyet ediyorlardı. Lâkin köhne fikirli bazı ricâl

1 Yani kadro hâricine çıkarılanlara!

ile² Yeniçeri zâbitânı bu tasavvurâtın icrâsına elden geldiği kadar mûmânaat ve bu bâbda mütemâdiyen ilkâ-yı müşkilât (s.11) eyliyorlardı. Pâdişah hazretleri ise mecmû' kuvvetiyle bu işin husûlüne çalışıyordu. Bir taraftan Fransa ve İsveç'ten mühendisler celbiyle tersânenin islâhına ve Mekteb-i Bahriyenin yeniden tanzîm ve tensîkiyle fûnûn-ı bahriyede mâhir zâbitân yetiştirmek üzere oraya 200 şâkird kayd ve idhâl edildiği gibi, diğer taraftan dahi Tophâneye Avrupa'dan âlât ve edevât-ı cedîde getirtilerek, her nevi top ısığa ve îmaline hasr-ı ihtimâm olunuyordu. Hâiz-i ehemmiyet olan Humbaracı bölükleri Mustafa nâmında bir İngiliz mühendisinin kumandasına verildiğinden, bunlar, sabah akşam Avrupa usûlü üzere tâlim ederek, az zamanda isbât-ı mahâret-i kâmile eylediler.

Evvelce teşkil olunup Levend çiftliğinde tâlim ile meşgul bulunan Nizâm-ı Cedîd askerinin şevkini artırmak ve bu gibi mesleğe rağbet-i âmmeyi celb eylemek üzere, Vâlîde Sultan hazretleri, orada bir câmi-i şerif ile bir çeşme ve bir mektep binâ ettirmiş ve câminin hitâmasını müteâkib Sultan Selim, ilk Cuma namazını orada edâ etmiş olduğu gibi, vüzerâ ve ricâlden bazı zevat dahi, sık sık çiftlikte ziyâfetler tertibiyle, enzâr-ı umûmîyeyi oraya celb ediyorlardı.

Mâhâzâ ne yapılsa, yine gayr-i memnunların adedini azaltmak, mümkün olamıyordu.

Bahriye Ocağı, daha az târize uğradığı ve zâbitânı daha ziyâde çalıştığı cihetle, bazı ümerâ ve zâbitân tâyinleri tezyîd edilmiş ve Çanakkale pişgâhı, tersâne ittihâz olunmuştur.

Yine o sene içinde mülhakatta birkaç kışla yaptırıldığı gibi Karadeniz Boğazı hâricinde birkaç mevkide, îcab-ı zamana göre usûl-i cedîde vecihle istihkâmât (siperler) inşâ ve Karaburun'da müceddeden bir kale binâ olunduğu gibi İğneada'da dahi bir palanga yaptırılmış ve Kilyos kalesi tâmir edilmiştir.

Yine bu senenin islâhât-ı mâliyesi cümlesinden olarak Defterdâr Moralı Osman Efendi tefâvüt-i haseneden³ devletçe vukûa gelen hasarı anlayarak, çünkü

2 “Halbuki yeni usûlü eski yola uydurmak müşkül olduğundan ahvâl ve usûlün böyle tebdîl ve teedîdi zamanında iş görecektir me'mûr bulmak düşvâr olmakla, vakit ve hâle göre işe yarayacak âdem yetiştirmek birinci mesele idi.” [Târih-i Cevdet]

3 “Öteden beri aklâm-ı hazîne (hazine kalemlerinde) mukayyed olan muktaaât-ı mîriyenin malları filâlîl gurusu itibar olunmuş ise beher gurusuna ikişer akçe ve eğer semen (değer) diye vaz' ve kaydolunmuş ise beher bin akçesine on dörder akçe [tefâvüt-i hasene] nâmıyla zam olunagelip Defterdâr Osman Efendi ise bu esnâda derkâr olan müzâyaka-i mâliyeye (maliyenin darlığına) mebnî vâridât hazînenin tezyîdi (hazine gelirlerinin artırılması) zımında muhâric ve mevâridini (maliyet ve gelirlerini) teftiş ve tahkik etmekte olmasıyla, işbu tefâvüt-i hasene nâmıyla zam olunagelen meblâğın sebeb-i vaz'ı ve keyfiyet-i nizâmını tedkîke ibtidâr etmiş idi. Husûs-ı mezkûr ise ketebe ve hulefa-yı hazîneden (hazine katiplerinden) ledel-suâl sene-i kameriyenin ibtidâsı muharrem ve intihâsı zilhicce olarak ashâb-ı takvim hesâbınca her ay 29

öşr ve sâire gibi vâridâtın sene-i şemsiye (*senenin ayları*) ile icrâ-yı muâmelesi hâlinde hazinenin (s.12) de kârlı çıkacağı, ledeltedkîk tebeyyün ederek Bâb-ı âliye takdim eylediği takrîr mücibince Mâliyece sene-i şemsiyenin kabul ve ittihâzı tasvib edilmiş olduğundan, senesi kamerî Hicrî ve aylarının ismi sereyânı (*yayılması*) ve Roma şühûru (*ayları*) esâmîsinden mürekkeb ve mahlût (*isimlerinden oluşan ve karışık*) ve günleri Roma aylarının günlerinden ibâret olmak üzere [Mart, Nisan, Mayıs, Haziran... ilâ-âhir] tertîbi sene-i şemsiye kabûl ve Mart ayı, sene başı ittihâz edilmiştir ki elyevm usûl-i muâmelât-ı Mâliyemizde câridir.

Müşârünileyh Defterdâr Moralı Osman Efendi umûr-ı Mâliyenin tanzim ve ıslâhında yalnız bununla iktifâ etmeyip, maaş ve ulûfe ve mürtezika tevziâtı (*vakıf gelirlerinden maaş alanlara dağıtımı*) ve emr-i cibâyet-i emvâlce dahi hayli icrâat ve ıslâhata muvaffak ve zarûret-i hazîneye mehmâemken çâre-sâz (*mümkün olduğunca çare bulucu*) olmuştur.

*

* *

Devlet-i Âliyye-i Osmâniye'nin umûr-ı Harbiye ve Mâliye ve sâirece ıslâhat ve teceddüdâtı başlaması, Avrupa Hükûmetleri nazarında dahi kadir (*kıymet*) ve îtibarını artırmış ve karîben (*yakında*) eskisi gibi kuvvetli bir devlet olacağına îtimad hâsil olmuş olduğundan münâsebât-ı Harbiyemiz de başka bir şekil almıştır.

1209 (1795) senesi içinde Orta Elçilikle Dersaâdet'e gelmiş olan Fransa Sefiri (s.13) d'Escorches Devlet-i Osmâniye ile Fransa arasında bir îtilâf ve ittifâk-ı hafî (*gizli ittifak ve uzlaşma*) icrâsı için, haylice uğraşmış ve fakat şerâit-i ittifâkiyeden (*ittifak şartlarından*) olarak Devlet-i Osmâniye'nin Lehistan mukâsemesi (*bölüşümü*) maddesine fiilen müdâhalesi teklifi dermeyân olunmasına (*açıklanmasına dayanarak*) mebnî Reîsülküttâb olan Seyyid Mehmed Hayri Efendi, devletin hâl ve vaziyetini nazâr-ı im'ana (*dikkate*) alarak,

gün 12 saat 33 dakikadır ki: cebr-i noksan ammenin îtikadı üzere bir ay 29'a ve bir ay 30'a gelir ve ol hesap üzere bir sene-i kameriye 254 gün sekiz saat 48 dakika olur. Bir sene-i şemsiye dahi 365 gün beş saat 49 dakika olduğundan bir sene-i kameriye ile beher sene-i şemsiye beyninde 10 gün ve 21 saat bir dakika tefâvüt bulunmakla Muharremi mukâtaat zabt edenlerin aded-i eyyamlarında (*günlerinde*) tesâvî (*eşitlik*) bulunmayıp, faraza bir Muharremi mukâataa sâhibi, takrîben 354 günde bir kere yüz guruh ve Mart'ı mukâataa sâhibi, takrîben 365 günde bir kere kezâlik yüz guruh vermek îcap edeceği ve masârif-i mirîyenin ekseri sene-i kameriyye îtibâriyle rû'yet ve îtibar olunduğundan her otuz üç senede bir kere bu masârifin bir senelik karşılığı mefkûd (*yok*) olmak lazım geleceği cihetle, sene-i şemsiye îtibâriyle zabt olunan mukâatâtın emvâl-i mukayyidlerine tefâvüt-i hasene nâmiyla onbir günlük kadar mal zam olunagelmıştır. [Tarih-i Cevdet]

vakit kazanmak için leytelealle (*oyalamayla*) d'Escorches'u oyalamış ve Hayri Efendi'nin vukû-ı vefâtı, üzerine bu mesele akım (*neticesiz*) kalmıştır.

Mösyö d'Escorches Devlet-i Osmâniye Lehistan mukâsesine iştirak eylediği takdirde Fransa Hükûmetinin Kaynarca Muâhedesini, Fransa'nın bozdurmayı taahhüd eylediğini dermeyân eylemiş ise de Avrupa Hükûmetlerinin bu kabil mevâidinde (*vaadlerine*) aldanmak ve kapılmak netîcesi olarak, Devlet pek büyük hasarâta uğradığından, bu söze de ehemmiyet verilmemiştir.

Yine o sırada Devlet-i Osmâniye ile İngiltere arasındaki münâsebât-i dostâne pek ziyâde germî peydâ eylediğinden (*ısındığından*) Londra'ya, Âgâh Efendi nâmında bir zât, dâimî Elçi olarak izâm ve İngiltere Kralına, taraf-ı Şâhânedan mûmâileyhe birçok hedâyâ isbâl kılınmıştır (*gönderilmiştir*).

Âgâh Efendi ilk defa olarak Avrupa'ya gönderilen dâimî Elçi olduğu cihetle, bu madde, Devlet-i Osmâniye'nin diploması âlem-i cedîdine en evvel attığı hatve (*adım*) olarak telakkî olunabilir. Binâenaleyh mûmâileyh Âgâh Efendi'nin Londra'ya sûret-i muvâsalatını ve Kral ile vukûa gelen mülakâtını, hâkî olmak üzere, Bâb-ı Âlî'ye takdim eylediği takrîrin ehemmiyet-i mahsûsası hasebiyle, aynen âtiye derci münâsib göründü.

Londra Sefiri Âgâh Efendi'nin Takrîri

İşbu mâh-ı Receb-i şerifin sekizinci perşembe günü şeref-yâb-ı hamûl olduğum nâme-i inâyet-mâye-i mülûkâne ve hediye-i behiyye-i hazret-i hüsrevânenin bahren ve berren âlâyı vâlâ ve kemâl-i terhîb-i bi-himmetâ ile tâvsil ve teslîmi müretteb ve musammem olduğuna binâen, üç gün mukaddem, İngiltere Devleti'nin teşrifâtı makâmında olan Şövalyer-i Kral-ı haşmetiştimalin serkâtibi ile berâber tarafımıza gelip Kral müşârünileyh tarafından tertîb (**s.14**) ve icrâ olunacak rûsûm-ı âlâyı ifâdeye me'mûr olduklarını beyân ve bu bâbda her vecihle taltîf ve ihtirâmımız husûsu ehass-ı metâlib ü merâmı idüğünü idrâ ve îlân ve mukaddemâ nehr-i Thames'den ubûr için tedârik olunan muanven kayıklar âmâde ve muhtasar ancak bi-hikmeti'llâhi te'âlâ, bu sene-i mübârekede şiddet-i şitâ mütemâdî ve ziyâde olmağın, ekser evkâtta nehr-i mezkûr muncemid, ve alay-ı bahrîde tekellüfü meşâk hüveydâ ve terki evlâ olup, heman alay-ı berrî ile iktifâsına bi'l-müzâkere, iltimâsımıza müsâade ve karar verildikte, nehr-i mezbûr üzerinde vâkî' Londra şehrine, tahmînen mesâfe-i bu'du bir saat olan Chelsea nâm saray-ı âlide tertîb-i ziyâfete, Kral cânibinden bir Feldmareşal me'mûr olduğu ve piyâde ve süvârî güzîde asâkiri zâbitânıyla mevcûd bulunacakları ve saray-ı mezkûra vardığımızda Feldmareşal mersûm, bizi, istikbâl ve Kral tarafından me'mûriyetini ifâde ile bu hizmet kendiye, bâis-i fâhrü ikbâl olduğunu, tarafımıza teşekkür ve işâreyleyeceğini ve Kral müşârünileyhin, altışar bârgirli (*beygirli*) bir hintoyu bizim için, biri dahi nâme-i hümayun için ve

iki adedi dahi li-eclî'l ihtiyât tezyîn alay ve menât için derûnlarında âdem olmayarak gönderileceği ve bundan başka Kraliçe cenâblarının veliâhdı olan Prens Degal'in ve ikinci ve üçüncü oğullarıyla karındaşının birer aded hintoları derûnlarında müteber âdemleriyle ve sâir küberâdan bu misüllü muanven hintolar ile yirmi mikdârı milor mevcûd ve alayda berâber bulunacakları ve veliâhd olan mûmâileyh Prens Degal'in başşamberlanı Milor Chersy mihmândârlığımız hizmetine tâyin kılındığı ve yevm-i mezbûrda Frenkî hesâbiyle sâat onda iken yâni vakt-i zevâlden iki saat mukaddem, saray-ı mezbûrda mevcûd bulunmamız ve tertîb olunan ziyâfette tâyin kılınan küberâ ile berâberce olmamız ve bad'et-ta'am hareket ve kıyâm olunmak ve hediye-i hümâyûndan olan atlar tesrîc ü tezyîn olunup, pîşgâhımızda yedekte gitmek ve saray-ı mezbûrdan beden alay ve müretteb olan mahâllerden güzâr olarak sâat birde iken yâni zevâlden bir sâat sonra, Kral Sarayına varılmak ve bundan dahi mihmândârlığımızı me'mûr diğer milor, bizi, istikbâl ve rikâbımıza düşüp, tahsîs kılınan odaya varılıp, bir mikdâr tevakkuf ile teneffüs ve ârâm husûlünden sonra hatavât-ı ta'zîm ve iclâl ile nâme-i inâyet-alâme-i mülûkânenin tavsîl ü teslimine ibtidâr olunmak husûslarına bi'l-müzâkere (s.15) karar verildi. Ferdâsı Feldmareşal mersûmun tarafımıza bir kâğıdı gelip, meâli kral cenâbları tarafından tertîb-i ziyâfet ve tevkîr-i ihtirâmımıza me'mûr olduğunu ve bu makûle-i mübârek ve hurrem me'mûriyet, kendüye sermâye-i devlet ve bâis-i fahr ü menkabet idüğünü ve vakt-i muayyen ü mahûdda saray-ı mezkûrda bulunmamızı ve bi-avnihi teâlâ vardığımızda, ikrâm ve ihtirâmımız husûsunda bezl-i mâ-hasal-i kudret edeceğini ilâm ve duâyı devâm-ı Devlet-i Âliyyeye kıyam ile hatm-i kelâm eder. Bunlardan mâadâ, hediye-i hümâyûndan olan boğçalar ve mücevher sorguçlar ve piştovlar ile kahve ferdelerinin alaydan bir gün mukaddem, Kral sarayına irsâl ve tavsîli münâsib görüldüğü, Kral müşârûnileyhin başşamberlanı, tarafımızı âgâh etmeğin berminvâl-i muharrer hareket olunup, yevm-i çarşamba vakt-i asra karîb sâlifü'z-zikr hediye-i mülûkâne isim ve resimlerini mübeyyen yâftaları üzerinde olarak, arabalara tahmîl ve baştercûmanımız kulları ile tesbîl ve mûmâileyh başşamberlana teslim ve tavsîl ettirilip, ferdâsı perşembe günü ale's-sabâh, hediye-i hümâyûndan olan atlar ve takımları, âdemlerimiz kulları ile saray-ı mezkûra gönderilip, tesrîc ve tezyînlerine ihtimâm ve bizler varıncaya dek hâzır ve âmade olmaları, tenbîh ve ikdâm olunmuş idi. Vakt-i mahûd duhûlünde bu abd-i âciz serkâtibi efendi bendeleri ve tercümânımız kulları ile arabalarımıza süvâr ve icâbât-ı davete ibtidâr olunup, kurb-ı saraya vusulümüzde, kavalier tabir ettikleri atlı asker zâbitâniyle iki cânibe dizilmiş duran bayrakların küşâd ve mızıkâ derler tabl ve alemleri velvelegîr-i künbed-i heftâd olup, saray kapısına duhulümüzde, piyâde askeri dahi bu sûrette safbeste ve tâlim-i hünere ikdâmları esnâsında, miyânlarından güzâr ve mevkîf-ı saraya vusûl ve kararda, Feldmareşal mersûm ve sâir bulunan zâbitân ve ekâbiri, bizi, istikbâl ve odaya vardığımızda mersûm, yedinde olan kâğıdı kırâat birle, tercümânımız vesâtetiyle tarafımıza

irâ'et olundu. Meâlî; emr-i muhârebe ve müdâfaada bezl-i mechûd ve ifnâ-i vücûd ile isbât-ı şecâat ve ibrâz-ı hizmet ve gayret edenler, mukâbele-i hizmetlerine mükâfat için, binâ ve inşâ olunmuş işbu saray-ı dilârânın zâbiti bulunduğum hasebiyle, taraf-ı Devlet-i Âliyye'den, misli nâmesbûk bugüne mübârek ve hurrem ve mahz-ı lûtf ü kerem, elçilik ile teşrîfiniz ve Kralım tarafından icrâ-yı merâsim mihmân nüvâzîleri hizmetine me'mûr (s.16) olunmamız, bana bâis-i fahr ü mubâhât ve sermâye-i rifat ü saâdetdir. Cenâb-ı vâhibü'l-âmâl iki devlet beyninde berkarar ve kemâl bulmuş safvet ve muvâlâtın tezâyüdünü mûcib, tarafeynin merâm-ı mahsus-ı hayr-ı encâmları olan ticâret maddesinin teyîd ve husûlünü müyesser ede ve cenâb-ı saâdetinizi her hâlde muvaffak edip refâh-ı hâl ve safâ-yı bal ile dâimâ hurrem-i şâdgâm eyleye, deyip, tekml-i senâ ve duâsında, tarafımızdan dahi Devlet-i Âliyye ile İngiltere Devleti beyninde hulûs ve muvâlât ve sâfendersâf muvâfât, dembedem müzdâd olduğuna binâen, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü velînîmetim Pâdişah-ı âlempenah efendimiz hazretlerinin meyl-i derûn-ı kerâmetmeşhûn-ı şâhâneleri mahsus olup, tezyîd-i meveddet ve ahâlî-i tarafeynin bâis-i istînâs ü ülfetleri için emr-i ticâretin temhîdi irâde-i seniyyeleri olmağın, bu bâbda, İngiltereli hakkında taraf-ı Devlet-i Aliyye'den bir vecihle dirîğ olmadığı, bi-avnîhî teâlâ refte refte meşhûdunuz olacak semereden mâlûmunuz olur. Ve siz, dostumuzun, bu me'mûriyetini rûtbetlü, menziletlü Kral haşmet-i iştîmâl cenâblarının tarafımıza bir lûtf-ı azîminden madûd olup, gâyetle memnûn ve mahzûz oldum.

Her halde müstedâm-ı ömr ü âfiyette olası, cevâbından sonra, mihmândârimız Milor Chersy dâvetimize gelip, ifâde-i me'mûriyetine şu vecihle mübâderet eyledi ki Devlet-i Âliyye-i ebediyyü'd-devâmın hakkında, haşmetli, miknetli Kralım cenâblarının safvet ve muvâlâtı berkemâl ve şevketli, kerâmetli, şecâatli Pâdişah-ı İslâm ve şehinşâh-ı vâlâ-yı makâm-ı hazretleri cenâb-ı saâdetinizi, bu mübârek me'mûriyete intihâb ve bu cânibe elçilik ile irsâl buyurmaları dahi, gâyetle bâis-i mahzûziyet ve memnûniyetim olmuştur, diye, şifâhen sudûr eden kelimâtı, Kralım tarafından me'mûriyetim hasebiyle, cenâb-ı şerîfinize ifâde ve tebliğ-i peyâm ederim (*haber veririm*) ve bu me'mûriyet bana sermâye-i devlettir dedikte tarafımızdan dahi Devlet-i Âliyye ile İngiltere Devleti beyninde dostluk hakîkî olduğu gayr-i hafidir. Bâhusûs şevketli, kerâmetli, kudretli, velînîmetim Pâdişah-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin meyl-i derûn-ı teveccüh-i safvet-nümûn-ı şâhâneleri tezâyüd-ü mahabet ve meveddet idüğüne misli nâ-mesbûk işbu elçilik maddesi şâhiddir. Kral haşmet-i ihtifâl cenâblarının Devlet-i Âliyye hakkında bu gûne izhâr-ı hulûs ve sadâkatlerinden bi't-tahsîs, bu elçiliğimizden mahzûz ve memnûniyetlerinden ve tarafımıza, cenâbınız vesâletiyle beyânından begâyet memnun oldum ve indimde bir lûtf-ı azîm ve inâyet cesîmden madûddur. (s.17)

Hemvâre müstedâm-ı ömr ü âfiyette olasız, cevabıyla, hatm-i kelâm olundu. Badehu, tehyie vü âmâde olunan ziyafetten, şekerleme ve meyve tenâvülü ve şûrb-i kahve ile iktifâ esnâsında, atlar dahi müzeyyen ü müzerkeş birer melbes âdemlerimiz yedinde sâha-yı sarayda hâzır ve müheyyâ dolaştırılmada iken, vakt-i mev'ûd duhûl ve tertîb-i alay tamâmen husûl bulduğu haber verildikte, nâme-i inâyet-mâye-i mülükâne kemâl-i ta'zîm ve iclâl ile ba'de't-telsîm, serkâtibimiz efendi kulları yedinde teslim olunup huzzâr-ı meclis, pîşgâhımıza düşüp, hintoya bininceye dek teşyî' eylediler. Kral müşârunileyhin bizim için tahsîs olunan muanven hintovuna mihmândârimiz taraf-ı yesârda ve teşrîfâtı makâmında olan şövalyer ile tercümânımız kulları mukâbelemizde olmak üzere, Horasânî destâr ve semmûr-ı fâizü's-sürûr ile hintova süvâr ve ittibâmızdan sekiz nefer kulları, orta kuşak rikâbımızda ve kezâlik dört nefer çukadâr dahi verâımızda nâme-i hümayun hinto pîşgâhında yürümeye tanzîm ve tasmîm ve pîşgâh-ı alay da serkâtibi Milorun hintosu delîl olup verâsında raht u bisât ile müzeyyen bir re's bârgîrimiz üzerinde al sâye şemsiyeli kaput ile mîrâhûr makâmında bir nefer âdemimiz ve verâsında hediye-i hümayundan olan atlar bir bir yedekte çekilerek ve geh ü gâh iki tarafa sahîl vurarak ve cünbüş-i refâtırları kemâlde olarak, yola azm ü hîrâm ve ardları sıra, bu abd-i âciz, bâdehu serkâtibimiz, nâme-i hümayun ile bâdehu Kral cenâblarının iki adet hintosu ve sonra Kraliçe cenâplarının ve Prens Degal ve birâderi Duke de Clerinc ve kral müşârunileyhin birâderi dük De Desaguliers'in birer kıta hintoları derûnunda muteber âdemleri olarak, ale't-tevâlî birbirini vâlî ve tâlî olup, bâdehu abd-i âcizin altı bârgîrli bir kıt'a hintosu derûnunda mâiyetimizde olan kişizâdeler ve tercümân-ı sâni Ligoreşku kulları râkib olmuşlar idi.

Bunların verâsında küberâdan yirmi mikdârı, milorlar, bu misilli mükellef hintolar ile turna katarı dizilip izdihâm-ı nâsdan alaya kesâd ve fesâd gelmemek için ileride ve sağda ve solda ellerinde değnek ikiyüz nefer zâbitân-ı piyâde yürüyerek ve yolları tathîr ederek ihtîşâm-ı tâm ve ihtirâm-ı mâ-lâ-kelâm ile teveccüh ü azîmete kıyâm olundu. Bâlâda beyân olunduğu üzere iki cânibden saf-beste ve îstâde olan süvârî ve piyâde zâbitânıyla esnâ-yı güzârımızda, siyâk-ı sâbık üzere izhâr-ı mâharet (s.18) ve edâ-yı me'mûriyete sa'y ü gayret eylediler. Seyr ü temâşâ edenler, mütehayyir ve sergerdân olarak ve zihâm-ı nâsdan kat'a âriza-yı tevakkuf vukû bulmayarak, St. James Park tabir olunur Kral bağçesine varıldıkta, Kraliçe cenâblarının sarayı bu mahalde olup, Kral ve Kraliçe ve kerîmeleri ve sâir ekârib ve ta'allukâtı bu saray bağçelerinde seyr-i alaya nâzır olmalarıyla, bu gûna müşâşa ve müzeyyen donanmış at, meşhûdları olmadığından, gâyet hoşlarına gidip, atları huzûrlarına ihzâr ve havâle-i im'ân-ı enzâr ile tahsil-i mesârlarında nısf-ı çâryek mikdârı hintolarda tevakkuf ve ârâm ve yine azîmete kıyâm olundu. Green Park tabîr olunan bağçenin kapısından hurûc ve Piccadilly tesmiye olunur reh-i râsta vulûc olunup ahsen-i vecihle St. James tabîr olunan Kral sarayı kapısı pîşgâhına vusulümüzde, atlar, teslim

olunacak mahalle irsâl ve Kral haşmet-i iştîmâlin serkâtibi ile diğer mihmândârimız ... nâm mîlor istikbâl edip, tahsîs kılınan odaya, istirahat ü âram için hirâm olundu. Bu mahalde dahi saray zâbitânı saf-beste bulunup, mürurumuzda, isbât-ı hüner eylediler. Bu esnâda, nâme-i inâyetmâye-i mülûkâne serkâtibimiz efendi, bendeleri, yedinde tahmînen bir çâryek mürûrunda Kral müşârileyh, Dîvan Odasında kendiüye mahsûs olan al kadifeden işlemeli sandalı üzerinde bi'l-cümle ekâbir ve ricâl ve düvel elçileri, iki cânibde saf-beste-i kıyâm ve resm-i dîvan ve ihtîşâm-ı tamâm ile dâvetimize bir mîlor gelip tebliğ-i peyâm ettikte, ibtidâ, mâiyetimizde olan kişizâdeler, yanlarında refâkat için birer mîlor, berâber yürüyüp verâlarında, tercümânlarımız ve İngiltere Devleti'nin tercümânı ve Kral müşârünileyhin serkâtibi ve bundan sonra serkâtibimiz efendi bendeleri, yalnızca nâme-i humâyûn ile pîşgâhımızda bu abd-i âciz, sağ tarafta mihmândâr ve cânib-i yesârda teşrîfâtçıları olan mîlor ile hareket ve odadan hurûcumuzda tekrar dâvetimize ekâbir ricâlinden mîlor Alesfort gelip peyâm-ı tebliğ ve dîvan odası kapısına hirâm olundukta, ileride giden kişizâde ve tercümânlar refikleri ile iki tarafa açılıp Kral müşârünileyhin başşamberlanı, bizi, istikbâl ve sağ tarafımıza geçip, mihmândâr dahi solda kalıp, serkâtibimiz yedinde nâme-i inâyetmâye-i şâhâne yanımda olarak Dîvan Odası kapısına duhulümüzde, nâme-i humâyûna ta'zîmen Kral müşârünileyh def'aten başından şapkasın eline alıp icrâ-yı merâsim-i ihtirâma hareket ve kıyâm ve odasının (s. 19) ortasına varıldıkta yerinden kıyâm ve biz dahi bu esnâda mukâbelesine hirâm eyledik.

Devlet-i Âliyye-i ebediyyü'd-devâm ile İngiltere Devleti beyninde min-kadîmi'l-eyyâm müesses, mümeħhed olan bünyân-ı müşeyyüd'l-erkân muvâlât ü muvâfât dembedem mübrem ve müstahakem olmakta olup, mâ-takaddümden beri tarafeynden muteber ve muhterem olan uhûd ü mevâsîkin semeresi olan emr-i ticâretin tervîc ve teksîrine medâr-ı itinâ olur vesâil ve hâlâtın istihsâli ve tarafeyn reâyâsının cânibeyn memâlikinde ticâret ve seyâhatlerine kemâl-i refâhiyet ile geşt ü güzârları ve fûrûât ve levâzımâtının istikmâli ve beyn'ed-devleteyn evvelkiden birkaç kat ziyâde dostluk ve safvetin tezâyüdü ve ittihâd ve ittîfâkın temhîdi için müceddeden şürût tanzimi, ehass-ı metâlib-i Devlet-i Âliyye olmak mülâbesesiyle, bu dâîleri, taraf-ı Saltanat-ı seniyyeden Büyükelçilik ile me'mûr kılınmıştır. Bi-avni'llâhi teâlâ, ümîd-vâr-ı Hudâ'yım ki bu makûle hayr-ı âmm devleteyn ahâlîsine nef' ve cüdâsı tamâm-ı metâlib-i ümniye-i hayr-ı encâmın bu abd-i âciz yüzünden kârin-i hitâm olmasıyla cümlemiz mesrûr ü şâdkâm olalım, denilip, tecümânımız vesâtetiyle tebliğ-i peyâm ve merâm olunmakta Kral müşârünileyh cenâbları dahi bu vecihle cevâba bed'-i kelâm eyledi ki, şevketli, kerâmetli meħâbetli Pâdişah-ı İslam ve şehinşâh-ı vâcibü'l-ihtirâm hazretlerinin tarafıma meyl-i derûn, safvet-nümûn ve teveccüh-i mahsûs-ı meveddet-i meşhûn-ı mülûkâneleleri derkâr ve ziyâde idüğü meczûmum iken, ifâde ve ifhâmınız birkaç kat dahi teyîd ü teşyîdine bâis u bâdî olup, an-samîmi'l-bal-i itimâd ve kabûlüm berkemâl olmuştur. İşbu Elçiliğimiz

maddesi, tarafımdan, bunun bir numûnesi addolunmuştur. Mukâbele-i bi'l-misli tarafımdan dahi lâzım gelip kadımdan beri devleteyn meyânında teyîd bulan ittihâd ve hüsn-i muâşeretin bundan böyle dahi sebât ve teksîrine germiyetle meyl ve râğbetime Devlet-i Âliyye şekk ü şüphe etmeye ve sizi intihâp ve bu makûle mübârek ve hurrem Elçiliğe me'mûr kılınmanız dahi ziyâdesiyle bâis-i mahzûziyyet ve memnûniyetim olmuştur.

Ve şevketlü, kerâmetlü, şecâatlü Pâdişah-ı İslâm hazretlerinin devlet ü ikbâl ve iclâlleri tezâyüdüne an-samimül meyl ve râğbet ve hâhişimi sadâkatle ifâdenizi me'mûl ve iltimâs ederim, diye, Dîvân tercümânı vesâtetiyle meâlî, tarafımıza telkîn olundukta, bi-avn'illâh-i Allah teâlâ, semere-i sadâkatlerimizi, bundan böyle iktitâf ve ictinâ buyuracaklarında şübhe olunmaya, denildikten sonra, serkâtibimiz yedinden nâme-i inâyet-mâye-i mülûkâne, kemâl-i ta'zîm (s.20) ile ahz olunup hâlâ erîke-pîrâ yı saltanat-ı Osmânî, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü velînîmetim efendim, Pâdişah-ı âlem-penâh Sultan Selim Efendimiz hazretlerinin, siz, haşmetlü, miknetlü, menziletlü dostlarına temhîd-i muvâlât ve meveddet-i hüsrevânelerini mü'şir, nâme-i inâyet-mâye-i mülûkaneleridir, diyerek, bad'e't-telsîm kâimen, yed be-yed teslîm ve hatevât-ı ta'zîm ile ahz edip, düvel umûrunu rû'yete me'mûr mîlor Grenville'ye tevdi ettikde mektûb-ı hazret-i sadâret-penâhi dahi siyâk-ı meşrûh üzere tavsîl olunduktan sonra, Kral müşârunileyh, serkâtibimiz ve tercümânlar ile elsine tahsîline meşgul kişizâdeler târif ve tavsîf olunup edâ-yı âdâb-ı sefâret hitâm ve huzûrundan avd ü hırâm olundu. Verâmızdan serkâtibi mîlor gelip hediye-i hümâyûndan ve ale'l-husûs at takımlarından ve piştovlardan gâyetle mahzûz ve memnûn oldukları teşekkürünü, cenâbınıza ifâdeye Kral tarafından me'mûrum diyerek, ifhâm ve teblîğ-i peyâm eyledikte, dostun tuhaf ve hediyesi dost-ı sâdık mahzûz eder ve Kral cenâblarının bu teleffût ü taltifleri dahi hitâm-ı misk kabîlinden olup, hâsıl olan sürûr hadd-i tarîften bîründür, denildikten sonra, Kraliçe cenâblarının tarafından dahi, dâvetimize, ikinci şamberlanı gelip haber verdikte, siyâk-ı sâbık üzere varılıp, başşamberlanı olan mîlor Perton ile odasına duhulde, def'aten kıyâm, biz, dahi mukâbele ve hizâsına hırâm ve Devlet-i Âliyye ile İngiltere Devleti beyninde müşeyyid ve müsedded olan musâfât ve muvâlât ve sıdk-ı hulûs ve muvâfâtın numûnesi olarak, şevketlü, kerâmetlü, şecâatlü velînîmetim Pâdişah-ı âlem-penâh efendimiz hazretlerinin derûn-ı kerâmet-nümûn-ı şâhânelerinde bir ihtisâs bulmağla, İngiltere Devleti teveccüh-i mülûkaneleri derkâr ve bu dostluk ve muhabbet birkaç kat dahi ziyâdesine vesîle-i esîle olmak mülâbesesiyle, bu dâî'nizi Büyükelçilik ile bu cânibe me'mûr kılmıştır. Cenâbınız ile bu misilli şevk ve germiyetle mülakâtımdan ve mazhar-ı iltifâtınız olduğumdan tezâyüd-i muhabbet ve meveddete delâlet eder bir numûne olduğundan, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü velînîmetim efendimiz dahi mahzûz olacaklarında iştibâh buyurulmaya, denildikte, Kraliçe cenâbları dahi şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü Pâdişah-ı İslâm ve şehinşâh-ı vâlâ-yı makâm hazretleri

tarafından bu misillü mes'ûd ve hurrem Elçilik müşâhededesi, bâis-i memnûniyetim olup, bâ-husûs cenâb-ı saâdetinizi bu me'mûriyete intihâbları mâ-tekaddümden beri, işbu Devleteyn beyninde teyîd bulan dostluğun sebât ve devâmını (s.21) ve bi-avnihi teâlâ, bundan böyle devâm-ı ikâmetimiz ile tevâfûr ve tezâyüdünü mûcib olacağı bî-iştibâhtır, diye, bu mazmûnu hâvî, yedinde olan kâğıdı kırâat ve tercümânımız irâ'et eyledikten sonra, şifâhen teşekkürünü şu vecihle beyâna âğâz eyledi ki hediye-i behiyye-i mülûkâneden gâyetle memnûn ve mahzûz ve bâ-husûs büyük kerîmesi hakkında a'tâf-ı merâhim-i eltâf-ı hüsrevâne mâtûf ve melhûz ve beyn'el-etrâb mücevher sorguç ihsânıyla kadr u şânı imtiyâz buyrulduğundan, hâsıl olan sürûr ü hubûr, hadd ü ahsâdan nâ-mahsûr idüğünü takrîr ve beyân ve duâ-yı devâm-ı eyyâm-ı ömr ü devlet ve tezâyüd-i ikbâl ferr ü şevket-i hazret-i Pâdişahâne ile martûbü'l-lisân olup, hatm-i duâ-yı kelâm ettikde inşaallâhi teâlâ, bu mahzûziyet ve teşekkürünüzü izn ü ruhsatınız ile atebe-i ulyâya tahrîr ve ifâde ederim.

Şevketlü, kerâmetlü efendimiz dahi bu muâmele-i bi'l-cümledenizden gâyetle mahzûz olacaktı denildikde, bu inâyet indimde Elçi Efendi hazretleri tarafından bir lûtf ü keremden mâdûddur, deyip, şevkli ve muhabbetli bir güzel meclis olup, mâiyetimizde olan me'mûrîn kulları, bunlara dahi târif ve tavsîf ile avd ü insirâf olundu. Bu mecliste hediye-i hümâyundan olan mücevher sorguçları, kemâl-i hubûr ü sürûr ve şevk ü zevk-i nâ-mahsûrlarından nâşî, dava-yı muhabbetlerini isbât zemininde, Kraliçe cenâbları, mahall-i kalbi olan sol böğrüne sokup ve kerîmesi dahi frak-ı re'sine takıp, hırz-ı cân ve kişver-i memâlik-i Rûm'a taraf-ı Saltanat seniyyeden müceddeden Sultân-ı âlî-şân olduk vâdilerinde dükşe ve mayledilere izhâr-ı şükûh ve şân ve haylice tumturak ve unvânları müşâhede olundu. Avnû inâyet-i Bâri ve âsâr-ı teveccüh-i hazret-i evliyâ-yı niamî berekâtile şân-ı vâlâ-yı nişân-ı Devlet-i Âliyye'ye elyak ü nâmûs-ı Saltanat-ı seniyyeye ahrâ vü evfak edâ-yı âdâb-ı sefârete bu vecihle muvaffak olunduktan sonra, evkât-ı sâirede Kral müşârünileyh ve Kraliçe ile mülakât olduğu vecihle bir defa dahi mülakâtımız irâde ve tarafımıza ifâde olundukda iltimaslarına müsâade vet-tekrâr hasen-i mazmûnuna riâyet ve himmet olunup, evkât-ı sâireden ziyâde fakat destâr-ı Horasânî ile yine Kral müşârünileyh'in divânına varılıp, mülakâtımızda havânın küşâyışı ve kırk günden beri mahcûb ve mütevârî olan kurs şems-i münevver, yevm-i mezbûrda ale'd-devâm ziyâ-güster ve şa'sa'apâş-ı kişver- hâver olması Devlet-i Âliyye'nin ikbâl ve bahtiyarlığına tefe'ül-i hayr ile iltifât-âmîz bazı kelimât îrâd ve lâyı (s.22) ve muktezâsı vecihle cevabdâd olduk. Bâdehu müşârünileyhâ Kraliçe cenâbları ile dahi mükerreren mülakât ve haylice mülâtafet-engîz kelimât olunduktan sonra, hizmet tamam olup hânemize avdet ü hirâm ve istirâhat ü ârâm olundu. Fi'l-hakîka yevm-i mezbûrda müsâade-i havâ ve şems-i münîr ifâza-i envâr ü azvâ etmekle, alayımıza katender-kat revnâk ü tâb verip pertev-efzâ olmuştur. Ve misli ve adîli nâmesbûk mesmû ve manzûrları olmamış bir güzel alay oldu, diye, ma'raz-ı fahr

ü mübâhâtde zebânzed-i havass ü avâmdır. Hamden sümme hamden. Ferdâsı cuma günü, velîahdı olan Prens Degal cenâblarına tarafımızdan tertîp olunan hedâyâ-yı nâcizâne, tercümânımız ile irsâl ve ikinci oğlu Dük Deburck'a mükemmel raht ü bisâtiyle bârgîrimiz ve tîr ü kemân ve zevcesi dükşeye, boğça ve gül yağı ve üçüncü oğluna seyfimiz ve donanmış tüfenk ve tîr ü kemân ve Kral ve Kraliçeye ve altı nefer kerîmelerine, boğçalar, gül yağlarıyla başka başka gönderilmekle istifsâr- ı hâtırlarına riâyet ve teşrifâtçı ve serkâtibine ve mihmândârlar ve şamberlana, boğçalar ihdâ ve sâir iktizâ edenlere vech-i lâyıkı üzere tebrikler itâsıyla, merâsim-i mürâatları, tarafımızdan icrâ olunarak, izhâr-ı şükûh ü şân-ı Saltanat-ı seniyye bezl-i vüs' ü makderet olundu.

Ali Seydi Bey

YEMEN ŞİMENDİFERİNİN GÜZERGÂHI VE TE’SÎRÂTI

Hüseyin Hüsnü Bey Birâderimize

Mecmûamızın “5” numrolu Haziran nüshasında münderic "Sanaa-Hudeyde Şimendifer Hattı" ser-levhalı (*başlıklı*) makâle-i âcizânemi tenkid eden “8” numrolu Eylûl nüshasında münteşir (*neşredilmiş*) "Sanaa Şimendiferi Hakkında" unvânlı makâle-i vâkıfânenizi okudum. Birçok noktalardan istifâde ettim. Teşekkür ederim. Ancak -müsâadenizle- muhtâc-ı tenvîr (*aydınlatılmaya muhtaç*) ve izâh yahut şâyan-ı tefsîr ve istizâh bulduğum bazı cihetlerini burada dermeyan etmek istiyorum. Göreceksiniz ki birçok husûsâtta mütevâfık (*uyumlu*) çıkacağız. Yalnız fikrimin iliştiği birkaç madde var. Eğer onlara karşı da mütâalaât-ı mücerrebâneniz (*deneyimli değerlendirmeleriniz*) var ise lütfen tavzîh buyursanız (*açıklarsanız*) hem ben, hem umum ihvânımız müstefid (*bütün dostlarımız faydalanmış*) oluruz.

Evvelâ (*Birincisi*): şimendiferin gâyet sarp, mürtefi (*yüksek*) olan Menâha'dan ise daha sehlül-mürûr (*geçilmesi kolay*) olan Sanfur vâdisinden geçmesini münâsib görüyorsunuz. Buna, ben de îtiraz etmem. Hakîkten o vâdi, diğer târike nisbeten daha muvâffıktır (*uygundur*). Yalnız oradan müruru hâlinde, hiçbir kasabaya uğramamış, aykırı geçmiş olacak. Eğer Menâha'dan mürûru mahdûd'ül-fâide (*faydası sınırlı*) ise oradan geçmesi büsbütün mâ'dûm-ün-nef' (*faydasız*) kalacak. Mâmâfih, ben, makâlemde hattın Menâha'dan imrârında (*geçmesinde*) ısrâr etmemiştim. Hatta nokta-i nazarım fennî olmaktan ziyâde-buranın ihtiyâc-ı akdemi (*öncelikli ihtiyacı*) olduğu hayat ve mevcudiyet-i istikbâliyesine taalluk ettiği için- idârî, siyâsî idi. Onun için de demiştim ki "Bu yolun şimendimer ihdâsınca olan icâbât-ı fennîyesi bir tarafa, daha doğrusu, ehl-i fenne bırakarak (**s.24**) esâsen burada şimendifer ihdâsının zarûret ve ehemmiyetinden bahsi tercih ederim. Zaten Mühendis Mösyö Zaporofski tarafından Hudeyde-Sanaa şimendifer hattının güzergâhına âit tedkikat-ı mahsûsa üzerine bir proje yapılmış. Bu proje, Nâfia Nezâretinde imiş. Hattın inşâsına azm edildikten sonra artık bu proje mi, yoksa başka sûreti mi ihtiyâr olacak, o cihet ikinci derecede bir meseledir.

Sânîyen (*İkincisi*): Hattın Menâha tarikiyle mürûru (*yoluyla geçişi*) halinde Tavil gibi muhvit gibi merâkiz-i ticârete (*ticaret merkezlerine*) uzak kalacağı, bundan ticâreten bir istifâde hâsıl olmayacağı, ora mahsûlâtının tarîk-i kâdimelerini terk etmeyecekleri beyân buyruluyor.

Mâlûm-ı âlîleridir ki bir şimendifer hattı, dalsız budaksız bir tek hattan ibâret kalınca, zarûreten bazı merâkiz-i mühimme-i ticâriyeye (*önemli ticaret merkezlerine*) uzak kalacaktır. Zâten buyurduğunuz gibi şimendimer inşâsından maksad ya iktisâdî yahut siyâsî olur. Bir hat sevk-i tesâdüf ve müsâade-i tâlîle aynı zamanda hem iktisâden hem siyâseten fevâid-bahş güzergâh bulursa, bu muzâ'af bir ni'met-i gayr-i me'mûl (*çoğalmış umulmadık bir nimet*) demektir. Fakat buna her yerde imkân var mı?... Menâha veyâhud Sanfur tarîklerinin -matmah-ı nazar (*göz dikilen*) Sanaa'nın denize rabtı olduğuna göre- aksar-ı târik (*en kısa yol*) oldukları sizce de teslim olunur. O hâlde bir iki ticâret merkezinin biraz uzakça düşmesini hoş görmemiz, zarûridir zannederim. Mâhâzâ, devletçe bir masraf daha ihtiyâra olunup hattın bu iki merkez-i ticârete en yakın noktasından, mevkîfinden (*durağından*) oralara birer tarîk-i muvâsala (*birleşme yolu*) açılırsa, onların da istifâde-i ticâriyeleri te'mîn edilmiş olur. Tüccarın menfa'atini her ne noktada bulursa, hiçbir itiyâd ve ülfete mağlûp olmayarak hemen tebdîl-i istikâmet edeceklerine emin olabiliriz.

Zaten bir şimendifer hattına, civârındaki mevâki (*mevkiler*) ya şübelerle veyâhut oraları vâsl edecek (*kavuşturacak*) yollarla, şoselerle rabt edilmeyecek olursa, buyurduğunuz akâmetin devâmı söz götürmez. Bu hâl ise her yer için aynı kuvvettedir, hakîkattir. Yemen için ilk seyyâle-i hayât (*hayatın akışı*), te'mîn-i esbâb-ı beka (*bekanın sebeplerini temin*), tarsîni, dâimi hükûmet (*devletin geleceğini sağlamlaştırma*) olunca bu emniyyenin istihşâlini (*güvencenin elde edilmesini*) müteâkib menâfi-i iktisâdiye ve ticâriyenin (**s.25**) tedricen istikmâlinde (*yavaş yavaş tamamlanmasında*) biraz vakit geçse de zararı yoktur. Menâha'nın havâlisinin kuvve-i inbâtiyece mahdûdiyeti (*verimliliğinin sınırlılığı*) akâmeti artık bu maksada karşı mevzûubahis bile edilmemek terettüb eder (*gerekir*).

Sâlisen (*Üçüncü*): Hattın mebdenin Cebâne'den ittihâz edilmesine îtiraz ve bunun Hudeyde şehrini iktisâden mahvedeceği bu da isrâf olacağı beyân buyruluyor.

Cebâne mevki'inin mahfûz (*korunaklı*) limanı, suyu, ciyâdet-i havası (*güzel havası*) her sûretle rüchânını (*üstünlüğünü*) isbât edip dururken, hiçbir kıymet-i sıhhiye ve tabiiyesi, hâlihazır mütedennîsinden daha ileri gidebilmek istîdâdî olmayan Hudeyde'nin hatırı için memleketin şâşaa-i istikbâline esbâb-ı terakkiyât ve umrânına hâdim ve sâilini heder etmek, îtikadımca Hudeyde'nin göreceği hafif zarar-ı hâliyedenden daha vâsi, pek vâsi bir zarar-ı âtîyi bilerek kabûl demektir. Halbuki buyurduğunuz vechile bir dekovil o hasâr-ı mutasavveri tazmîn eder (*düşünebilecek hasarı karşılar*). Her ticâret iskelesinin mutlaka bir de limanı bulunmak emr-i zarûr olduğundan, her tarafı açık olan Hudeyde'nin mahfûz ve vûs'at-i kâffeyi hâvî bir limana nâiliyeti için ummam ki -tahmin buyurduğunuz- yüzelli bin Lira kifâyet etsin! ... Buna lââkal üç, hatta dört yüz bin

Lira lâzımdır, diyebilirim. Halbuki Cebâne'nin zâten tâbiî ve kâfî bir limanı bulunduğundan, bunun elli, altmış bin liralık bir masrafla hâl-i intizâm ve mükemmeliyyete vaz'ı âsândır (*konulması kolaydır*) şu kadar ki Yemen, istikbâlde gâyet mühim bir bender, ticârete (*ticaret limanına*) nâil olmuş bulunur. Hudeyde'nin ise -mahrûmiyet-i tâbiîyesi hasebiyle- âtîde böyle bir vüs'at ve kâbiliyet gösteremeyeceğini, ümit ederim ki siz de teslîm buyurursunuz.

Bu bâbda en maddî, en ciddî misâl olarak İngilizlerin Sudan Mısıri sâhilinde Sevakin'in birkaç kilometre şimâlinde Port-Sudan Limanını, yoktan var ettiklerini, bunu kemâl-i ehemmiyetle tevsî' (*büyütüp*) ve te'sîse çalıştıklarını gösterebilirim. O mevki'in bir sâhil-i akîm-i bî-hayat (*ölü, verimsiz sahil*) olmasına, Sevakin'e o kadar yakın bulunmasına rağmen -milyonlar dökerek- ihyâ ve inşâsında, İngilizlerin elbette bir maksadları var. Bu da hem siyâsî, hem iktisâdîdir. Fakat oradan bekledikleri fevâid (*faydalar*) bugün için olmaktan pek ba'îddir (*uzaktır*). Zira elektrik ziyâlarıyla (**s.26**) tenvîr (*aydınlatmak*) vâsi (*geniş*) caddeleri tahtût (*belirlemek*) arâzi, bazı şerâit tahtında (*şartlar altında*) her isteyene tevzî' edildiğine (*dağıtıldığına*), şose, telgraf, banka, ticârethaneler bulunduğuna rağmen henüz Port-Sudan istikbâlin bir rüşeym-i intizârıdır (*beklenen embriyonudur*).

Bunun inşasıyla, İngilizler, Sevakin'in inhitâtını (*çöküşünü*) o yüzden zarar-ı mâlî husûle geleceğini asla kale almıyorlar. Çünkü bi'l-mukâyese âtînin Port-Sudan için hazırladığı şâ'saa-ı menâfîi (*gösterişli faydaları*) daha vâsi, daha ciddî buluyorlar.

Râbian (*Dördüncü*): Hudeyde, merkez-i sevkîyât intihâb olunursa (*seçilirse*) Menâha'dan geçeceğine göre, cibâl (*dağlar*) kısmında muhâfaza ve müdâfaası dâima müşkülât olacağı beyân buyruluyor. O noktadan düşünülürse, hakîkten bu cihet vâridir ve her vakit için mevcûddur. Ancak bu gibi muhâtarât-ı siyâsiyenin (*siyasi tehlikelerin*) en müthiş, en katmerli envâ'ına, Selanik Vilâyeti gibi esbâb-ı muhâfazası nisbeten daha mükemmel bir yerde tesâdüf ettim. Orada, Bulgar eşkıyâsı, nice şimendifer köprülerini ber-hevâ ettiler, vagonlar içinde infernal dedikleri makineli bombalar atıldılar. Buna karşı Hükûmet, her köprübaşında, her lüzûm görünen noktada karakollar ihdâs, geceli gündüzlü hutûtun (*hatların*) muhâfazasına îtinâ etti. Fakat çâre yok; esbâb-ı mü'essire-i siyâsiye (*siyasi etkin sebepler*) bertaraf oluncaya kadar mücâdeleye devâm edilecek.

Burada da hangi noktadan başlanırsa başlansın, nerelerden geçirilirse geçirilsin -o gibi emrâz-ı siyâsiye (*siyasi salgınlar*) ber-devâm bulundukça, bu kabîl indifâat-ı bürkâniyenin (*volkan püskürtülerinin*) de aralık aralık dehşet-numâ-yı iştilal (*işgal edici ürküntüler*) olması umûr-ı tabî'iyedendir. Buna katlanmak, metânîetle mukâbele etmekten başka da çâre-i selâmet yoktur. Mâmâfih bu gibi emrâz-ı ictimâiyye teşfiye edilmesiyle hutût-ı Hudeyde'den

muntazır olan fevâid semerâtını (*Hudeyde hatlarından beklenen faydaları, verimleri*) vermeye başlar.

Hâmisen (*Beşinci*): Memleketin hayât-ı müstakbele-i umrân ve terakkîsi noktasından hattın mebdei olarak Menâha istasyonuna ihtiyârın (*seçmenin*) muvâfık-ı maslahat olacağı gösteriliyor.

Bu fikir, şâyân-ı nazar ve hadd-i zâtında muvâfık-ı hakîkattir. Çünkü hakîkaten “Meha” Taiz Sancağının iskelesi, mahrec-i mahsûlâtı (*mahsullerin çıkış yeri*), mevrîd-i ticâreti (*ticâret yolu*) olduğu, kâbil-i inkâr değildir. Hayât-ı faâliye-i evveliyesi, bunun en büyük delilidir. Ancak yukarıdan beri ve ilk makâlemde dediğim gibi, devletin bu kıt’ada bi’l-hâssa şu sırada bu şimendiferi -mümkün olduğu kadar sür’atle- inşâ etmesindeki maksad ticârî, (s. 27) iktisâdî olmaktan ziyâde, siyâsî, idâridir. Evvelâ hastayı ilâçlamalı, sıhhatini iâde etmeli, hayâtını kurtarmalı, ba’dehu (*daha sonra*) kuvvetini artırmak, semen peydâ ettirmek (*güçlendirmek*), neşv ü nemâsına (*büyümesine*) çalışmak gibi esbâb-ı tâliyyeye tevessül eylemeli.

Eğer maksad te’sîs, sarf-ı iktisâdî olsaydı hattın Menâha’dan başlaması-bilâ-tereddüt- evfak (*uygun*) olurdu. Zâten bu mesele alâkadârınca arz ü amik (*etraflica*) tedkîk de edilmiş, nihâyet cihet-i askeriye’nin de inzimâm-ı re’y ve mütalâasıyla bu târik tercih olunmuştur.

Burada hâtıra bir şey gelir ki hattın Sanaa’ya rabtından (*bağlanmasından*) sonra, ileride buradan Taiz’e oradan da Mena’ya kadar temdidî (*uzatılması*) kabîl olur ve böyle iki mebde ile dâhilin ittisâlinden (*birleşmesinden*) muzâaf fevâid (*kat kat faydalar*) husûle gelir; böylece noksan kalan menâfi-i ticârîye de itmâm edilmiş (*tamamlanmış*) olur.

Sâdisen (*Altıncı*): Vilâyetin cihet-i cenûbîyesinde İngiltere’nin tâkip ettiği “himâye politikası”na sed çekmek için, İngiltere’nin Aden havâlisinde tatbîk ettiği tarz-ı idâreye imtisâl edersek, aradığımız “te’yîd-i nüfûz ve hâkimiyet” maksadına daha emin bir sûrette vâsıl olmuş oluruz. Mâ’lûmunuzdur ki İngilizler, dâire-i nüfûz ve himâyelerine idhâl ettikleri mevâkide bulunan kabâil-i rüesâ ve meşâyihini (*kabilelerin reislerini ve şeyhlerini*) atâyâ, hedâyâ (*hediyeler, bahşışler*) ile, hülâsa para ile elde etti; hâlâ da o yolu tâkip ediyor. Yoksa onlara ne şimendifer yaptı, ne maârif neşr etti, ne ticârete sevk etti, ne de en ufak esbâb-ı medeniye ile terakkîlerine hizmet etti!...

Biz de şimdilik, neşr-i maârif, îmar-ı bilâd (*eğitimin yaygınlaştırılması, beldelerin imarı*) gibi esbâb-ı temidîni (*medenileştirme sebeplerini*) hakkıyla tatbîk edinceye kadar, o civârdaki kabâil, Hükûmete muîf, sâdık kalacak vesâile (*vesilelere*) mürâaat edebiliriz. Böylece de hatıra gelen muhâtaranın hudûsuna (*tehlikenin ortaya çıkmasına*) meydan vermeyiz.

Sâbian (Yedinci): İnşâ edilecek bu şimendiferin Yemen'in sebep-i müstakil-i necat ve halâsı (*kurtuluş ve selâmetinin başlıca sebebi*) olacağını iddiâ etmemiştim. Esbâb-ı mühimme-i hayâtîyesinden biri olduğunu göstermiştim. Yoksa, Yemen'in esbâb-ı ıslâhiyesinden olmak üzere tedkîk ve tettebbu' (*araştırma*) ile öğrenebildiğim diğer hakâyık (*hakikatler*) muhtelif makâlât-i mütetâbia (*dizi makaleler*) ile ayrı ayrı yazıp -gerek mecmûamızla, (s.28) gerek cerâid-i yevm-i sâire (*sair günlük gazeteler*) ile- intizâr-ı umûmîyeye vaz' ettim (*kamuoyunun dikkatine sundum*). Hâlâ da ediyorum; burada bulunduğum müddetçe edeceğim de.

Sâminen (Sekizinci): "Yemen'in bugünkü sükûneti bir serâb-ı (...) başka ne olabilir?... İleride... Karşımızda yine vekâyi-i kâdîmenin mümâsili (*benzeri*) bir sahne-i dilsüz (*dağlayıcı sahne*) olanca fecâyî-i elemiyesiyle kendini göstermeyecek midir?

Vâkıa biz tedâbir-i idârîyemizi, hep o tarz-ı sâbık-ı sakîm (*eski hastalıklı tarz*) dâiresinde tatbîk edegidersek, bu fecâyinin hummâ-yı mütekâtı (*birbirini kesen hastalıklar*) gibi tekerrür edeceğinde tereddüte mahal yoktur. Lâkin işte hep tedkîkatımızı o maraz-ı ictimâiyenin hâzıkâne (*ustalıkla*) icrâsıyla teşhîsimizi isâbete iktirân ettirir ve o yolda ciddi müdâvâta (*tedaviye*) başlarsak, tahlîsine (*kurtarılmasına*) bu cürûh-ı vahîmenin iltiyâmına (*vahim yaraların iyileşmesine*) muvaffak oluruz. Ümîdimizi kat'i, aczimizi îtiraf edecek isek, bâri beyhûde can ve mal telef, abesle iştigal etmeyelim. Nâmusumuzla ve vaktiyle buralardan çekilip gidelim. Fakat bu ümîd münkati' olacak (*kesilecek*) mı?... Bu acz îtiraf ve kabul eyleyecek mi?... Hayır, hayır. Hiçbir zaman fûtûr (*bıkkınlık*) etmeyeceğiz, vazgeçmeyeceğiz, yalnız çalışalım.

Emeller müttehid (*birleşik*), hedefler bir olunca o noktaya vasl için muhtelif yollardan gitmenin esâsa te'sîri, mâhiyete ehemmiyeti yoktur. Zâten bu ark-ı hakâyıkın (*hakikatlerin yolunun*) müsâdemât-ı efkârdan (*fikirlerin çarpışmalarından*) inkâs edeceği (*doğacağı*) hakîkat-ı kat'îyesince, bu gibi mubâhasât (*karşılıklı konuşmalar*) ile mestûrat münkeşif (*örtüler keşfedilir*), mahfîyât muncelî olur (*gizlilikler açığa çıkar*). Binâenaleyh, diğer makâlâtımızda hep bu noktaları tenvîre (*aydınlatmaya*) çalışmışım. Sizin de mesâîme iştirâk buyurmanız, bendenize bir kat daha gayret verdi.

Sanaa: 28 Eylül 1325 (11 Ekim 1909)

A. Seni Bey

ULÛM-I İCTİMÂÎYE VE FENN-İ İDÂRE

(s. 29) Çok vakit rüfekâ (*arkadaşlar*) tarafından şöyle bir î'tirâza hedef olduğumu gördüm. Bütün meşgalesi, idâreden, memleketin mukadderâtını tesviyeden ibâret olan bir kişi için sosyoloji ile iştigal etmek kadar mânâsız bir şey olamaz. İctimâiyât... Bir idâre me'mûru için lüzûmsuz, fâidesiz bimânâ tedkîkât...

Halbuki devr-i sâbıkta (*eski devirde*) bile karalayarak kisve-i matbûata bürüneceğinden kat'iyen nevmîd (*umutsuz*) olduğum eserleri tedkîk ediyordum. Ekserisi mesâil-i ictimâîyeye (*toplumsal meselelere*) âit. O sıralarda bile herhangi bir meseleye dâir yazdıklarım ihâle-i nazar ediyorum. Hep vukûât-ı ictimâîyenin tahlîlâtını muhtevi. Bu îtirazât doğru olmak lâzım gelse, bu devr-i mes'ûd Meşrûtiyet bu meyle, bu hevâhişe (*isteğe*) bir kat daha inbisât vermekle bu vâdîde masrûf olan (*sarfedilen*) bu kadar emeklerim, bunca tettebbuâtım idâre mesleğiyle münâsebeti, ona taalluk ve irtibât ve fâidesi olmayan çorak ve müz'ic (*sıkıcı*) bir sahada kaybolmaya mahkûm bulunur demek, olacaktı...

Bu rüfekânın fikrine nazaran, bir idâre me'mûru nazariyât-i ictimâîye ile değil, muhtelif devletlerin kavânîn-i fi'iliye ve mevcûdesinin (*mevcut ve yürürlükteki kanunlarının*) tettebbuu ile tecârib-i idâre ile iştigal etmelidir. Hukûk, hukûk-ı düvel, iktisâdiyât, işte bir memleketin idâresini derûhde edeceklerin sâha-i iştigal ve tettebbuâtı...

Oldukça münevver'ül-fikr olanlarda gördüğüm bu garib ve yanlış mütâlaâtı cerh etmek için yukarıdaki sernâme tahtında ictimâiyâtın umûr-ı idâredeki lüzûm ve vücûbunu serd ve ızhâra mecbûriyet gördüm.

Ulûm-ı ictimâîyenin hâlihazırdaki ehemmiyetini, mânâsını hakkıyla bilenler için bu iddia kadar yanlış, bu tarz telakkî kadar mânâsız bir şey tasavvur olunamaz. Ancak ulûm-ı ictimâîyenin fûnûn-ı idârede oldukları mevkiye nazaran şimdi her bir idâre (s.30) me'mûru bu ilimleri öğrenmekten müstağni (*ilgisiz*) kalamayacağı için, bu bâbda Mülkiye âilesinden hiçbir ferdin bu ilmin ehemmiyetini inkâr etmesini tecvîz edemem.

Unutmayalım ki idâre demek, efrâd-ı beşerin teşkil ettikleri cem'iyet kitlelerinin intizâmını ve hatta bir dereceye kadar terakkîsini, esbâb-ı refâh ve mesûdiyyetini te'mîn ve ihzâr vesâiline tevessül demektir. Bu "cem'iyet" in mâhiyeti nedir? Nasıl terekkeb ve teşekkül ve tezâyüd ve tekessür ediyor? Cem'iyet edvâr-ı müteâkibe-i hayâtiyesinde muhtelif evsâfî hâiz devreler imrâr ediyor mu? Bu devreler, muhtelif cem'iyâtta birbirine müşâbih (*benzer*) veya muhâlif sıfât irâe eyler mi? Tâbir-i ahîrle bunlar "kânûn" denilen lâyetegayyer

(değişmez) ve kat'î bir kâideye tâbi, "evsâf ve hâlât-ı mûmâsile de daim'ül- vukû olan" bir vasıf ve heyet ibrâzına müstaid midir?

Bu cem'iyetlerin zaman ve emkine-ı muhtelifede (*çeşitli mevkilerde*) sûret-i tagayyür ve tahavvülû ne gibi mü'essirâta tâbidir? -"Cem'iyet" denilen kitlelerin sûret-i intâc, numûv (*büyüme*) ve hayât ve memâtı ne gibi kânûnların taht-ı tesîrinde cereyân eder? - Bir cem'iyet istenilen şekil ve sûrete ifrâğ olunabilir mi?- Veyâhud bu şekle ifrâğ olunabilmek için ne gibi vesâile tevessül lâzımdır?- İşte bu ve buna benzer bir sürû ve lâyuad (*belirsiz*) ictimâî suâller ki hepsi bir idâre me'mûrunun vezâif ve ihtisâsı dâiresine dâhildir. Bir kere "ilm-i hikmet-i ictimâîye"yi "cem'iyetlerin ahvâline bahseder bir ilimdir" demekle, bu ilmin, bir idâre me'mûruna şiddet-i lüzûmunu ifhâm etmiş (*bildirmiş*) oluruz. Çünkü idâre me'mûru, bu cem'iyetlerin idâresi mesele-i müşkîlesini derûhde etmiş bir mudakkaktan (*incelemeciden*) başka bir şey değildir.

İkincisi ulûm-ı hukûkiye, ulûm-ı iktisâdiye, ulûm-ı idâriye bunlar, hep ilm-i ictimâmın dâire-i şumûlünde dâhildir. Bunlar hakikat-i halde cem'iyetin hukûka, iktisâda, idâreye müteallik aksâm ve husûsâtını ihtivâ eder. Yani ilm-i hukûk demek, bir cem'iyetin veya muhtelif cem'iyetlerin sâha-i hukûkiyede tâbi olacağı kavânîni ihtivâ eder bir şûbe-i ilm-i ictimâ demektir. Bu ilim; cem'iyetin ihtiyâc-ı adlî ve hakkânîyesini tanzîm eder. Cem'iyet anlaşılmayınca, mâhiyeti, neden ibâret olduğu güzelce bilinmeyince, ihtiyâc-ı adlîsi, sâik-i hukûkisi hakkında bir fikr-i sâlim edinmek mümkün değildir.

İlm-i iktisâd demek cem'iyetleri sâha-i iktisâdiyede idâre eden kavânînden bahis bir şûbe-i ilm-i ictimâî demektir. Bir cem'iyetin meyilleri, sâikleri, tâbi oldukları (**s.31**) mü'essirâtın mâhiyeti tahkîk edilmeyince, bir kânûn-ı iktisâdî anlaşılamaz. Bunun sûret-i tatbîki mümkün olmaz. Zîra unutmayalım ki bütün kavânîni iktisâdiyenin sâha-i tatbîki "cem'iyet" olacaktır.

Ulûm-ı idâriye demek cem'iyetlerin âhenk ve intizâmını muhâfaza, bunlar beynindeki revâbıtı (*bağları*) bir sûret-i müfidede (*faydalı şekilde*) sevk ve istîmâl (*kullanmak*) değil midir? Bu da cem'iyet ve ilm-i ictimâ ihtiyâcından müstağnî kalamaz. Bir tabîb tedâvi edeceği, iştigal edeceği bünyenin, insanın sûret-i teşkilini, uzviyetini nasıl bilmek mecbûriyetinde ise bir idâre me'mûru, bir fenn-i idâre müntesibi de öylece medâr-ı iştigâli olan cem'iyetin bünyesini, uzviyetini, teşkilâtını bilmek mecbûriyetindedir. Böyle bir tabîb, nasıl zamânı, bünyeyi, mekânı nazar-ı îtibara alarak ilâç değiştirmek, îcâbâta göre her nev'-i müşkilât-ı fenniye, iktihâm (*dayanmak*) için bünye-i insanî üzerindeki tecâribinden (*tecübelerinden*), mâlûmât-ı vesiasından istifâde etmek mecbûriyetinde ise bir idâre me'mûru da böylelikle cem'iyet hakkındaki mâlûmât-ı amîkasına (*derin bilgisine*) mürâcaâtla tedvîr-i umûr etmek (*işleri yürütmek*) mecbûriyet-i kat'îyyesinde bulunur.

Cem'iyet bilinmeyince, bu cem'iyeti idâre eden kavânîn ve müessirât malûm olmayınca, bunlar üzerinde nâfi' ve müfid bir idâre mutasavver olamaz. Ve diyebiliriz ki sahâif-i târîhiyede meşhûd olan (*tarih sayfalarında görülen*) bunca ihtilâller, bunca ihtilâcât-ı ictimâîye (*toplumsal dalgalanmalar*), hep "idâresizlik" dediğimiz cem'iyet mefhûm ve mânâsının telakkî edilmemesinden neş'et etmişti. Cereyân-ı vekâyî-i ictimâîyeyi bir nazar-ı nâfiz ile tedkîk ve tettebbu edebilen, bu cereyânın cihet-i seyrini, derece-i şiddet ve kuvvetini tâyin eyleyebilen bir mütefennin (*bilgin*), sosyolog bir idare me'mûru, bu cereyânın men' ve tahvil-i seyri için lâzım olan teşebbüsâtı bulup tatbik eder veyâhud buna vesâit ve âlât-ı mevcûdenin kifâyesini takdir eyler de hiç olmazsa vesâit-i sanayie-i beyhûde ile fenâlığı teşdîdden (*şiddetlendirmekten*) başka bir şeye yaramayacak işlere girmez. İşte inkılâbât-ı azîme-i târîhiye muâsırları olan idâre me'mûrları muktedir, mudakkîk birer sosyolog olsaydılar, inkılâbın hîn-i vukûunda o zamanı idâre eden cereyân-ı fikriyenin cûş u hurûşunu ya ilmen, fennen teskîn veyâhud beyhûde sarf-ı mesâî ederek kuvâ-yı milleti tahrîbe sâ'î olmazlar idi. (s.32)

Şurada bir suâl vârid olur; ilm-i hikmet-i ictimâîye ve ulûm-ı ictimâîye ancak bir, bir buçuk asırlık bir hayât-ı kasîreye (*kısa hayatta*) mâliktir. Ondan evvel yetişen bunca deha'et-i idâre (*idâre dahileri*), ilm-i ictimâîye vâkıf olmamakla, fenn-i idâreden bîhaber ve gâfil mi idiler?

Bu suâlin vârid olmadığını isbât için fenn-i tıp ve cerrâhî, bu mertebe-i kemâliyyete irtikâ etmeden (*yükselmeden*), mezâd-ı taaffün (*çürümenin artması*) ve def-i taaffün usûlleri keşfolunmadan evvel, etibbâ ve cerrâhîn (*tabipler ve cerrahlar*) nasıl ifâ-yı vazîfe edebiliyorlar idi? Bunları, o târihlerde ifâ -yı vazîfe ettiren şey, ilmî tecârib medîde (*uzun ilmî tecrübeleri*) idi. Medîd tecrübeler, bunlara kendileri de bilmedikleri halde kavânîn-i tabîîyeyi keşf ve izhâr ettirmişti. Bunlar mukteziyât-ı tabîîyeyi, îcâbât-ı fenniyeyi yapıyorlardı fakat bunu, bir mesâide olmak üzere değil, bir mahsûl-i tecrübe olmak üzere icrâ edebiliyorlardı. Onun için o zaman da tıbbın, cerrâhînin her amelîyesi matlûba muvâfık bir sûrette netîcelenmez idi. Bu netîce-i matlûbenin istihsâli ancak kavâid-i kavânîn-i tıbbiyyenin malûmiyeti, fûnûn-ı tıbbiyyenin tedvîni (*kitaplaştırılması*) sâyesinde mümkün olabildi. Şimdi âdetâ kat'ıyyet-i ri'yâziye mertebesine yakın bir sıhhat ile destres olunan (*ulaşılan*) muvaffakiyet-i tıbbiye, bu kavâidin netîce-i memnûniyet-bahşâsı semeresidir.

Fûnûn-ı idâriyyede de hâl böyledir. Bir idâre me'mûru, çok vakit, bilmeyerek ictimâiyât kavâidine tatbîk-i hareket ediyor idi. Medîd bir tecrübe, onda cem'iyet hakkında bir fikr-i umûmî ve şâmil ve hatta muhît (*kapsayıcı*) ve mükemmel bir fikir hâsıl etmişti. Bir memleketi hüsn-i idâreye muvaffak olan her bir idâre me'mûru, mükemmel bir sosyolog demektir. Çünkü o cem'iyetin bâzı nevi' ihtiyâcât ve levâzımını tecrübe-i medîdesi sâyesinde takdîr ve tatbîk

etmiş oluyor. Ya bu ihtiyâcât ve levâzım evvelden nazariye ile malûm olsa, sâha-i tatbîk ve idârede ne nâfi' semereler verir? Tıpkı hikmet ve kimyânın sanâyî ve hırfetlerde (*endüstrilerde*) yaptıkları hizmetler gibi, hikmet ve kimyâ kânûnlarına vâkıf olmayan, bu ilimlere nazarî bir sûrette muttalî bulunmayan (*habersiz*) kimse ancak medîd bir tecrübesi semeresi olarak ve pek nakıs (*eksik*) bir sûrette san'at ve hırfetinde iktisâb-ı muvaffakiyet edebilir. Bu nazariyâta vâkıf olanlar ise san'atlarında vâsi bir sâha-i tatbîk bulmakla bu nazariyât sâyesinde bînihâye semerât-ı nâfi'a iktitâf edebilirler (*teoriler sayesinde sonsuz faydalı verimler elde edebilirler*).

Demek ki ictimâiyat hikmet ve kimyâ; idâre ise bu fenlere muhtas (*mahsus*) birer laboratuvarıdır, (s.33) dâru'l- tecrübedir. Hikmete ve kimyâya vukûfu olmayan bir kimseyi o karışık âlât-ı hikemiye karşısına koyunuz, nasıl şaşırır, hatâ eder, kırar döker ise veyâhud yüzde doksan şaşırarak ihtimâli ne kadar ziyâde ise böylelikle ulûm-ı ictimâiyeye vâkıf olmayan bir idâre me'mûru da "cem'iyet" denilen o kitle-i müşevveşenin re's-i idâresinde bulununca, öylece şaşırır, hatâ eder, bu cem'iyetin sıhhatine, selâmetine müteallik bir hususta, kol, bacak kırmak tehlikesine o kadar mâruz bulunur.

Öyle ise bütün idâre me'mûrlarına tavsiye ederim: İctimâiyât ve ulûm-ı ictimâiye... Ancak bu sâyede şu cem'iyet-i müşevveşemizin mezâyâ (*meziyetleri*) ve günâhına kesb-i vukûf ve ıttılâ' edebiliriz (*bilir, vakıf oluruz*). Bu sâyede mükemmel bir idâre adamı olabiliriz...

Edirne Fi 15 Teşrîn-i sâni (29 Kasım 1909)

Bedî Nuri Bey

AHKÂM-I KÂNÛNİYE VE EVÂMİR-İ UMÛMİYE (KÂNÛN HÜKÜMLERİ VE GENEL EMİRLER)

(s. 34) Kuvve-i Kânûniye veya heyet-i teşrîiye nâmlarıyla yâd olunan vâzı-
1 kânûnun (*kanun yapıcının*) tanzîm ve îmal eylediği, memleketin cihât-ı
muhtelifesinde (*çeşitli yörelerinde*) tatbîk ile mükellef olan silsile-i memûrîn-i
devlet, kuvve-i icrâiyesinin makâm-ı riyâsetinde bulunan hükümdâr-ı zîşânın
tevdî-i umûr etmiş olduğu vükelâ-yı devlete bi'l-vükelâ îfâ-yı vazîfe eyleyen
vesâit-i icrâiyedir.

Meşrûtiyet, daha doğrusu meşrût tabir eylediğimiz aslında idâre olunan
memâlik-i medeniyede heyet-i mebûsan, onlara hakk-ı vekâlet vermiş olan
sunuf-ı ahâlinin tercümân-ı ââmî ve nâkil-i makâlî (*isteklerine tercüman ve
sözlerini aktaran*) Porte- Parole olmak hasebiyle re'y ve tedbîrleri,
müvekkillerinin yâni teselsülen (*zincirleme*) kuvve-i icrâiye vekillerinin nâmına
hareket eylediklerinden âmâl ve ef'âlleri heyet-i icrâiye-i merkeziyenin çizdiği
hatt-ı hareket dâiresinde dâir olması iktizâ eder (*yürümesi gerekir*).

Vâkıa, idâre-i umûmiye-i memlekete taalluk eden mesâil-i esâsiyede
düstûrî'l-amel (*temel meselelerde gereken kânûn ve kurallar*) olmak üzere
meclis-i umûmiye-i milliyenin ittihâd ve ictimâ ârâsı (*fikirleri*) ile vaz' ve te'sîs
olunan kavânîn, arzu-yı ahâliyenin zübdesi (*en değerli kısmı*) demek olduğundan,
ahkâm-ı kânûniyenin efkâr ve emzice-i nâsa (*halkın fikirleri ve karakterleri*)
kemâl-i mutâbakatını düşünmek dakîka-sencan (*incelikleri kavrayan*) mebûsân
ve â'yânın vecîh-i zimmetidir (*borcudur*).

Çünkü kânûndan maksad cem'iyet-i beşeriyenin bir kânûn-ı alî-i ilâhî ile
teba'an sâlik olduğu tarîk-i terakkîde (*ilerleme yolunda*) devâmını te'mîn eyleyen
vesâit-i intizâmîyedir. Hâkim-i şehîr (*filozof*) Montesquieu'nun dediği gibi, her
kavmin ahlâkiyatında, yaşadığı iklimin (s.35) te'sîrât-ı nâfizesi meşhûr olmakla
(*çeşitli tesirleri görülmekle görülmekle*) beraber, mûtekadât-ı diniyyenin (*dini
inançların*), teamülât-ı milliyenin (*milli eğilimlerin*), derecât-ı medeniyenin
hülâsa şerâit-i hayâtîyenin beyn'el-akvâm tehâlûf-i küllîsi (*kavimler arasındaki
bütün farklılıklar*) her memlekette yapılacak kânûnların tâyin-i mâhiyâtına te'sîr-
i küllî icrâ eden sevâik-i mühimme (*önemli sebepler*) ve mâneviyedendir. Hele
ekâlîm-i mütezâddeden (*zıt çağrışımlarından*) mürekkeb ve akvâm-ı muhtelif
ile meskûn olan (*çeşitli kavimlerle yerleşik*) memâlik-i Osmâniye'nin tanzîm-i
idâresi için vaz' olunacak kânûnlar, ahâlisi yekcins olan bazı Avrupa devletlerinin

kavânine aynen mutâbık ve müşâbih (*benzer*) olmayacağı ve kânûn lâyhaları, ecnebî devletlerinin mevzûatından tercüme sûretiyle vücûda getirilir ise, emzice ve ihtiyâcât-ı ahâli ile adem-i tevâfuktan (*uygunsuzluğundan*) dolayı, tatbîkatına imkân bulunmayıp, devr-i istibdâd kânûnları gibi kâğıt üzerinde kalacağı, âzâde-i kâffe-i îzahtır (*bütünüyle izahtan azadedir*). Gerçi Avrupa kânûnlarından iktisâb zarûrîdir, lâkin fıkıh-ı şerif ile âdât (*âdetler*) ve istîdât-ı mahalliye (*yerel davranışlar*), nazardan aslâ dûr (*uzak*) tutulmamalıdır.

Salâhiyatdâr olan (*yetkili*) hey'etler tarafından teklîf ve hey'et-i teşrîiyece (*yasama kurulunca*) lüzum-ı vaz' ve ihdâsı takdîr ve tasvîb ve mütûnu (*metinleri*) tasdik olunmasıyla, usûlen bâ-emr-i hükümdârî (*hükümdarlık emriyle*) vaz' ve neşr ve îlân olunarak şekl-i kânûniyeyi iktisâb eden ahkâmın (*içeren hükümlerin*) cihet-i ameliye ve tatbîkiyesine vesâit-i icrâiye nâmıyla yâd eylediğim silsile-i memûrünün son derecede dikkat ve îtinâ etmeleri şart-ı âzamdır.

Ahkâm-ı kânûniyenin bir kısmı hükûmetle ahâlinin revâbıtını (*bağlarını*) tâyin, bir kısmı da nâsın (*halkın*) yekdiğeriyle olan münâsebetini te'mîn eylediğinden, her memlekette sefîne-i hükûmetin selâmet ve intizâm-ı harekâtı, bir cihetten kavânînin mükemmeliyetine, diğer cihetten tatbîkat-ı tâmmе (*eskiksiz uygulamalınar*) ve hasenesine vabestedir. Bu iki şık lâzım ve melzûm kabîlindendir.

Bir millet erbâb-ı dehâdan mürekkeb bir parlamentoya mâlik olup da orada hükûmet-i idârenin en yüksek derecâtına muvâfık kânûnlar tanzîm ve i'mâl olursa, âlât-ı icrâat olan memûrîn, fıkdan-ı ehliyet ve faâliyet ile bunların tatbîk-i ahkâmında tesâmüh ettikten sonra maksûd nasıl fevt olur (*kayıtsız kaldıktan sonra maksatlar nasıl ölür*) ise; vesâit-i icrâiyesi mükemmel olup fakat vâzı'-ı kânûnlarının noksân tedkîkinden dolayı yapılan kânûnlar, ihtiyâcât-ı umûmiye ile mütenâsib düşmeyerek, nazariyât ameliyâta iktirân ve inkılâb edemeyince, netîce-i matlûbeye (*teoriler pratiğe geçirilmez ve değişmeyince istenilen sonuca*) yine erişilemez.

Kavânin-i devlet, zübde-i âmâl-i millet (*milletin emellerinin özü*) olmak haysiyetiyle mesâil-i asliyeyi muhtevî olup (*asli meseleleri içeren*), (**s.36**) memûrünün icrâat noktasından iştigali ise usûl ve fûrû iştimâl ederek hatta ekser ahvâlde, fûrûât daha ziyâde mevzuu-ı mebâhis olduğundan; düvel-i mütemeddinece ehemmiyeti, derece-i tâlîyede olan ahkâm-ı câmi (*ikinci derecede hükümleri bir araya getiren*) ve muhteviyâtı kavânîn-i mevzûânın (*konulan kanunların*) cihet-i tatbîkce teshîl ve tevsî-i mezâmînine râci olmak üzere "nizâmnâme"ler tanzîmî mütaddır (*alışkanlıktır*).

İkinci derecede şekl-i kânûniyeyi hâiz olan nizâmnâmelerden sonra, dâire-i icrâiye reisinin, mâiyetine hitâben vezâif-i mevdûlâlarının (*verilen görevlerin*) suver-i ameliyesini muvazzah olmak (*yapılışını açıklamak*) üzere "tâlîmât" ihdâs

olunmuş ve buna bir de sırf idâreye ait mesâilde fikre mülâyim ve mazbûtiyet-i muâmeleye hâdim gibi görünen bir tarz ve sûreti tavsiye ve ihtâr eden "usûl" ilâve kılınmıştır. İmdi devâir-i merkeziyeden müteselsilen (*peş peşe*) bi'l-cümle memûrüne vâki' olan teblîgâtın kısm-ı azamı esaslardan ziyâde fûrûât-ı mütedâir (*ikinci dereceden*) olup "umûm" dediğimiz emirler hep bu cümledendir.

Halbuki meşrûtiyet-i idâre icâbınca, kat'iyen düstûrî'l-amel olan emirler yalnız "ahkâm-ı kânûniye"dir; zîra meclis-i umûmînin hadd-i tedkikinden geçmekle "irâde-i milliye" demektir.

Bir madde-i kânûniyenin tefehhüm-i mânâsında suûbet (*anlaşılmasında zorluk*), yâhut ahkâmın ahvâle tatbîkinde tereddüd vâki olur ise salâhiyetdâr olan hey'et, o maddeyi "tefsir" eder. Bu sûret-i ahkâmın ahvâle vech-i tatbîkini irâ'e (*gösterme*) demektir. Mevzûbahis olan herhangi bir hâle yâhut birçok ahvâle mahall-i tatbîk olacak ahkâm-ı kânûniye bulunmaz yâhud ahkâm-ı mevcûdenin tatbîkatı kâbil olmaz ise ya kânûna yeniden maddeler, zeyiller ilâve yâhut mevâdd-ı mevcûdesi (*mevcut maddeleri*) icabına göre tâdil olunur. Bununla da maksad hâsıl olamayacağı taayyûn edince (*ortaya çıkınca*), o kânûn serâpâ (*baştan aşağı*) yeniden tanzîm olunarak sâbıkı, fesh ve ilgâ kılınır. Yâhud evvelden mevcûd değil iken icâbat-ı ahvâl ile lüzûmu his ve takdîr olunan yeni yeni kânûnlar vaz' ve te'sîs olunur.

Milel-i mütemeddine (*medeni milletler*) parlamentoları her bâr tanzîm-i kavânin ile evkât-güzârdır (*zamanı değerlendirir*).

Zîra ezmânın tagayyürünü (*zamanların değişmesi*) ile ahkâmın da tagayyürü kavâid-i külliyledir.

Elli sene evvel yapılan kânûnlar, âlemin bugünkü efkâr ve ihtiyâcâtına tevâfuk (**s.37**) etmez. Hayât-ı umûmiyedeki terakkiyât, kânûnları da bi't-tabi dûçar-ı tagayyürât edecektir.

İdâre-i meşrûtiyeye tâbi olan memâlikde kânûnun hüküm ve kuvveti idâre-i müstebîdenin hükümrân olduğu yerlerle, kabil-i kıyâs değildir. İdâre-i memleket, bir idâre-i meşrûta olunca, her iş, her muâmele, her fiil, mutlaka kânûn dairesinde cereyân edecektir. İdâre işlerinde "takdîrat-ı zâtîyye" ortadan kalkacaktır. Me'mûrlarımızı "kânûn" fikrine alıştırmalı, kânûn dairesinde çalıştırmalıyız.

Düvel-i müterakkiyeye (*gelişmiş devletlere*) nisbetle, bizim kânûnlarımız vüçûh ile nâkıs (*her yönden eksik*), ve hele devr-i istibdâdda vaz' olunan birtakımları, devlete ve rûh-ı meşrûtiyete mugâyir ahkâmı hâvi olduğundan, her millette olduğu gibi, bundan böyle en mühim, en büyük, en devâmlı meşgûliyetimiz, kânûnların ve bunlarla da idârenin tanzimidir. Mazbûtiyet ve intizam-ı idârenin (*düzenli ve düzgün idarenin*) te'mîni için, her şey, mutlaka

kânûnen, nizâmen mu'ayyen (*belirli*) olmalıdır. Kavâid-i külliyye-i mantikiye (*mantığa uygun tüm kurallar*) ve hukûkiyeye istinâd etmek hissiyâtıyla vezâifimizi en doğru olarak târif ve tâlim eden ahkâm, elbette ahkâm-ı kânûniyedir. Li-hâzâ (*bundan dolayı*), "...şöyle yapılması usûl-i ittihaz kılındı (*kabul edildi*)..." tarzındaki mübelligât-ı resmiye (*resmî tebliğler*) kânûn-ı kuvvet ve mâhiyeti hâiz idâre-i hâzır îcâbınca, bunların teksîr-i âdadı (*sayılarının çoğaltılması*) câiz olamaz.

"Kânûn-i Esâsî" Meşrûtiyetin münakkah (*ayıklanmış*) bir târifi, mücmel bir tavsîfi (*özetlenmiş vasıfları*) demek olup "parlamentarizm" in cem'-i kavâidini tafsîlât ve îzahatıyla câmi (*içeren*) olmadığından ve bizde usûl-i meşveret henüz teessüs etmesiyle "hukûk-ı esâsiye" diyebileceğimiz "droit constitutionel" ilmine ait te'lîfât-ı mükemmel (*mükemmel eserler*) bulunmadığından, şu'abât-ı idâre me'mûrlarının cümlesini usûl-i idâre ve hele hukûk-ı siyâsiyenin dekâyık u gavâmızına (*anlaşılmaz ve karışık şeylere*) vâkıf olmak üzere kabûl edemeyeceğimiz derkârdır (*açıktır*). Binâen âlâ-zâlik (*bundan dolayı*) şu veya bu şûbenin talebiyle sâbık "... usûl-i ittihaz kılındı.." sûretinde her bâr (*daima*) tâlîmat-ı umûmiye îtâsı devâm eder ise, verilen emirler meyânında (*arasında*) devr-i usûl-i sâbıkda olduğu gibi, ahkâm-ı sarîh (*kanunun açık hükümlerine*) kânûniyeye veya rûh-ı meşrûtiyete mugâyir tebliğât ve takyîdât (*kısıtlamalar ve tebliğler*) vukûu pek de ihtimâlden baîd (*uzak*) değildir.

Gerçi böyle umûmi tâlîmâtlar ve usûle âit emirler îtâsı, şûphe yok, kânûnlarımızın nâkısanından (*eksikliler*) mütevellid bir keyfiyet olmasıyla "sebeb-i vücûdî -Raison d'etre" (**s.38**) inkâr olunamaz ise de şimdi devâir-i idâre kânûn ve nizâm lâyhalarını istihzâr etmekte olduklarından, teshîl-i tatbîkat (*uygulamayı kolaylaştırma*) maksadıyla şimdiye kadar "usûl" ittihaz kılınan mevâddan lüzûm ve fâidesi sâbit olanların, birer sûretle kânûnların, nizâmların içine sokuşturtulması maksûd-ı behî (*güzel amacı*) daha ziyâde te'mîn eder. İdâre cihetine gelince; sınıf-ı müstahdemîn devletin ve en ziyâde memûrîn-i mülkiyenin ale'd-derecât tâyin ve tahdîd-i vezâifi ve rüesâsının tevsî-i salâhiyet ve mezûniyeti (*yöneticilerin yetki genişliği*), ma'iyet me'mûrlarının intihâbı, tâyini, azil işleri kimlere âit olacak ise kânûnen sarîh ve vâzıh bir sûrette tahsîs ve tefrîki ehem (*önemli*) ve elzemdir. Mevki-i riyâseti hâiz olan, serkârda (*başta*) bulunan memûrîn ile mâiyetlerinin münâsebât-ı resmiyesi bununla taayyûn edecektir.

Meselâ, mala ait ahvâlde cihet-i mülkiyeye bir salâhiyet ve sıfat-ı müdâhale tevdi olunacak ise, bu bâbda beyhûde muhabereden de sarf-ı nazar olunmalıdır. Umûr-ı nâfia (*bayındırlık işleri*) gibi maârif işleri gibi temşîti (*yürütülmesi*) esâsen mülkiye me'mûrlarına müfевvez (*görev olarak verilmiş*) olup da yalnız bi'l-izâfe (*eklemeyle*) sarfiyâta taalluk eden mevâdda, Vâli-i vilâyetin verdiği emir, defterdarlıktan muhâsebeciye tebliğat icrâ kılındıkça

keenlemeyekün (*yok sayılmış*) hükmünde kalıyor. Fakat memûrîn-i mülkiye rüesâsının şu'abât-ı idâreye hakk-ı nezâreti olduğundan, muhâberâtın kısm-ı âzamı, doğrudan doğruya değilse bile, bir cihet ve münâsebet ile mala taalluk eylediğinden, o işlerde memûrîn-i mülkiyenin hakk-ı müdâhalesi olmadıkça, umûr-ı idârenin birçoğu, mal me'mûrlarının re'y ve tasvîbine havâle olunmuş ve mülkiye me'mûrlarındaki hakk-ı nezâret de hükümsüz kalmış olur. Bu cihetle memûrîn-i mülkiye ve mâliye beyinde tesâdüm-i kuvâya (*güç çarpışmasına*) bir hadd-i nizâm tâyini lâzımdır.

İdâre-i sâbika "hükûmet-i kırtâsiye" nâmıyla tezyîf olunur idi (*küçümsenirdi*); feyz-i meşrûtiyetle bu seyyi'eden (*kötülükten*) kurtulmalıyız. Biz, taşra me'mûrları, işten ziyâde sözle, fiilden ziyâde kavîl (*söz*) ile meşgulüz. Vâlilerimiz, mutasarrıflarımız, kaymakamlarımız sabahtan akşama kadar ve hatta geceleri dahi tomar tomar evrak yığınları içinde bunalityorlar.

Memleketin te'mîn-i terakkiyâtı ahâlinin husûl-i refâh ve müsâadâtı için muhtas (*hususî*) olmak lâzım gelen kıymetdâr vakitlerini ekseriya büyük küçük her me'mûrun vazîfesi (**s.39**) hudûdunu bilemediğinden, inbi'as eden (*gönderilen*) ehemmiyetsiz, âdî işlere ait muhaberât ile; lüzumlu lüzumsuz şeyleri yazmakla, okumakla, havâle etmekle mahv ve imâte (*yok*) ediyorlar. Bu hâl, vazîfesine muhibb (*sevgi besleyen*) olanlara mahsûstur.

Evrâk yığınlarından, değersiz bir iş için tomar teşkil eden muhâberâtıtan usanarak, kâtiplere tevdi-i umûr edenler de az değildir. Bu hale çâre-sâz (*çare bulucu*) olmak, elzemdir zannederim.

Hele envâ-ı usûlû târif eden "umûm"ların taşralarca hakkıyla okunup lâyıkiyla tatbîk olunduğunu, kimse iddia edemez. Bir kere vilâyetlerin cümlesinde muntazam ve mükemmel matbaalar olmadığı gibi, o kadar yazıyı yazacak kâtip de bulunmaz. İdâre-i merkeziyenin evâmîr-i umûmiyesi (*genel emirleri*) Livâlara üç ve hatta altı ay sonra geldiği, Anadolu'da bulunduğum muhtelif Sancaklarda mükerreren meşhûdum olmuştur. Hele Livâlaradan Kazâlara tebliği daha düşvâr (*zor*) olup yine te'hîrât-ı azîme (*büyük gecikmeler*) vâkî oluyor. Okunmaz bir taş basmasıyla basılıp gelen emirler, câhil ve acemi mübeyizler (*kâtipler*) taraflarından istinsâh olunurken (*yeniden yazılırken*) büsbütün şekl-i asliyesinden çıkıyor, hatâlarla âlûde (*dolu*) oluyor. Maksud-ı âcizânem, makâmâtın taşralara, asla evâmîr-i umûmiye tebliğ buyrulmasının demek olmayıp, belki muâmelâtın esâslarını hakkıyla tâyin edecek ve her me'mûra vazîfesini öğretecek, her işin icâbât-ı resmiyesini gösterecek ahkâmın, memûrîn ellerine bir şekl-i kânûniyede verilmesi ve "umûm"ların lâzım olan husûsâta hasrıyla, kâğıt işinin, behemehâl (*mutlaka*) taklîl olunması vücûbunu (*azaltılması gerektiğini*), arz etmektir. Bir de devâir-i merkeziyeden taşra hükûmetlerine verilecek emirler -şimdi her dâirenin mükemmel matbaası olmak lâzım geldiğinden- hurûfât (*basım*) makinesiyle Livâ ve Kazâ ve nevâhînin

(*nahiyelerin*) adedi nisbetinde tab' ettirilerek (*bastırılarak*) irsâl buyrulursa (*gönderilirse*) hem vilâyetlerin yazısı bozuk matbaalarında basılmak ve yazdığının meâlini anlamayan mübeyyizler tarafından yazılmak suretleriyle, okunmaz bir hâle giren evâmir-i resmiye bir şekl-i matbû iktisâb etmiş (*basılı şekil kazanmış*), hem de teblîgatça te'mîn-i sür'at edilmiş olur.

Devâir-i idâreden bir sene zarfında tâmim ve teblîğ olunup her bâr (*dâima*) nazar-ı dikkatte tutulması ve tatbîk-i ahkâmına (*hükümlerinin uygulanmasına*) çalışılması lâzım gelen husûsâtın, idâre-i umûmiyeye (**s.40**) âit olarak, o sene içinde vaz' ve îlân olunan kavânînin metinleriyle meân (*birlikte*) devâir-i mezkûrece (*adı geçen dairelerce*) bir "mecelle-i evâmir" (*emirler kitabı*) şeklinde tab' ve teşmîli (*yayımlı*) ile memûrîne tevdîi vesâit-i icrâîyenin muamelât ve vezâifini hayli teshîl ve kavânin-i umûmiye ile merkez-i idârenin resmî işlere vereceği istikâmeti tâyine medâr olacak bir vâsıta-i mükemmele teşkîl edeceği vârid-i hatırdır.

14 Teşrîn-i sâni sene 325 (27 Kasım 1909)

Sakız Mutasarrıfı
Mâcid Bey

BİR HÜKÜMET-İ MEŞRÛTİYETTE RÜESÂ-YI İDÂRENİN DÂİRE-İ SALÂHİYETLERİ NE RADDEDE OLMALIDIR?

Mühim bir suâl îrâd ediyorsunuz. Şimdiye kadar maatteessüf bu salâhiyete lüzûmu derecede ehemmiyet verilmemiş, hep devr-i sâbıktaki usûlün tatbikine devâm edilegelmekte bulunmuştur. Bendeniz, yalnız kaymakamlardan bahsedeceğim. Mutasarrıflarla vâliler de tabîî öyledir.

Bugün diyebilirim ki kaymakamlarda, hemen hiçbir salâhiyet yoktur. İdâre-i me'mûrînin beyân buyurduğumuz vechile vezâifini tahdîd ve tâyin etmek kâbil (*mümkün*) olamaz. Zira pek mütenevvidir (*çeşitlidir*). Lâkin böyle vezâif-i muhtelif ve mütenevvia ile mükellef olan me'mûrların elini ayağını bağlamak ve onlara hiçbir salâhiyet vermemek emr-i idârede batâet (*yavaşlık*) ve hattâ bâzı işlerde mazarrat tevliid eder (*zararlar doğurur*). Bakınız arz edeyim: Büyükçekmece'yi Küçükçekmece'ye rabt eden (*bağlayan*) ve şimdiye kadar bir kere olsun tâmir yüzü görmeyen şose pek harâb bir hâlde bulunur. Arabalar hele kış (**s.41**) mevsiminde geçerken pek büyük müşkilâta uğruyorlar. Hayvanlar telef oluyor. İki sâatlik mesâfe ancak dört buçuk, beş sâatte kat' olunabiliyor. Ahâliye bu yoldan başka İstanbul'a gidip gelecek, ithâlât ve ihracâta vâsita olacak yol yok. Bunları, mükerreren (*tekrar tekrar*) Mutasarrıflığa yazdım. Tarîk-i mezkûrun ehemmiyetine binâen, hiç olmazsa bu sene, en harâb mahâllerinin tâmirine lüzûm gösterdim. Tes'îr etti. Şimdi eğer bendenizde salâhiyet olsaydı, hiçbir tarafa sormaksızın, bu kazâ ahâlisinin verdiği tarîk bedelât-ı nakdiyesinden (*yol vergisinden*) tâmîrat-ı lâzıme icrâ ve halka büyük bir hizmet ifâ etmiş olurum.

Kezâ, Hükûmet Konağı ve jandarma koğuşlarıyla, süvârî ahırları harâb olduğundan, keşiflerini yaptırarak, beş ay evvel göndermiş idim. Ancak yirmi gün evvel keşfnâmede muharrer mebâliğin (*yazılı tutarların*) sarfına me'zûniyet geldi. Halbuki, mevsim geçmiş olmakla, tamîrâtı sene-i atiyeye terk etmeye mecbûr oldum. Eğer bendenizde salâhiyet olaydı, keşfedilen parayı sarf ve ebniye-i mezkûreyi (*adı geçen binaları*) vaktinde tâmir ettirirdim. Aradan zaman geçmez ve tamîrâtın gelecek seneye tâlikinden (*ertelenmesinden*) dolayı tezayüd-i harâbiye (*haraplığın artması*) ve daha ziyâde masraf ihtiyârına (*katlanılmasına*) ihtimâl de kalmazdı.

Bir Kaymakam, bulunduğu kazânın iyi, kötü kâffe-i ahvâlinden mes'ûl olduğuna nazaran, kendisine vâsi' (*geniş*) bir salâhiyet ve 'ale'l-'umûm me'mûrlar üzerinde fi'len cârî olabilecek bir nüfûz ve nezâret verilmelidir. Eğer tapu kâtibi veya mal müdürü veyâhut Zirâat Bankası kâtibi, Livâda bir derece mâfevkleriyle (*üstleriyle*) muhâbere ederler ve vazîfeleri hakkında onlardan

muttasıl (*aralıksız*) emirler alıp icrâ ederlerse, Kaymakamın, kazâda ne ehemmiyeti kalır?

Ahâli, Kazâda, her türlü derdini anlatabilecek büyük me'mûr Kaymakamı bilir. Zirâat Bankası'ndan veya Mal Müdüründen derdi olan bir adam, Kaymakamdan derhâl şifâ bulamazsa, öteye beriye yazılmakla ve Livâdaki âmirlerden gelecek emirlere enzâr edilmekle (*beklemekle*) vakit geçerse, iş görülür mü?

İdâre-i memûrînin vezâifini tahdîd etmek kâbil (*kısıtlamak*) olamaz da Kazâda sâir me'mûrların vazîfeleri bir kânûn ve nizâma tâbi ve mu'ayyen olduğundan, vezâif-i mezkûrenin sûret-i cereyânını tedkîk ve lede'l-hâce (*icap ettiği zaman*) mükâfat ve mücâzât (*cezalandırma*) tertîb için (s.42) Kaymakama me'zûniyet ve salâhiyet verilmediği takdirde hükûmet işleri gayr-i muntazam gider. Erbâb-ı mesâlih (*iş sahipleri*) kapı kapı sürüklenir durur. Kazâda her hangi me'mûr olursa olsun, hilâf-ı nizâm hareketinden dolayı uzun uzadıya muhâberek hâcet kalmayarak, Kaymakamdan mücâzât (*cezalar*) göreceğini bilirse, ahkâm-ı nizâmiye dâhilinde muâmeleye mecbûr olur. İş sâhipleri de Kaymakamlar da bu salâhiyeti gördükçe, Livâlara, Vilâyetlere mürâcaat etmezler. Haklarını, Kaymakamlardan ararlar. İşleri hem çabuk hem de muntazam görülür.

Velhâsıl rüesâ-yı idârede me'mûrînin kâffesine cârî ve nizâm ile mu'ayyen bir nüfûz ve salâhiyet olmalı ve bilâ-istîzan (*izin almadan*) ihtiyâcât-ı mühimme-i mahalliye'nin tesviyesi iktidârı bulunmalıdır. Kazâ, Livâ veya Vilâyet kendisine teslim olunan bir Kaymakam ve Mutasarrıf veya Vâli, havza-i idâresi (*idaresinin sınırları*) dâhilinde her şeyden mes'ûl olacaksa, bu mes'ûliyet nisbetinde, kendisine salâhiyet verilmelidir. Böyle olursa, arzu ettiğimiz terakkî ve saâdet hâli husûl bulur. Aksi takdirde, idâre me'mûrlarının bir bostan korkuluğundan farkları kalmaz.

8 Teşrîn-i sâni sene 325 (21 Kasım 1909)

316 (1900) me'zûnlarından
Büyükçekmece Kaymakamı
Cevdet Bey

ME'MÛRÎN-İ MÛLKÎYE CEM'İYETİ

(s. 43) Mez'ûniyet-i Mülkiye fıkır-i ittihâd ve te'âvünle cem' oldu. İttihâd; zâten bizi yekdiğerimize rabt eden birçok kuvvetler vardır. Vatandaşız, dimâğlarımız hemen aynı terbiye ile nemalanmıştır, heyet-i ictimâiyemiz arasında ilmen aynı seviyeyi işgâl ediyoruz. Birbirimizi ayrı ayrı tanımazsak da bütün arkadaşlarımızın tanıdıklarını tanımak suretiyle, bir silsile-i irtibât teşkil ediyoruz. Şu hâlde bu def'a ki ittihâdımız, kuvve-i mevcûdenin netîce-i zarûriyesinden başka nedir?

Te'âvün; insan olduğumuz için te'âvün, tekâlif-i ahlâkiyemizdendir. Mülkiye me'zûnları, bundan başka, yukarıda bir kısmını zikrettiğim sebeplerden dolayı, birbirinin küçük birâderi, ağabeyisi, pederidir. Böyle sıhriyet-i hissiye ile mütehallî (*akrabalık hissiyle bezenmiş*) olan hey'etimiz içlerinden dıçar-ı felâket bir ferdinin uzattığı yed-i istimdâda (*yardım isteyen eline*) kâbil midir ki lâkaydî ile bakabilsin? O bîçâre kendisine ağış şefkati açan kardeşlerinden başka kimseye gitsin?

Bu söylediklerim, hepimizin bilip teslîm ettiğimiz hakâyık-ı vâzihadır (*açık hakikatlerdir*) ki îtiraz buyurulamaz, zannediyorum. Şimdi te'âvünün şu tefhîmini de îzah ve tahlîl ve ... ictimâiye kelimesindeki hissemi -affınıza mağrûren- îade edeceğim. Cem'iyetimizce bir meslek-i siyâsî kabûl etmedik. Te'âvün husûsundaki hatt-ı hareketimiz şahsî ve ahlâkîdir. Muâvenet-i şahsiye ancak ceyb-i semâhatten (*cömertlik*) çıkar. Me'mûrîn ki hizmet-i vataniyedir. Bir vediâdır (*emanet*), bir namustur. Bununla hiçbir vakit semâhat olmaz. Bu uğurda insanın pederini öldürmek, kardeşini kesmek gibi cinâyetleri en büyük meziyettir. Me'zûnîn-i Mülkiye birbirimizi siyânet (*koruma*) için bu kuvveti (s.44) tasarruf ediyorsak hâşâ, vükelâ, ben, sizden değilim, ben olmadığım gibi, nâmusundan emin olduğum birçok arkadaşlarım da size karşı îlân-ı isyân eder.

Beyefendi!

Me'zûnîn-i Mülkiye bini tecâvüz ediyor. Bu meyânda size irâka-i mâ-i mahyâya (*can suyunu dökmeye*) tenezzül eden üç beş kişinin, belki de bilmeyerek yaptığı hareket hepimize teşmîl edilemez.

Eğer hükûmete nâmuslu ve muktedir me'mûr tavsiyesiyle muvazzaf iseniz intihâb husûsunda her türlü temayülden tenzîh-i nefis ediniz (*nefsinizi temizleyiniz*).

Me'zûnîn-i Mülkiye nâmına bu yolda hareket ediliyorsa, kendi nefsim, ben, sizi tevkîl (*vekil*) ettim ve muhâlifim. Hâkimler kürsi-i kazâda alâikten (*bağlar, alakalar*) mücerred (*soyutlanmış*) bulunmak icab eder.

Me'mûriyet îtibârıyla de me'zûnîn-i Mülkiye'ye ayrı bir nazar lûtfetmeyiniz. Evlâd-ı vatan nazarınızda müsâvî (*eşit*) ve mâsum olsun çünkü o vakit size ale'l-ıtlâk (*ayrım yapmadan*) verilmiş ve bütün milletin dil-hâhı (*istediği*) olan kânûnlarla temdîd edilmiştir (*sürdürülmüştür*). Bu ıtlâkın tahsisi, bu haddin fazlası hıyânettir.

Allah, kimseye muhtâc etmesin. Eğer bugün muâvenetimize muhtâc arkadaşlarımız varsa, hafiyen tahkîk ediniz (*gizlice araştırınız*). Yüzer kuruş versek öyle bir arkadaşımızı îğtinâ edebiliriz (*zenginleştirebiliriz*).

Sizden tese'ül-i me'mûriyet eden (*memuriyet dilenen*) üç, beş arkadaşımızın vermekten imtinâ ettiği hisse-i nakdiyeyi ihtiyâç varsa, bize tevzî ediniz (*dağıtınız*). Risâlemizi, kendilerine meccanen (*bedelsiz*) gönderelim, butlân-ı zehâblarını izâle (*boş zanlarını yok etmek*) için ferden ferdâ mektûbla hitâb edelim. Birbirimizin hatâsını tashîh ve ıslâh borcumuzdur. Fakat binde bir kişinin noksânını, kusurunu hepimize teşmîl etmeyelim. Mümkünse âriyet (*gelip geçici*) kuvvetimiz olan me'mûriyetlerimizi hevesât-ı zâtiyemize (*kişisel heveslerimize*) âlet etmemekle, berâber hey'et-i ictimâiyemiz arasında hâiz olduğumuz kuvvet ve îtibârî me'mûriyet tahsiline sarf etmeyelim. Biz, meziyetimizi delâil-i maddiye ile izhâr ettikçe (*somut deliller ile açığa çıkardıkça*) lâayk olduğumuz me'mûriyetler, arzu ettiğimiz nîmetler, bizi, arar bulur.

18 Teşrîn-i sâni sene 325 (1 Aralık 1909)

Adapazar Kazâsı Kâimmakâmı
Mehmed Necib Bey

OSMANLI İHTİLÂLLERİ

(s. 45) İnsanlar, cem'iyetle yaşamaya başladıktan sonra, geçirdikleri edvâr-ı adîdede (*birçok devirlerde*) bulundukları zaman ve muhîtlere göre istihsâl-i hukûk veya makâsîd (*maksatlar*) uğrunda, vakit vakit birtakım talep ve emellerde bulunmuşlar ve netîcede husûle gelen muvaffakiyete nazaran hoşnud veya duçar olunan mahrûmiyete göre adem-i memnûniyet izhâr etmişlerdir. Bu hoşnutsuzluğun sebebi olan ahvâlî derecesi, netîcenin eşkâlî (*şekilleri*) üzerinde te'sîrât-ı mütefâvite (*çeşitli tesirler*) icrâ etmiş ve sırasıyla talep, ısrâr, gulûv (*taşkınlık*), isyân gibi vekâyî-i hudûsüne (*hadiselerin ortaya çıkmasına*) sebep olmuştur.

Vekâyîi ne sûrette cereyân etmiş olursa olsun mü'essirâtı dâima ketm-i hak, kasd-ı ihânet, men'-i hayır gibi tasaddîyât-ı nâ-meşrûa (*meşru olmayana teşebbüs etme*) ve ikâ-ı zecrîyât (*zorlayarak*) ile hukûk-ı tabîiyenin ziyâna sebep verilmesinden veyâhud cerr-i menfa'at (*çıkarı için*) veya makâsîd-ı leîmme ve hasîse istihsâlî (*alçak maksatları elde etmek*) için hukûk-ı müktesebenin pâymal (*kazanımların çiğnenmesi*) edilmesinden tevellüd eylemişlerdir.

Cem'iyet-i beşeriyenin bidâyet-i te'sîsinden beri zuhûra gelen hey'etlerin kâffesinde (*toplulukların hepsinde*), husûsât-ı meşrûhadan mütevellid (*açıklanan hususlardan doğan*) talep ve münâzaalar (*kavgalar*) eksik olmamış ve hattâ bâzı kereler kesb-i cesâmet ederek (*yayılarak*) bir kavmin mevcûdiyet-i umûmiyesini işgâl eylemiştir.

Dâima iki muâriz kuvvetin ihtilâfından veya müsâdemesinden (*çatışmasından*) husûle gelen bu hâl iki tarafın yekdiğeri hukûkuna râzı olmamasından veya birbirinin mutâlebesini is'âfa (*talebini yapmaya*) yanaşmamasından ileri gelmiştir. Bunun ayrı ayrı hey'et-i ictimâiyeler husûle getiren iki muhtelif millet arasında zuhûru “muhârebe-i hâriciyye” şeklini iktisâb eylediği (*aldığı*) gibi bir milletin hey'et-i idâresinin münkâsim (*kısımlara bölünmüş*) olduğu kuvvetlerin adem-i tevâzünü (*denksizliği*) veya şekl-i hâkimiyetin adem-i takarrürü (*kararsızlığı*) hâlinde zuhûr edeni de “muhârebe-i dâhiliye” sûretinde rû-nümâ olur (*görünür*). (s.46)

Hâricî muhârebeler sadedimizden (*konumuzdan*) hâriçtir. Bahsetmek istediğimiz dâhilî muhârebelerdir ki bir milletin mukadderâtına hâkim olan ahkâm-ı esâsiyenin sûret-i kat'îyyede takrîrine (*temel hükümlerin kesin olarak yerleşmesine*) kadar geçirmeye mecbûr olduğu edvâr-ı inkılâbiye (*inkılâb devirleri*) içinde kesretle (*çokça*) zuhûr eyler. Bâzen o ahkâm-ı esâsiyenin takrîrinden sonraki zamanlarda da makâsîd-ı hasîsenin (*kötü maksatların*) meydân-ı zuhûra çıkması veya kuvâ-yı idârenin adem-i tevâzün izhâr etmesi

(*uyumsuzluk göstermesi*) veyâ bir ifrât-ı istisnâî husûle gelmesi gibi esbâbdan dolayı, nâdiren meydâna çıkar. Dâima zikrolunan makâsıd-ı hasîseye veya adem-i tevazûne veyahûd ifrâda karşı îlân edilen bir harp, bir galeyân, bir tuğyân netîcesidir ki isyân nâmıyla başlayarak ihtilâl şeklini alır.

Edvâr-ı muâyene-i târihiyesini (belirli *tarihî devirler*) geçiren ve nasb-ı siyâsîye mâlik olan her milletin, bu yolda bir mâcerâ-yı tâlî (*bahtsız maceraları*) olduğu gibi, Osmanlıların da târihlerinde ihtilâl devirleri vardır. Şükür ki Osmanlı ihtilâllerinin esbâb itibâriyle bir hayli nev'ileri olduğundan, ayrıca şâyân-ı tedkik safahâtı (*incelemeye değer safhaları*) mevcûd olup bu ihtilâller zamanının, muhîtinin, istîdâd-ı milliyenin edvâr-ı mütehâlifesine (*farklı devirlerine*) göre zuhûr ederek, efâl ve temâyülât ve hayât ve istidâd nokta-i nazarından mühim tesâvir (*görüntüler*) husûle getirmiştir. Osmanlı târihinin ayrıca bir mebhâs-ı mühimini (*önemli bir bölümünü*) teşkîl etmek lâzım gelen şu mevzuu, bi-hakkın teşrih edebilmek (*bütün yönleriyle açığa çıkarmak*) için teşkilât-ı milliyeye ve bunun mü'essiriyetine vukûf iktizâ ettiğinden, o vâdide, tasvîre mübâseret (*girişmek*) lâzımdır.

Osmanlılık; en eski devrinde ünsiyet ettiği (*alıştığı*) yeniçerilik hissiyât ve temâyülüyle -belki bütün müddet-i güzerân-ı hayâtında (*hayatını geçirdiği sürede*) berâber yaşamıştır. Yeniçeri; Osmanlılığın bu eski ve teva'im-i yâr-ı (*aynı anneden doğan*) vefâkârı mâzînin hayâl-i şânı içinde tuğlarıyla, alemleriyle, Çaldıranlarıyla, Mohaçlarıyla bir manzara-i dûrâdûr (*uzak manzara*) olarak seçildikçe, asırlarca milletin tâlî'-i harbine (*savaş kaderine*) hâkim olan bu hey'et-i askeriyenin gösterdiği havârika (*harikalara*) dem-beste-i hayret olmamak imkân hâricindedir.

Yeniçeri; bu mevkib-i azamet (*büyük alayın*) hemen Osmanlılıkla berâber yaşamış fakat muhalled (*ebedî*) bir ömr-i câvid ile hem-pâye-i ebediyet (*sonsuz ömür ile ebedî*) olamayarak hengâm-ı ... ; biraz zaman evvel vefât etmiştir fakat nâmı bâkîdir.

O nâm bidâyet-i zuhûrunda (*ilk çıkışında*) milletin kalbine yerleşerek ve bir millet-i müselleha (*silahlı millet*) olan Osmanlıların (**s.47**) hissiyâtını, temâyülâtını, müktesebâtını, velhâsıl mevcûdiyetini kendine rabt ve celb ederek yekvücûdâne bir tarz-ı hayât geçirmiştir.

Onun içindir ki yeniçerilik Osmanlılığın a'mâk-ı rûhunda (*ruhunun derinliklerinde*) bir hiss-i can gibi yerleşip, her hâlinde, her hareketinde, milletten büyük müzâheretler görmüşlerdir. Fakat muhîtin, te'sîr-i tedricî (*ağır ağır tesiri*) ve tabîiyenin kuvveti yine mutlak olarak, gerek yeniçerilik gerek millet üzerinde hâkim bulunduğundan, edvâr-ı muhtelif-e-i târihiyede geçen vekâyi-i mütenevvîa (*çeşitli vakalar*) o te'sîrden kurtulamamıştır. Yeniçerilik bir kânûn-ı muntazam ile te'sîs edildiği gibi, Osmanlılık dahi kânûn-ı kavîm-i şer'-i şerîf ile teessüs

etmiş idi. O kânûn-ı münîfin (*yüce kânûnun*) kâfil-i her hâl olması ve Osmanlılığın ona tamâmen temessük ve inkıyâd etmiş (*güvenip boyun eğmiş*) bir devr-i dilârâ-yı (*güzel devri*) adâlet ve müsâvât ve hürriyet küşâd etmiş, bir muhît-i münevver te'sîs eylemiş idi. Yeniçerilik de bu devâir-i münevverede kendi nizâm-ı kat'isiyle pezirâ-yı vücûd-ı tam (*kabul edilmiş mükemmel varlık*) idi.

Osmanlı usûl-i ictimâyesinin tâbi olduğu kânûn-ı münîf-i şerî'atın saye-i iclâl ve re'fetinde âsûde-nişîn olan (*huzurla oturan*) devlet, bi'l-cümle hukûk-ı müstahsile-i esâsiyesiyle (*temel kazanılmış hak*) bir hey'et-i mersûsa (*sağlam bir heyet*) teşkil eylediğinden, dâhilen değil bir ihtilâf, bir eser-i nâ-hoşnûdî (*ufak hoşnutsuzluk izi*) bile hissedilmezdi. Ancak bir ittihâd vukûu-ı kavî ile (*güçlü birlikle*) terakkîye doğru edilen 'azmler (*kararlar*) sırasında sedd-i râh (*yol kapayıcı*) olmak isteyen kuvvetlerle çarpışmaktan, hâricî muhârebeler zuhûr ederdi.

Ra'iyet de idrâk-i adâletten mütehasıl (*adalet anlayışından doğan mutluluk*) bahtiyârî memleketi o hâle getirmiştir ki civârda sâkin olanlar (*oturanlar*) hatta başka din erbâbından bulunanlar bile bir güzâr-ı saâdet olan Osmanlı mülkünün nîmet-i refâh ve adâletine hayrân olup, orada ihtiyâr-ı ikâmet için kabûl-i riâyet ederek (*uymayı kabul ederek*) hicret ederlerdi. Bu mes'ûdiyet derneğinin nizâmı nâsir-i kânûn-ı şerî'at olan hey'et-i hükûmet; ağıyâr ü hussâda (*yabancılar, çekemezlere*) karşı nıgehbânı (*bekçisi*) da yeniçeri ve millet idi.

Kuvve-i teşriye ve adliyesi, kuvve-i icrâiyesi (*yürütme, yargı, yasama kuvveti*), askeri, milleti hem-dest-i vifâk (*uyumlu*) olan bu bahtiyâr devletin; Osmanlıların o devre-i saâdetinde düşmân-ı hâricî ile edilen cenklerin gürültüsünden başka, ihlâl-i sükûn edecek bir şamata yok idi. Osmanlılık mevcûdiyet-i mâneviye ve maddiyesini i'lâya (*yükseltmeye*) çalışarak ve asrına göre sanâyiine, ticâret ve zirâatına, maârifine revnak (*canlılık*) vererek kendine, terbiye-i milliyesine (**s.48**) yakışacak bir intizâm ile ilerliyordu. Bu âhenk ü vifâkı ilk def'a "Savcı Bey" bozdu:

Savcı Bey, Sultan Murad Hüdâvendigâr'ın oğullarından küçüğü idi.

773 (1372) senesinde tevellüd eylediğine (*doğduğuna*) göre henüz ondört yaşında bir çocuk iken ittibâ-ı ehvâ-yı şebâb (*arzularının peşinde koşarak*) ile hiç olmazsa bir kısım memlekette kesb-i istiklâl dâyesine (*istiklâl elde etmek*) düşerek isyân eyledi. Hüdâvendigâr merhum, Rumeli'de meşgûl iken, Anadolu'nun takviye-i idâresi için şehzâdelerinden birini, bir yere tâyin ettiği gibi, Savcı Beyi de Bursa'ya bırakmış idi. Muâmelât-ı umûmiyemizin Bizanslılar ile haylî germiyet kesb ettiği (*şiddetlendiği*) bu târihte kayserzâde Andre Nikos, hemsinni olan şehzâde ile ülfet ve ünsiyet (*yakınlık*) kesb etmiş idi.

Nîk ü bedi tefrîk etmekten (*iyi ve kötüyü ayırmaktan*) âciz yâdigârların riyâkârane muameleleriyle, şehzâdenin hissiyât-ı nahveti (*kibir duyguları*) okşanarak, babasının devr-i hükûmeti içinde kendine de bir nasîb-i istiklâl (*bağımsızlık*) arayacak kadar şımarması ve genç Andre Nikos'un da bu hevâyâ (*heveslere*) tabiatıyla kendi hesâbına kendi pederine isyânda beis görmeyerek, bir sû-i misâl (*kötü örnek*) teşkîl etmesi, dilsûz (*yürek yakan*) bir fâcia ile neticelenen şu isyân-ı câhilâneyi ihzâr eylemiş (*hazırlamış*) idi. Andre Nikos, tâc-ı Kayseriye, Savcı Bey de taht-ı şehriyârîye sâhip olmak hayâl-i hâmiyle (*ham hayaliyle*) netîcede istihsâl edilecek iki ayrı maksad için bidâyette müştereken (*başlangıçta birlikte*) hareket ettiler.

Hareketleri örfün, hakkın velhâsıl bi'l-cümle mâkûlâtın (*akılla bilinenlerin*) hilâfına ve kendi kuvvetleriyle nisbet kabûl etmeyen bir iktidârın sarahâtine (*açıklığına*) karşı idi. İsyân ettiler. Mağlûp oldular, tutuldular, gözlerine mil çekildi. Fazla olarak, Savcı Bey îdam edildi. Âhenk-i vifâk-ı Osmâniye'yi (*Osmanlı'nın uyumlu, düzenini*) birinci def'a olarak bozan ilk isyân, bu idi.

Mâhiyeti hiss-i menfa'at, iğfâl, tasaddî (*bir işe girişme*) gibi redâetin (*kötülüğün*) taht-ı te'sîrinde bir taleb-i nâ-hak (*haksız talep*) bir ısrâr, bir isyân idi. Fakat bu isyân vücûd bulduğu asrının efkâr-ı umûmiyesinde tıflâne (*çocukça*) bir hırçnılık, câhilâne bir tasaddîden başka bir telakkîye mazhar olmadı. Netîce-i müessifesinde (*üzücü sonucunda*) şehzâdeye dâir izhâr edilen “vah yazık” sözlerinden ibâret âsar-ı telehhüften (*acıma izlerinden*) başka bir şey işitilmedi, görülmedi.

(s.49) Çünkü vak'a efkâr-ı umûmiye ile alâkasız idi. Fakat bu vak'a ile Yakub Çelebi hâdisesine bir zemîn-i ihtimâl hazırlanmış oldu. Şu hâlde görülüyor ki efkâr-ı umûmiyeden mütevellid veya ona mü'essir bir mâhiyet-i ictimâiyeyi hâiz olmayan bu ve emsâlî vekâyi' kendi dâire-i cereyânından hârice çıkamıyor. Osmanlı ihtilâllerinin birçoğu, bu şekil ve mâhiyette olduğu gibi birtakımı da sırf te'sîrât-ı ictimâiye ve muhîtiyeden husûle gelmiştir. Mâmafih öyleleri de vardır ki ibtidâen mâhiyet-i asliyesi keşfedilemediğinden âdî bir gulûv (*isyân*) veya ictimâ ile başladığı hâlde, gâyet mühim esbâb üzerine mebnî müdhîş hâdiselere mûnkali olmuştur (*dönüşmüştür*).

Savcı Bey isyânı, şehzâdenin kendi ittibânının (*arkasından giden*), ahâliden yazdığı askerin vâdi-i hilâfa gitmelerinden hâsıl olduğundan, bunun Osmanlılığın mevcûdiyet-i mâddiye ve mâneviyesiyle, kat'iyen irtibatı yoktu. Bi'l-'akis âheng-i umûmî, şu muhil-i sükûn (*huzuru bozan*) hırçnılığı.

-mâbadı var-

Efdaleddin Bey

HÜKÛMET-İ KIRTÂSİYE VE TEŞEVVÛŞ-İ İDÂRE (RESMÎ YAZIŞMALAR VE İDARENİN KARIŞIKLIĞI)

(s. 50) Hükûmet-i kirtâsiye serlevhası (*başlığı*) altında birâderimiz Bedii Nuri Bey'in yazdıkları makâle -ki serâpâ hakâyıktır (*bastan sona doğrudur*)- idâre-i sâbika-ı Hamîdiye'nin bütün şiddetiyle ferman fermâ olduğu bir sırada, Alman ulemâsından bir zâtın bana söylediği bir cümleyi hâtıra getirdiğinden ve mîr-i mûmâileyh deâvir-i hükûmette meşhûd olan (*resmi dairelerde gözle görülen*) yolsuz ve lüzûmsuz muâmelâtın izâlesi (*giderilmesi*) hakkında rûfekânın serd-i mütâlâa eylemeleri (*görüş ve düşüncelerini söylemeleri*) arzusunu izhâr buyurduklarından, bu bâbda birkaç söz söylemeyi münâsib addettim. Âlim müşârûnileyh demişti ki: "Siz, Osmanlılar, gerçi kılınca pek iyi kullanmış, cesîm (*büyük*) memleketler zabt ve teshîr etmiş idiyeniz de kalemi - idâre-i memleketi- hüsn-i isti'mâl edemediğiniz (*güzel kullanamadığınız*), fethettiğiniz yerlerin ahâlisini kendinize ısındıramadığınız için pek mühîm zâiyata, büyük felâketlere düçar oldunuz."

Bu devr-i meşrût ve hürriyette, herkes, hürriyet kelâmını istirdât etmiş olduğuna (*geri aldığına*) ve bir memleketin teâlî ve terakkîsi (*yükselmesinin ve ilerlemesinin*) efrâdının -şahsiyâtla değil- maslahat-ı 'amme nâmına (*kamu yararına*) olarak ârâ ve efkârını (*reylerini ve fikirlerini*) bi-pervâ enzâr-ı 'ammeye (*kamuoyuna*) arz etmeleriyle müyesser olabileceğine (*kolaylaştırılabileceğine*) nazaran itmînan-ı kalp ile derim ki biz Osmanlılar idâre-i memlekette maatteessüf acemilik, lâubâlilik gösterdik ve zamîme-i memâlik eylediğimiz (*topraklarımıza kattığımız*) yerlerin ahâlisini, temsîl "Assimilation" etmek şöyle dursun Osmanlılaştırmayı bile zâit (*gereksiz*) gördük. Bugün İzmir'de ve daha bâzı yerlerde nice Rum âileleri vardır ki hükûmet-i Osmâniye'nin zîr-i cenâh-i re'ftine (*kanatları altına girme*) sığınalı birkaç yüz sene olduğu hâlde el'an (*halen*) Rumca tekellüm (*konuşma*) ve şapka telebbüs ederler (*giyerler*). Türk bir memlekette doğup büyüdüklerine rağmen, Türkçe bilmezler. Hazret-i Sultân Selim-i evvelin fethine himmet-râ oldukları (*gayret ettikleri*) şu Suriye (s.51) kıt'asında lisân-ı resmî-i devletin te'ammüm etmediği (*genelleşmediği*), hele bâzı bilâd (*beldeler*) ve kasabâtında Türkçe bilenlerin 'adedi, parmak ile sayıldığı, Beyrut'ta ise Türkçe'ye bedel (*karşılık*) ahâlinin yüzde sekseni Fransızca taallüm eylediği (*öğrendiği*) meydândadır.

Şu hâl, hükûmetin, idâre-i memleketteki acz ve lâubâliliği değil de nedir? Teba'a-i Osmâniye beyninde (*arasında*) lisân-ı azbû'l-beyân (*akıcı*) Türkçe'yi ta'mîm etmek (*yaygınlaştırmak*) el-hâletihâzihi Hükûmet-i meşrûtamıza terettüb

eylediğinden ve zimâm-ı idâreyi eline alanların hulûs ve iktidarı müsellemler bulunduğundan “idâre-i maslahat” (*işleri geliştirmek*) ve “acemilik” bu mülkün mukadderâtı üzerinde artık hâiz-i te’sîr olamayacaktır.

Vaktiyle öküz bir vezîrimizin düşmanın gözünü boyamak için -çocuk avuturcasına- Yedikule’yi “Yâ settârü’l-uyûb” (*ayıplarını örten*) diye badana ettiği gibi, idâre-i sâbika dahi Avrupa’nın açık gözünü boyamak, şehrah-ı terakkiyâtta (*gelişme yolunda*) gûyâ hatve-zen (*adım atmaya meyilli*) olduğumuzu göstermek için idâre-i memleket, yerine idâre-i maslahat ile uğraşır ve nice mel’ânetler irtikâb eder idi. O devirde millet, mahkûm-ı atâlet (*tembelliğe mahkûm*), belinde zincir-i esâret var idi. Mâlûmât-ı Hükûmet ise hep müşevveş (*karışık*) ve kâğıt üzerinde kalıyor idi. Hükûmet, hakîkaten bir hükûmet-i kırtâsiye idi. Vaktâki Resne tilâli (*tepeleri*) arasından didâr-ı hürriyet bedîdâr (*hürriyetin güzel yüzü görünür*) oldu millet, o zincir-i ihâneti çâk (*yarmak*) ve hukûk-ı tabîyesini istirdât ile cebhesini pâk etti. Fakat muamelât-ı Hükûmet ekseren kâğıt üzerinde kalmaktan, eski teşevvûş ve tezebzûbten (*karışıklıktan*) kurtulamadı. Me’mûr mes’ûliyetten kurtulmak için âmirinden istifsâr-ı muâmele ediyor (*işleri amirine soruyor*). Âmir ya merkezden soruyor veyâhud lastikli emir veriyor. Her me’mûrun dâire-i vazîfe ve salâhiyetini tâyin edecek kânûn bulunmadığından, bu sûretle ekser muâmelât müşevveş ve nâ-tamâm (*karmaşık ve eksik*) kalıyor. Binâberin (*bundan dolayı*) me’mûrîn-i idârenin vazîfe ve salâhiyetlerine dâir bir kânûn ihdâs ve o salâhiyet ve me’zûniyet dâiresinde, her me’mûr, mes’ûliyeti üzerine alarak, vazîfesi icâbâtını ifâ etmeli ve muâmelât-ı hükûmet, mümkün olduğu kadar sâdeleştirilmelidir.

Kızb-i resmî (*resmi yalan*) kabîlinden olan muâmelâtın ve meselâ Meclis-i İdârenin bâzı husûsâtı usûlen tasdikten, bedel-i nakdî-i askerîsi olan elli Lirayı vermek arzusunda bulunan bir adamın, işbu parayı vermeye kudreti bulunup (**s.52**) bulunmadığının ve emlakından bir şey fûrûht (*satış*) veya rehin edip etmediğinin tahkikiyle, bâ-mazbata (*kayıtlarıyla*) beyânı gibi zevâhirden (*görünüştten*), bir Livâ ahâlisinden olan bir şahsın bir iş zîmnında mensûp olduğu livâyâ mürâcaat etmediği anlaşılır ise vilâyete vukû bulacak mürâcaatı üzerine iş’âr ü istişârdan ve kezâ mâlûliyetinden dolayı tekâüdünü istid’â eden (*emekliliğini isteyen*) bir me’mûrun tabîp “belediyye tabibi” tarafından muâyenesini mutazammın (*kapsayan*) raporun, Meclis-i İdâreden tasdik misillü, garip ve zâit iştigâlâtın vazgeçmeli. Hülâsa işi hep kâğıda dökmekten ziyâde, hakikat nerede ise arayıp bulmalı ve muktezâsını (*gereğini*) ifâ etmelidir. Hele bedel-i ‘askerîyesini verecek bir şahsın, servetini tahkîk etmek zâit ve mânâsızdır. Zirâ vereceği arz-ı hâl bir kere zâbıtaya havâle olunacak, bu da serveti hakkında tahkîkât icrâ ve karyesi (*köyünün*) muhtar ve hey’et-i ihtiyâriyesinden mazbata ahz edecek, bâdehû emlakından bir şeyi rehîn veya fûrûht edip etmediğinin kayden bilinmesi için istid’âsı (*dilekçesi*) tapu kalemine

havâle olunup yazılacak der-kenâr üzerine, Meclis-i İdârece mazbatası yapılacak. Sâniyen, (ikinci olarak) bu muâmele mantıksızdır. Çünkü herkes menfa'at-i şahsiyesini bizzat takdîr eder.

Şurası da şâyân-ı tezkârdır (söylenmelidir) ki bir kazâ ahâlisinden olan bir adamın, kazâca görülen ve iddiasınca ma'zûriyetini mûcib olan bir işinden dolayı Livâ veya Vilâyete şikâyet edip de netîce-i istizâhât ve tedkîkatta (inceleme ve açıklamanın sonucu) Kazânın vazîfesini îfâ ettiği, mûcib-i iştikâ (şikâyet gerektiren) bir hâl görülemediği takdîrde, müstekîye cevâb-ı kat'i vermeli ve aynı madde hakkında tekrâr istid'â verir ise istid'âsını iptâl etmelidir. Yoksa her arz-ı hâl verdikçe leffîyle isti'lâmı hâvî tahrîrat yazılır ise abes ile iştigâl edilmiş olur.

Bir de merkez-i vilâyetten tâ'mîm edilen (yayınlanan) teblîgâtın îcâbâtını bazı yerler vakt ü zamanıyla icrâ ve ecvibe-i lâzîmesini (gerekli cevapları) îtâ ettikleri hâlde, te'kîd-i keyfiyet olundukta (durum hatırlatılınca) yine o yerlere de yazılmaktadır ki abes ve müşevveş bir iştir.

Umûr-ı muâmelât-ı hükûmette (devlet işlemlerinde ve işlerinde) yalnız ittîrâd (düzen) değil, intizâm da şarttır. Lehû'l-hamd (şükûrlar olsun) şimdi devr-i Meşrûtiyette bulunuyoruz. Hükûmet, her husûsta sarf-ı mesâ-i hasene ediyor (faydalı işler yapıyor) ve işleri yoluna koyuyor. İcrâ edilmekte olan tensikât (düzenlemeler) icâbınca, gayr-i (s. 53) müstakîm (yanlış) ve nâehil me'mûrlar ayıklanıyor. O halde me'mûr ile âmir beyninde emniyet ve îtimad hüküm-fermâ olmalı. Öyle, olur olmaz şeyler için me'mûrünün şevk ve gayretini kesr, ye'sini dâvet edecek hâlâtâtân tevakkî (hallerden sakınma) ile sû-i niyete makrûn (yakın) olmayarak, hasbe'l-beşer sudûr edecek hatâiyâtı avf eylemeli. Petro Miyadin? cenk ve vegâda (kavgada) mağlûp olan generallerini taltîf eder ve "Yenile yenile, âkıbet (sonunda) yenmeyi öğrenirler." der idi.

Hâtime olarak (son olarak) şunu arz edeyim ki Devletin siyâset-i hâriciyesinde mu'ayyen ve kati' bir hatt-ı hareket ittihâz etmesi lâzım geldiği gibi, umûr-ı dâhiliyesinde dahi -herhangi bir kabine-i re's-i kârda (iktidarda) bulunur ise bulunsun- mâlûm ve sâbit bir program tâkip etmesi îcab eder. Yoksa bugün Dâhiliye Nâzırı'nın sağ eliyle yaptığı bir işi yarın başka bir nâzır, sol eliyle bozar ise, yarı yolda kalacağımız muhakkaktır ve ve minallahî't-tevfik (başarı sadece Allah'tandır).

Katna (Suriye-Şam)

Fi 16 Teşrîn-i sâni sene 325 (29 Kasım 1909)

Vâdilacem Kaymakamı
Es-seyyid Mehmed Emin Bey

YEMEN'İN ESBÂB-I MUHÂFAZASI SEVÂHİL, POSTALAR, TELGRAF, TEDÂBİR-İ LÂZİME

(s. 54) Sevâhil (*kayılar*):- Coğrafya kitâplarını karıştırmayalım. Yalnız, Asya'nın garb-ı cenûbisine (*güneybatısına*) haritada bir göz gezdirelim. Görürüz: Koca bir Arabistan yarımadası!... Onun da cenûb-i garbisinde kıt'a-i vâsia-i Yemaniye! (*Geniş Yemen memleketi*)

Bu kıt'anın boydan boya Bahr-i Ahmer'e (*Kızıldeniz'e*) sâhil olduğu da orada görülür. (...)’den Bâbülmendeb’e kadar dörtyüz otuz mil imtidât (*uzayıp giden*) eden bu sâhilin nasıl bir sâhil olduğunu bu rakam ifhâm için kifâyet eder. Bunun boyunca bâzı ufak ufak adacıklar serpilmiş olduğunun ehemmiyeti yok ise de sevâhilin imtidâdınca öbek öbek mütevâzî (*paralel*) olan tahte'l-bahir (*denizaltı*) şapların (*mercan kayalıkların*) çok ehemmiyeti var.

Bu şapların birinci ehemmiyeti suyun sathına pek yakına kadar yükselip büyücek vapurlar için azîm bir muhâtara (*tehlike*) teşkil etmesi.

İkincisi: Vasat (*orta*) yerlerinden bile olsa bu denizden geçecek vapurların behemehâl yerlilerden birer deniz kılâvuzu almaya mecbûr olması.

Üçüncüsü: Bu şaplar sebebiyle, vapurların, Yemen sevâhilinin her noktasına takarrüb edememesi (*yaklaşamaması*).

Dördüncüsü: Bunların âdetâ mutarassıd (*gözlemci*) gemilere karşı, kaçakçı sanbuklarına (*kayıklarına*) bir muhâfaza siperi vazîfesini îfâ etmesi.

Bu şapların şu vaz’iyetlerinden hâsıl olan mazarratların başlıcaları: (s.55)

Evvelâ; sevâhil ahâlisi, şu müsâade-i tabî’iyeden bi'l-istifâde, bunların arasına bilâ-muzâhim (*sıkıntısız*) kolaylıkla girip çıkabilen yelkenli sanbuklarla (*kayıklarla*) sevâhil-i Yemaniye’ye her nev’i eşyâ-yı memnûayı (*yasak eşyayı*) idhâl edebiliyorlar.

Sâniyen: Eşyâ-yı gayr-i memnûa (*yasak olmayan*) da kaçırmakta olduklarından, birçok emti’a bilâresm (*vergisiz*) dâhile giriyor.

Mu’ayyen (*belirsiz*) üç dört iskelede bulunan Gümrük İdâreleri bunlardan haberdar bile olmuyor.

Sâlisen: Bu kaçak eşyanın kısm-ı mühimini eslihâ ve mevâdd-ı memnûa (*silahlar ve yasak maddeler*) teşkil etmekte olduğundan, bu suretle, ahâlinin kısm-ı âzamı esliha-ı cedîde ile mücehhez (*yeni silahlarla donanmış*) bir hâle gelmiştir.

Râbian: Sevâhil böylece şap yığınlarıyla mestûr (*örtülü*) olduğu için, vilâyet ma'iyetine me'mûr olan iki gambot (*kıyı korumakla görevli gemi*) kaçakçıları lâyıkiyla tâkip, şapların arasına girdikleri zaman, oralara takarrüb edemiyor.

Hâmisen, böyle gâyet mümted (*uzanmış*) bir sâhilin muhâfazasına iki, üç, dört sefine (*gemi*) kâfi gelmediğinden, esâsen ciddî sûrette kaçakçılar tâkip edilemiyor.

İşte sevâhil, bu hâlde... Kaçakçılık hâl-i faâliyyette... Vapurlar gerek şu saydığım sebeplerle gerek lâyıkiyla devr-i çarh vesâire istihkaklarını tamâmen alamadıklarından hemen de atâlette (*boş durmakta*)... Gümrükler, mâdut (*sayısı belli*) dört beş iskeleye münhasır kaldığı için, vâridât-ı mühimme-i rüsumiye zıyâ'da (*önemli vergi gelirleri kayıpta*)!... Halbuki bu uzun sâhilde irili ufaklı elliki iskele mevcûd. Gümrüğü olan altı yedisinden mâadâsı (*başkası*) "... hâlinde!... Kaçakçılık yalnız idhâlâtta vukûa gelmiyor. Aynı zamanda Yemen'in rûhu, rûh-ı iktisâdîsi olan kahvenin kısm-ı mühimi de böylece kaçak şeklinde hârice çıkıyor!... Bunun, kaçırılan yerlerde âdî cins kahve ile karıştırılarak "kafe mokka- Yemen kahvesi" unvân-ı mağşûsu altında (*hileli adıyla*) Avrupa piyasalarında satıldığını da öğrendim.⁴

Buna karşı lâzım gelen tedâbire (*tedbirlere*) ve hâsıl edeceği fevâide (*faydalara*) gelince: Yemen'e gelirken (s.56) Süveyş'ten İtalya bandıralı "Navigaziyoni Generali İtalyana" kumpanyasın bir vapuruna binerek, Bahr-i Ahmer'e (*Kızıldeniz'e*) çıkmıştım. "Port Sudan"'dan sonra İtalya müstemlekesi (*sömürgesi*) olan ...'a uğramıştık. Gerek oraya yaklaştığımızda gerek oradan hareketimizden îtibâren yirmidört saat zarfında Hudeyde'ye gelinceye kadar, enginde birçok yelkenli sanbuklara musâdif olmuştuk (*rastlamıştık*). Dürbünle, bunlardan birkaçının büyücek birer bandırası olduklarını gördüm. Dikkat ettim, İtalya bandırası. Merak ettim. Bahr-i Ahmer'de İtalya bandıralı sanbukların (*kayıkların*) ne işi var dedim. Hemen vapurun kapdanına sordum, şu cevâbı aldım:

-Bunlar, İtalya Hükûmetinin sevâhili muhâfaza, müstemlekeye eşyâ-yı memnûa ve muzır,ra, esliha, kaçak emti'a idhâline mûmânaat için gezdirdiği sanbuklardır. Bunların derûnunda (*içinde*) ufarak birer de top, altışar, sekizer nefer de asker var. Bu sâyede sevâhil, her türlü yolsuzluktan mahfûzdur. Bir de bunlar gâyet ehvendir (*hafiftir*). En büyük faydaları da küçük ve hafif oldukları için sevâhile yaklaşır yaklaşmaz, şapların arasına serbestçe girebilirler.

4 Kahvenin burada zirâati, ticâreti, sevkîyâtı ve sâiresi hakkında tahkikât-ı mahsusa icrâ ediyorum. İkmâlinde ayrıca bir makale ile mufasssalen arz edeceğim.

İşte İtalya, nisbeten kısacık bir sâhil için, bu nev'i müsellah sanbuklarından dört, beş tane istihdâm ederek müstemlekesinin intizâm-ı muâmelâtını, muhâtarattan masûniyetini (*tehlikelerden korunmasını*) te'mîn, vâridât-ı rûsûmiyesini vikâye ediyor (*vergi gelirlerini koruyor*). Hem ehven, ucuz, müsmîr (*verimli*) bu sevâhilin îcâbatına muvâfık bir sûrette...

Halbuki biz bu vâsi' sevâhil-i Yemaniyemizi hıfz-ı ilâhî'ye tevdi' etmiş (*Allah'ın korumasına bırakmış*), her hâli ceryân-ı tabîiyesine (*oluşuna*) bırakmış bulunuyoruz. Hudeyde'de iki vapurumuz var, maksadı te'mîn edemiyor. Bi'l-farz ale'l-'acele bir hareket îcâb etse, yalnız kömür almak üzere “Bâbülmende” karşısındaki “Perim” Adasına gidip gelmek için, üç gün kaybediyor... O hengâmede de olan oluyor, biten bitiyor!... Hudeyde'ye muvâsalatımda (*vardığımda*) dâire-i Hükûmette görüşmüş olduğum Komodor Bey, o günlerde vapuruyla derdest etmiş olduğu (*ele geçirdiği*) esliha-yı memnûa yüklü bir sanbuktan şaplar arasına kaçırıp da derûnundaki mevâdd-ı memnûayı denize döktürdüğü, diğer bir sanbuktan maalgurur (*gururla*) bahsetmişti... Ben, Komodor'u, tefâhhurundan (*övünmesinden*) dolayı ta'yîb etmem (*ayıplamam*), haklıdır. Çünkü süvar olduğu (*bindiği*) vapur ile sanbuk yakalamış (**s.57**) olması, faâliyetinin delîl-i kat'îsidir. Dedim ya; bu vapurlarla sanbuk tutmak, topla fare avlamaya benzer! Fakat hakikat-i hâl nokta-i nazarından Komodor'un pek de büyük bir iş yapmamış olduğunu i'tirâf ederim... Böyle geniş bir sâhilde, binlerle kaçakçı sanbuku içinden birini -nasılsa- tutabilmiş; birini de tazyîk ile muhteviyâtını (*içindekileri*) denize döktürmüştü... Çok bir iş mi?... Komodor, muvaffakiyetinin kaçakçılar üzerinde te'sîr-i azîmi (*büyük etkisi*) olduğunu, onları, fenâ hâlde korkuttuğunu yüksek sesle iddiâ ediyordu. Lâkin ben, bunu pek de musîb (*isabetli*) görmüyorum... Haklı değil miyim?...

Bizim için başlıca çâre: ...'da İtalya'yı taklît etmektir... Meselâ; oniki kıt'a (*tane*) topla mücehhez (*donatılmış*) sanbuk, iki kıt'a da serî-üs seyr (*hızlı giden*)- fakat altı düz, nihâyet iki metre bir amikte (*derinlikte*) yüzer- istimbot maksadı te'mîn eder.

Hem bunların masârîfî (*masrafları*) da öyle tahammül-fersâ (*dayanılmaz*) değildir.

Emînim ki iki istimbotla, oniki sanbuk, elyevm (*bugün*) bulundurduğumuz iki ganbottan daha ziyâde masrafı mûcîb olmaz. Halbûki -gümrüksüz iskelede de birer gümrük idâresi, birer muhâfaza karakolu te'sîs etmekle berâber- bunların icrâ edecekleri devr (*teftiş*) ve tarassûd-ı dâimî (*sürekli gözetleme*) yüzünden, vilâyet gümrük rûsumunun, tam, evet tam bilâ-mübâlağa (*abartısız*) iki kat artacağı muhakkaktır.

Hudeyde rûsûmât nezâretinin üçyüz yirmidört (1908) senesi vâridâtı, yüzde üç zam ile ellialtı bin Lira raddesindedir. Şu dediğim sûret tatbik edilirse, yüz kûsûr bin lira olacağında, kat'iyen tereddüd etmemelidir.

Bu işin te'sîrât-ı mâliyesi ciheti, fakat bir kere bu yolda sevâhilin muhâfazasına îtinâ edildiği sûrette hâsıl edeceği te'sîrât-ı siyâsiye ve idâriye fevâid-i mâliyenin (*mâlî faydalarının*) pek fevkinde menâfi'-i mühimme (*önemli menfaatler*) te'mîn edecektir.

Bunu çok tâmike (*derinleştirmeye*) hâcet yok. Yalnız şu sevâhilin ciddi sûrette müteyakkizâne (*dikkatli*) muhâfazası. Bir iki sene içinde Yemen ateş-i fesâdını itfâ edecek (*söndürecek*) en mühim ve mü'essir (*etkileyici*) bir çâre-i kat'idir. Devletin yüz binlerle Liralar sarfıyla te'minine çalışıp da muvaffak olduğunu teslim edemeyeceğim âsâyiş, bir cereyân-ı sâkin ve tabîi ile öyle bir yerleştirir ki tereddüde aslâ mahal göremem.

(s.58) Düşünelim: Yemen'de fişenk, barut fabrikaları yok. Eslîha-i cedîde (*yeni silahlar*) kendine mahsûs barutla memlû (*dolu*) fişenk ister. Bu, hâriçten gelmezse, bir iki sene içinde tüfenkler, birer çoban sopası olur gider. Elyevm mükemmelen müsella olan (*silahlanmış*) ahâlinin elindeki bu silâhlar, böylece fişenk idhâlâtının inkıtayıyla (*kesilmesiyle*) tamâmen hâl-i akamete girince, ahâli de derhâl kuzu tabiatlı, mutî (*itâat eden*), sâkin, sulhperver bir hâl alır. Artık Yemen için cünûd-ı azîmeye (*büyük ordulara*), kuvve-i cesîmeye (*büyük kuvvetlere*) hâcet kalmaz. Bir taraftan devlet vâridâtının tezâyüdü (*gelirlerin artması*) ahâlinin elyevm kemâl-i temerrüdle (*tam inatla*) bir parasını vermek istemediği tekâlifini hudû'-ı tâmla (*vergilerini tam tevazuyla*) vermesi yüzünden, vilâyete, merkezden para göndermekten kurtulur, belki fazla vâridâtını bile merkeze göndermeye başlar. Bir taraftan da vilâyetin her tarafında sükûn ve âsâyiş takarrür ederek (*yerleşerek*) buraya gönderilip te'sîrât-ı iklimiyeden müte'essir, yüzlerle telef olan Osmanlı dilâverlerinin hayâtını kazanır. Fakat aynı zamanda yerlilerden taburlar teşkil etmek şartıyla!

*

* *

Postalar.- Yemen'e geldim. Vusûlümle (*gelişimle*) berâber yazdığım muvâsalat mektûbunun cevâbını tam elli gün sonra aldım... Beğendiniz mi?... Bugünkü bir devr-i 'âlem müddeti!...

Burada yabancı me'mûrînin, zâbitânın, 'askerin kalbi titreyerek beklediği bir şey varsa, dokuz günde bir gelen, postadır! Hele, bunda, İstanbul postası rast gelmezse, bir o kadar daha beklemek zarûreti muhakkak... Artık "Sabır!" çekip durmalı!... Vâkı'a, Hudeyde'den çıkan posta, üçüncü günü Sanaa'ya gelebiliyor... Lâkin iş bu üç günde değil ki!... İstanbul'dan, meselâ, 1 Temmuz'da çıkan bir

posta, Sanaa'ya tam yirmibeş, bâzen yirmiyedi gün sonra gelir. Pek nâdir hattâ ender olarak ondokuz, yirmi günde geldiği de oluyor... Bu hadd-i asgarî-i muvâsalat, bilseniz, bize, ne kadar sevinç veriyor. Hemen çehrelerimizdeki beşâseti (*sevinci*) her gören anlayabiliyor...

Bu kadar teahhur (*gecikme*) neden, diyeceksiniz, değil mi? İşte şimdi onu îzah edeceğim: İstanbul'dan herhangi bir vapura teslim edilen Yemen postası, dört bâzen (**s.59**) -vapuruna göre- beş günde İskenderiye'ye vâsıl oluyor. Oradan bir günde Süveyş'e gidiyor. Oradan da 'ale'l-ekser- (*çoğunlukla*) onunla mukâvele edilmiş olduğundan- Hidiviye Kumpanyası'nın Bahr-i Ahmer postasına teslim ediliyor. Bu vapur, Bahr-ı Ahmer'in ikinci derece iskelelerine "yani Tûr-i Sîna, Yanbu el Bahr, Cidde"'ye de uğradığından "Port Sudan", (...) da dâhil olduğu hâlde bu iskeleleri tam ondört, onbeş günde dolaşıyor. Nihayet Hudeyde'ye muvâsalat ediyor. Hudeyde'den Sanaa'ya kadar üç günü de ilâve ederseniz, postamızın müddet-i hakîkiye-i seferiyesini tâyin edebilirsiniz!... Bâzen de yukarıda zikrettiğim İtalya vapuru da posta getirirse de bunun tavassutundan (*aracılığından*) üç gün kadar kazanıyoruz. Zîra üç gün tevakkuf etmeseler, bize, o günleri de kazandırabilirlerdi.

Bir de Aden tarîki ile gelen gayr-i muntazam postamız var ki bu da zamandan bir şey kazandırmıyor. Zîra, Hindistan ve aksa-yı şark vapurlarına Süveyş'ten veriliyor. Oradan bu cesîm, serî-üsseyr vapurlar, gerçi üçbuçuk, dört günde Aden'e îsâl ediyor (*ulaşıyor*). Aden'den Hudeyde'ye muntazam vapurlar olmadığından postamız ya Hudeyde'ye uğrayarak oraya giden Hidiviye ve İtalya vapurlarının seferlerini Aden'de bi'l-ikmâl, avdetlerinde bunlar vâsıtasıyla veyâhud Hudeyde'den Aden'e kahve nakleden ve zuhûrâta tebe'an (*ortaya çıkan duruma uyarak*) evkât-ı gayr-i muayyenede (*belirsiz vakitlerde*) Aden ile Hudeyde arasında işleyen küçük bir nakliye vapuruyla Hudeyde'ye gelir, bu sûretle Süveyş-Aden tarîkinden kazandığı günleri, Aden'de diğer vapura intizâr sûretiyle kaybetmiş olur.

Hülâsa, postamız, her vakit, üç haftadan aşağı düşmeyen bir zamân-ı medîd intizâra (*uzun süre beklemeye*) mahkûmdur.

Bunun bir çâresi yok mu?... Posta Başmüdürüyle bu bâbda arîz ü amik (*enine boyuna*) görüşüp konuştum; kendisine vâki olan îzâhâtıma kanâat getirdiyse de bu kanâate bir; "Ah!"...

Teessürle hitâm verdi. Ben de kısmen o âha iştirâk etmekle berâber, bizde meme yalnız ağlayan çocuklara verilemediği için, ben de o çocuklara temsîl-i hareket etmeyi (**s.60**) muvâfık gördüm. Mütâlaam gayr-i mümkün olmakla berâber -yukarıdaki muhâfaza sanbukları gibi de- gâyet ehven ve nâfidir. Ben diyorum ki;

Boğaziçi'nin Şirket-i Hayriye vapurları gibi, iki vapur, münhasıran Yemen sevâhili iskeleleri beyinde mütekâtian (*kesişerek*) karşılıklı hareketlerle, muntazaman âmed ü şüd (*gidiş geliş*) ve son iskelesi Aden olmak üzere, icrâ-yı sefer eder. Postalarımız da İstanbul'dan, her hafta İskenderiye'ye hareket ve kırksekiz saatte muvâsalat etmekte olan Romanya vapurlarına -bir mukâvele-i mahsûsa ile- teslim olunur. İskenderiye'den yarım günde Süveyş'e îsal (*gelir*) oradan ilk rast gelecek Hindu'ya aksâ-yı şark posta vapuruna teslimen ve dört günde Aden'e ihrâc edilir. Oradan da dediğim vapur hemen bi'l-ahz yirmidört saatte Hudeyde'ye nakleder. Hudeyde'den dahi derhâl o akşam hareket edebilirse⁵ üçüncü günü, posta, kendini Sanaa'da bulur ki lede'l-hesâb (*hesap edilince*) onbirinci günü, İstanbul Postası Sanaa'da ashâbına tevzî (*sahiplerine dağıtılmış*) edilmiş bulunur.

İşte bu vech ile zamân-ı asgarî olarak, onbir günde kâbil-i nâkl olan postamızın, bugün, yirmibir ve daha ziyâde günde ve gâyet gayr-i muntazam bir hâlde cereyânından tahlîsi (*kurtarılma*) çâresi, pek ziyâde basitleşir. Elverir ki Posta-Telgraf Müdüriyet-i Umûmiyesi ise, ehemmiyet-i mahsûsa verip vech-i meşrûh (*açıklandığı şekilde olmak*) üzere yoluna koysun.

Fakat tahsîsini söylediğim vapurların mücerred (*yalnız*) bu postaların nakline hasrı (*ayrılması*) iddiasında değilim. Bunlar -dediğim gibi- Vilâyetin elli iskelesinde muntazam seferler icrâ ederek, me'mûlün pek ziyâde fevkinde temettüât ve fevâid (*kazançlar ve faydalar*) te'mîn ederler. Zira şurası muhakkaktır ki; bu iskeleler beyinde, seyrü sefer ve te'mîn-i nakliyât-ı mütemâdiye eden, hep o yelkenli binlerce sanbuklardır.

Bu iskeleler beyinde böyle iki vapur işleyecek olursa, hem muntazaman postaların hem de yolcuların ve eşyâ-yı ticâriyenin kemâl-i suhûletle (*büyük kolaylıkla*) nakline hizmet ve vasî mikyâsda (*geniş ölçüde*) (s.61) istihsâl-i menfa'at etmiş, aynı zamanda da kaçakçılığın men'ine onlar da yardım eylemiş olurlar.

*

* *

Telgraf.- Bu da şâyân-ı nazar (*dikkate değer*) bir hâlde. Dâhil-i vilâyette yarım yamalak nâkıs, kırık dökük Hudeyde'den Sanaa'ya, Sanaa'dan Taiz'e ve mahdût birkaç kazâya temdîd olunmuş (*uzatılmış*) telgraf hatları var. İki kazâ da helyosta ile te'âtî-i muhâbere ediyor.

5 Gerek yolcular gerek posta mutlaka Tihâme'yi geceleyin kat' eder. Şiddet-i harâret gündüz icrâ-yı sefere manidir.

Ben, bunlara ehemmiyet vermiyorum. Zîra dâhilî tellerdir. Ne vakit olsa ıslâhı, teksîri mümkün ve te'hiri nisbeten gayr-i muzırdır (*zararlı değildir*). Benim asıl ehemmiyet verdiğim hat, kablodur.

Kablo, Bâbülmendeb'e civâr bizim "Şeyh Said" merkezimizden "Perim" adasına muttasıldır ki (*bitişiktir*) oradan (Vestern) İngiliz Kumpanyası'nın umûmi kablosuna ittisâl eder (*bitişir*). İşte ehemmiyet verdiğim, içimin cızladığı hat, bu hatt-ı mühimdir.

Vilâyetin en mühim ve en vâsi muhâberâtı, merkezle olduğundan, gerek Vilâyetten nezâretlere, gerek oralardan Vilâyete gelen telgrafların senevî mecmû-ı ücürâtı (*toplam ücretleri*) sekiz bin Lira gibi, dehşetli bir yekûna bâliğ oluyor (*ulaşıyor*)! Hele beher kelimesinin üçbuçuk Franka oluşu ahvâl-i fevkalâde olmadıkça, husûsî muhâberâta imkân bırakmıyor ki bu da ayrıca telgraf vâridâtına nâkisa veriyor.

Bunun için de bir kolaylık düşündüm. Hudeyde'den, sâhil boyunca Cidde'ye, oradan "Mekke-i Mükerrreme"- "Medîne-i Münevvere"ye bir hatt-ı temdîdi (*uzatılmış hat*) veyâhud "Medîne-i Münevvere"ye kadar münâsib birkaç merkez te'sisiyle, telsiz telgraf vaz'ı...

Bunların herhangi biri olursa -fakat biraz fazla külfetli bile olsa, muhassenât-ı adîdesine bianen, bi'l-ercâh (*tercihen*) ikincisi -bir kere tesis edildi mi, her sene ecnebi kumpanyasına tedîye edilen o dehşetli nukûd (*nakitler*) kazanılmış, bir de sühûlet (*kolaylık*) ve ehveniyet-i muhâberât te'mîn edilmiş olur. Bu ikinci şikkın Telgraf ve Posta Müdüriyet-i Umûmiyesince nazar-ı dikkate alınmış olduğunu haber aldım. Fevka'l-had sevindim. Tahakkukuna hepimiz sabırsızlıkla muntazırız.

(s.62) artık Müdüriyyet-i Umûmiye bu elzem işi, lâayık olduğu ehemmiyetle telakkî eder, bu uğurda istikbâli müsmîr (*geleceği verimli*), müfid bir fedâkârlığı şimdiden icrâdan çekinmez ümîdindeyim.

A. Seni Bey

ŞARK VE AVRUPA MAKAMÂT-I MUKADDESE MES'ELESİ

(Onuncu Nüshadan Mâbad)

"Bugün Kostantiniye'ye sâhip olmak Rusya için sebab-i izmihlâl (*yok olma gerekçesi*) olur demişti." Bâzen Avrupa-yı vasatî (*Orta Avrupa*) hükûmetlerine bu kadar hizmetler ifâ ettikten sonra mâzîdeki muvaffakiyetsizliklerin acısını çıkarmak için, büyük bir işe teşebbüs edecek derecede kendisini kuvvetli görür; bâzen de Avrupa düvel-i bahriyesine (*deniz devletlerine*) karşı neticesi meşkûk (*şüpheli*) bir teşebbüste bulunmak tehlikesinden korkar, bu devletler arasına ilkâ-yı nifâk (*nifakı arttırmak*) için daha bir müddet intizâr etmek isterdi. Bu tereddüdler, şanlı bir mâzîye mâlik olan milleti karşısında, kendisini mes'ûl gören, vükelâsının nasâyih ve ihtârâtı (*nasihatleri ve uyarıları*) ile tecârib-i zâtîyesi (*kendi tecrübeleri*) sâyesinde vazîfesindeki müşkülâtı anlayan mağrûr bir hükümdârın hissiyyât ve hesâbâtından başka bir şey (**s.63**) değildi. Herhalde şurası muhakkak idi ki Çar Birinci Nikola, geriye dönmek istemiyor, istese de dönemez idi. Fransa'nın Petersburg Sefiri Mösyö "de Tourneil" Paris'e yazdığı mektupta, "Paris'te şurasını iyice bilsinler ki Rusya, mutâlebâtından (*isteklerinden*) vazgeçmeyecektir. Bu mes'ele, Ruslar için hayât ve memât mes'elesidir." demişti. Devlet-i Âliyye, bu bâbda, hiç aldanmadı. Sadrâzam Paşa, evvelce Latinlere verilen imtiyâzâtın lağvını mutazammın (*içeren*) fermânı, gizlice Rusya Sefiri Mösyö D'Hotitoff'a tebliğ etti (Mart 1852). Çar, arzusunâ nâil olmuştu. Diğer taraftan "La Valet" de memnûnen Roma'ya avdet etti. İbrâz eylediği mahâretten dolayı, Roma'da, Papa'nın; Paris'te İmparatorun tebrîkâtına nâil oldu.

Fakat ihtilâf halledilmiş addolunamazdı. Herkesin dostu olan Türkler, tedâbir-i mutasavvereyi (*niyet edilen tedbirleri*) mevki-i icrâya vaz'a teşebbüs ettikleri zaman, mes'ele, son derece kesb-i vahâmet etti. 1852 senesi Eylül'ü zarfında Hükûmet-i Osmâniye, Filistin'e Âfif Bey isminde bir zâtı, "komiser" sıfâtıyla gönderdi. Latinler-Katolik gazetelerinin neşriyât-ı müheyyicesi (*coşturan yazıları*) ile- galeyân içinde idiler, Ortodokslara karşı galebe etmekle müftehir ve mağrûr oluyorlardı. Mösyö "La Valet" Fransa'nın Kudüs Konsolosu Mösyö Botta'nın hîn-i azîmetlerinde (*yola çıkışında*) adetâ muzafferâne nümâyişler yaptılar. Ortodokslar dahi maksadlarına nâil olduklarını zannederek, Yafa'dan Kudüs'e giden Rusya Konsolosunu, gâyet mutantan (*gösterişli*) bir sûrette istikbâl ettiler (*karşıladılar*). Osmanlı Komiseri, birbirine düşman râhipler, züvvârdan (*ziyaretçilerden*) ziyâde Salîbiyuna (*Haçlılara*) benzeyen Latin ve Ortodokslar arasında kalınca, bittabi düçar-ı müşkülât oldu. Latinler

lehine verilmiş olan fermândan mâadâ bir şey bilmiyor gibi davrandı ve bunu mevki-i icrâya koymak istedi. Münâzaa (*çekişmeler*) derhâl başladı. Nâil-i müsaade olan (*izne kavuşan*) Latinler, evvelkinden ziyâde cesâret gösterdiler. Rum Patriği ile Rusya Sefiri, Çar'a va'dolunan fermânın, hemen neşrolunmasını talep ettiler. Âfif Bey, bunları teskîn için fermânı, yalnız Patrikler ile me'mûrinden mürekkebe sâmi'ün (*dinleyiciler*) huzurunda kırâat ettirdi (*okuttu*). Bu hâdisât-ı vukûu haberi, Rum-Ortodoks cemâatleri arasında şâyî olduğu ve oradan Petersburg'a gittiği zaman, pek büyük te'sîr-i (s.64) mûcib oldu. Latinler, muzafferâne tavırlar ile makâmât-ı mukaddeseye (*kutsal makamlara*) giriyorlardı. Türkler Çar'a verdikleri sözü tutmamışlar idi. Hafiyen (*gizlice*) verdikleri vaadlerin adem-i icrâsı, Rusya İmparatorunu, teba'ası nazarında garîb ve gülünç bir mevki'ye koymuştu. Ruslar, "Milyonlarca Ortodokslar ile bunların hâmîleri olan Çar'ın menâfii birkaç Katolik züvvârın (*ziyaretçilerin*) hatırı için Türkler tarafından ihlâl olunacak mı?" diyorlardı. Şarkta sulh ve müsâlemet (*barış*) Latin ve Ortodoks Salîbiyûnu tarafından tehdît edilmekte idi. Türk diplomatlarının birkaç ay vakit kazanmaları, sulh ve müsâlemet için iyi bir netîce vermişti. O zamana kadar "statüko"nun muhâfazasıyla iktifâ eden (*yetinen*) Rusya Çarı Birinci Nikola, bütün Ruslara dağ-ı derûn olan (*içlerini yakan*) muvaffakiyetsizliği parlak bir sûrette tâmire karar verdi.

- Mâbadı var -

Ali Reşad Bey

(s. Ek 1)

MEKTEB-İ MÜLKİYE MEZÛNLARI İTTİHÂD VE TEÂVÛN CEMİYETİ

Tahrîrât-ı Umûmiye

Bilumûm Kulüp Azâsına Gönderilen Tahrîrâtur

Muhterem Refikimiz

Meclis-i İdâremiz Reîs-i evveli Şerif Paşa ve muhâsebecimiz Mihran Efendi me'mûriyet-i cedîde-i resmîyeleri hasebiyle kulübümüz muâmelâtıyla iştigâle vakit bulamadıklarını dermeyan ile istifâ eylediler. Meclis-i İdâremiz, bu iki arkadaşın muâvenet ve refâkat-ı mühimmesinden mahrûm olduğuna, gâyet müte'essif olmuştur.

Nizâmname mûcibince Meclis-i İdâre âzası fî 6 Teşrîn-i sâni sene 325 târihinde (19 Kasım 1909) fevkalâde ictimâa dâvet olunarak, ekseriyetârâ (oy çokluğu) ile Meclis-i İdâre Riyâset-i ulâsına 1304 (1888) senesi mezûnlarından Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dâiresi Reîs-i sânisî Nureddin Beyefendi ve muhâsebeciliğe 1302 (1886) mezûnlarından Servet-i Fünûn sâhibi Ahmed İhsan Bey intihâb olunmuş ve yeni arkadaşlarımız, bu haftadan îtibâren kulübün umûr ve muâmelâtını deruhde eylemiştir.

Mekteb-i Mülkiye mezûnlarının yekdiğeriyle idâme-i münâsebât etmeleri ve aralarında samîmî bir râbîta-i teâvün te'mîni maksadıyla teessüs eden kulübümüzün ahvâl-i umûmiyesi, elyevm mûcib-i memnûniyet olup, ancak tahsîlâtımızda teahhur ü tedâhül (gecikme ve biriken borç) vukûu, kuvve-i mâliyemizi zayıf düşürmüştür. Bu teahhurât en ziyâde şehriye-i taksît (aylık taksit) miktârının (s. Ek 2) bâzı arkadaşlarımızca istiksâr edilmesinden (çok görülmesinden) tevellüd eylediği anlaşılmış olmakla Meclis-i İdâremiz son ictimâında, dün (az) miktârda tesviyesini (ödeme) arzu eyledikleri hâlde, kabul olunmasına karar vermiştir.

Mekteb-i Mülkiye mezûnîni lehü'l-hamd memleketimizde en güzîde zümre-i mütefekkirini teşkil eylemektedir; birçok hidemât-ı mühimme-i devlet rûfekâ-yı muhterememizin yed-i iktidârına (muhteşem arkadaşlarımızın yönetimine), tevdi kılınmıştır. Mezûnîn-i Mülkiye'nin teşkil eyledikleri kulübün dahi müesses ve müştereklerinin mevki' ve iktidârlarıyla münâsib sûrette mükemmel ve müterakkî bulunmasını şüphe yok ki bütün rûfekâmız arzu ederler.

İşte bugün, arkadaşlarımızdan ricâmız, kulübün terakkî ve tekâmülü hakkındaki arzularını bilfiil isbât etmiş olmak üzere, tekâsît-i muâyyenenin (*belirlenen taksitlerin*) muntazaman tesviyesidir (*düzenli ödenmesidir*). Bu bâbda, mazhâr-ı muâvenet olacağına asla iştibâh (*şüph*e) etmeyen Meclis-i İdâremiz, umûm rûfekâyâ bu vesîle ile beyân-ı ihtirâmât-ı uhuvvet-kârâne eyler (*kardeşçe saygılarını sunar*) ve an-karîb mûcib-i memnûniyet ve istifâde, pek çok mukarrerât ittihâz edeceğini, şimdiden vaad eder.

20 Teşrîn-i sâni 1325 (3 Aralık 1909)

**Mezûnîn-i Mülkiye Cem'iyeti
Hey'et-i İdâresi**

Bir Ricâ

Yevmî (*günlük*) gazetelerde dahi yazıldığı vechile bi'l-cümle mezûn refiklerimizin isim ve me'mûriyet-i hâzıralarıyla kaç senesi mezûnlarından olduklarına dâir tanzîm edecekleri varakaları kulûbe göndermeleri ricâ edilir.

(s. Ek 3)

Tevcîhât (Me'mûriyet Tâyinleri)

Dâhiliye Nezâreti

Lazkiye Mutasarrıflığına, Gümüşhane Mutasarrıfı Cemâl Bey

Burdur Mutasarrıflığına, Limni Mutasarrıfı Selâhaddin Bey

Havran Mutasarrıflığına, Kalminoz Kaymakamı Emin Râşid Bey

Ergani Mutasarrıflığına, Mihaliç Kaymakamı Cemâl Bey

Menteşe Mutasarrıflığına, Liskovik Kaymakamı Hilmi Bey

Denizli Mutasarrıflığına, Taşoz Kaymakamı Refet Bey

Meclis-i Mebûsan Tahrirât Kalemi Mümeyyizliğine, Sermüsevîdi Saffet Bey

Maarif Nezâreti Mütercimliğine, mağdûrîn-i siyâsiyeden Maksud Nişan Efendi

Kosova Merkez Kaymakamı Servet Bey

Prepol Kaymakamı Rauf Bey
Kozan Kaymakamı Nüzhet Bey
Avlonya Kaymakamı Besim Efendi
... Kaymakamı Ahmed Râşid Efendi
... Kaymakamı Enver Efendi
Bayburd Kaymakamı Ömer Lütî Bey
Ahlat Kaymakamı Ahmed Şevkî Efendi
Garzan Kaymakamı Refet Bey
Eğridere Kaymakamı Nâil Bey
Vize Kaymakamı Gâlib Bey
Ahtepoli Kaymakamı Yuvanaki Efendi
Hayrabolu Kaymakamı Hrisandos Efendi

(s. Ek 4)

Baba-yı Atik Kaymakamı Cevdet Bey
Yenice-i Vardar Kaymakamı Fuad Bey
Gevgili Kaymakamı Hâmid Hamdi Efendi
Karaca Âbad Kaymakamı Sâmi Bey
Şile Kaymakamı Fuad Bey
Adranos Kaymakamı Hüseyin Tahsin Efendi
Gevaş Kaymakamı Hüseyin Emrah Efendi
Tortum Kaymakamı Cemil Bey
Maan Kaymakamı Ali Vefâ Efendi
Fav Kaymakamı Âtîf Bey

Şûrâ-yı Devlet

Mülkiye Dâiresi:

Reis Nureddin Bey

Başmuâvin Mehmed Bahaeddin Bey

Birinci Sınıf Muâvinlerden Süleyman Dâniş Bey

Âzâdan Yahya Bey

Tanzîmât Dâiresi:

Âzâdan Kemâleddin Bey

Birinci Sınıf Muavinlerden, Fâik Bey

İkinci Sınıf Muavinlerden, Ziya Bey

Mâliye, Nâfia ve Maârif Dâiresi:

Başmuâvin Abdurrahman Nâfız Bey

Birinci Sınıf Muâvinlerden Nihad Bey

Temyiz Mahkemesi Âzâsından Rahmi Bey

Bidâyet Mahkemesi Reisi İsmail Hakkı Bey

(s. Ek 5)

Mâliye Nezâreti

Mâliye Müsteşârı Reşad Bey Efendi

Muhâsebe-i Umûmiye Mâliye Müdür-i Umûmisi Mihran Efendi

Memûrîn Şûbesi Müdürü Cemâl Bey

Emlâk Şûbesi Müdürü Hâşim Bey

Duyûn-ı Umûmiye Şûbesi Müdürü Hamdi Bey

Hesâbât Şûbesi Müdürü Berberyan Efendi

Muâmelât-ı Nakdiye Şûbesi Müdürü Faruk Bey

Emlâk Komisyonu Âzâsından Osman Kemal Bey

Emlâk Komisyonu Âzâsından Muhiddin Bey

Evrâk Müdürü Rauf Bey

Serveznedâr Naim Bey
 Suriye Defterdârı Reşad Bey
 Ankara Defterdârı İsmail Hakkı Bey
 Musul Defterdârı Maraşyan Efendi
 Üsküdar Muhâsebecisi Memduh Bey
 Beyoğlu Muhâsebecisi İhsan Bey
 Ankara Tahsîlât Müdürü Agop Efendi
 Muâmelât Kalemi Mümeyyizi Burhaneddin Bey
 Emlâk Kalemi Mümeyyizi Ahmed Bey
 Emlâk Kalemi Mümeyyizi Atâ Efendi
 Emlâk Kalemi Mümeyyizi Edhem Bey
 Tahsîsât-ı Mâliye Kalemi Mümeyyizi Tefvîk Bey
 Meskûkât İdâresi Muhâsebe Mümeyyizi Fâzıl Bey

(s. Ek 6)

Tahsîsât-ı Mâliye Kalemi Mümeyyizi Kâmil Bey
 Kalem-i Mahsûs Mümeyyizi Kemâl Bey
 Devâir-i Tahsîsât Kalaminde Mümeyyiz Nuri Bey
 Mahsûbât Kalemi Mümeyyizi Hâlid Bey
 Makbûzât ve Te'diyât Kalemi Mümeyyizi İsmâil Bey
 Vilâyât Hesâbât Mümeyyizi Zekâi Bey
 Duyûn-ı Gayr-i Muntazamada Mümeyyiz Nişan Efendi
 Duyûn-ı Gayr-i Muntazamada Mümeyyiz Mehmed Fâik Bey
 Kefâlet Memûru İhsan Efendi
 Makbûzât ve Te'diyâtta Birinci Sınıftan Ahmed Hilmi Efendi
 Devâir-i Hesâbâtta Birinci Sınıftan Ohannes Efendi
 Duyûn-ı Gayr-i Muntazamada Birinci Sınıftan Simâ Efendi
 Duyûn-ı Gayr-i Muntazamada Birinci Sınıftan Nizameddin Bey

Vilâyât Hesâbât Kaleminde Birinci Sınıftan Emin Bey
Vilâyât Hesâbât Kaleminde Birinci Sınıftan Esad Bey
Mahsûbâtta İkinci Sınıftan Mustafa Sâdî Bey
Devâir-i Hesabâtta İkinci Sınıftan Fuad Bey
Veznede İkinci Sınıftan Ârif Bey
Emlâk Şûbesinde İkinci Sınıftan Cemil Bey
Tahsîsât -ı Mâliyede Üçüncü Sınıftan Sâlim Bey
Vilâyât Hesâbât Kaleminde Üçüncü Sınıftan Ali Rızâ Bey
Veznede Üçüncü Sınıftan Fâiz Efendi
Devâir-i Tahsîsâtta Üçüncü Sınıftan Mükerrerrem Efendi
Van Defterdârı Kâzım Bey
Kadıköy Mal Müdürü Sâlih Bey

(s. Ek 7)

Zirâat Bankası:

Zirâat Bankası Müdür-i Sâniligine, Halkalı Zirâat Mektebi Müdürü Refik Beyefendi

Zirâat Bankası Muhâsebeciligine, mezkûr Banka Muhâsebe Başkâtibi Nihad Bey

Zirâat Bankası Muhâberât-ı Umûmiye Müdüriyetine, mezkûr Banka Me'mûrin Kalemi Mümeyyizi Bahaeddin Bey

Zirâat Bankası Teftiş Kalemi Müdiriyeti'ne, mezkûr Banka Teftiş Kalemi Mümeyyizi Tevfik Bey

Zirâat Bankası Teftiş Kalemi Mümeyyizliğine, mezkûr Banka Memûrîn Kalemi Mümeyyiz Muâvini Cemâleddin Bey

Zirâat Bankası Muhâsebe Kalemi Mümeyyizliğine, mezkûr Banka Muhâsebe Kalemi Mümeyyiz Muâvini Mecdüddin Bey

Zirâat Bankası Muhâsebe Kalemi Kontrol Şûbesi Mümeyyizliğine, mezkûr Banka Muhâsebe Kalemi Mümeyyiz Muâvini Zihni Bey

Zirâat Bankası Muhâsebe Kalemi Mümeyyiz Muâvinlerinden Nâil ve Cemil ve Hrant ve Kenan Beyefendiler birer derece terfî etmişlerdir.

Zirâat Bankası Kontrol Kalemi Mümeyyiz Muâvinliğine, Muhâsebe Kalemi Ketebesinden Selâhaddin Bey

Zirâat Bankası Veznedâr Muâvinliğine, Muhâsebe Kalemi Ketebesinden Mâhir Efendi

Dersaâdet Mülhakât-ı Zirâat Bankası Şûbe Müdiriyyetine, memûriyyetinde bulunan Lütfî Bey

Orman ve Maâdin Nezâreti Muhâsebât-ı Umûmiye Müdirliğine, Hicaz Demiryolu Muhâsebecisi Şevket Bey

Evkâf Nezâreti Muhâsebât Müdür Muâvinliğine, Yusuf Ziyâ Bey

Evkâf Nezâreti Muhâsebât Kalemi Birinci Sınıf Kâtipliğine, Zirâat Bankasından Sâdeddin Bey

(s.Ek 8)

Nâfia Nezâreti

Muhâsebat Dâiresi

Muhasebe Müdürü Selahaddin Bey

Muhâsebe Mümeyyizi Enver Bey

Tercüme Dâiresi

Müdür Edhem Bey

Demiryolları İdâresi

Mümeyyiz Nazmi Bey

Turuk ve Meâbir Dâiresi

Mümeyyiz Server Bey

Mümeyyiz Halim Bey

Nâfia Dâiresi

Mümeyyiz Fahreddin Bey

Kâtip Fuâd Bey

İstatistik İdâresi

Kâtip Abdullah Mazhar Bey

Meclis-i İdâre

Meclis-i İdâre âzâsından bazı zevât-ı kirâmın ictimâ günlerinde hazır bulunmadıkları, maatteessüf görülmekte ve bu da arkadaşlarımızın şikâyet-i muhikkasını dâvet etmekte olduğundan, gelecek nüshamızdan îtibâren, ictimâatta hazır bulunmayan muhterem refiklerimizin esâmîsini neşre, karar verdik.

**MÜLKİYE MECMUASI'NIN
TIPKI BASIMI**

تورم: ۱۱

نسخی ۳ غروشد

۱ کانون اول ۱۳۲۵

صاحب امتیاز و مدیری:
مکتب ملکیه مآذونلرندن
استانبول ولایتی معارف
مدیری
علی رشاد

مجموعه به متعلق خصوصیات
ایچون صاحب امتیاز
سراجت اولنور.

ملکیه

هیئت تحریریه:
عموم مآذونین ملکیه
هیئت اداره:
علی رشاد حسن تحسین،
علی سیدی، محمدوح.

مکتب ملکیه مآذونلری اتحاد و تعاون جمعی طرفندن هر آی ابتداستند
نشر اولنور بمجوعه در

استانبول و طشره ایچون سنه لک آتونمان فیائی بوسته اجر تیله برلکده ۴۰ غروشد.

مندوجات

دولت نمایه تک صوک بر عصرانی تاریخ تجده و انقلابی علی سیدی تک . — بین
شبه دوزخ کدراکامی و تألیفی ع . سی تک . — علوم اجتماعی و فن اداره
بدیع نوری تک . — احکام قانونیه و اوامر عمومی و سافر متصرفی ملکیه . — حکومت
مشروطه و رؤسای اداره تک دائرة صلاحیتلری نه راده ده اولالیدر ؟ . — بوک چکجه
قائمقامی جود تک . — مأمورین ملکیه جمعی . — محمد نجیب تک . — غنای لغتالری
افضل الدین تک . — حکومت قرطاییه و شوش اداره . — وادی النعم قائمقامی السید
محمد امین تک . — عنک اسباب محافظه سی ع . سی تک . — شرق و آورو . — مقالات مقدسه
مطهری . — علی رشاد تک . — مآذونین ملکیه اتحاد و تعاون جمعی .

استانبول — (مطبعه قدر)

درستاده سلطان جامنده ایران شهیدرمانی قادوسنده تورم ۱۲

۱۳۲۵

نومرو: ۹۹ ایکنجی جلد ۱ کانون اول ۱۳۲۵

صاحب امتیاز
و مدیر مسئول
علی رشاد

هیئت تحریریه:
عموم مأذونین ملکیه

هیئت اداره
علی رشاد، حسن
تحسین، علی سیدی،
مدوح.

ملکیه

مأذونین ملکیه اتحاد و تعاون جمعی طرفندن هر آی ابتداسنده نشر اولتور

دولت عثمانیه نك
صوك بر عسراق
تاریخ تجمدد و انقلابی
۱۳۲۵ - ۱۳۰۴
—•••••—
[اونجی نسخه دن مابعد]
—•••••—
سنه ۱۳۰۶

اوستریا ایله روسیه نك متفقاً آجدقلری حرب دولت علیه نك قوتی ایکیه
تقسیم ایلمش و بناءً علیه حکومت اولدقجه مشکل بر موقعده قالمش ایدی .
برکت ویرسون ، اوصره لرده اولانجه شدتیه حکمفرما اولان فرانسه اختلال
کیری اوستریایی متیقط بولمغه ، یعنی بتسون نظریتی غریب حدودینه حصر
و نصب ایلمکه مجبور ایتمش اولدیفندن عثمانیلرله چار و ناچار (زشتوی) معا -
هده سنی عقد ایتمش ایدی .
روسیه دولتی دخی ساحه حریده یالکیز قالمسندن و آرزوسی استبداده

ملکیه

۲

مظهر مظفریات اوله میان عسکرینک یورغون بولمئسندن و حرب دوام ایده جک اولور ایسه دولت عثمانیه نك اوستریا حدودنده بولندیردینی قوتی ده کندی اوزرینه سوق ایده جکفی بیلدیکندن اوده دولتمزله مصالحه و معاهده عقدینه تمایل کوستردی .

سلطان سلیم ثالث حضرتلری روسیه ایله حربک دوامی طرفدارای ایدیه . ده دولت علیه ایله متفق اولان پروسیه حکومتک فرانسه اختلالی حسیه روسیه اعلان حرب ایتکده معذور اولدیغندن و رجال و وکلا ایسه درکار اولان بحران مالیدن دولایی سلطان مشارالیهی عقد مصالحیه اماله ایلدکدرندن بیک ایکی یوز التی سته سنده (یاش) شهرنده روسیه لیلر ایله بروجه آتی معاهده عقد ایدلدی که : مطالعه سندن مستبان اوله جفی اوزره بونک حکمی — قینارجه معاهده سی احکامه نظرآ — پک خفیف عد ایدیه بیلیر :

یاش معاهده نامه سی

برنجی ماده . — ایکی دولت بیننده سبقت ایدن هر درلومعاهدات و مخاصمات شمدیدن دفع و رفع اولوب کرک شهنشاه عظمت نشان آل عثمان و کرک بالجه روسیه لیلرک پادشاه و امپراطور یحیه عظمایی و انلرک ورثه تخت و اخلاف لری بیننده و رعایا و براباری میانه لرنده جمیع اوضاع خصمانه و معادات علی الدوام ترک اولوب نسی مؤبد ایله منسی و متروک قاله و بوندن بویه برآ و بحرآ مصالحه مؤبد جاری اولوب تغیردن عاری و بری و متین و استوار و روابط مصافاتی ایفا برله الحاله هذه منعقد اولان مصالحه عهد نامه سی شروطنک کال صفوت و دقت و اهتمام ایله مرعی طوتمسنه سعی و اقدام اولنه . و بووجهه جانبین بربرلرینک حقنه بردرلو حرکت خصمانه و اسباب دشمنانه سرآ و علانیه مبادرت ایتیلر . و تجدید اولنان اشبو موالات و مصافات مقتضاسیجه معاهد اولان ایکی دولت لر بلااستنا جانبین رعایاسندن هر قغیلری ایکی طرفه جرم و قباحته متهم ایسه لر تهمت لری طرفندن نسیاً منسیا علی الاطلاق عفو اولوب چکدری و زندان لردن محبوس اولانلری آزاد و اطلاق برله نفی و مکنت

دولت عثمانیه نك صوك بر عصرلق تاريخ تجدد و انقلابي ۳
ایستدیریلان کسانه وطنلرینه عودته اذن ورخصت ویریلوب مقدا نائل اولدقلری
یايه و ماللری بعدالصالح کندولره ردوارجاع اولوب آخرلر طرفدن مزبورلره
بردلولو ضرر و زیان و تعرض تجویز اولغیوب و مرسومیندن هر بریسی همشهر -
یلری مثالو مملکتده جاری اولان قوانین و قواعدك زیر-حایه-سندده محمی
اوله رق یکینه لر .

ایکینچی ماده . — تاریخ هجرینك [۱۱۸۸] سنه سی جمادی الاولاسنك
اون دردنجی کوننده یعنی [۱۷۷۴] سنه رومیه سی تموزینك اوننده عقد
اولنان مصالحه عهدنامه سی وینه تاریخ هجرینك [۱۱۹۲] سنه سی جمادی
الآخرینك یکرمنجی کوننده یعنی (۱۷۷۹) سنه رومیه سی مارتنك اوننده عقد
اولنان معاهده مقررده و تاریخ هجرینك [۱۱۹۷] سنه سی رجینك یکرمی برنده
یعنی [۱۷۸۳] سنه رومیه سی حزیراننك اوننده عقد اولنان تجارت معاهده سی
و تاریخ هجرینك (۱۱۹۸) سنه سی صفرینك اون بشنده یعنی (۱۷۸۳)
سنه سی کانون اولنك یکرمی سکرنده عقد اولنان روسیه دولته قریم و طمانك
الحاقی و قوبان نهرینك حدود اولدیغنی مبین اشبو عهدنامه و سندات سابقه ایله
تبدیل و ترک اولغش ماده لردن ماعدا باقی قالان بالجه سی اشبو عهدنامه مقتضاسیجه
تا کبد و تصدیق اولور و ذکر اولنان معاهدات و سندات بلاخلل مرهی
و معتبر طوتیلوب حسن رعایتله کاملاً اجرا و ایفا سنه دولتین متعاهدتین تمهه
ایدر لر .

اوچنجی ماده . — اساسك شرط تائیسنده الی الابد نهر طورله ایکی دولتك
سنوری اوله . بو وجهله که : بوندن صکره بالتام روسیه دولتك حدودی
نهر مزبورده دکین امتداد اولته دیو مسطور اولدیغنه بناء دولتین متعهدتین
ییتلرنده بالاتفاق اشبو ماده یه قرار ویرلدی که دولت علیه ایله روسیه
ممالکی ییتده علی الدوام نهر طورله حدود اولوب شویله که : نهر مزبورك
صول طرفنده اولان بالجه اراضی الی الابد کاملاً و بلامانعه روسیه دولتك
زیر حکمنده باقی قاله و نهر مزبورك صاغ طرفندن اولان بالجه اراضی
دخی روسیه طرفندن رد اولوب الی الابد کاملاً و بلامانعه دولت علیه نك تحت
حکومتده باقی قاله .

دردنجی ماده . — امدی دولتین حدودینه دائر قراردادده اولان نظام

ملکيه

۴

وانتظامه بناءً اساسك شرط رابعی موجبہ ایہی دولتك سائر جملہ سنورلری
اشبو محاربہ كنجہ نہ وجہلہ ایدلرینہ اولوجہلہ روسیہ دولتی عسکرلرندن
اشبو محاربہده استیلا اولنان بالجملہ یرلر ودروننده اولان قلعہلری روسیہ
دولتی الحاقہ ہذہ بولندقلری وجہ اوزرہ دولت علیہ رد ایدر . بناءً علی
ذلك روسیہ ایمپراطوریحہسی طرفندن ضبط واستیلا اولنان بوجاق مملکتی
واق کرمان و بندر وکلی و اسماعیل قلعہلریلہ جمیع قصبات و محلات وقرالری
وسائر ہرنہ دروننده موجود ایسہ دولت ثلیہ رد ایدر . وبغدان مملکتی
جمیع شہر واماکن و مساکن وسائر ہرنہ دروننده موجود ومندرج ایسہ
رد وتسليم ایدر . ودولت علیہ دخی ممالک مرقومہی مواد آتی الذکر اوزرہ
قبول ایدوب علناً وکاملاً رعایت ایدہ جکئی تعہد ایدر . اولاً بالادہ مذکور
ایکینجی مادہ ایلہ تجدد اولنان تاریخ ہجریٹک (۱۱۸۸) سنہسی جمادی الاول -
سنک اون دردنجی کونندہ یعنی (۱۷۷۴) سنہ رومیہسی تموزینک اونندہ
متعہدعہنامہده وینہ تاریخ ہجریٹک (۱۱۹۳) سنہسی جمادی الآخرینک یکرمنجی
کونندہ یعنی (۱۷۷۹) سنہ رومیہسی مارتک اونندہ نظام بولان تنقیحنامہده
وینہ تاریخ ہجریٹک (۱۱۹۸) سنہسی صفرینک اون بشینجی کونندہ یعنی
(۱۷۸۳) سنہ رومیہسی داخلندہ وزیر اعظم طرفندن دولت عثمانیہ جانبندن
اولہرق ویریلان ہرنہ کہ افلاق وبغدان مملکتلریٹک منفعتنہ دائر محرر ومندرج
ایسہ بلا خلال مرعی ومعتبر طوتیلوب کمال دقتلہ اجرا و ایفا اولنہ . ثانیاً عتیق
محاسبہلر ایچون ہرنہ کونہ ایسہ کرک نقود آچہ و کرک سائر طریق ایلہ بر
نسہ بغدان مملکتندن طلب اولنمہ . ثالثاً اشبو محاربہٹک جملہ مدتیچون بردلو
تکلیف ویاخود آخر ویرکو طلب اولنمبوب محاربہ امتدادندہ بازده اولدقلری
مضرات وتخریبات متعہدہلرینہ نظراً بوندن صکرہ دخی ایکی سنہ مہلت برلہ
ذکر اولنسان بغدان مملکتی ہر درلو ویرکو و تکلیفدن معاف برلہ مہلت
معافیت مذکورہ مبادلہ تصدیقنامہ تاریخندن عد اولنہ . رابعاً ترک وطن ایلہ
آخر محاللہ وارمق رغبتندہ اولان خاندانلر بالجملہ اشیاریلہ نقل ایٹمکہ سربستیت
اوزرہ ماذون اولہلر . و اشبو خاندانلر املاکئی دولت علیہ رعایاسندن اولان
اقربالرینہ و دیہدکلری ینہ دولت علیہ رعایاسندن اولان کسہلرہ اعطا وقاعدہ
مملکت اوزرہ ینہ مرسوملرہ فروخت ایلوب وکندی مصالحٹک تنظیمی ایچون

دولت عثمانیه نك صوك بر عسراق تاريخ تجدد و انقلابي ۵

وقت كافيلرى اولقى ايجون سربستيت اوزره وطنلرندن نقل ايلملرينه اون درت آي مدت امهال اولنوب اشبو مدت مهلت تصديقنامه مباركه نك مبادله سى تاريخندن معدود و محسوب اولنه .

بشنجى ماده — دولتين متعهدتينك ميانلرندن صفوت و موالاته دلالت اولقى ايجون نك الحاله هذه يينلرنده صلح و صلاحك و حسن اتفاقك تجديديه قناعت اولنجوب زمان مستقبل ايجون دخى مصالحه نك رابطه قويه ايله ربطته و هر درلو اسباب مباحته و بروفته مؤدى اولور حالاتك دفعنه سى مالا كلام ايله طالب اولدقلىرى جهتلرندن دولت عليه تعهديدر كه ؛ مقدما صادر اولان فرمان عاليشانك بو دفعه تجديديه تفليس خانك يد حكومتده اولان مملكتنه و سكه سنه اخسخه واليسى وضابطان و سرحدضابطانى و سائرلى من بعد سرأ و علانية بر درلو بهانه ايله بيحضور و تمدى ايتامك و قطعياً حسن اتفاق و همجواريه مغاير طرفلرندن خلل كتورلماك بابنده مذكور اخسخه واليسى و سرحد ضابطانه و سائر اشد تنبيه و تأكيد ايله فرمانلر اصدار و تسير اولنه .

التنجى ماده . — (۲۸ كانون اول سنه ۱۲۸۳) كونده بالجه دولت روسيه قريم و طمان الحاقه دائر و احوالده دولتين متعهدتين ييشنه نهر قوبان حدود تعيين اولنديغى مابين منعقد اولان سندن سائر عهود ايله معاً اشبو عهدنامه نك ايكنجى ماده سيله تمهيد و تأكيد ايلدكدن صكره دوات عليه وقت مستقبل ايجون دولتين فخيمنتين ميانلرنده صلح و صلاح و رفاهيت و حسن اتفاقه خلل كتورميليلىر جمله وسائلى تبديد ايلمك مراد و مقصودنده اولديغى اظهار و بيان ايجون علناً وعدو تعهد ايدر كه : نهر قوبانك صول يقه سنده حدود داخلنده متمكن بالجه دولت روسيه نك حدود و سنورلرينه تجاوز ائجه . سنه و روسيه ايمپراطوريجيسى رعاليارينه و انلرك اما كن و مساكنلرينه و اراضيلر يينه دخى بر درلو تمدى و غصب و خسار ظهوره كتورلما سنه و خفى و جلى بر درلو بهانه ايله روسيه آدملىرى قيد اسره كرفتار ايلماملرى ايجون ضبط برله منع و تحذير ضمنتده كندو اقتدارينى و جمله وسائلى بذل و اعمال ايديوب اولباده طرف دولت عليه دن خلافتده اولان على اى حال اشد اوزره تاديب و كوشمال اولنه جقلىرى مشعر لازم كلان كيمسهره اشد وجهله فرمانلر اعطا

ملکيه

٦

وذكر اولئان تنبهاث اشبو مصالحه خيريه بعدالا انعقاد تصديقتامه لري دخي
مبادله اولندقدن صكره اولحواليلرده اعلان وبيان اولنه . واکر اقوام مذکورہ
اشبو عهدنامده قرار ویرلدیکی صورتدن ناشی کندولره اشد اوزره بالاده
ذکر اولئان تنبهاثلرینه دخي نظر ايتیوب انلردن برکیمسنه بالمله روسیه نك
حدودلرینه تجاوزی ارتکاب و غصب و خسارات و ضرر و تخریبات ترتیب ایدوب
یاخود حیواناتی و سائر نسنه بی غصب ایله آلوب کتوردکلری و یاخود روسیه
آدملرینی قیداسره گرفتار ایلدکلری سبيله شکایتلری تقدیم اولندیفی صورتده
درعقب و بلا تأخیر غارت و یاخود غصب اولئان نسنه استرداد برله تراخی اولنه .
و بالخصوص اخذ اولئان روسیه آدملری بردلرلو بهانه ایله ادخال اولنقسزین
بلا تأخیر و من غیر تردد تفتیش و تحقیق برله سبیللری تخلیه و آزاد و ترتب
ایدن خسارات تضمین برله جرم و قباحته متهم اولان کیمسنه لک دخي عبره
للسا ترین حدود داخلنده روسیه سرحد ضابطی طرفندن نصب اولنه جق
مأمورلرک مواجهه سنده تأدیبلری اجرا و ایفا اولنه . واکر من غیر مأمول
شکایتلری تقدیم اولندیفی تاریخدن الی آی طرفنده دخي تضمین اولندیفی
صورتده دولت علیه تمهد ایدرکه روسیه ایلچیسی طرفندن تحریر و انھا
اولندقدن صكره برآی طرفنده بالمله مترتب اولان ضرر و خسارلری کندی
خزینہ سندن تضمین ایدوب و همجواریتده اولان حدودلرک امنیت و رفاهیتنه
خلل کتیردکلری ایچون بالاده مذکور وضع و تنظیم اولئان تأدیبلری دخي
بای حال و وجوه ایله متهملری اوزره فعلا و من غیر تأخیر اجرا و ایفا اولنه .
یدنجی ماده — . تجارت ماده سی طرفین حسن اتفاقك جبل متین
ورصین اصلیمی اولدیفی جهته دولت عثمانیه روسیه دولتیله بو وجهه مضافات
وموالاتی تجدید قیلوب صفوتی اظهار ایچون ودولتین رعایالری بینده تجارتی
بلا مانعہ آمتاً و سلماً اجرا و طرفین منفعتك وجه اھون اوزره متراید اولسنه
طالبه اولدیغنه بناءً دولت روسیه ایله منعقد اولان تجارت معاهده سنده
جزائر تونس و طرابلس غرب اوجاقلرینه دائر التمس برنجی ماده سی اشبو
ماده ایله دستور العمل اعتبار ایدر .

روسیه رعایالردن جزائر تونس و طرابلس غرب اوجاقلری قورسانلرینه
مصادف اولوب بونلردن سبی واسترقاق اولدور ایسه

۷

دولت عثمانیه نك صوك بر عصرلق تاريخ تجميد و انقلاب

قورسانلر روسيه تجارينك سفينه سنى وياخود مالى آلورلر ايسه دولت عليه ذكر اولنان اوجاقلرك اوزرنده اولان اقتدارنى اعمال ايله بووجهله اسير ايدلش روسيه رعاليارنى تخلص واخذ اولغش سفينه لرى و اموال و اشياى مغصوبه لرىنى اصحابنه استرداد و لازمكلان ضرر و خسارلرىنى تحصيل ايتديره و دولت عليه طرفندن ويريلان فرمانلر جزائر و تونس و طرابلس غرب اوجاقلرى طرفندن اجرا اولغدينى خبرى ووردنده بعدالت تحقيق اولوقت روسيه ايلچيسى وياخود مصلحتككارى طرفندن درعليه ايه ائها اولغسقدده اول تاريخدن ايكي آى اعتباريله وياخود ممكن اولور ايسه دخى مقدم خزينه ، همايوندن تضمين و تراضى خصوصنه دولت عليه تعهد ايدر .

سكزنجى ماده — كرك ائات ، كرك ذكور جنسندن اولان بالجله اسراى محاربه و سائر اسيرلر هر نه پايه ورتبه دن ايسلر ايكي دولت اراضيلرنده بولندجه روسيه دولتنده ارادتلىيله تنصر ايدن مسلمين و دولت عليه ده ينه حسن ارادتلى ايله دين محمدىنى قبول ايدن خريستيانلردن ماعدا بالجله اشبو عهدنامه مباركه نك تصديقنامه لرى مبادله سندن صكره در عقب واصل ا بردرلو بهانه ايله طرفيندن بلا عوض و بغير ثمن آزاد و استرداد و تسليم اولنه . كذلك گرفتار بند استرقاق اولان بالجله خريستيانلر لهلو و بندانلو و افلا قلو و موردلو و اهالى جزائر و كورجيلر و سائر بالجله و بلا استثناء و بلا ثمن و بغير عوض آزاد اولنلر . و كذلك اشبو مصلحه مباركه نك انعقادندن صكره برتقريب ايله گرفتار بند استرقاق اولان روسيه رعاليارى دولت عليه ده بولندجه ردو تسليم اولنلر . و كذلك دولت عليه نك رعاليارى حقنده بعينه معامله متشابه اوزره حركت ايمكه روسيه دولتى تعهد ايدر .

طقوزنجى ماده — اكرچه حالا مصلحه خيريه نك مصلحتى نظام بوله جنى تقريديه آلات حرييه تاخير اولئوب اعمال دشمنانه صدور بوليه جنى هر نه قدر مجزوم ايسده لكن اشبو معاهده نى بعدالامضا روسيه دولته بو ماده به دائر باش مرخص تعيين قئنان بالقمل مستشار خاص طرفندن در عقب روسيه دولتى عساكرينك و دونخايرينك اوزرنده سركرده سنه اخبار ايدوب كذلك ايكي اولو دولتلر مياننده صلح و صلاح و مضافات و موالات قرار بولدينى دولت عليه نك

ملکيه

٦

وذكر اولئان تنبیهات اشبو مصالحه خیریه بعدالا انعقاد تصدیقنامه لری دخی
مبادله اولندقدن صکره اولحوالیدرده اعلان و بیان اولنه . واکر اقوام مذکور
اشبو عهدنامهده قرار ویرلدیکی صورتدن ناشی کندولره اشد اوزره بالاده
ذکر اولئان تنبیهاتلرینه دخی نظر ایتیموب انلردن برکیمسنه بالمله روسیه نك
حدودلرینه تجاوزی ارتکاب و غصب و خسارات و ضرر و تخریبات ترتیب ایدوب
یاخود حیواناتی و سائر نسنه یی غصب ایله آلوب کتوردکلری و یاخود روسیه
آدملری قیداسره کرفزار ایلدکلری سببیه شکایتلری تقدیم اولدینی صورتده
درعقب و بلا تأخیر غارت و یاخود غصب اولئان نسنه استرداد برله تراضی اولنه .
و باخصوص اخذ اولئان روسیه آدملری بردرلو بهانه ایله ادخال اولنقلمزین
بلا تأخیر و من غیر ترده تفتیش و تحقیق برله سبیللری تخلیه و آزاد و ترتب
ایدن خسارات تضمین برله جرم و قباحته متهم اولان کیمسنه نك دخی عبره
للسائرین حدود داخلنده روسیه سرحد ضابطی طرفدن نصب اولنه جق
مأمورلرک مواجهه سنده تأدیبلری اجرا و ایفا اولنه . واکر من غیر مأمول
شکایتلری تقدیم اولدینی تاریخدن التی آی ظرفده دخی تضمین اولندینی
صورتده دولت علیه تمهد ایدرکه روسیه ایلچیسى طرفدن تحریر و انها
اولندقدن صکره برآی طرفنده بالمله مرتب اولان ضرر و خسارلری کندى
خزینهنه سندن تضمین ایدوب و همجواریتده اولان حدودلرک امنیت و رفاهیتنه
خلل کتیردکلری ایچون بالاده مذکور وضع و تنظیم اولئان تأدیبلری دخی
بای حال و وجوه ایله متهملری اوزره فعلا و من غیر تأخیر اجرا و ایفا اولنه .
یدنجی ماده — . تجارت ماده سى طرفین حسن اتفاقک جبل متین

ورصین اصلیسى اولدینی جهتله دولت عثمانیه روسیه دولتیله بو وجهله مصافات
و موالاتی تجدید قیلوب صفوتی اظهار ایچون و دولتین رعایالری بیننده تجارتی
بلا مانعه آماناً و سالماً اجرا و طرفین منفعتک وجه اهون اوزره مزاید اولسنه
طالبه اولدیغنه بناءً دولت روسیه ایله منعقد اولان تجارت معاهده سنده
جزائر و تونس و طرابلس غرب اوجاقلرینه دائر التمش برنجی ماده سنى اشبو
ماده ایله دستورالعمل اعتبار ایدر .

روسیه رعایالردن جزائر و تونس و طرابلس غرب اوجاقلری قورصانلرینه
مصادف اولوب بولردن سى و استرقاق اولنور ايسه و یاخود ذکر اولئان

دولت عثمانیه نك صوك بر عسقلق تاريخ تجمدد و انقلابی ۷

قورصانلر روسیه تجارینك سفینه سنی و یاخود مالی آلورلر ایسه دولت علیه ذکر اولنان اوجاقلرک اوزرنده اولان اقتدارینی اعمال ایله بووجهله اسیر ایدلمش روسیه رعایالرینی تخلیص و اخذ اولنش سفینه لرینی و اموال و اشیای مغصوبه لرینی اصحابنه استرداد و لازمکلاان ضرر و خسارلرینی تحصیل ایتدیره و دولت علیه طرفندن ویریلان فرمانلر جزائر و تونس و طرابلس غرب اوجاقلری طرفندن اجرا اولتمدینی خبری و رودنده بعدالتحقیق اولوقت روسیه ایلیچیی و یاخود مصلحتکنذاری طرفندن درعلیه به انها اولنقدقه اول تاریخدن ایکی آی اعتباریله و یاخود ممکن اولور ایسه دخی مقدم خزینة ، همایوندن تضمین و تراضی خصوصنه دولت علیه تعهد ایدر .

سکزنجی ماده — کرک اناث ، کرک ذکور جنسندن اولان بالجله اسرای محاربه و سائر اسیرلر هر نه پایه و رتبه دن ایسلر ایکی دولتك اراضیلرنده بولندقه روسیه دولتنده ارادتلریله تنصر ایدن مسلمین و دولت علیه به حسن ارادتلری ایله دین محمدی بی قبول ایدن خریستانلردن ماعدا بالجله اشبو عهدنامه مبارکه نك تصدیقنامه لری مبادله سندن صکره درعقب و اصلا بردرلو بهانه ایله طرفیندن بلا عوض و بیغیر ثمن آزاد و استرداد و تسلیم اولنه . کذلک کرتار بند استرقاق اولان بالجله خریستانلر لهلو و بغدادلو و افلا قلو و مورده لو و اهالی جزائر و کورجیلر و سائر بالجله و بلا استثنایلا ثمن و غیر عوض آزاد اولنلر . و کذلک اشبو مصالحه مبارکه نك انعقادندن صکره برتقریب ایله کرتاربند استرقاق اولان روسیه رعایالری دولت علیه به بولندقه ردو تسلیم اولنلر . و کذلک دولت علیه نك رعایالری حقننه بعینه معامله متشابهه اوزره حرکت ایتمک روسیه دولتی تعهد ایدر .

طقوزنجی ماده — اگرچه حالا مصالحه خیریته نك مصلحتی نظام بوله جفی تقریبیه آلات حربیه تأخیر اولوب اعمال دشمنانه صدور بولیه جفی هر نه قدر مجزوم ایسه ده لکن اشبو معاهده بی بعدالامضا روسیه دولته بو ماده به دائر باش مرخص تعیین قلنان بالفعل مستشار خاص طرفندن درعقب روسیه دولتی عساکرینك و دوئلرینك اوزرنده سرکرده سنه اخبار ایدوب کذلک ایکی اولو دولتلر میاننده صلح و صلاح و مصافات و موالات قرار بولدینی دولت علیه نك

ملکيه

۸

صدارعظمیٰ حضرتلری طرفدن دخی دونملار و میانه عساکر عثمانیائده افاده و بیان اولنه .

اوننجی ماده . — دولتین یئننده مصالحه مبارکه نك و صفوت و موالاتک زیاده تقویه سی ضمنتده ایکی دولت طرفدن بالاتفاق تعیین اولنه جق وقتده جانیندن علناً فوق العاده بیوک ایلیچیلر بعث و تسیر و ایکی ایلیچیلر رأس حدودده معامله متشابهه ایله استقبال اولوب دولت علیه و روسیه دولتی عندرلنده زیاده معتبر اولان آوروپا دولتلری ایلیچیلری حقنده اجرا اولان رسم معتاد موسی الیها حققرنده دخی مرعی قلوب و دلالت صفوت جانبین اولقی اوزره ایلیچیان و ساطیتیه شان دولترینه لایق هدایا ارسال اولنه .

اون برنجی ماده . — ایکی اولو دولتلر یئننده اشبو شروط معاهده ربط و تنظیم اولوب طرفیندن تصدیقنامه لری دخی مبادله اولندقدن صکره روسیه ایمراطوریه عساکری و ایجه دونملاسی دولت علیه مملکتلرندن خروجه مبا - شرت ایله لر و عساکر و دونملانک بو مقوله خروجلرندن دخی وقت وزمانک حالته تطبیق اتمک لازم کلمکله بناء علیه دولتین متعهدتین بالاتفاق اشبو کله چک (۱۷۹۲) سنه رومیه سی مایسنک اون بشتنجی کونی و نهایت وعده اولقی اوزره بالذاکره قرار ویرملریله تعیین اولنان وقت موعودده روسیه عسکری نهر طورله نك صول یقه سنه کاملاً و تماماً مرور و ایجه دونملاسی نهر طورله بوغازلرنده تماماً طشره خروج ایلیه لر . و روسیه لو طرفدن استیلا اولوب اشبو مصالحه عهدنامه سی موجبجه دولت علیه یه رد اولنه جق قلاع و مملکتلرده مادامکه روسیه ایمراطوریه عسکرلری بولنه، اشبو مملکتلرک حکومت و نظامی روسیه لونک ضبطنده بولندینی اوزره قالوب روسیه عسکرینک کلیاً خروجلری وقتیه دکی دولت علیه جانبین ممالک مذکور نك حکومتیه مداخله اولمیه و بو مملکتلرده بولنان روسیه عسکرینک اقتطاف مأ کولات و تدراک لوازم سائرهنه الآن عمل اولندینی اوزره کذلک تماماً خروجلری کونه دکی عمل اولنه .

اون اکتنجی ماده . — جانبین مرخصلری اشبو معاهده نامه یی امضا ایلدکن صکره شهنشاه عظمت نشان آل عثمان حضرتلرینک صدر اعظم لری طرفدن و بالجمله روسیه لولرک پادشاه و ایمراطور یجه عظامی جنانلرینک دخی

دولت عثمانیه نك صوك بر عصرلق تاريخ تجدد و انقلابى ۹
باش مرخص و بالفعل مستشار خاصى طرفندن اشبو منعقد اولان مصالحه
مباركه نك تمهیر ايديله جك طرفين سندنلری ينه مرخصلرك يديله ياش قصبه سنده
ايكى هفته ده و قابل اولورسه مدت اقلده مبادله اولنه .

اون اوچنچى ماده . — حالا منعقد اولان اشبو مصالحه مباركه مؤبدنه نك
شرائطنى كرك عظامتلو شه نشاه آل عثمان حضرتلرى و كرك امپراطور يچه
عظمى جنابلرى طرفلرندن كندو امضاليله و علناً تصديقنامه لرى دخی اشبو
معاهده مباركه نظام بندير اولان محله ده عقدى تاريخندن بش هفته ده و قابل ايسه
دخی مقدم طرفين مرخصلرى وساطتيله مبادله ايتك لازمكمكه اشبو معاهده نى
جانبين مرخصلرى كندو امضاليله امضا ومهر ليله تمهیر ايلوب پينلرنده
مبادله ايتملردر .

فى اليوم الخامس والعشرين من جمادى الاولى لسنة ست و مائتين والف
[۱۵ جمادى الاولى : سنه ۱۲۰۶]

۱۲۰۶ سنه سنه عائد بقیة اصلاحات

۲۰۴ و ۲۰۵ سنه لرنده آق دكتر وقزه دكزده وقوعه كلن محاربته عثمانلى
دونمىاسى افراد و امرا نك كوستردكلرى غيرت و فداكارى ناملر نى الى الابد
ابقا ايدم جك درجه لرده اولوب آنجق روسيه وسائر همجوار حكومتلرك مالك
اولدقلى سسفن حريبه مقدارى عددآ و استيمابا عثمانلى سفانندن زياده
اولدقلى كچي محاربات اخبرده دخی — هر نه قدر تامين ظفر ايدلش ايديسه ده
بر چوق ضايعات و خسارات وقوعه كلش و عساكر بحريه عثمانیه نك نظام
و انتظامجه عساكر بر بيه [يكيچريلره] فائق اولدقلى دلالت وقوعات ايله
آكلاشلمش اولديغندن (زشتوى) و (ياش) معاهده لر نك عقدنده واردوى
عثمانیه نك عودتندن صكره سلطان سليم حضرتلرى ضابعات بحريه نى تضمين
ايتك و ارسلان يوركلى بحريه عسكرينه بر قاتدها نظام و انتظام و یرمك
اوزره بر قادرو ترتيبيله دونمىاسى اكاكوره اجراى اصلاح و اكالى امر
ايلمش و بونك تيجه سى اوله رق بتون سوارى و قودان و امنالى امرا

ملکيه

۱۰

و ضابطان و افرادك ساليانهلرينه بعضاً برر مثلى و بعضاً ايكي مثلى راده سسنده
ضمايم اجرا ايدىملكه برابر امرا و ضابطان بحريه نك - درجه اقتدار و غيرتلى
اساس اتخاذا ايديلهرك - صورت نصب و ترفيع و عزل و مجازاتلرينه دائر
برده منتظم قانوننامه قلمه آلتوب موقع اجرايه قونلمشدر .

ينه بوسنه ايچنده تيمار وزعامت قانونجه ده بعض اصلاحات اجرا ايدلمش
و تشكيلي متصور اولان نظام جديد عسكرى ايچون مقتضى مبالغهك تامين
و تداركته مدار اولقى اوزره سنجاغنده اقامت ايتيان و اهل اوليان اصحاب
زعامتدن بر چوغيك عهده سسنده كي تيمارلر التوب دها نافع شرائطه مستحقلىرينه
توجيه و اعطا قلمش و تيماردن محروم قالانلره [۱] اثبات لياقت ايدىلكرى
زمان ينه عهدهلرينه اهليت و كفايتلرله متناسب اراضى و سائر و يرلك اوزره
كندولرينه بر سته مدتله مهل و يرلمش و كفايت هر طرفه اعلان ايدلمشدر . بونك
نتيجهسى اوله رق سنجاقلرده كي عساكر تكثر ايمىلكه برابر نظام و انتظامجه ده
خيلي ترقى كورلمشدر .

ينه بوجهلدىن اوله رق مناصب علميه توجيهنك امتحانه تابع طوتمسى اصول
اتخاذا ايله مقتضاسنك ايفاسنه مباشرت اولنمشدر .

۱۲۰۷ و ۱۲۰۸ سنه لرنده تجدد و انقلابيه عائد باشلوجه بر وقعه جريان
ايتيوب (۲۰۹) ده بعض اصلاحات عسكريه و ملكيه ته تشبث اولنمشدر .
۲۰۴ تاريخده استدار ايديلهرك ايكن روسيه ايله اوستريانك غفلة اعلان
حرب ايلملرى اوزرينه نتيجه سز قالان امور اصلاحيه ده بودغه لزومى درجه
سنده اهميت و يرلدى .

سلطان سليم حضرتلى اوروپا اصولنده قوه بريه و بحريه منتظمه احداث
و تشكيله پك زياده مبال و هوسكار اولديغندن هر شيدن زياده بوجهته عطف اهميت
ايدىيورلدى . لكن كهته فكرلى بعض رجال ايله [۲] يكيچرى ضابطانى بو
نصورانك اجراسنه الدن كلسديكى قدر ممانعت و بو بابه متهاديا القاي مشكلات

[۱] يعنى قادرو خارجه چقاريلانلره !

[۲] « حالوكه : يكي اصولى اسكى يوله اويديرمق مشكل اولديغندن احوال و اصولك
يوله تبديل و تهديدى زماننده ايش كورهرك مامور بولىق دشوار اولمغله وقت و حاله
كوره ايشه يارايه حق ادم يتيشدرمك برنجى مشله ايدى . » [تاريخ جودت]

دولت عثمانیه نك صوك برعصرلق تاريخ تجدد واتقلابی ۱۱

ایلیورلردی . پادشاه حضرتلری ایسه مجموع قوتیه بوایشك حصوله جالیبوردی . برطرفدن فرانسه واسوچدن مهندسلر جلیله ترسانه نك اصلاحنه ومكتب بحریه نك یکیدن تنظیم وتنسیقیله فنون بحریه ده ماهر ضابطان یتیشدیرمك اوزره اورایه (۲۰۰) شاگرد قید وادخال ایلدیکي کبی دیگر طرفدن دخی طویخانه ده اورو . پادن الات وادوات جدیده کتیردیله رك هر نوع طوب اصاصغه واعماله حصر اهتم اولئیوردی . حائر اهمیت اولان خبره جی بلوکلری (مصطفی) نامنده بر انکلیز مهندسینك قومانداسنه ویرلدیکندن بونلر صباح اقشام اوروپا اصولی اوزره تعلیم ایدرك آرز زمانده اثبات مهارت کامله ایلدیلر .

اولجه تشکیل اولنوب (لوند) چفتلکندنه تعلیم ایله مشغول بولنان نظام جدید عسکری نك شوقی آرتیرمق وبویکی مسلكه رغبت عامه یی جلب ایلمك اوزره والده سلطان حضرتلری اوراده بر جامع شریف ایله بر چشمه وبر مكتب بنا ایتدیرمش وجامعك ختامی متعاقب سلطان سایم ایلك جمعه نمازنی اوراده ادا ایتمش اولدینی کبی وزرا ورجالدن بعض ذوات دخی صیق صیق چفتلکده ضیافتلر ترتیبه انظار عمومیه یی اورایه جلب ایدیورلردی .

مع هذا نه یایلسه ینه غیر ممنونلرك عددینی ازالتق ممکن اولمییوردی . بحریه اوجاغی ده آرز تعریضه اوغرا دینی وضابطانی ده آرز جالشدینی جهتله بعض امرا وضابطان تعیینلری تزیدایدلمش وچناق قلعه پیشکاهی ترسانه اتخاذ اولمشدر .

ینه او سنه ایچنده ملحقاقده بر قاچ قشله یایدیرلیدینی کبی قره دکز بوغازی خارجنده برقاچ موقعده ایجاب زمانه کوره ، اصول جدیده وجهله استحکامات انشا وقره برونده مجدداً بر قلعه بنا اولدینی کبی اینه اطهده دخی بر پلنغه یایدیرلمش وکلوس قلعه سی تعمیر ایدلمشدر .

ینه بو سنه نك اصلاحات مالیه سی جهلسندن اوله رق دفتردار مورهل عثمان افندی تفاوت حسنه دن [۱] دولتیجه وقوعه کلن خساری آکلایه رق چونکه عشر وسائر کبی واردانك سنه شمسیه ایله اجرای معامله سی حالنده خزینه نك

[۱] «اوتودن نری اقلام خزینه ده مقید اولان مقاطعات میریه نك ماللری فی الاصل غروش اعتبار اولمش ایسه ، هر غروشته ایکیشر اقچه واکرتمن دیو وضع وقید اولمش ایسه ، هر بیک اقچه سنه اون دردر اقچه (تفاوت حسنه) نامیله ضم اولنه کلوب دفتر .

ملکيه

۱۲

کارلی چیقاجنی لدی التدیق تبین ایدرک باب عالییه تقدیم ایلدیکی تقریر موجبجه مالیهجه سنه شمسیه نك قبول واتخاذا تصویب ایدلش اولدیغندن سنه سی قری هجری وایلرینک اسمی سریانی وروما شهری اسمایسندن مرکب و مخلوط و کونلری روما ایلرینک کونلرندن عبارت اولق اوزره [مارت، نیسان، مایس، حزران، ... الخ] ترتیله سنه شمسیه قبول ومارت آیی سنه باشی اتخاذا ایدلشدرکه الیوم بو اصول معاملات مالیه مزده جاریدر .

مشارالیه دفتردار مورملی عثمان افندی امور مالیه نك تنظیم واصلاحنده یالکنز بونکله اکتفا ایتیموب معاش وعلوفه ومرتزه توزیعانی وامر جیات اموالجه دخی خیلی اجراآت واصلاحاته موفق وضرورت خزینه یه مهمما امکان چاره ساز اولمشدر .

دولت علیه عثمانیه نك امور حربیه و مالیه و سائرجه اصلاحات و تجدداته باشلامسی اورویا حکومتلری نظرنده دخی قدر و اعتبارنی آرترمش و قریباً اسکیمی کبی قوتلی بر دولت اوله جفته اعتماد حاصل اولمش اولدیغندن مناسبات خارجیه مزده باشقه بر شکل آلمشدر .

۲۰۹ سنه سی ایچنده اورته ایلچیلکله در سعاده کلش اولان فرانسه سفیری

دار عثمان افندی ایسه بو آئاده درکار اولان مضایقه مالیه یه مبنی واردات خزینه نك تریدی ضمننده مخارج و مواردنی تفتیش و تحقیق اتمکده اولسیله اشبوتفاوت حسنه نامیه ضم اولنه کن مبالک سبب وضع و کیفیت نظامی تدقیقه ابدار ایتش ایدی . خصوص مذکور ایسه کتبه و خلفای خزینه دن لدی السوال سنه قریه نك ابتدائی محرم و انتهای ذی الحجه اوله رق اصحاب تقویم حسابجه هر آئی ۲۹ کون ۱۲ ساعت ۴۴ دقیقه درکه : جبر نقصان عامه نك اعتقادی اوزره بر آئی (۲۹) ه و بر آئی (۳۰) ه کلور واول حساب اوزره بر سنه قریه (۳۵۴) کون سکز ساعت ۴۸ دقیقه اولور . بر سنه شمسیه دخی ۳۶۵ کون بش ساعت ۴۹ دقیقه اولدیغندن بر سنه قریه ایل بر سنه شمسیه بئنده ۱۰ کون و ۲۱ ساعت بر دقیقه تفاوت بولنله محرمی مقاطعات ضبط ایدنلرک عدد ایلرلنده تساوی بولنیوب فرضاً بر محرمی مقاطعه صاحبی تقریباً (۳۵۴) کونده برکره یوز غروش ومارنی مقاطعه صاحبی تقریباً (۳۶۵) کونده برکره کذلک یوز غروش و برکم ایجاب ایدمکی و مصارف میریه نك اکثری سنه قریه اعتباریله رؤیت و اعتبار اولندیغندن هر اوتوز اوج سنه ده بر کره بو مصارف بر سنه نك قارشولنی مقفود اولنی لازم کلهجکی جهته سنه شمسیه اعتباریله ضبط اولنان مقاطعاتک اموال مقبده لرینه تفاوت حسنه نامیه اون بر کونلک قدر مال ضم اولنه کلشدر .

[تاریخ جودت]

دولت عثمانیه نك صوك بر عصرى تاريخ تجدد و انقلابى ۱۳

(ده قورش) دولت عثمانیه ایله فرانسه آره سندده بر ائتلاف و اتفاق خفی اجراسی ایچون خلیجه اوغراشمش و فقط شرائط اتفایه دن اوله رق دولت عثمانیه نك لهستان مقاسمه سی ماده سنه فعلاً مداخله سی تکلیفی درمیان اولنسنه مبنی رئیس الکتاب اولان (سید محمد درى) افندی دولتک حال و وضعیتی نظر امعانه الهرق وقت قزاق ایچون لیت و لعل ایله ده قورشى اوپالامش و درى افندی نك وقوع و قاتى اوزرینه بو مسئله عقیم قالمشدر .

موسیو ده قورش ؛ دولت عثمانیه لهستان مقاسمه سنه اشتراك ایلدیكى تقدیرده فرانسه حکومتک (قینارجى) معاهده سنى فرانسه نك بوزدیرمى تمهد ایلدیكى درمیان ایلشم ایسه ده اوروپا حکومتلری نك بو قیل مواعیدنه آلدانق و قالمق نتیجه سی اوله رق دولت پك بیوك خسارانه اوغرا دیقتدن بو سوزده اهمیت و پرلالمشدر .

ینه او صروده دولت عثمانیه ایله انکلتزه آره سندده کی مناسبات دوستانه پك زیاده کرمی پیدا ایلدیکندن لوندیره یه اکاه افندی نامنده بر ذات دائى ایلچى اوله رق اعزام وانکلتزه قراله طرف شاهانه دن مومى الیه وداغیتله بر چوق هدایا اسبال قلمشدر .

آگاه افندی ایلك دفعه اوله رق اوروپا یه کوندریلان دائى ایلچى اولدینى جهتله بو ماده دولت عثمانیه نك دیپلوماسى عالم جدیدینه اك اول آتدینى خطوه اوله رق تلقى اولنه ییلور . بناء علیه مومى الیه آگاه افندی نك لوندیره یه صورت مواصلنى و قرال ایله وقوعه کلان ملاقاتنى حاکی اولمق اوزره باب عالی یه تقدیم ایلدیكى تقریرک اهمیت مخصوصه سی حسبیله عیناً آتی یه درجى مناسب کوروندی :

لوندیره سفیری آگاه افندی نك تقریری

اشبهو ماه رجب شریفک سکنجی پنجشنبه کونى شرفیاب حول اولدینغ نامه عنایما یه ملوکانه و هدیه بهیه حضرت خسروانه نك بحرآ و برآ الای والا وکال ترحیب بیهمتا ایله توصیل و تسلیمى مرتب و مصمم اولدینغه بناء اوج کون مقدم انکلتزه دولتک تشریفاتی مقامنده اولان شوالیر قرال حشمت اشتمالک سرکاتى ایله برابر طرفزه کلوب قرال مشارالیه طرفدن ترتیب

ملکيه

۱۴

و اجرا اولنه جق رسوم الای افادهیه مأمور اولدقلرینی بینان و بوباده هر وجهله تلطیف و احترامز خصوصی اخص مطالب و مراحمی ایدوکنی ادرا و اعلان و مقدما نهر طایمسدن عبور ایچون تدارک اولنان معنون قایلقلر آماده و محتضر، انحق بحکمة الله تعالی بوسنه مبارکده شدت شتا متمادی و زیاده اولغین اکثر اوقاتده نهر مذکور منجمد والای بحریده تکلف و مشاق هویدا و ترکی اولی اولوب همان الای بری ایله اکتفاسنه بالذا کره التماسزه مساعدده و قرار ویرلدکده نهر من بور اوزرنده واقع لوندره شهرینه تخمیناً مسافه بعدی بر ساعت اولان چلبی نام سرای عالیده ترتیب ضیافته قرال جانبندن بر فلد مرشال مأمور اولدینی و پیاده و سواروی کریده عساکری ضابطانیله موجود بولنه جقلری و سرای مذکوره واردیغمزده فلد مرشال مرسوم بزى استقبال و قرال طرفندن مأموریتنى افاده ایله بو خدمت کندویه باعث فخر و اقبال اولدینی طرفزه تشکر و اشاره ایله جکنى و قرال مشارالیهک التیشیر بارکیلی برهنطوی بزم ایچون، بریدیخی نامه هایون ایچون و ایکی عددی دخی لاجل الاحتیاط تزین الای و مناط ایچون درونلرنده آدم اولمیهرق کوندربله جکی و بوندن بشته قرالیجه جنابلرینک و ولی عهدی اولان پرنج دهغاک و انکنجی و اوچنجی اوغلرله قرنداشنک بر عدد هنطولری درونلرنده معتبر آدمیرله و سائر کبرادن بومثللو معنون هنطولر ایله یکرمی مقداری میلور موجود و آلایده برابر بولنه جقلری و ولی عهد اولان مومی الیه پرنجده غاک باش شامبرلانی میلور چرسی مهماندارلغمز خدمتته تعیین قلندینی و یوم مزبورده فرنکی حسابیله ساعت اونده ایکن یعنی وقت زوالدن ایکی ساعت مقدم سرای مزبورده موجود بولنامز و ترتیب اولنان ضیافته تعیین قلنان کبرا ایله برابرجه اولامز و بعد الطعام حرکت و قیام اولنق و هدیه هایوندن اولان آتلی تسریح و تزین اولنوب پیشکاهمزده یدکده کشک و سرای مز بوردن بدأ الای و مرتب اولان محفلردن کذار اولنهرق ساعت برده ایکن یعنی زوالدن بر ساعت صکره قرال سرایه وارلق و بوندن دخی مهماندارلغمز مأموردیکر میلور بزى استقبال و رکابمز دوشوب تخصیص قلنان اوطیه و اریلوب بر مقدار توقف ایله تنفس و آرام حصولندن صکره خطوات تعظیم و اجلال ایله نامه غایتعلامه ملوکانهک توصل و تسلیعنه ابتدار اولنق خصوصاً لرینه بالذا کره

قرار ویرلدی . فرداسی فلد مرشال مرسل و ملك طرفزه بر كاغدی كلوب مالی قرار جنابلری طرفدن ترتیب ضیافت و توقیر احترامزه مأمور اولدیغنی و بو مقوله مبارك و خرم مأموریت كندویه سرمایه دولت و باعث فخر و منقبت ایدوكنی ووقت معین و معهودده سرای مذكوره بولنمازنی وبعونه تعالی واردیغمزده اكرام و احترامز خصوصنده بذل ماحصل قدرت ایده جكنی اعلام و دعای دوام دولت علیه قیام ایله ختم كلام ایدر . بولردن ماعدا هدیه هایوندن اولان بوغچه لر و محوهر صورعجلر و پشتولر ایله قهوه فرده . لریك الایدن بر كون مقدم قرار سراینه ارسال و توصیلی مناسب كورلدیكى قرار مشارالیمك باش شامبرلانی طرفزی آگاه ایتمكین بر منوال محرر حرکت اولوب يوم چهارشنبه وقت عصره قریب سالف الذكر هدیه ملوكانه اسم و رسملری مبین یافته لری اوزرنده اوله رقی عربله ره تحمیل و باش ترجمانز قوللری ایله تسبیل و مومی الیه باش شامبرلانه تسلیم و توصیل ایتدیریلوب فرداسی پنجشنبه كونی علی الصباح هدیه هایوندن اولان آتیر و طاقلری آدملریمز قوللری ایله سرای مذكوره كوندریلوب تسریح و تزیینلرینه اهتمام و بزلر وارنجیه دك حاضر و آماده اولملری تنبیه و اقدام اولغشیدی . وقت معهود دخولده بو عبد عاجز سرکاجی افندی بنده لری و ترجمانز قوللری ایله عربله . لریزه سوار و اجابت دعوتیه ایتدار اولوب قرب سرايه و صولمزه قوالیر تعبیر ایتدكلی آتیلو عسکر ضابطانیله ایکی جانبه دیزلمش دوران بیراقلیرن كشاد و موزیقه دیرلر طبل و علملری دخی و لوله کیر کبند هفتاد اولوب سرای قبوسنه دخولمزه پیاده عسکری دخی بو صورتده صف بسته و تعلیم هنره اقداملری اثناسنده میانلرندن گذار و موقف سرايه وصول و قراردده فلد مرشال مرسوم و سائر بولنان ضابطان و اکا بری بزی استقبال و اوطیه واردیغمزده مرسوم بندنه اولان كاغدی قرائت برله ترجمانز و ساطیقه طرفزه ارائت اولندی . مالی امر محاربه و مدافعه ده بذل مجهود و افتاء وجود ایله اثبات شجاعت و ابراز خدمت و غیرت ایدنلره مقابله خدمتلیینه مكافاة ایچون بنا و اثنا اولغش اشبو سرای دلارائك ضابطی بولندیم حبسیله طرف دولت علیه دن مثلی نامسبوق بو كونه مبارك و خرم و محض لطف و کرم ایلچیلک ایله تشریفكز و قرالم طرفدن اجرای مراسم مهمانوازیلری خدمته مأمور

اولئامن بکا باعث فخر و مباهات و سرمایه رفعت و سعادتدر ، جناب واهب
الامال ایکی دولت ییتننده بر قرار و کال بولش صفوت و موالاتک تزايدنی
موجب طرفینک مرام مخصوص خیرانجاملری اولان تجارت ماده سنک تأیید
و حصولی میسر ایده و جناب سعادتکیزی هر حالده موفق ایدوب رفاه حال
و صفای بال ایله دائم خرم و شادکام ایلیه دیوب تکمیل ثنا و دعاستنده طرفزدن
دخی دولت علیه ایله انکلتزه دولتی ییتننده خلوص و موالات و صاف اندر صاف
موافاة دمیدم مزداد اولدیغنه بناء شوکتلو کرامتلو قدرتلو ولی نعمتم پادشاه
عالم پناه افندمن حضرتلرینک میل درون کرامتمشجون شاهانلری مخصوص
اولوب تزید مودت و اهالی طرفینک باعث استیناس و افتلری ایچون امر
تجارتک تمهیدی اراده سنیهلری اولغین بو باید انکلتزه لو حقنده طرف دولت
علیهدن بر وجهله دریغ اولدیغنی بمونه تمالی رفته رفته مشهود کز اوله حق
نمره دن معلومکنز اولور . وسز دوستمزک بو مأموریتی رتبتلو منزتلو قرال
حشمت اشتمال جنابلرینک طرفزه بر لطف عظیمندن معدود اولوب غایتله
منون و محظوظ اولدم . هر حالده مستدام عمرو عاقبتده اوله سز ، جوابندن صکره
مهماندارمن میلور چرسی دعوتمز کلوب افاده مأموریتنه شو وجهله مبادرت
ایلدیکه : دوات علیه ابدی الدوامک حقنده حشمتلو مکتلو قرالم جنابلرینک
صفوت و موالاتی بر کمال و شوکتلو کرامتلو شجاعتلو پادشاه اسلام و شهنشاه والا
مقام حضرتلری جناب سعادتکیزی بومبارک مأموریتنه انتخاب و بوجانبه ایلیچیلک
ایله ارسال بیورملری دخی غایتله باعث محظوظیت و ممنونیتیم اولمشدر
دیو شفاها صدور ایدن کلماتی قرالم طرفندن مأموریتیم حسبیه جناب
شریفکزه افاده و تبلیغ پیام ایدرم و بو مأموریت بکا سرمایه دولتدر دیدکده
طرفزدن دخی دولت علیه ایله انکلتزه دولتی ییتننده دوستلق حقیقی اولدیغنی
غیر خفیدر ، باخصوص شوکتلو کرامتلو قدرتلو ولی النعم پادشاه عالم پناه افندمن
حضرتلرینک میل درون و توجه صفوت تنون شاهانلری تزايد محبت و مودت
ایدوکنه مثلی نامسبق اشبو ایلیچیلک ماده سی شاهددر . قرال حشمت احتفال
جنابلرینک دولت علیه حقنده بو کونه اظهار خلوص و صداقتلرندن تخصیص
بو ایلیچیلکمزدن محظوظ و ممنونیتلرندن و طرفزه جنابکز و ساطیتله بیاندن
بقایت منون اولدم ، و عندمده بر لطف عظیم و عنایت جسیمدن معدوددر .

همواره مستدام عمر و عاقبتده اوله سر جوابيله ختم كلام اولندي بعده تهيه و اماده اولنان ضيافتدن شكرله و ميوه تناولی و شرب و قهوه ايله اكتفا اناسنده اتلر دخی مزین و مزركش برر ملبس آدملىمىز يندنده ساحه سرايده حاضر و مهيا دولاشديريلده ايكن وقت موعود دخول و ترتيب الاى تماماً حصول بولدينى خبر و يرلدكده نامه عنايتیه ملوكانه كال تعظيم واجلال ايله بعدالتيم سرکاتجز افدى قولارى يدينه تسليم اولوب حضار مجلس پيشكاهمه دوشوب هنطوه بنجيه دك تشيع ايلديلر. قرال مشاراليك بزم ايچون تخصيص اولنان معنونه مهماندارمز طرف يسارده و تشرىقاتى مقامنده اولان شوالير ايله ترجانمز قوللرى مقابله مزده اولمق اوزره خراسانى دستار و سمور فائض السرور ايله هنطوه سوار و اتباعمزدن سكر نقر قوللرى اورته قوشاق ركامزده و كذلك درت نقر چوقدار دخی و راعزده نامه هايون هنطوى پيشكاه هنده يوريمكه تنظيم و تصميم و پيشكاه الايده سرکاتى ميلورك هنطوى دليل اولوب و راسنده رخت و بساط ايله مزین بر راس بارکيرمز اوزرنده آل سايه شمسلى قیوط ايله ميراخور مقامنده بر نفر آدمىز و وراسنده هديه هايوندن اولان اتلر برربرر يدکده چکيله رك وک وکاه ايکي طرفه صهيل اورارق و جنبش رفتارلرى کالده اوله رق يوله عزم و خرام و آردلری صره بو عبد عاجز بعده سرکاتجز نامه هايون ايله بعده قرال جنابلرينك ايکي عدد هنطوى و صکره قراليجه جنابلرينك و پرنجده غال و برادری دوق ده قله رنج و قرال مشاراليك برادری دوق ده غیلو سزك برر قطعه هنطولری دروننده معتبر آدملىرى اوله رق على التالى برر برنجى والى و تالى اولوب بعده بو عبد عاجزك التى بارکیرلى بر قطعه هنطوى دروننده معيتمزده اولان کشى زاده لر و ترجان ثانی ليغور شقو قوللری راکب اولمشلر ايدي.

بونلرک و راسنده کبرادن يکرمى مقداری ميلورلر بومثللو مکلف هنطولر ايله طورنه قطاری ديزيلوب ازدحام ناسدن الايه کساد و فساد کلامک ايچون ايلروده و صاغده و صولده الرنده دکنک انکوز نفر ضابطان پياده يوريبورک و يوللری تطهير ايدرك احتشام تام و احترام مالا کلام ايله توجه و عزيمته قيام اولندي . بالاده بيان اولندينى اوزره ايکي جانيندن صف بسته و ايستاده اولان سوارى و پياده ضابطانيه اثنای کذارمزده سياق سابق اوزره اظهار نهارت

ملکيه

۱۸

وادای مأموریتہ سعی و غیرت ایلدیلر . سیر و تماشا ایدنلر متحیر و سرگردان اوله رق و زحام ناسدن قطعاً عارضه توقف وقوعولیه رق سنجہ من یارق تعبیر اولنور قرال باغچہ سنہ وارلدقده قرالیچہ جنا بلرینک سرایی بو محله اولوب قرال و قرالیچہ و کریملری و سائر اقارب و تعلقانی بوسرای پنجره لرندہ سیر الایہ ناظر اولملریلہ بوکونه مشعشع و مزین دونامش آت مشہودلری اولدیفنندن غایت خوشلرینہ کلوب آتلی حضورلرینہ احضار و حوالہ معان انظارایله تحصیل مسارلرندہ نصف چاریک مقداری ہنطولردہ توقف و آرام وینہ عزیزتہ قیام اولندی . عزیز یارق تعبیر اولنان باغچہ نیک قیوسندن خروج و بقادیل تسمیہ اولنور رہراستہ ولوج اولنوب احسن و جہلہ سنجہ من تعبیر اولنان قرال سرایی قبوسی پیشکاہنہ وصولزدہ آتلی تسلیم اولنہ جق محلہ ارسال و قرال حشمت اشٹالک سرکاتجی ایلہ دیگر مهماندارمن یوسقو نام میلور استقبال ایدوب تخصیص قلئان اوطہیہ استراحت و آرام ایچون خرام اولندی . بو محلہ دخی سرای ضابطائی صف بستہ بولنوب مرور مزدہ اثبات ہتر ایلدیلر . بوائسادہ نامہ عنایتیامہ ملوکانہ سرکاتجی افندی بندہ لری یدندہ . تخمینا برچاریک مرورندہ قرال مشارالہ دیوان اوطہ سندنہ کندویہ مخصوص اولان آل قیطیفدن اشلمہ لی صنعدلی اوزندہ بالجلہ اکا برورجالی و دول ایلچیلری ایکی جانبہ صف بستہ قیام ورسم دیوان واحتشام تمام ایلہ دعوتمزہ بر میلور کلوب تبلیغ پیام ایتدکدہ ابتدا معیتمزہ اولان کئی زادہ لر یانلرندہ رفاقت ایچون بر میلور برابر یوریوب و رالزندہ ترجمانلریمز وانکلتزہ دولتنک ترجمانی و قرال مشارالہک سرکاتجی و بوندن صکر سرکاتجی افندی بندہ لری یالکزجہ نامہ ہایون ایلہ پیشکامزدہ . بوعد عاجز صاغ طرفدہ مهماندار و جانب یسارده تشریفاتیچیلری اولان میلور ایلہ حرکت و اوطہ دن خروجزدہ تکرار دعوتمزہ اکا بررجالندن میلور آلسفورت کلوب پیام تبلیغ و دیوان اوطہ سی قیوسنہ خرام اولندقدہ ایلرودہ کیدن کئی زادہ و ترجمانلر رفیقہ لری ایلہ ایکی طرفہ آجیلوب قرال مشارالہک باش شامبرلانی بزی استقبال و صاغ طرفزدہ یکجوب مهماندار دخی صولده قلوب سرکاتجی یدندہ نامہ عنایتیامہ شاہانہ یاغدہ اوله رق دیوان اوطہ سی قیوسنہ دخولزدہ نامہ ہایونہ تعظیماً قرال مشارانیہ دفعۃً باشندن شبقہ سن الینہ الوب اجرای مراسم احترامہ حرکت و قیام و اوطہ نیک

دولت عثمانیه نك صوك بر عصرلق تاريخ تجدد و انقلابی ۱۹

اورطه سنه وارلدقده يرندن قيسام و بزديخی بوانئاده مقابله سنه خرام ايلديك .
دولت عليه ابدی الدوام ايله انيكلتره دولتی بيننده من قديم الايام مؤسس ومهد
اولان بنیان مشيد الاركان موالاته وموافقه دمبدم مبرم ومستحكم اولمقده اولوب
ماقدمدنبرو طرفيندن معتبر ومحترم اولان عهدود ومواثيقك نمره سی اولان
امر تجارتك ترويج وتكثيرينه مدار اعتنا اولور وسائل وحالاتك استحصالی
وطرفین رعایاسنك جانبین ممالککنده تجارت وسياحتلرينه کمال رفاہيت ايله کنت
وکدارلری وفروعات ولوازماتنك استکمالی و بین الدولتين اولکيدن برقاچ قات
زیاده دوستلق وصفوتك ترایدی واتحاد واتفاقك تمهیدی ایچون مجدداً شروط
تنظیمی اخص مطالب دولت علیه اولمق ملابسہ سیله بوداعیلری طرف سلطنت
سینهدن بیوک ایلچیلک ايله مأمور قلنمشدر . بعون الله تعالی امید وار خدایمکه
بومقوله خیری عام، دولتين اهالیسنه نفع وجداسی تمام مطالب وامنیة خیرانجامک
بوعبد عاجز یوزندن قرین ختام اولمسیله جمله من سرور وشادکام اولم دینلوب
ترجماعز وساطتیه تبلیغ پیام ومرام اولندقده قرال مشارالیه جتائری دخی
بوجهله جوابه بدأ کلام ایلدیکه؛ شوکتلو کرامتلو مهابتلو پادشاه اسلام وشهنشاه
واجب الاحترام حضرتلرینک طرفه میل درون صفوتخون وتوجه مخصوص
مودت مشحون ملوکانهلری درکار وزیاده ایدوک مجزوم ایکن افاده وافهامکن
برقاچ قات دخی تأیید وتشدیدینه باعث وبادی اولوب عن صمیم البال اعتقاد
وقبولم برکال اولمشدر . اشبو ایلچیلککنز ماده سی طرفدن بونک برنونه می
عبد اولنمشدر . مقابله بالمثلی طرفدن دخی لازم کلوب قدیمدنبرو دولتين
میاننده تأیید بولان اتحاد وحسن معاشرتک بوندن بویه دخی ثبات وتکثیرینه
کرمیتله میل ورغتمه دولتعلیه شک وشبهه ایتمه وسزی انتخاب وبومقوله مبارک
وخرم ایلچیلکه مأمور قلنمکنز دخی زیاده سیله باعث محظوظیت ومنوینم
اولمشدر .

وشوکتلو کرامتلو شجاعتلو پادشاه اسلام حضرتلرینک دولت واقبال
واجباللری ترایدینه عن صمیم البال میل ورغبت وخواهشی صداقله افاده کزی
مأمول والقاس ایدرم دیو دیوان ترجمانی وساطتیه مالی طرفره تلقین اولندقده
بعون الله تعالی ثمره صداقتمزی بوندن بویه اقطاف واجتنا بیوره جقنرند
شبهه اولغیه دیشلکدن صکره سر کاتمزیدندن نامۀ عنایمه ملوکانه کال تعظیم

ملکيه

۲۰

ایله اخذ اولوب حالازیکه پیرای سلطنت عثمانی شوکتلو کرامتلو مهابتلو قدرتلی ولی نعمتم اقدام پادشاه عالیناه سلطان سلیم افندمن حضرتلرینک سز حشمتلو مکتلو منزلتلو دوستلرینه تمهید موالات و مودت خمر وانه لرینی مشعر نامه غنایماه ملوکانه لریدر دهرک بعدالتلیم قائمایدا بید تسلیم وخطوات تعظیم ایله اخذ ایدوب دول امورینی رؤیته مأمور میلور غرتویله تودیع اشدکده مکتوب حضرت صدارتیناهی دخی سیاق مشروح اوزره توصیل اولدقدن صکره قرال مشارالیه سرکاتجز و ترجمانلر ایله السنه تحصیلنه مشغول کنی زاده لر تعریف و توصیف اولوب ادای اداب سفارت ختام و حضورندن عود و خرام اولندی . ورامزدن سرکاتجی میلور کلوب هدیه هاینیدن وعلی الخصوص آت طاقلرندن و پشت ولردن غایتله محظوظ و ممنون اولدقلری تشکرینی جنابکزه افادهیه قرال طرفندن مأمورم دهرک افهام و تبلیغ پیام ایلدکده دوستک تحف و هدیه سی دوست صادقی محظوظ ایدرو قرال جنابلرینک بوتلفت و تطفلی دخی ختامه مسک قبلندن اولوب حاصل اولان سرور حد تعریفدن بیروندر دینلکدن صکره قرالیه جنابلرینک طرفندن دخی دعوتزده ایکنجی شامبرلانی کلوب خبر ویردکده سیاق سابق اوزره واریلوب باش شامبرلانی اولان میلور پورتون ایله اوطه سنه دخوله دفعه قیام بز دخی مقابله و خداسنه خرام و دولت علیه ایله انکلتزه دولتی بیننده مشید و مشدد اولان مصافات و موالات و صدق و خلوص و موافاکت ثمره سی اوله رق شوکتلو کرامتلو شجاعتلو ولی نعمتم پادشاه عالیناه افندمن حضرتلرینک درون کرامت نمون شاهانه لرنده براختصاص بولمغه انکلتزه دولته توجه ملوکانه لری درکار و بود و مستلق و محبت برقاچ قات دخی زیاده سنه وسیله ائیه اولمق ملاسه سیله بوداعیکزه، بیوک ایلچیلک ایله بوجانبه مأمور قیلمشدر . جنابکز ایله بو مثللو شوق و کرمیتله ملاقاتندن و مظهر التفاتکنز اولدیفندن تراید محبت و مودته دلالت ایدر بر نمونه اولدیفندن شوکتلو کرامتلو قدرتلی ولی نعمتم افندمن دخی محظوظ اوله جقلرنده اشتباه بیورلیه دینلکده قرالیه جنابلری دخی شوکتلو کرامتلو مهابتلو پادشاه اسلام و شهنشاه والا مقام حضرتلری طرفندن بو مثللو مسعود و خرم ایلچیلک مشاهده سی باعث نمونیم اولوب باخصوص جناب سعادتیکزی بو مأموریه انتخابلری ماتقدمدنبو اشو دولتین بیننده تأیید بولان دوستلرینک ثبات و دوامی

و بعونه تعالى بوندن بويله دوام اقامتكنز ايله توافر و تزايدى موجب اوله جنى
 بنى اشتباهدر ديو بو مضمونى حاوى يذنده اولان كاغدى قرائت و ترجمانزه
 ارائت ايلدكن صكره شفاهتشكرى شو وجهله بيانه آغاز ايلديكه هديه بهيه
 ملوكانه دن غايته ممنون و محظوظ و باخصوص بيوك كريمه سى حقنده اعطاف
 مراحم الطاف خسروانه معطوف و ملحوظ و بين الاتراب مجوهر صورغج
 احسانيله قدر و شانى امتياز بيورلديغندن حاصل اولان سرور و جهور حد
 و احصادن نامحصور ايدوكنى تقرير و بيان و دعائى دوام ايام عمرو دولت و تزايد
 اقبال فرو شوكت حضرت پادشاهانه ايله مرطوب اللسان اولوب ختم دعا و كلام
 ايتدكه ان شاء الله تعالى بو محظوظيت و تشكرى كرى اذن و رخصتكنز ايله
 عتبه عليه تحريرو وافاده ايدرم . شوكتلو قدرتلو كرامتلو افندمر دخی بومعالمه
 بالجماله كردن غايته محظوظ اوله جقدر دیندكه بو عنایت عندمده ایلچی افندی
 حضرتلری طرفدن بر اطف و اژمدن معدوددر ديو شوقلى و محبتلى بر كوزل مجلس
 اولوب معتمزده اولان مأمورین قوللری بونلره دخی تعریف و توصیف ايله عود
 و انصراف اولدی . بو مجلسده هديه همایوندن اولان مجوهر صورعجلى
 كال جهور سرور و شوق و ذوق نامحصور لرندن ناشى دعوائى محبتلى اثبات
 زمينده قراليجه جابلى محل قلى اولان صول بوكرينه صوقوب و كريمه سيدنى
 فرق رأسنه طاقوب حرزجان و كشور ممالك رومه طرف سلطنت سینه دن مجددا
 سلطان عالیشان اولدق واديلرنده دوکته و ميلديلره اظهار شکوه و شان و خلیجه
 طمطراق و عنوانلری مشاهده اولندی . عون و عنایت بارى و اثار توجه
 حضرت اولیایى نعمی برکاتيله شان و الانشان دولت عليه البق و ناموس
 سلطنت سینه یه احرى و اوفق ادای آداب سفارته بووجهله موفق اولندقدن
 صكره اوقات سائرده قرال مشاراليه و قراليجه ايله ملاقات اولندينى وجهله
 بردفعه دخی ملاقاتن اراده و طر فرزه افاده اولندقدن التماسلرينه مساعده
 و التکرار حسن مضمونه رعایت و همت اولتوب اوقات سائرده دن زياده فقط
 دستار خراسانى ايله ينه قرال مشاراليه ديوانه و اربلوب ملاقاتمزه
 هوانك كشايشى و قرق كوندنبرو محجوب و متواری اولان قرص شمس منور بوم
 مزبورده على الدوام ضیا كمت و شمشعه پاش کشور خاور اولسى دولت عليه نك
 اقبال و بخيارلرله تفأل خير ايله التفات آمیز بعض كلمات ابراد و لایق

ملکيه

۲۴

و مقتضای وجهه جوابداد اولدق . بعده مشارالیه قرالیجه جنابلی ایلهدخی
مکرراً ملاقات و خلیجه ملاطفت انکیز کلمات اولندقدن صکره خدمت تمام
اولوب خانه مزه عود و خرام و استراحت و آرام اولندی . فی الحقیقه یوم
مزبورده مساعده هوا و شمس منیر افاضه انوار و اضوا ایتمکله ایتمزه قات
اندرقات رونق و تاب و یروب برتوفازا اولمشدر . و مثلی و عدیلی نامسبق
مسموع و منظورلی اولمامش برکوزن الای اولدی دیو معرض فخر و مباهاثده
زبانزد خواص و عوامدر . حدآتم حدای فرداسی جغه کونی ولی عهدی اولان
پرنج ده غال جنابلینه طرفزدن ترتیب اولتان هدایای ناچیزانه ترجانمز ایله
ارسال و ایکنجی اوغلی دوقده یورقه مکمل رخت و بساطیله بارکیرمن
و تیروکان و زوجه سی دوکشیه بوغچه و کل یانگی و اوچنجی اوغله سیفمنز
و دونامش تفنک و تیروکان و قرال و قرالیجهیه و الی نفر کریمه لرینه بوغچهلر
کل یاغلریله بشقه بشقه کوندرملکله استفسار خاطرلرینه رعایت و تشریفاتی
و سرکاتنه و مهماندالر و شامبرلانه بوغچهلر اهدا و سائر اقتضا ایدنلره وجه
لایق اوزره تبرکالر اعطاسیله مراسم مراعاتلری طرفزدن اجرا اولنهرق
اظهار شکوه و شان سلطنت سنیه به بذل و سع و مقدرت اولندی

عین شمندوفریئک کذرکاهی

و
تائیراتی

حسین حسنی بک برادر مرزه :

مجموعه مزك [۵] نومرولو حزران نسخه سنده مندرج « صنعا - حدیده شمندوفر خطی » سرلوحه لی مقاله « عاجزانه می تنقید ایدن [۸] نومرولو ایلول نسخه سنده منتشر « صنعا شمندوفر حقنده » عنوانی مقاله « واقفانه کزی او قودم ؛ بر چوق نقطه لرندن استفاده ایتدم ؛ تشکر ایدرم . آنجق - مساعده کزله - محتاج تنویر و ایضاح ، یا خود شایان تفسیر و استیضاح بولدیم بعض جهتلرینی بوراده درمیان ایتک ایستبورم ؛ کوره جکسکرکه بر چوق خصوصاته متوافق چیقه جغز ؛ یالکز فکر مک ایلشیدیکی بر قاچ ماده وار ؛ اگر اونلره قارشیده مطالعات مجربانه کز وار ایسه ، لطفاً توضیح بیوریرسکر ؛ هم بن ، هم عموم اخوانمز مستفید اولورز :

اولا : شمندوفرک ، غایت صارب ، مرتفع اولان (مناخه) دن ایسه دهها سهل المروز اولان (ساتفور) وادیسندن کچمه سنی مناسب کوربیورسکر . بوکا بن ده اعتراض ایتیم . حقیقه او وادی ، دیگر طریقه نسبة دهها موافقدر . یالکز اورادن مروری حالده هیچ بر قصبه اوغرامامش ، آیقیری کچمش اوله جق . اگر (مناخه) دن مروری محدود الفائده ایسه ، اورادن کچمسی بسبتون معدوم النفع قاله جق . مع مافی بن مقاله مد خطک (مناخه) دن اصرارنده اصرار ایتیمشدم ؛ حتی نقطه نظرم ، فی اولقندن زیاده - بورانک احتیاج اقدمی اولدینی ، حیات و موجودیت استقبالیه سنه تعلق ایتدیکی ایچون - اداری ، سیاسی ایدی . اونک ایچون ده دیمشدم که : « بو بولک شمندوفر احداثجه اولان ایجابات قیه سنی بر طرفه ، دهها دوعروسی اهل قه بر افرق

ملکيه

۲۴

اساساً بوراده شمندوفر احداثك ضرورت واهيتندن بحی ترجیح ایدرم. ذاتاً مهندس موسیو (زابوروفسکی) طرفسندن حدیده - صنعا شمندوفر خطك كذركاهنه عائد ، تدقیقات مخصوصه اوزرینه بر پروژه یاسیلمش . بو پروژه نافعہ نظارتنده ایمش . خطك انشاسنه عزم ایدلدكدن صكره آرتق بو پروژه می ، یوقسه باشقه صورتی اختیار اولنه جق ، او جهت ایکنیچی درجده بر مسئله در .

ثانیاً : خطك (مناخه) طریقله مروری حالده ، (طویلله) کی (محویت) کی مراکز تجارتیه اوزاق قالدجنی ، بوندن تجارت بر استفاده حاصل اولمایه جنی ، اورا محصولاتك طریق قدیمترینی ترك ایتمه جككری بیان بیوریلور . معلوم عالیلریدرکه بر شمندوفر خطی ، دالسر ، بوداقسز بر تك خطندن عبارت قالدجه ، ضرورت بعض مراکز مهمه تجارتیه اوزاق قالدجقدنر . ذاتاً بیوردیفكز کی شمندوفر انشاستندن مقصد یا اقتصادی ، یاخود سیاسی اولور . بر خط سوق تصادف و مساعده طالعله عینی زمانده هم اقتصاداً ، هم سیاست فواید بخش كذركاه بولورسه بو ، مضاعف بر نعمت غیر مأوله دیمكدر . فقط بوكا هررده امکان وارمی ؟ . . . (مناخه) ، ویاخود (سانفور) طریقلریك - مطمح نظر (صنعا) نك دكتره ربطی اولدیفنه كوره - اقصر طرق اولدقلری سزجده تسلیم اولنیور . او حالده بر ایکی تجارت مركزینك براز اوزاقجه دوشمه سنی خوش کورمه من ضروریدر ظن ایدرم . مع هذا . دولته بر مصرف ده اختیار اولنوب خطك بو ایکی مركز تجارتیه اك یاقین نقطه سندن ، موقفندن اورالره بر طریق مواصله آچیلیرسه ، اولركده استفاده تجارتیه لری تأمین ایدلش اولور . تجارتك ، منفعتی هرته نقطه ده بولورسه هیچ بر اعتیاد و الفته مغلوب اولمایه رق همان تبدیل استقامت ایدم جككرینه امین اوله بیلیرز .

ثالثاً بر شمندوفر خطنه ، جوارنده کی مواقع ، یاشمه لرله ویاخود اورالری وصل ایدمك بولرله ، شوسه لرله ربط ایدلمه جك اولورسه بیوردیفكز عقامتك دوامی سوز کوتورمن . بو حال ایسه هر یر ایچسون عینی قوتده در ، حقیقتدر . یمن ایچون ایلك سیاله حیسات ، تأمین اسباب بقا ترصین دعائم حکومت اولنجه بو اشیه نك استحصالنی متعاقب منافع اقتصادی و تجارتیه نك

تذريجاً استكمالنده بر آز وقت كجسهده ضررى يوقدر . (مناخه) نك، حوا-
ليسنك قوه انباتيهجه محدوديتى ، عقامتى آرتقى بو مقصده قارشى موضوع
بحث بيله ايدلمك ترتيب ايدر .

ثالثاً : خطك مبدئك (جبانه) دن اتخاذ ايدلمهسنه اعتراض و بونك
(حديدده) شهرينى اقتصاداً محو ايدمچكى ، بوده اسراف اولهجنى بيان
بيوريليور .

(جبانه) موقعك محفوظ ليئانى، صوتى، جيات هواسى هر صورتهر ججاتى
اثبات ايدوب دورر كن هيچ برقيمت حجي، و طبيعىسى، حال حاضر متديستدن دهايلرى
كيدم بيلمك استعدادى اوليان (حديدده) نك خاطرى ايچون مملكتك شمعته استقباله،
اسباب ترقيات و عمرانه خادم وسائلنى هدر ايتمك، اعتقادمجه، (حديدده) نك كورمچكى
خفيف ضرر حاليدن دها واسع ، يك واسع بر ضرر آتيني بيلهرك قبول
ديمكدر . حال بوكه بو يوردىنگز وجه ايله برده قويل او خسار منصورى
تضمين ايدر . هر تجارت اسكه سنك مطلقا برده ليئانى بولمىق امر ضرورى
اولديغندن، هر طرفى آچىق اولان (حديدده) نك محفوظ و وسعت كافيه، حاوى
بر ليئانه نائلىتى ايچون او مامكه - تخمين بو يوردىنگز - يوز اللى يك ليرا كفايت
ايتسين ! ... بوكا لاقلا اوج ، حتى درت يوز بيك ليرا لازمدر، ديه بيليرم .
حالوكه جبانه نك ذاتاً طبيعى و كافى بر ليئانى بولنديغندن بونك اللى، آلتش بيك
ليراللى بر مصرفه حال انتظام و مكملته وضعى آساندر شوقدر كه بمن استقباله
فايت مهم بر بندر تجارت نائل اولمش بولنور. (حديدده) نك ايسه - محروميت
طبيعىسى حسديه - آتيدم بويله بروسعت و قابليت كوستره ميه جكنى، اميد
ايدرم كه سزده تسليم بو يوررسكنز .

بؤابده لك مادى . لك جدى مثال اولهرق انكليزلك، سودان مصرى
ساحلنده (سواكن) لك برقاق كيلومترو شمالنده (پورت - سودان) ليئانتى
يوقدن وار ابتدئكرينى ، بونى كمال اهميته توسيع و تاسيسه جاليشدقلىرى
كوستره بيليرم . او موقعك، بر ساحل عقيم بى حيات اولماسنه ، (سواكن) ه
او قدر ياقين بولماسنه رغماً - ميلو نلر دوكرلك - احيا و انشاسنده انكليزلك
البته بر مقصدلى وار . بوده : هم سياسى ، هم اقتصاديدر . فقط اورادن
بكه دككرى فوائد ، بوكون ايچون اولمقدن يك بيدرر . زيرا الكتريق ضايريله

ملکيه

۲۶

تنوير، واسع جاده لری تخطيط، اراضی، بعض شرائط تحتندہ، ہر ایستہ بنہ توزیع ایدلدیکنہ، پوستہ، تلغراف، بانکہ، تجارتخانہ لری بولندیغہ رغماً ہنوز (پورت - سودان) استقبال بر رشیم انتظاریدر .

بونک انشاسیلہ انگلیز لری، (سواکن) ک المخطاطی، او یوزدن ضرر مالی حصولہ کلہ جگتی اصلاقالہ آلیورلری چونکہ بالمقایسہ آیتک (پورت - سودان) ایچون حاضرلادیفی شعشہ منافی دہا واسع، دہا جدی بولیورلری .

رابعا: (حدیدہ) مرکز سوقيات انتخاب اولورسہ (مناخہ) دن کچہ جگہ کورہ جبال قسمندہ محافظہ ومدافعہ سی داعی مشکلات اولہ جفی بیان بویورلیورلری، اونقہ دن دوشونیلورسہ حقیقہ بوجہت وارددر وهر وقت ایچون موجوددر . آنجق بوکبی مخاطرات سیاسیک اک مدہش، اک قاتمرلی انواعہ سلانیک ولایتی کبی اسباب محافظہ سی نسبتہ دہا مکمل بریردہ تصادف ایتدم؛ اورادہ بولغار اشقیاسی نیجہ شمندوفر کوپریلریخی برہوا ایتدیلری، واغونلری ایچندہ (افرنال) دیدکلی ماکینہ لی بومبالر آتدیلری . بوکا قارشی حکومت ہر کوپری باشندہ، ہر لزوم کورونن نقطہ دہ قارہ قوللر احداث، کیجہ لی کوندوزلو خطوطک محافظہ سنہ اعتنا ایتدی . فقط جارہ یوق؛ اسباب مؤثرہ سیاسیہ بر طرف اولنجیہ قدر مجاہدلیہ دوام ایدیلہ جک .

بورادہ دہ - ہانکی نقطہ دن باشلانیرسہ باشلانین، نرہ لردن کچیریلیرسہ کچیرلین - اوکبی امراض سیاسیہ بردوام بولندجہ بوقیل اندفاعات برکانیہ نکدہ آرائق آرائق دہشتہای اشتعال اولہ سی امور طبیعیہ دندر . بوکا قاتلانق، متانتلہ مقابلہ ایتکدن باشقہ دہ جارہ سلامت یوقدر . معافیہ بوکبی امراض اجتماعیہ تشفیہ ایدلسیلہ خطوط حدیدیہ دن منتظر اولان فوائد ثمراتی ویرمکہ باشلار . خامساً: مملکتک حیات مستقبلہ عمران وترقیسی نقطہ سندن خطک مبدئی اولہ رق (خا) اسکہ سی اختیارک موافق مصلحت اولہ جفی کوستریلیور .

بوفکر شایان نظر وحدذاتندہ موافق حقیقتندر . چونکہ حقیقہ مخا (عز) سنجانک اسکہ سی، مخرج محصولانی، مورد تجارتی اولدینی قابل انکار دکدر . حیات فعالہ، اولیسی بونک اک بیوک دلیلدر، آنجق یوقاریدن بری وایک مقالہ مدہ دہ دیدیکم کبی دولتک بوقطہ دہ، بالخاصہ شو صرہ دہ بوشمندوفر - ممکن اولدینی قدر سرعتلہ - انشا ایتہ سندہ کی مقصد، تجارتی .

اقتصادی اولمقدن زیاده سیاسی ، اداریدر . اولاً خستهیی علاجلاملی ، صحنی اعاده ایتملی ، حیاتی قورتارملی ، بعدہ قوتی آرتیرمق ، سمن پیدا ایتدیرمک ، نشو و نماسنہ چالیشمق کی اسباب تالیہیہ توسل ایلملی .

اگر مقصد تأسیس ، صرف اقتصادی اولسیدی خطک (مخا) دن باشلا . مسی - بلاتردد - اوفق اولوردی . ذاتاً بومستله علاقہ دارانجه عریض و عمیق تدقیق ده ایدلش ، نہایت جهت عسکریہنك ده انضمام رأی و مطالعہ سیلہ بوطریق ترجیح اولمشدر .

بورادہ خاطرہ بر شی کلیرک : خطک (صنعا) یہ ربطندن صوکرہ ایلریدہ بورادن (تمز) ، اورادن ده (مخا) یہ قدر تمدیدی قابل اولور و بویله ایکی مبدأ ایله داخلک اتصالنن مضاعف فوائد حصوله کلیر ؛ بویله جه نقصان قالان منافع تجارتیہ ده اتمام ایدلش اولور .

سادساً : ولایتک جهات جنوبیہ سنده انکلتزنك تعقیب ایتدیکی « حمایہ پولتیقسی » نہ سد چکمک ایچون ، انکلتزنك (عدن) حوالیسندہ تطبیق ایتدیکی طرز اداره یہ امثال ایدرسهك آرادیغمز « تأیید نفوذ و حاکمیت » مقصدیہ دها امین برصورتده واصل اولش اولورز . معلومکر درکه انکلیزلر ، دائرۂ نفوذ و حمایہ لرینہ ادخال ایتدکلری مواقعه بولان قبائل رؤسا و مشایخی عطایا ، هدایا ایله ، خلاصہ یاره ایله الدہ ایتدی ؛ حالاده او بولی تعقیب ایدیور ؛ یوقسه اونلر نہ شمندوفر یابدی ، نہ معارف نشر ایتدی ، نہ تجارتہ سوق ایتسی . نده انك اوفق اسباب مدنیہ ایله ترقیلرینہ خدمت ایتدی !

زده شمذیلک - نشر معارف ، اعمار بلاد کی اسباب تمدنی حقیلہ تطبیق ایدنجیه قدر - او جوارده کی قبائلی حکومتہ مطیع ، صادق قیلہ حق وسائلہ مراجعت ایدہ بیلیرز ، بویله جهده کلن مخاطره نك حدوشه میدان ویرمه یز .

سابعاً : انشا ایدیلہجک بوشمندوفرک ، یمک سبب مستقل نجات و خلاصی اولهجنی ادعا ایتمه شدم ؛ اسباب مهمۂ حیاتیہ سندن بری اولدیفنی کوشترمشم ؛ یوقسه یمک اسباب اصلاحیه سندن اولق اوزره تدقیق و تبذیلہ اوکره نه بیلدیکم دیگر حقائق مختلف مقالات متابعه ایله آیری آیری یازوب - کرک مجموعہ مزله ،

ملکیه

۲۸

کړک جرائد یومیئ سائرہ ایلہ - انظار عمومیہ وضع ایتدم، حالادہ ایدیورم؛ بورادہ بولندیغ مدنجه ایدہ جکم ده .

نامنا : « ینک بوکونکی سکوتی برسراب مفضلن باشقه نه اولہ بیلیر ؟ ... ایلریدہ ... قارشیمزده ینہ وقایع قدیمہ نک ممائل بر حنہ دلسوز اولانجه لجایع الیمہ سیلہ کندینی کوسترمہ جکمیدر ؟ »

واقعا بز تداییر اداریہ مزی ، هپ او طرز سابق سقیم دائرہ سنده تطبیق ایدہ کیدرسهک بولجایعک حای متقطه کی تکرر ایدہ جکندہ ترددہ محل یوقدر . لکن ایشته هپ تدقیقاتمزی او مرض اجتماعینک حاذقانه اجراسیلہ تشخیصمزی اصابتہ اقتران ایتدیرروایولده جدی مداواتہ باشلارسق ، تخلیصنه ، بوجروح وخیمہ نک التیامنه موفق اولورز ؛ امیدمزی قطع ، عجزمزی اعتراف ایدہ جک ايسهک باری بیہودہ جان و مال تلف ، عثله اشتغال ایتیم : ناموسمزلہ ووقتیله بورالردن چکیلوب کیدم ؛ فقط بو امید منقطع اولہ جقمی ؟ ... بوعجز اعتراف وقبول ایلہ جکمی ؟ ... خایر ، خایر هیج بر زمان فتور ایتیمہ جکر ، واز کچمیه جکر ، یالکر چالشلم .

املر متحد ، هدفلر بر اولنجه اونقطهیه وصول ایچون مختلف یوللردن کیمہ نک اساسه تاثیر ، ماهیة ایمی یوقدر . ذاتا بوارق حقائقک مصادمات افکاردن انعکاس ایدہ جکی حقیقت قطعیه سنجه بوکی مباحثات ایلہ مستورات منکشف ، مخفیات منجلی اولور . بناء علیہ دیگر مقالاتلده هپ بونقطه لری تنویرہ جالیشمشدم . سزک ده مساعیمہ اشتراک بویورمه کر بندہ کرہ برقات دها غیرت ویردی .

ع . سنی

— صنفا : ۲۸ ایلول ۳۲۵

علوم اجتماعیه و فن اداره

چوق وقت رفقا طرفدن شویله بر اعتراضه هدف اولدیغی کوردم :
 بوتون مشغله سی اداره دن ، مملکتک مقرر اتی تسویه دن عبارت اولان بر کئی
 ایچون سوسیولوژی ایله اشتغال ایتک قدر معناسز برشی اوله مز . اجتماعیات . .
 بر اداره مأموری ایچون لزومسز . فائده سز بی معنا تدقیقات . . .

حالبوکه دور سابقده بیه قارالایه رق کسوة مطبوعاتنه بورونه جکندن قطعاً
 نومید اولدیغ اثرلری تدقیق ایدیورم . اکثریسی مسائل اجتماعیه ، عائد ؛
 او صره لرده بیه هر هانکی بر مسئله یه دائر یازدقلمه احاله نظر ایدیورم : هپ
 وقوعات اجتماعیه نك تحلیل اتی محتوی ؛ بو اعتراضات طوغری اولقی لازم
 کسه بو دور مسعود مشروطیت بو میله ، بو خواهشه بر قات ده ا انبساط
 ویرمکه بو وادیده مصروف اولان بوقدر امکلم ، بونجه تبعاتم اداره مسلیکه
 مناسبی ، آکا تعلق و ارتباط وفائده سی اولیان چوراق و مزعج بر ساحده
 غائب اولغه محکوم بولنیور دیمک اوله جقدی . . .

بورفقانک فکرینه نظراً بر اداره مأموری نظریات اجتماعیه ایله دکل ،
 مختلف دولت لک قوانین فعلیه وموجوده سنک تبیی ایله ، تجارب اداره ایله اشتغال
 ایتملیدر . حقوق ، حقوق دول ، اقتصادیات ، ایشته بر مملکتک اداره سنی
 درعهده ایده جکلرک ساحه اشتغال وتبعاتی . . .

اولدقجه منورالفکر اولانلرده کوردیکم بو غریب ویا کلش مظالماتی جرح
 ایتک ایچون یوقاروکی سرنامه تحتند اجتماعیاتک امور اداره ده کی لزوم وجوبی
 سرد واطهاره مجبوری کوردم .

علوم اجتماعیه نك حال حاضرده کی اهمیتی ، معناسی حقیقه بیلنلر ایچون
 بو ادعا قدر یا کلش ، بو طرز تلقی قدر معناسز برشی تصور اوله مز . آنحق
 علوم اجتماعیه نك فنون اداره ده حائز اولدقلمی موقعه نظراً شمدی هر بر اداره

ملکيه

۳۰

مأموری بو علملری اوکرنمکدن مستغنی قاله میسه جتی ایچون بو باده ملکيه
عائله سندن هیچ بر فردک بو علمک اهمیتی انکار ایتمسی تجویز ایدم .
اونو تیهلم که اداره دیمک افراد بشرک تشکیل ایتمکلی جمعیت کتله لرینک
انتظامی ، وحقی بر درجه یه قدر ترقیسی ، اسباب رفاه و مسعودیتی تامین
واحضار وسائلنه توسل دیمکدر . بو « جمعیت » ک ماهیتی نه در ؟ فصل ترکب
وتشکل ، وتزاید وتکثر ایدیور ؟ - جمعیت ادوار متعاقبه حیاتیه سنده مختلف
اوصافی حائر دورلر امرار ایدیورمی ؟ بو دورلر مختلف جمعیاتده بر برینه
مشابه ویا مخالف صفات ارائه ایلرمی ؟ تعبیر آخرله بونلر « قانون » دنیلن
لایتغیر وقلعی بر قاعده یه تابع ، « اوصاف وحالات مماثلده دائمی الوقوع اولان »
بر وصف وهیئت ابرازینه مستعدمیدر ؟ - بو جمعیتلرک زمان وامکنه مختلفه ده
صورت تغیر وتحولی نه کبی مؤثرانه تابعدر ؟ - « جمعیت » دنیلن کتله لرک صورت
انتاج ، نمو وحیات وماتی نه کبی قانونلرک تحت تأثیرنده جریان ایدر ؟ - بر جمعیت
ایستیلن شکل وصورتیه افراغ اولنه بیلورمی ؟ - ویا خود بو شکله افراغ اولنه .
بیلیمک ایچون نه کبی وسائله توسل لازمدر ؟ - ایشته بو وبوکا بکزر بر سوری
ولایعد اجتماعی سؤاللرکه هپسی ، بر اداره مأمورینک وظائف واختصاصی
دائرة سنده داخلدر . بر کره « علم حکمت اجتماعی » یی « جمعیتلرک احوالندن بحث
ایدر بر علمدر » دیمکله بو علمک بر اداره مأمورینه شدت لزومنی افهام ایتمش
اولورز : چونکه اداره مأموری بو جمعیتلرک اداره سی مسئله مشکله سی
درعهده ایتمش بر مدققدن بشقه برشی دکلددر .

ایکنجیسی علوم حقوقیه ، علوم اقتصادیه ، علوم اداریه بونلر هپ علم
اجتماعک دائرة شمولنده داخلدر . بونلر حقیقت حالده جمعیتک حقه ، اقتصاده ،
اداریه متعلق اقسام و خصوصاتی احتوا ایدر . یعنی علم حقوق دیمک بر
جمعیتک ویا مختلف جمعیتلرک ساحه حقوقیه ده تابع اوله جتی قوانینی احتوا
ایدر بر شعبه علم اجتماع دیمکدر . بو علم : جمعیتک احتیاج عدلی وحقانیسی تنظیم
ایدر . جمعیت آکلاشما نیجه ، ماهیتی ، نهدن عبارت اولدینی کوزلجه بیلمه نیجه
احتیاج عدلیسی ، سائق حقوقیسی حقنده بر فکر سالم ایدمک ممکن دکلددر .

علم اقتصاد دیمک ، جمعیتلری ساحه اقتصادیه ده اداره ایدن قوانیندن
باحث بر شعبه علم اجتماع دیمکدر . بر جمعیتک میللری ، سائقلری ، تابع اولدقلری

مؤثراتك ماهیتی تحقیق ایدلمه نیجه بر قانون اقتصادی آکلاشیله ماز، بونك صورت تطبیقی ممکن اولماز . زیرا اونو تیه لم که بوتون بو قوانین اقتصادیه نك ساحه تطبیقی « جمعیت » اوله جقدر .

علوم اداره دیمك جمعیتلك آهنگ و انتظامی محافظه ، بونلر ییننده کی روابطی بر صورت مفیده سوق واستعمال دکلیدر ؟ بوده جمعیت و علم اجتماع احتیاجندن مستغنی قاله ماز . بر طبیب تداوی ایده جکی، اشتغال ایده جکی بیه نك، انسانك صورت تشکلی ، عضو یاتی نصل بيلمك مجبوریته ايسه بر اداره مأموری ، بر فن اداره منسبی ده ، اوله جه ، مدار اشتغالی اولان جمعیتك بیه سنی، عضویتی ، تشکیلاتی بيلمك مجبوریته در . بویه بر طبیب نصل زمانی، بیه یی ، مکانی نظر اعتباره آلهرق علاج دکیشدیرمك ، ایجاباته کوره هر نوع مشکلات فیه یی اقامه ایچون بیه انسانی اوزرنده کی تجاربندن، معلومات واسعه . سندن استفاده ایتك مجبوریته ايسه بر اداره مأموری ده ، بویه لکله ، جمعیت حقنده کی معلومات عمیقسه . مراجعتله تدویر امور ایتك مجبوریت قطعیه سنده بونلور .

جمعیت بیلنمه نیجه ، بو جمعیتی اداره ایدن قوانین و مؤثرات معلوم اولما نیجه بونلر اوزرنده نافع و مفید بر اداره متصور اوله ماز . و دیه بیلیرزکه صحایف تاریخیه مشهور اولان بونجه اختلالر ، بونجه اختلاجات اجتماعیه ، هب « اداره سزلک » دیدیکمز جمعیت مفهوم و مناسنك تلقی ایدلمه مسندن نشئت ایتمشیدی . جریان وقایع اجتماعیه یی بر نظر نافذ ايله تدقیق و تتبع ایده بیلن ، بو جریانك جهت سیرینی ، درجه شدت و قوتی تعیین ایله بیلن بر متقن ، سوسیولوگ بر اداره مأموری بو جریانك منع و تحویل سیری ایچون لازم اولان تشبثاتی بولوب تطبیق ایدر ، و یاخود بوکا وسائط والات موجوده نك کفایه سنی تقدیر ایلرده هیچ اولما زسه وسائط صنعیه بهوده ايله قائلی تشدیددن بشقه بر شیئه یارامایه جق ایشلره کیرشمز . ایشته انقلابات عظیمه تاریخیه معاصرلری اولان اداره مأمورلری مقتدر ، مدقیق برر سوسیولوگ اولسه بیلر انقلابك حین وقوعنده اوزمانی اداره ایدن جریان فکرینك جوش و خروشی یا علماً ، فنا تسکین و یاخود بهوده صرف مساعی ایدرك قوای ملتی تخریبه ساعی اولما زلر ایدی .

ملکيه

۴۲

شوراده بر سؤال وارد اولور: علم حکمت اجتماعیه و علوم اجتماعیه انجق بر، بر بچق عصرلق بر حیات قصیره به مالکدر . اندن اول یتیشن بونجه دهاده اداره ، علم اجتماعه واقف اولماقوله فن ادارهدن ییخبر وغافل می ایدیلر ؟
 بو سؤالک وارد اولدیغنی اثبات ایچون فن طب و جراحی بومرتبه کملیه ارتقا ایتمدن ، مضاد تعفن ودافع تعفن اصوللری کشف اولنمندن اول اطبا و جراحین نصل ایفای وظیفه ایده بیلورلر ایدی . بونلری او تاریخدرده ایفای وظیفه ایستیرن شی عملی تجارب مدیده ایدی ، مدید تجربه لر بونده ، کندیلری ده بیلمدکلری حالده ، قوانین طبیه یی کشف و اظهار ایستیر میشیدی . بونلر مقتضیات طبیه یی ، ایجابات فته یی یا بیلورلردی ، فقط بونی بر منساعده اولق اوزره دغل ، بر محصول تجربه اولق اوزره اجرا ایدیورلردی ، انک ایچون اوزمانده طبک ، جراحی نک هر عملیه سی مطلوبه موافق بر صررتده نتیجه لمر ایدی ، بو نتیجه مطلوبه نک استحصالی انجق قواعد وقوانین طبیه نک معلومیقی ، قنون طبیه نک تدوینی سایه سنده ممکن اوله بیلدی . شمدی عادتاً قطیعت ریاضیه مرتبه سنه یقین بر صحت ایله دسترس اولان موفقیت طبیه بو قواعدک نتیجه منوئیتبخشایی ثمره سیدر .

قنون اداریه دهده حال بوله در . بر اداره مأموری چوق وقت بیلیمبرک اجتماعیات قواعدینه تطبیق حرکت ایدیور ایدی . مدید بر تجربه آنده جمعیت حقنده بر فکر عمومی وشامل وحقی محیط ومکمل بر فکر حاصل ایتمشیدی . برملککی حسن ادارهیه موفق اولان هر بر اداره مأموری مکمل برسوسیولوج دیمکدر . چونکه او جمعیتک بعض نوع احتیاجات ولوازمی تجربه مدیده سی سایه سنده تقدیر وتطبیق ایتمش اولور . یا بو احتیاجات ولوازم اولدن نظریه ایله معلوم اولسه ، ساحه تطبیق واداره ده نه نافع ثمره لر وبریر ؟ طبق حکمت وکیمینک صنایع وحرقرلرده یابدقلمری خدمتلمر کبی : حکمت وکیمینا قانونلرینه واقف اولمیان ، بو علملمره نظری بر صورتده مطلع بولمیان کیمسه آنجق مدید بر تجربه ثمره سی اوله رق ویک ناقص بر صورتده صنعت وحرقرنده اکتساب موفقیت ایده بیلور . بو نظریاته واقف اولانلر ایسه صنعتلرنده واسع بر ساحه تطبیق بولقله بو نظریات سایه سنده بی نهایت ثمرات نافع اقطاف ایده بیلورلر .
 دیمک که اجتماعیات حکمت وکیمینا ، اداره ایسه بو قدره مختص برر لاهورا .

توارد در، دار التجربہ در. حکمتہ و کیمیایہ و قوفی اولیان بر کیمسہ بی او قاریشیق
آلات حکمیہ قارشو سنہ قوییکز، نصل شاشیر، خطا ایدر، قیرار، دوکر ایسہ
ویا خود بوزده طقسان شاشیرمق احتمالی نہ قدر زیادہ ایسہ بویله لککہ، علوم
اجتماعیہ واقف اولیان بر ادارہ ماء وری دہ، «جمعیّت» دینلن او کتہ، متعضوہ
مشوشنک رأس ادارہ سندہ بولنجه اولیله جه شاشیر، خطا ایدر، بو جمعیّت
صحتہ. سلامتہ متعلق بر خصوصہ قول، باجاق قیرمق تہلکسہ او قدر
معروض بولور.

اولیله ایسہ بوتون ادارہ مأمورلرینہ توصیہ ایدرم: اجتماعیات، و علوم
اجتماعیہ... انجیق بوسایده شر جمعیّت مشوشه منک مزایا و کتہ کسب و قوف
و اطلاع ایدہ بیلیرز، بوسایده مکمل بر ادارہ آدمی اولہ بیلورز...

بذیع نوری

ادرنہ فی ۱۵ تشرین ثانی

مباحث اداره دن :

احکام قانونیه و اوامر عمومیه

قوة قانونیه و یا هیئت تشریعیه نامرئیه یاد اولئان واضع قانونک تنظیم و اعمال ایلدیکی قوانینی ، مملکتک جهات مختلفه سنده تطبیق ایله مکلف اولان سلسله مأمورین دولت ، قوة اجرائیه نك مقام ریاستنده بولئان حکمدار ذیشانک تودیع امور ایشملش اولدینی وکلای دولته بالوکاله ایفای وظیفه ایلین وسائط اجرائیه در .

مشروطیت دهاطوغروسی مشورت تعبیر ایلدی کمز (پارلمنتاریزم) اصولنده اداره اولئان ممالک مدنیته هیئت مبعوثین ، آنلره حق وکالت ویرمش اولان صنوف اهالینک ترجمان آمالی ، و ناقل مقالی (Porte - parole) اولوق حسبیه رأی و تدبیرلری مؤکلرینک حس و فکرینه مطابقی اولوق لازم کلدیکی کبی ؛ کوچوک مأمورلرده بیوکلرینک ، یعنی تسلسلاً قوة اجرائیه وکیلرینک نامه حرکت ایلدکلرندن ، اعمال و افعاللری . هیئت اجرائیه مرکزیه نك چیزدیکی خط حرکت دائره سنده دائر اولسی اقتضا ایدر .

واقعا ، اداره عمومیه مملکته تعلق ایدن مسائل اساسیه ده دستور العمل اولوق اوزره مجلس عمومی ماینک اتحاد و اجتماع آرامی ایله وضع و تأسیس اولئان قوانین ، آرزوی اهالینک زبده سی دیمک اولدیغندن ، احکام قانونیه نك افکار و امرجه ناسه کمال مطابقتی دوشونمک دقیقه سنجان مبعوثان و اعیانک وجیه ذمتیدر .

چونکه قانوندن مقصد ، جمعیت بشریه نك بر قانون عالی الهی ایله طبعاً سالک اولدینی طریق ترقیده دوامی تأمین ایلین وسائط انتظامیه در . حکیم شهر (مونسکیو) نك دیدیکی کبی هر قومک اخلاقیاتنده یشادینی اقلیمک

تأثیرات نافذہ سی مشہود اولمقلہ برابر ، معتقدات دینیہ نک ، تعاملات ملیہ نک ، درجات مدنیہ نک ، خلاصہ شرائط حیاتیہ نک بین الاقوام تخالف کلیسی ہر مملکتندہ بایسہ جق قانونلرک تعین ماہیاتہ تأثیر کلی اجرایدن سوائق مهمہ ومعنویہ دندر . ہلہ اقالیم متضادہ دن مرکب و اقوام مختلفہ ایلہ مسکون اولان ممالک عثمانیہ نک تنظیم ادارہ سی ایچون وضع اولئہ جق قانونلر ، اہالیسی یکجنس اولان بعض اروپا دولترینک قوانینہ عیناً مطابق ومشابہ اولیہ جفی ، وقانون لایحہ لری اجنبی دولترینک موضوعاتندن ترجمہ صورتیلہ وجودہ کتیریلیر ایسہ امرجہ و احتیاجات اہالی ایلہ عدم توافقدن طولای تطبیقاتہ امکان بولہ میوب ، دور استبداد قانونلری کبی کاغد اوزرنده قالہ جفی آزادہ کافہ ایضاحدر . کرچہ اروپا قانونلرندن اقتباس ضروریدر ، لکن فقہ شریف ایلہ عادات واستعداد محلیہ نظرندن اصلا دور طوتلما ملیدر .

صلاحیتدار اولان ہیئتلر طرفندن تکلیف ، و ہیئت تشریعیہ جہ لزوم وضع واحداثی تقدیر وتصویب ، ومتونی تصدیق اولنسیلہ اصولاً بالامر حکمداری وضع ونشر واعلان اولئہ رق شکل قانونی بی اکتساب ایدن احکامک جہت علیہ و تطبیقیہ سنہ وسائط اجرائیہ نامیلہ یاد ایلدیکم سلسلہ مأمورینک صوک درجہ دقت واعتنا ایتملری شرط اعظمدر .

احکام قانونیہ نک بر قسمی حکومتلہ اہالینک روابطنی تعین ، بر قسمیدہ ناسک یکدیگریلہ اولان مناسباتی تأمین ایلدیکندن ہر مملکتندہ سفینہ حکومتک سلامت وانتظام حرکاتی ، بر جہتدن قوانینک مکملیتہ ، دیگر جہتدن تطبیقات تامہ وحسنہ سنہ وابستہدر . بوایکی شق لازم وملزوم قیلندندر .

بر ملت ارباب دہادن مرکب بر پارلمنتویہ مالک اولوبدہ اورادہ حکمت ادارہ نک الک یوکسک درجاتہ موافق قانونلر تنظیم واعمال اولنسیہ ، آلات اجراآت اولان مأمورین ، فقدان اہلیت و فعالیت ایلہ بونلرک تطبیق احکامندہ تسامح ایستدکن صکرہ مقصودبہ ناصل قوت اولور ایسہ ؛ وسائط اجرائیہ سی مکمل اولوب فقط واضع قانونلرینک نقصان تدقیقندن طولای بایلان قانونلر احتیاجات عمومہ ایلہ متناسب دوشمیرک ، نظریات عملیاتہ اقتراں وانقلاب ایدہ منجہ نتیجہ مطلوبہ یہ ایریشیلہ من .

قوانین دولت ، زبدہ آمال ملت اولمق حیثیتلہ مسائل اصلییہ بی محتوی اولوب ،

ملکیه

۳۶

مأمورینک اجزائت نقطه سندن اشتغالی ایسه اصول و فروعی اشتغال ایدرهك
حتی اکثر احواله فروعات دهها زیاده موضوع مباحث اولدیفندن ؛ دول
متمدنه جه اهمیتی درجه تالیده اولان احکامی جامع ، و محتویاتی قوانین موضوعه
عمانك جهت تطبیقه جه تسهیل و توسیع مضامینه راجع اولوق اوزره « نظامنامه »
لر تنظیمی معتاددر .

ایکینجی درجهده شکل قانونی بی حائز اولان نظامنامه لردن صکره هر دائرة
اجرائیه رئیسینک ، معینه خطاباً وظائف مودوعه لرینک صور عملیه سنی موضع
اولوق اوزره « تعلیمات » احداث اولنمش ، و بوکا برده صرف اداره به عائد
مسائلده فکره ملایم ، و مضبوطیت معامله به خادم کی کوروزن بر طرز و صورتی
توصیه و اخطار ایدن « اصول » علاوه قلمشدر . ایمدی دوائر مرکزیه دن
متسلسلاً بالجمله مأمورینه واقع اولان تبلیغاتك قسم اعظمی اساسلردن زیاده
فروعاته متدائر اولوب « عموم » دیدیکمز امرلر هپ بو جهله دندر .

حالبوکه مشروطیت اداره ایجابجه قطعاً دستورالعمل اولان امرلر یالکمز
« احکام قانونیه » در؛ زیرا مجلس عمومینك حاده تدقیقندن کچمکله (اراده ملیه)
دیدمکدر .

بر ماده قانونیه نك تفهم معناسنده صعوبت ، یاخود احکامك احواله تطبیقنده
تردد واقع اولور ایسه صلاحیتدار اولان هیئت اوماده بی (تفسیر) ایدر .
بو صورت احکامك احواله وجه تطبیقی ارانه دیدمکدر . موضوع بحث اولان
هر هانکی بر حاله ، یاخود بر چوق احواله محل تطبیق اوله جق احکام قانونیه
بولماز ، یاخود احکام موجوده نك تطبیقاتی قابل اولماز ایسه یا قانونه یکیدن
ماده لر ، ذیللر علاوه ؛ یاخود مواد موجوده سی ایجابجه کوره تعدیل اولور .
بونکله ده مقصد حاصل اوله میه جنی تعین ایدنجه ، او قانون سراپا یکیدن
تنظیم اولنورق سابق فسخ و الغا قیلنور . یاخود اولدن موجود دکل
ایکین ایجابات احوال ایله لزومی حس و تقدیر اولدان یکی یکی قانونلر وضع
و تاسیس اولور .

ملل متمدنه پارلئولری هر بار تنظیم قوانین ایله اوقاتکذا دردر .

زیرا ازمانك تغییریه احکامکده تغیری قواعد کلیه دندر .

الی سنه اول یاسیلان قانونلر عالک بو کونکی افکار و احتیاجاتنه توافق

ایتمز . حیات عمومیه کی ترقیات ، قانونلریده بالطبع دوجار تغیرات ایدم جکدر .

اداره مشروطیه تابع اولان مملکتده قانونک حکم و قوتی اداره مستبدانه حکمران اولدینی یرلره قابل قیاس دکلدیر . اداره مملکت بر اداره مشروطه اولمجه هر ایش ، هر معامله ، هر فعل مطلقاً قانون دائره سنده جریان ایدم جکدر . اداره ایشلریده (تقدیرات ذاتیه) اورته دن قالفه جقدر . مأمورلر می (قانون) فکرینه آلدیر می ، قانون دائره سنده چالشدیر می یز .

دول مترقیه نسبتله بزم قانونلر می وجود ایله ناقص ، وهله دور استبداده وضع اولان برطانوی دولته و روح مشروطیه مغایر احکامی حاوی اولدیغدن هر ملتده اولدینی کبی بوندن بویله الک مهم . الک بیوک ، الک دوامی مشغولیتیز قانونلرک و بونلرله اداره نک تنظیمیدر . مضبوطیت و انتظام اداره نک تأمین ایچون هر شی مطلقاً قانوناً ، نظاماً معین اولمیدر . قواعد کلمه منطقیه و حقوقیه استناد ایتک حیثیتیه ، وظائف می الک طوغری اوله رق تعریف و تعلیم ایدن احکام ، البته احکام قانونیه در . لهذا ، « ... شویله بایلمسی اصول اتخاذ قندی . . . » طرزنده کی مبالغات رسمیه قانون قوت و ماهیتی جائز و اداره حاضر ایچمجه بونلرک تکثیر اعدادی جائز اوله ماز .

(قانون اساسی) مشروطیتک منقح بر تعریفی ، بمثل بر توصیفی دیمک اولوب (بارلمانتاریزم) ک جمیع قواعدینی تفصیلات و بضاحتیه جامع اولمیدیغدن و بزده اصول مشورت هنوز تأسس ایتمه سیله (حقوق اساسیه) دییه بیله جکمز (Droit constitutionnel) علمیه عائد تألیفات مکمله بولمیدیغدن شعبات اداره مأمورلرینک جمله سنی اصول اداره ، وهله حقوق سیاسیه نک دقائق و غوامضه واقف اولق اوزره قبول ایدمیه جکمز درکاردر . بناء علی ذلک شو ویا بو شعبه نک طلبیه بر سابق « ... اصول اتخاذ قندی . . . » صورتنده هر بار تعلیمات عمومیه اعطاسی دوام ایدر ایسه ، ویریلن امرلر میاننده دور سابقده اولدینی کبی ، احکام صریحه قانونیه ویا روح مشروطیه مغایر تبلیغات و تقیدات وقوعی بکده احتمالدن بعید دکلدیر .

کرجه بویله عمومی تعلیماتلر و اصوله عائد امرلر اعطاسی ، شبه یوق ، قانونلر می نک نقایصدن متولد بر کیفیت اولمسیله (سبب وجودی Raison d'être)

ملکيه

۳۸

انكار اولكماز ايسهده ، شمدي دوائر اداره قانون و نظام لايحهلريني احضار ايتكمده اولدقلرندن تسهيل تطبيقات مقصديله شمدي به قدر (اصول) اتخاذ قلنان مواددن لزوم و فائدهسي ثابت اولانلرك برر صورتله قانونلرك ، نظاملرك ايچنه صوقوشدير دلسي مقصود بهي دها زياده تايمين ايدر . اداره جهته كلنجه : صنوف مستخدمين دولتك و اك زياده مامورين ملكيهك على الدرجات تعيين و تحديد وظائف ، ورؤسانك توسيع صلاحيت و مأذونيت ، معيت مامورلرينك انتخابي ، تعييني ، عرلي ايشلري كيملره عائد اوله جق ايسه قانوناً صريح و واضح بر صورتله تخصيص و تفريقي اهم و الزمدر . موقع رياستي حائر اولان ، سركارده بولسان مامورين ايله معيتلرينك مناسبات رسميهسي بونكله تعين ايدجكدور .

مثلا ماله عائد احوالده جهت ملكيه به بر صلاحيت و صفت مداخله توديع اولنجيه جق ايسه بو بابده بهوده مخبره دنده صرف نظر اولمليدور . امور نافعك . معارف ايشلري كي تمثيتي اساساً ملكيه مامورلرينه مفوض اولوبده بالكلز بالاضافه صرفياته تعلق ايدن موادة و الى و لايتك ويرديكي امر ، دفتر دارقلدن محاسبه جي به تبليغات اجرا قلنمدنجه كان لم يكن حكمنده قاليور . فقط مامورين ملكيه رؤسانك شعبات اداره به حق نظارتى اولديغندن ، مخبراتك قسم اعظمي طوغربدن طوغري به دكلسه بيلدور جهت و مناسبت ايله ماله تعلق ايلديكندن او ايتلرده مامورين ملكيهك حق مداخلاسي اولدنجه ، امور ادارهك بر چوغى مال مامورلرينك راء و تصريه حواله اولمش ، و ملكيه مامورلرينده كي حق نظارتده حكمنسر قلمش اولور . بو جهته مامورين ملكيه و ماليه بيتنده تصادم قوايه بر حدناظم تعييني لازمدر .

اداره سابقه (حكومت قرطاسيه) ناميله تزييف اولنيور ايدى ؛ فيض مشروطيته بو سيدهن قورتلعلر . بزطشره مامورلري ايشدن زياده سوزله ، فعلدن زياده قول ايله مشغولر . واليرمز ، متصرفلرمز ، قائممقاملرمز صباحدن اثشامه قدر و حتي كيجهلري دخی طومار طومار اوراق ييغينلري ايچنده بوناليورلر .

ملككتك تايمين ترقياتي ، اهالينك حصول رفاه و مسعدتي ايچون مختص اولق لازم كان قيمتدار و قتلريني اكثريا بيوك ، كوچوك هر مامورك وظيفهسي

حدودینی بیهامدیکندن انبعاث ایدن اهمیتسز، عادی ایشلره عائد مخبرات ايله؛ لزوملی، لزومسز شیرلی یازمقله، اوقومقله، حواله ایتمکله محو و امانه ایدیورلر. بو حال وظیفه منه محب اولانلره مخصوصدر.

اوراق بیغینلرندن، دکرسز برایش ایچون طومار تشکیل ایدن مخبراتدن اوصانهرق کاتبلره تودیع امور ایدنلرده آز دکلددر. بو حاله چاره ساز اولق الزمدر ظن ایدرم.

هله انواع اصولی تعریف ایدن (عموم) لرك طشره لرجه حقيله اوقونوب لایقيله تطبیق اولندیغنی کیسه ادعا ایده مر. بر کره ولایتلرك جمله سنده منتظام و مکمل مطبعه لر اولدیغنی کبی اوقدر یازی یی یازاجق کتبه ده بولماز. اداره مرکزیه نك اوامر عمومیه سی لوالره اوچ وحتی آلتی آی صکره کلدیکی، آناتولایده بولندیغ مختلف سنجاقلرده مکرراً مشهوراً اولمشدر. هله لوالردن قضالره تبلیغی ده دشار اولوب ینه تأخرات عظیمه واقع اولیور. اوقونماز بر طاش باصمه سیله باصیلوب کلن امرلر، جاهل و عجمی میضلر طرفلرندن استنساخ اولورکن بوسبتون شکل اصلیسندن چیقیور، خطالره آلوده اولیور. مقصد عاجزانهم مقاماتدن طشره لره اصلا اوامر عمومیه تبلیغ بیورلمسون دیمك اولیوب بلکه معاملاتك اساسلرنی حقيله تعیین ایده جك وهر مأموره وظیفه سنی اوکرده جك، هر ایشك ایجابات رسمیه سنی کوستره جك احکامك مأمورین اللرینه برشکل قانونیده ویرلمی و «عموم» لرك الزم اولان خصوصاته حصریله کاغذ ایشنك بهمه حال تقلیل اولغنی وجوبی عرض ایتمکدر. برده دوائر مرکزیه دن طشره حکومتلرینه ویریله جك امرلر - شمعی هر دائره نك مکمل مطبعه سی اولق لازم کلدیکندن - حروفات ماکنه سیله لوا و قضا و نواچنك عددی نسبتده طبع ایتدیریله رك ارسال بیورلمسه هم ولایتلرك یازیسی بوزوق مطبعه لرنده باصلق، و یازدیغنك مألئ آکلامیان میضلر طرفندن یازلق صورتلریله اوقونماز بر حاله کیرن اوامر رسمیه برشکل مطبوع اکتساب ایتمش، همده تبلیغاتجه تأمین سرعت ایدلش اولور.

دوائر اداره دن بر سنه طرفنده تعمیم و تبلیغ اولتوب هر بار نظر دقتده طوتلمسی، و تطبیق احکامنه چالیشلمسی لازم کلن خصوصاتك اداره عمومیه

ملکيه

۴۰

عائد اوله رق اوسنه اينچنده وضع و اعلان اولنان قوانينك متئلريله معاً دوائر مذ كورمه جه بر « مجله اوامر » شكلنده طبع و تمثيلي ايله مأمورينه توديعي وسائط اجرائيه نك معاملات و وظائفى خيلى تمهيل ، وقوانين عموميه ايله مركز اداره نك رسمى ايشلره ويره جكي استقامتى تعيينه مدار اوله جق بر واسطه مكمله تشكيل ايده جكي وارد خاطر در .

سافر متصرفى

۱۴ تشرين ثانى سنه ۳۲۵

ماجد

ع . سنى بكة

برحکومت مشروطه ده رؤسای اداره نك دائرة صلاحيتلری

نه راده اولمایدیر ؟

—•••••—

مهم بر سؤال ابراد ايديبورسكيز . شمدي به قدر مع التأسف بو صلاحيته لزومى درجه ده اهميت و بيلامش ، هپ دور سابقده كي اصولك تطبيقه دوام ايديله كللكده بولنشدر . بندكيز يالكيز قائممقاملردن بحث ايده جكم . متصرفلرله واليلرده طبيعى اويللدر .

بوگون ، ديه بيليم كه ، قائممقاملرده همان هيچ بر صلاحيت يوقدر . اداره مأمورلرينك بيان بيوردنكيز وجهله وظائفى تحديد و تعيين ايتمك قابل اوله ماز ، زيرا بك متوعدر ، لكن بويله وظائف مختلفه و متنوعه ايله مكلف اولان مأمورلرك اللى اباعنى باغلاقمق واونلره هيچ بر صلاحيت و يرمامك امر اداره ده بطاقت وحتى بعض ايشلرده مضرت توليد ايدر . باقكيز عرض ايده يم : بيوك چكجه ينى كوچك چكجه به ربط ايدن وشمدي به قدر بر كره اولسون تعمير يوزى كورمه ين شوسه بك خراب بر حالده بولنپور . آرايه لر هله قيش

بر حکومت مشروطه ده رؤسای اداره نك دائره صلاحیتلری نه راده ده اولماید ؟ ٤١
موسمده بچرکن بک بيوك مشکلاته اوغرايورلر . حيوانلر تلف اوليور . ايکي
ساعتلك مسافه انجق درت بچق ، بش ساعتده قطع اولته بيليور . اهالی به بويولدن
بشقه استانبوله کيدوب کله جک ، ادخالات و اخراجات واسطه اوله جق يول يوق ،
بونلری مکرراً متصرفله ، نظارتلره يازدم . طريق مذکورک اهميته بناءً هيچ
اولمازسه بو سنه اک خراب اولان محللرينک تعميرينه لزوم کوستردم . تاثير
ایتمدی . شمدي اکر بنده کزده صلاحیت اولسه يدي ، هيچ برطرفه صورقميزين
بوقضا اهاليسنک ويرديکي طريق بدلات تقدیه سندن تعميرات لازمه اجرا و خلقه
بيوک بر خدمت ایفا ایتش اولوردم .

کذا حکومت قوناغی و زاندارمه قوغوشلریله سواری آخورلری خراب
اولديغندن کشفلرینی يادیره رق بش آی اول کوندرمش ايدم . انجق بکرمی
کون اول کشفنامه ده محررمبالغک صرفه مأذونیت کلدی . حالوکه موسم بکمش
اولمله تعميراتی سنه آتیه به ترک ایتمه مجبور اولدم . اکر بنده کزده صلاحیت
اوله يدي ، کشف ايديلن باره يی صرف و ابنيه مذکورہ يی وقتده تعمير ايتديردم .
آرهدن زمان بکمز و تعميراتک کله جک سنه به تملیقندن طولای تزايد خرابی به
ودها زیاده مصرف اختیارينه احتمال ده قالمزدی .

بر قائممقام بولندينی قضانک ایی کوتو کافه احوالندن مسئول اولديغنه
نظر آکند بيسنه واسع بر صلاحیت و علی العموم مأمورلر اوزرنده فعلاً جاری
اوله بيله جک بر نفوذ و نظارت ویرلمیدر . اکر طایو کاتبی ویا مال مدیری
ویا خود زراعت بانکسی کاتبی لواده بر درجه مافوقلریله مخبره ایدرلر و وظیفه لری
حقننه انلردن متصل امرلر آلوب اجرا ایلرلرسه قائممقامك قضاده نه اهمیتی
قالیر ؟

اهالی قضاده هر درلو دردینی اکلا ده بيله جک بيوك مأمور قائممقامی بیلیر .
زراعت بانکه سندن ویا مال مدیرندن دردی اولان بر آدم قائممقامدن درحال
شفا بوله مازسه ، اوتیه برویه یازململه ولواده کی آمرلردن کله جک امرلره انتظار
ایدلمکله وقت بچرسه ایش کوریلری ؟

اداره مأمورلرینک وظائفی تحدید ایتک قابل اوله مازسه ده قضاءه سائر
مأمورلرک وظیفه لری بر قانون و نظامه تابع و معین اولديغندن وظائف مذکور .
ره نك صورت جریانی تدقیق ولدی الحاحه مکافات و مجازات ترتیب ایچون

ملکیه

۴۲

قائم مقامه ماذونیت و صلاحیت ویرلمدیکی تقدیرده حکومت ایشلری غیر منتظم کیدر . ارباب مصالح قبو قبو سورکننر طورر . قضاده هر هانکی مأمور اولورسه اولسون خلاف نظام حرکشدن طولانی اوزون اوزادی به مخبره به حاجت قالمیه رق قائم مقامدن مجازات کورمه جکنی بیلیرسه احکام نظامیه داخلنده معامله به مجبور اولور . ایش صاحب لریده قائم مقاملرده بو صلاحیتی کوردکجه لواله ، ولایتلره مراجعت ایتمزلر . حق لری نی قائم مقاملردن آزارلر . ایشلر هم چاپوق ، هم ده منتظم کوریلور .

والحاصل رؤسای اداره ده مأمورینک کافه سنه جاری و نظام ایله معین بر نفوذ و صلاحیت اولمی و بلاستیدان احتیاجات مهمه محلیه نك تسویه سی اقتداری بولمیلیدر . قضا ، لوا ویا ولایات کن دیسنه تسلیم اولنان بر قائم مقام و متصرف ویا والی حوزه اداره می داخلنده هر شیدن مسؤل اوله جقسه بو مسئولیت نسبتده کن دیسنه صلاحیت ویرلمیلیدر . بویله اولورسه ارزو ایتدی کمز ترقی و سعادت حال حصول بولور . عکسی تقدیرده اداره مأمورلرینک بر بوستان قورقولغندن فرقلری قالماز .

۳۱۶ ماذونلردن بیوک چکجه قائم مقامی

۸ تشرین ثانی سنه ۱۳۰۵

جودت

علی سیدی بك افندی به

مأمورین ملکیه جمعیتی

مأذونین ملکیه فکر اتحاد و تعاونله جمع اولدی. اتحاد؛ ذاتاً بزی یکدیگریمیزه ربط ایدن بر چوق قوتلر واردر: وطنداشیز، دماغلریمز هان عینی تربیه ايله نملشدیر، هیئت اجتماعیه من اره سنده علماً عینی سویه بی اشغال ایدیوروز، بربریمیزی آیری آیری طایفه سه قده بتون ارقداشلیریمیزك طائیدقلمی طایفی صورتیله بر سلسله ارتباط تشکیل ایدیوروز. شو حالده بودفعه کی اتحادیمیز قوای موجوده نك نتیجه ضروریه سندن باشقه نهدر.

تعاون؛ انسان اولدیغیمیز ایچون تعاون تکالیف اخلاقیه مزددندر. ملکیه مأذونلری بوندن باشقه یوقاریده بر قسمی ذکر ایتدیگیم سیلردن دولایی بربرینك کوچوک برادری، آغا بگیسی، پدریدر. بویله صهریت حسیه ايله متحلی اولان هیئتمز ایچلردن دوچار فلاکت بر فردینك اوزاندینی یداستمداده قابلمیدرکه لاقیدی ايله باقه بیلسین، او بیچاره کندیسنه آغوش شفقتی آجان قرده شلردن باشقه کیمسه به کتسین؟

بوسویلدکلرم هیمنك بیلوب تسلیم ایتدیگیمز حقایق واضحه درکه اعتراض بیسوریه من ظن ایدیوروم. شمندی تعاونك شو تفهمنی ده ایضاح و تحلیل و (انقصه اجتماعیه) کله سنده کی حصه می - عفو کزه مغروراً - اعاده ایده جکم: جمعیتیمزجه بر مسلك سیامی قبول ایتدك. تعاون خصوصنده کی خط حرکتیمز شخصی و اخلاقیدر. معاونت شخصیه انحق جیب سماحتدن چیقار. مأموریت که خدمت وطنیه در. بر و دیعه در. بر ناموسدر بونکه هیچ بروقت سماحت اولمز. بو اوغورده انسانك پدرینی اولدورمك قرده شنی کسمک کبی جنایتلری اك بیوک مزیدر. مأذونین ملکیه بربریمیزی صیانت ایچون بوقونی

ملکيه

۴۴

تصرف ایدیورسوق حاشا وکلا بن سزدن دکلم ، بن اولدیغیم کبی ناموسندن
امین اولدیغیم بر چوق ارقداشلمده سزه قارشى اعلان عصیان ایدر .
بک افدی !

مأذونین ملکيه بیکی تجاوز ایدیور بو میسانده سزه اراقه ماء محیایه تنزل
ایدن اوج بش کشینک بلکده بیلیمهرك یاپدیغی حرکت همزه تشمیل
ایدیله من .

ا کر حکومه ناموسلی ومقتدر مأمور توصیه سیله موظف ایسه کز انتخاب
خصوصنده هر درلو تمایلدن تنزیه نفس ایدیکز .

مأذونین ملکيه نامنه بو یولده حرکت ایدیورسه کندى نفسه بن سزى
توکیل ایتمدم ومخالقم . حاکم کرسى قضاده علائقندن مجرد بولنق ایجاب ایدر .
مأموریت اعتباریله ده مأذونین ملکيه آیری بر نظر لطف ایتمکز . اولاد
وطن نظر کرده مساوی ومعضوم اولسون چونکه او وقت سزه علی الاطلاق
ویراش وبتون ملتک دلخواهی اولان قاتونلرله تمدید ایدلشدیر . بو اطلاق
تخصیصی ، بو حدک فضلہ سی خیانتدر .

الله کیمسه یه محتاج ایتمسون ا کر بو کون معاونتمزه محتاج ارقداشمز وارسه
خفياً تحقیق ایدیکز یوزر غمروش ویرسه ک اولیله بر ارقداشمزى اغتا ایده بیلیرز .
سزدن تسئل مأموریت ایدن اوج بش ارقداشمزک ویرمکدن امتناع ایتمدیکی
حصه نقدیه یی احتیاج وارسه بزه توزیع ایدیکز رساله منزى کندیلرینه مجاناً
کوندرم . بطلان ذهابلرینى ازالہ ایچون فرداً فرداً مکتوبله خطاب ایدم .
بربریمزک خطاسنى تصحیح و اصلاح بورجمزدر . فقط بیکنه بر کشینک
نقصاتی ، قصورینى همزه تشمیل ایتمه لم ممکنسه عاریت قوتمز اولان مأمور -
یتلریمزى هوسات ذاتیه منزه آلت ایتماکله برابر هیئت اجتماعیه منزه اره سنده
حائز اولدیغمز قوت واعتبارى مأموریت تحصیلنه صرف ایتمیم . بز منزیمزى
دلایل مادیه ایله اظهار ایتمکجه لایق اولدیغمز مأموریتلر ارزوایتدیکمز نعمتدر بزى
آرار بولور . ۱۸ تشرین ثانی سنه ۳۲۵
آطه بازار قضایى قائمقامى

محمد نجیب

عثمانی اختلافلاری

—

انسانلر جمعیتله یشاهته باشلاقدن صکیره کچیردکلری ادوار عیدیده بولندقلری زمان و محیطلرینه کوره استحصال حقوق ویا مقاصد اوغرنده وقت وقت بر طاقم طلب واملردده بولتمشلر و نتیجهده حصوله کلان موفقیتیه نظراً خشنودی ویا دوچار اولتان محرومیتیه کوره عدم ممنونیت اظهار ایتشلردر . بو خشنودسزلک سببی اولان احوالک درجه می نتیجه نک اشکالی اوزرنده تأثیرات متفاوته اجرا ایتمش و صره سینه طلب ، اصرار ، غلو ، عصیان کبی وقایع حدوثیه سبب اولمشدر .

وقایع نه صورتده جریان ایتمش اولورسه اولسون مؤثراتی دائماً کتم حق ، قصد اهانت ، منع خیر کبی تصدیات نامشروع وایقاع زجریات ایله حقوق طبیعیه نک ضیاعنه سبب ویرلمسندن ویاخود جر منفعت ویا مقاصد لئیمه وخیسسه استحصالی ایچون حقوق مکتهبه نک پایمال ایدلمسندن تولد ایلمشدر . جمعیت بشریه نک بدایت تأسسندن بری ظهوره کلان هیئتلرک کافه سنده خصوصات مشروعه دن متولد طلب و منازعه لر اکسیک اولماش و حتی بعض کره لر کسب جسامت ایدرک بر قومک موجودیت عمومیه سنی اشغال ایلمشدر . دائماً ایکی معارض قوتک اختلافدن ویا مصاده سندن حصوله کلان بو حال ایکی طرفک یکدیگرکی حقوقه راضی اولمامسندن ویا بری برینک مطالبه سنی اسعافه یناشمامسندن ایلروکلشدر . بونک آیری آیری هیئت اجتماعیه لر حصوله کتیرن ایکی مختلف ملت آره سنده ظهوری (محاربه خارجه) شکلی اکتساب ایلدیکی کبی بر ملتهک هیئت اداره سنک منقسم اولدینی قوتلرک عدم توازنی ویا شکل حاکمیتک عدم تقرری حالنده ظهور ایدنیده (محاربه داخلیه) صورتنده رونما اولور .

ملکیه

۴۶

خارجی محاربه‌لر صدمه‌زدن خارج در . بحث ایتک ایستدیکمز داخلی محاربه‌لردرکه بر ملتک مقدراتنه حاکم اولان احکام اساسیه‌سنگ صورت قطعیده تقریرنه قدر کچرمکه مجبور اولدینی ادوار انقلابیه ایچنده کثرتله ظهور ایلر . بعضاً او احکام اساسیه‌نک تقررندن صکرمکی زمانلردهده مقاصد خسیسه‌نک میدان ظهوره چیقمسی ویا قوای اداره‌نک عدم توازن اظهار ایتسی ویا بر افراط استثنائی حصوله کلکی کبی اسبابدن طولانی نادرأ میدانه چیقار . دائماً ذکر اولنان مقاصد خسیسه‌یه ویا عدم توازنه ویاخود افراطه قارشو اعلان ایدیلان بو حرب بر غلیان . بر طغیان نتیجه‌سیدرکه عصیان نامیله باشلایه‌رق اختلال شکلنی آلور .

ادوار معینه تاریخیه‌سنی کچرن و نصاب سیاسی‌یه مالک اولان هر ملتک بویوله برماجرای طالعی اولدینی کبی عثمانیلرکده تاریخلرنده اختلال‌دورلری واردر . شوقدرکه عثمانلی اختلاللرینک اسباب اعتباریله برخیلی نوعلری اولدیغندن ایروجه شایان تدقیق صفحاتی موجود اولوب بو اختلاللر زمانک ، محیطک ، استعداد ملینک ادوار متخالفه‌سنه کوره ظهور ایدرک افعال و تمایلات و حیات و استعداد نقاط نظرندن مهم تصاویر حصوله کتیرمشدر . عثمانلی تاریخنک آیریجه بر مبحث مهمنی تشکیل ایتک لازم کلان شو موضوعی بحق تشریح ایده‌بیلیمک ایچون تشکلات ملییه و بونک مؤثرانه وقوف اقتضا ایتدیکندن او وادیده تصویره مباشرت لازمدر .

عثمانلیق؛ الک اسکی دورنده انسیت ایتدیکی یکچریلک حسنیات و تمایلیله — بلکه بتون مدت کذران حیاتنده برابر یشامشدر . یکچیری ؛ عثمانلیلرک بواسکی وتوأم یاروفاکاری ماضینک خیال شانی ایچنده طوغلریله ، علملریله ، چالدرانلریله ، مهاجرلیله برمنظره دورادور اوله‌رق سچلدکجه عصرلرجه ملتک طالع حربنه حاکم اولان بوهیات عسکریه‌نک کوستردیکی خوارقه دمبسته حیرت اولماق امکان خارجندهدر .

یکچیری ؛ بو موکب عظمت همان عثمانلیقله طوغمش ، برابر یشامش ، فقط محمد بر عمر جاوید ایله همبایه ابدیت اوله‌میه‌رق هنکام هرمنده ؛ بر آرز زمان اول وفات ایتشدر فقط نامی باقیدر .

اونام تابدایت ظهورنده ملتک قلبنه یرلشهرک و بر ملت مسلحه اولان عثمانیلرک

حسیاتی ، تمایلاتی ، مکتسباتی ، والحاصل موجودیتی کندییه ربط و جلب ایدرک یکوچودانه برطرز حیات کچیرمشدیر .

انک ایچوندرکه یکچیریلک عثمانلیلرک اعماق روحنده برحس جان کبی یرلشوب هر حالده هر حرکتنده ملتدن بیوک مظاهرلر کورمشدیر . فقط محیطک ، تأثیر تدریجی وطبیعتک قوتی ینه مطلق اولارق کرک یکچیریلک کرک ملت اوزرنده حاکم بواندیغندن ادوار مختلفه تاریخیده کچن وقایع متنوعه اوتأثیردن قورتیله مامشدیر . یکچیریلک برقانون منتظم ایله تأسیس ایدلریکی کبی عثمانلیلق دخی قانون قوم شرعشریف ایله تأسیس ایتیش ایدی . اوقانون منیفک کافل هر حال اولمسی و عثمانلیلرک اکا تماماً تمسک واقیاد ایتیشی بر دور دلارای عدالت و مساوات و حریت کشاد ایتیش ، بر محیط منور تأسیس ایلمش ایدی . یکچیریلک ده بودائرة منورده کندی نظام قطعیسیله پذیرای وجود تام ایدی . عثمانلی اصول اجتماعینک تابع اولدینی قانون منیف شریعتک سایه اجلال وراقنده آسوده نشین اولان دولت بالجه حقوق مستحصله اساسیه سیله بر هیئت مرصوصه تشکیل ایلدیکندن داخل دکل براختلاف ، بر اثر ناخشنودی بیله حس ایدلزدی آنجق بر اتحاد قوی ایله ترقیه طوغری ایدیلان عزملر صرمه منده سدراه اولق ایستیان قوتلرله چاریشمقندن خارجی عماربلر ظهور ایدردی .

رعیتده ، ادراک عدالتدن متحصل بختیاری مملکتی احواله کتیرمشیدی که جوارده ساکن اولانلر حتی بشقه دین اربابندن بولانلر بیله برکلزار سعادت اولان عثمانلی ملکینک نعمت رفاه و عدالتنه حیران اولوب اوراده اختیار اقامت ایچون قبول رعایت ایدرک هجرت ایدرلردی بومسعودیت در نکینک ناظمی نائشر قانون شریعت اولان هیئت حکومت ؛ اغیار و حساده قارشو نکهبانی ده یکچیری و ملت ایدی .

قوة تشریعیه و عدلیه می . قوة اجراییه می ، عسکری ، ملتی . همدست وفاق اولان بو بختیار دوانک ؛ عثمانلیلرک اودوره سعادتنده دشمن خارجی ایله ایدیلان جنک لرک کورلنپسندن بشقه اخلاص سکون ایده جک بر شمهات یوق ایدی . عثمانلیلق موجودیت معنویه و مادیه سی اغلایه چالیشهرق و عصرینه کوره صنایعنه ، تجارت و زراعتنه ، معارفه رونق و یرمک کندییه ، تربیه ملیه سنه

یا قیسمه جی بر انتظام ایله ایلرولموردی بو آهنگ وفاق ایلمک دفعه (ساوه جی بک) بوزدی :

ساوه جی بک ، سلطان مراد خداوندگارک اوغلارندن کوچکی ایدی . ۷۷۳ سنه سنده تولد ایلدیکنه کوره هنوز اون درت یاشنده بر چوجوق ایکن اتباع اهوای شباب ایله هیج اولمازسه بر قسَم مملکتده کسب استقلال داعیه سنه دوشهرک عصیان ایلدی . خداوندگار مرحوم روم ایلیده مشغول ایکن اناتولینک تقویه اداره سی ایچون شهزاده لرندن هر برنی بریره تعیین ایتدیکی کبی ساوه جی بکده بروسیه براقش ایدی . معاملات عمومیه مزک بیژانسایلر ایله خلی کریمت کسب ایتدیکی بوتاریخسده قیصر زاده اندره نیقوس هم سنی اولان شهزاده ایله الفت و انسیت کسب ایتش ایدی .

نیک ویدی تقریبدن عاجز یادگارلرک ریاکارانه معامله لرله شهزاده نلک حسیات نخوتی اوقشانهرق باباسنک دور حکومتی ایچنده کندینه بر نصیب استقلال ارایه جق قدر شیارسی وکنج اندره نیقوسکده بو هوایه تهرمتله کندی حسابنه ، کندی پدرینه عصیانده باس کورمیه رک برسؤ مثال تشکیل ایتدی دلسوز بر فاجیه ایله نتیجه لئان شو عصیان جاهلانیه ، احضار ایلمش ایدی اندره . نیقوس تاج قیصریه ، ساوه جی بکده تخت شهریاریه صاحب اولق خیال خایه نتیجه ده استحصال ایدیه جک ایکی آیری مقصد ایچون بدایتده مشترکا حرکت ایتدیلر .

حرکتلری عرفک ، حقک و الحاصل بالمله معقولاتک خلافتنه وکندی قوتلریله نسبت قبول ایتمیان بر اقتدارک صراحتنه قارشو ایدی . عصیان ایتدیلر . مغلوب اولدیلر . طوتدیلر ، کوزلرینه میل چکلدی فضله اولهرق ساوه جی بک اعدام ایدلدی . آهنگ وفاق عثمانی برنهی دفعه اولهرق بوزان ایلمک عصیان بو ایدی .

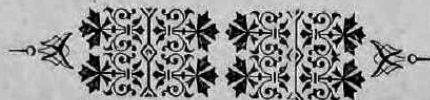
ماهیتی حسن منفعت ، اغفال ، تصدی کبی ردیئاتک تحت تأثیرنده بر طلب ، ناحق براصرار ، بر عصیان ایدی . فقط بو عصیان وجود بولدی عصرینک افکار عمومیه سنده طفلانه بر خرجینلق ، جاهلانیه بر تصدیدن بشقه بر تلقیه مظهر اولدی . نتیجه مؤسسه سنده شهزاده یه دائر اظهار ایدیلا (واه یازیق) سوزلرندن عبارت آثار تلفدن بشقه برشی ایشیدلمدی ، کورلمدی .

چونکه وقعه افکار عمومیه ایله علاقه سز ایدی . فقط بو وقعه ایله یعقوب چلبی حادثه سنه بر زمین احتمال حاضر نمیش اولدی . شو حالده کوریا بورکه افکار عمومیه دن متولد ویا اگا مؤثر بر ماهیت اجتماعی حائر اولسان بو وامثالی وقایع کندی دائرة جریانندن خارجه جبقه میور . عثمانی اختلالرینک بر جوخی بو شکل و ماهیتده اولدینی کی بر طاقیده صرف تاثیرات اجتماعیه و محیطه دن حصوله کلمشدر . مع مافیه اوله لریده واردرکه ابتداء ماهیت اصلیه سی کشف ایدیه مدیکندن عادی بر غلو ویا اجتماع ایله باشلادینی حالده غایت مهم اسباب اوزرینه مبنی مدهش حادثه لره متقاب اولمشدر .

ساوہ جی بک عصیان شہزادہ نک کندی اتباعنک، اہالیمن یازدینی عسکرک وادی خلافہ کیملریندن حاصل اولدینسندن بونک عثمانلیلک موجودیت مادہ و معنویہ سیلہ قطعاً ارتباطی یوقدی . بالعکس آہنک عمومی شو مغل سکون خرجینانی .

افضل الدین

[ماہدی وار]

حکومت قرطاسیه

و

تشوش اداره

~~~~~

حکومت قرطاسیه سرلوحه بی التنده برادرمن بدیع نوری بکک یازدقلى مقاله - که سراپا حقایق قدر - اداره سابقه حمیده نك بتون شدتيله فرمان فرما اولدینی بر صرعه المان علماسندن بر ذاتك بکا سويلديكي بر جمله بی خاطره کتیردیکندن و میر مومی الیه دوائر حکومتده مشهود اولان یولسز و لزومسز معاملاتك ازاله سی حقنده رفقاتك سرد مطالعه ایلملری آرزوسنی اظهار بیور - دقلرندن بوبابده برقاج سوز سويلمکی مناسب عدايتدم . عالم مشارالیه دیمش ایدی که : « سز عثمانلیر کرچه قلنجی پك ایی قولانمش ، جسیم مملکتلر ضبط و تسخیر ایتش ایدیکز سده قلمی - اداره مملکتی - حسن استعمال ایده - مدیککز ، فتح ایتدیککز یرلرک اهاالیسنی کندیکنزه ایصندیره مدیعیکنز ایچون پك مهم ضایعانه ، بیوک بیوک فلاکتلره دوجار اولدیکز . »

بودور مشروط و حریتده هر کس حریت کلامنی استرداد ایتش اولدیغنه و بر مملکتک تعالی و ترقیسی افرادینک - شخصیاتله دکل - مصلحت عامه نامنه اوله رق آرا و افکارنی بی پروا انظار عامه یه عرض ایتیلرله میسر اوله - بیه جکنه نظراً اطمنان قلب الیه دیرم که بز عثمانلیر اداره مملکتده مع التأسف عجیبک ، لاابالیک کوستردک و ضمیمه ممالک ایلدیکز یرلرک اهاالیسنی تمیل [Assimilation] ایتک شویله طورسون عثمانلیش دیرمقی بیله زائد کوردک : بوکون از میرده ودها بعض یرلرده نیجه روم عائله لری واردرکه حکومت عثمانیه - نک زیر جناح رافتنه ضعیفنه لی برقاج یوز سنه اولدینی حالده آلان روچه تکلم و شابقه تلبس ایدرلر . ترک بر مملکتده طوغوب بیودکلرینه رغماً ترکه بیامزلر . حضرت سلطان سلیم اولک فتحنه همت ران اولدقلى شوسوریه

۵۱

حکومت قرطاسیه و تشوش اداره

فطامه سنده لسان رسمیء دولتک تعمم ایتمدیکی، هله بعض بلاد و قصباتنده ترکیه بیلنلرک عددی پارهقی ایله صایلدیغی، بیر وئده ایسه ترکیه بدل اهلینک یوزده سکسانی فراندزجه تلم ایتمدیکی میدانددر .

شو حال حکومتک ادارهء ملکتمدهکی عجز ولا ابالیکی دکلمه نه در ؟ تبعه عثمانیه بیننده لسان عذب البیان ترکی بی تعمم ایتک الحاله هذه حکومت مشروطه مزه ترتب ایلدیکندن و زمام اداره بی الله الانلرک خلوص و اقتداری مسلم بولندیفندن (ادارهء مصلحت) و (عجمیلک) بو ملکک مقدراتی اوزرنده آراتق حائر تاثیر اولامیه جقدر .

وقتیله اوکوز بر وزیرمرك دشمنک کوزینی بویامق ایچون - چوچق آووتورجه سنه - یدی قله بی یاستراله یوب دیه بادانه ایتمدیکی کبی ادارهء سابقه دخی آوروپاک آچیق کوزینی بویامق ، شهرهه ترقیاتده کویا خطوه زن اولدینمزی آوسترمک ایچون ادارهء ملکک برینه ادارهء مصاحبت ایله اوغراشیر ونجه ملعتنر ارتکاب ایدر ایدی . او دورده ملت محکوم عطالت ، بلنده زنجیر اسارت وار ایدی . معلومات حکومت ایسه هب مشوش و کاغذ اوزرنده قالیور ایدی . حکومت ، حقیقه بر حکومت قرطاسیه ایدی . وقتا کهرسنه تللی آره سندن دیدار حریت بدیدار اولدی . ملت او زنجیر اهاتی چاک و حقوق طبیعیه سنی استرداد ایله جبهه سنی پاک ایدی . فقط معاملات حکومت اکثر اکاغذ اوزرنده قالمقندن ، اسکی تشوش و تذبذب قوریتله مدی : مأمور مسئولیتدن قورتلمق ایچون آمرندن استفسار معامله ایدیور . آمریا مرکزدن صوریور و یاخود لاستیقلی امر و بریور . هر مأمورک دائرهء وظیفه و صلاحیتی تعیین ایدمجهک قانون بولمیدیفندن بو صورتله اکثر معاملات مشوش و ناتمام قالیور . بنابرین مأمورین اداره نك وظیفه و صلاحیتلرینه دائر بر قانون احداث و اوصلاحیت و مآذونیت دائره سنده هر مأمور مسئولیتی اوزرینه الهرق وظیفه سی ایجاباتی ایفا ایتلی ، و معاملات حکومت ممکن اولدینی قدر ساده لشدیرلمیدر .

(کذب رسمی) قیلندن اولان معاملاتدن و مثلاً مجالس اداره نك بعض خصوصاتی (اصولاً) تصدیقندن ، بدل نقدیء عسکری سی اولان اللی لیرایی و پر مک آرزوسنده بولان بر ادمک اشبو پاره بی ویرمه قدرتی بولوب

64

ملکہ

بولغادینک و املاکندن بر شی فروخت ویا رهن ایدوب ایتمدیکنک تحقیقه
بامضبطه بیانی کبی ظواهردن ، بر لوا اهایسندن اولان بر شخصک برایش
ضمننده منسوب اولدینی لویه مراجعت ایتمدیک آکلاشیلیر ایسه ولایته وقوع
بوله جق مراجعتی اوزرینه اشعار و استشعاردن و کذا معلولیتدن طولانی
تقاعدینی استدعا ایدن بر مأمورک طبیب [بلدیہ طبیبی] طرفندن معاینه سنی
مضمن راپورک مجالس اداره دن تصدیق مثلثو غریب وزائد اشتغالاندن واز
کجملی . خلاصه ایشی هپ کاغده دوککدن زیاده حقیقت نزده ایسه ارایوب
بولالی و مقتضاسنی ایفا ایتملیر . هله بدل عسکرینسی ویره جک بر شخصک
ثروتی تحقیق ایتمک زائد و معناسزد . زیرا ویره جکی عرضحال بر کره
ضابطه حواله اولنه جق ، بوده ثروتی حقنده تحقیقات اجرا و قریبه می مختار
و هیئت اختیاریه مندن مضبطه اخذ ایده جک ، بعده املاکندن بر شی رهن ویا
فروخت ایدوب ایتمدیکنک قیداً بیلنمسی ایچون استدعاسی طابو قلمنه حواله
اولوب یازیله جق درکنسار اوزرینه مجلس اداره جه مضبطه سنی بایله جق ، ثانیاً
بو معامله منطقسزد . چونکه هر کس منفعت شخصیه سنی بالذات تقدیر
ایدر .

شوراسی ده شایان تذکار در که بر قضا اهلایسندن اولان بر ادمک قضاچه
گوریلان و ادعا سنجه معذورتی موجب اولان بر ایشندن دولایی لوا و یا
ولایت شکایت ایدوبده نتیجه استیضاحات و تدقیقاده قضائک وظیفه سنی ایفا
ایشدیک . موجب اشتکا بر حال گوریله مدیکی تقدیرده مستکی به جواب قطعی
ویرملی و عینی ماده حقنده تکرار استدعا ویرر ایسه استماعنی ابطال ایتلیدر .
یوقسه هر عرض حال و بردکجه (لقیله) استعلامی حاوی تحریرات یازیلور ایسه
عث ایله اشتغال ایدلش اولور .

برده مرکز ولایتدن تعمیم ایډیلان تبلیغاتک ایجاباتی بعض برلر وقت وزماتیه اجرا واجوبه لازمینی اعطا استدلکاری حالده تأکید کیفیت اولندقدمینه او برلرده یازلقده درکه عث ومشوش برایشدر .

امور ومعاملات حكومته يالكز اطراد دكل، انتظام ده شرطدر. له الحمد شمدي دور مشروطيتده بولتيورز؛ حكومت هر خصوصده صرف مساعي حسنه ايدپور وايشاري بولنه قوييور. اجرا ايدملكده اولان تنسيقات ايجاجه غير

۵۳

حکومت قرطاسیه و تشوش اداره

مستقیم و نااهل مأمورلر ایقلانیور. او حالده مأمور ایله آمریننده امنیت و اعتماد
حکمه فرما اولمی . او یله اولور اولماز شیلر ایچون مأمورینک شوق و غیرتی
کسر . یأسنی دعوت ایده جک حالاندن توق ایله سو نیته مقرون اولیه برق
حسب البشریه صدور ایده جک خطیبانی عفو ایلمی : پترو میادین جنک
وو غاده مغلوب اولان جنراللری تالطیف ایدر و : « یکله یکله عاقبت یکمکی
اوکره نیرلر . » دیر ایدی .

خاتمه اوله رق شونی عرض ایدیم که : دولتک سیاست خارجه سنده معین
وقطعی بر خط حرکت اتخاذ ایتسی لازم کلدیکی کبی امور داخلیه سنده دخی
— هر هانکی بر قاینه رأس کارده بولنور ایسه بولنسون — معلوم وثابت بر پروغرام
تعقیب ایتسی ایجاب ایدر . یوقسه بوکون داخلیه ناظرینک صاغ ایله یادیغی
برایشی یارین بشقه بر ناظر صول ایله بوزار ایسه یاری یولده قاله جغمز محققدر
ومن الله التوفیق .

وادی العجم قائمقامی

قطنا فی ۱۶ تشرین ثانی سنه ۱۳۲۵

السید محمد امین

يەنەك اسباب محافظهسى

سراعل، يوسندلر، تفراف، تراپير لازم

سواحل . — جو غرافيا كىتابلىرىنى قارشىدىرمىم . يالكنز آسيانك غريب
جنوبىسنه خريطهده بركوز كزديرهلم . كوروروز : قوجه بر عربستان ياريم
آطهسى ! ... اونكده جنوب غريبىسنده قطه وسيعه يمانيه !
بو قطهك بويىدن بويه بحر احمره ساحل اولدىنى ده اوراده كورولور .
(قفده) دن (باب المندب) . قدر دوت يوز اوتوز ميل امتداد ايدن بو
ساحلك ناصل بر ساحل اولدىنى بورقم افهام ايجون كفايت ايدر . بونك
بويىنجه بعض اوراق اوراق آطه جقلى سربيلمىش اولدىنىك اهميتى يوق ايسه ده
سواحللك امتدادنجه اوبك اوبك متوضع اولان تحت البحر شابلرك چوق
اهميتى وار .

بوشابلرك برنجى اهميتى : صويك سطحته پك ياقينه قدر يوكسلوب بويوچك
واپورلر ايجون عظيم بر مخاطره تشكيل ايتى .
ايكنجيسى : وسط يرلرندن بيله اولسه بو دكزدن كچهك واپورلرك
بهمه حال يرلرندن برر دكز قولاغوزى آليه نجور اولسى .
اوجنجيسى : بوشابلر سبيله واپورلرك يىن سواحللك هر نقطهسنه تقرب
ايدمه ماسى .

دردنجيسى : بونلرك عادتاً مترصد كىلره قارشى قچاقچى سىبوك (قايق)
لر يىنه بر محافظه سبرى وظيفهسىنى ايفا ايتى .
بوشابلرك شو وضعتلرندن حاصل اولان مضرتلرك باشليجهلرى :

۵۵

يُنْك اسباب محافضه

اولاً : سواحل اهاليه ، شو مساعده طبيعه دن بالاستفاده ، بونلرك آره سنه بلا مزاحم قولايقله كيروب چيغه بيلن ياكينلى سنبوكلريله سواحل يمانيه هه نوع اشيائى ممنوعه يي ادخال ايده بيلورلر .

ثانياً : اشيائى غير ممنوعه قاجيرمقدمه اولدقلرندن بر چوق امتعه بلا رسم داخله كيرويور .

معين اوچ درت اسكله ده بولنان كومرك ادارملرى بونلردن خبردار بيله اوليور .

ثالثاً : بوقچاق اشيائىك قسم مهمنى اسلحه و مواد ممنوعه تشكيل ايتكمده اولديقتدن بو صورته اهاليك قسم اعظمى اسلحه جديده ايله مجهز بر حاله كلشدر .

رابعاً : سواحل بويلهجه شاب ييغينلريله مستور اولدينى ايجون ولايت معيته مأمور اولان ايكي غلبوط ، قچاقچيلرى لايقيه تعقيب، شاپلرك آره سنه كيردكلرى زمان اورالرّه تقرب ايده ميور .

خامساً بويله غايت تمتد بر ساحلك محافضه سنه ايكي ، اوچ ، درت سفينه كافى كلديكندن اساساً جدى صورتده قچاقچيلر تعقيب ايديله ميور .

ايشته سواحل بو حالده . . . قچاقچيلق حال فعاليتده . . . واپورلر كرك شو سايديلم سببلره ، كرك لايقيه دور چرخ و سائرّه استحقاقلرينى

تماماً آله مدقلرندن همان ده عطاالنده . . . كومركلر معدود درت بش اسكله يه منحصر قالديني ايجون واردات مهمه رسوميه ضياعده ! . . . حال بوكه بو

اوزون ساحلده ايريلي اوافاقلى اللى ايكي اسكله موجود . كومركى اولان آلتى يديسندن ماعداسى « بور - فراق » حائنه ! . . . قچاقچيلق يالكز ادخالانده

وقوعه كلپوره عيني زمائده ينك روحى ، روح اقتصاديى اولان قهسوه نك قسم مهمى ده ، بويلهجه قچاق شكلنده خارجه چيقيور ! . . . بونك ، قاجيريلان

يرلرده عادى جنس قهوه ايله قاريشديريله رق « قافه موقه — يمن قهوه سى » عنوان مغشوشى آلتنده اوروپا پياسهلرنده ساتيلديغى ده اوكرندم . [۱]

بوکا قارشى لازم كلن تدابيرّه وحاصل ايده چكى فوائده كلنجه : يمنه كليركن

[۱] قهوه نك بوراده زراعتى ، تجارتنى ، سوقياتى وسائرّه سى حقنده تحقيقات مخصوصه اجرا ايدييورم . اكلانده آريجه بر مقاله ايله مفصلاً عرض ايده بكم .

ملکيه

۵۶

سويشدين ايتاليا باندیرهلى « ناويغازيوتى ژنه رالى ايتاليا نا » قومانيا سنك
برواپورينه بينه رك بحر احمره چيقمشدم . (پورت سودان) دن صوكره ايتاليا
مستملكه سى اولان (مصوع) ه اوغرامشديق . كرك اورايه ياقلاشد يغمزده ،
كرك اورادن حر كتمزدن اعتباراً يكرمى درت ساعت ظرفده . حديدیه
كلنجیه قدر انكیده بر چوق يلكنلى سنبوكره مصادف اولمشديق . دورينه
بونلردن برقچنك بونوجك برر باندیره سى اولدقلىنى كوردم . دقت ايتدم :
ايتاليا باندیره سى . مراقى ايتدم . بحر احمره ايتاليا باندیره سى بونولى سنبوكارك
نه ايشى وار ديدم . هان واپورك قبودانده صوردم شو جوابى آلدم :

— بونلر ، ايتاليا حكومتك سواحلى محافظه ، مستملكه ايشاي ممنوعه
ومضره ، اسلحه ، قچاقى امتعه ادخاله ممانعت ايجون كزديرديكى سنبوكلردر .
بونلرك دروننده اوافارق بررده طوپ ، آلتيشر ، سكزر نقرده عسكى وار .
بوسايده سواحلى هر درلو يولمزلقلردن محفوظدر . برده بونلر غايت اهنلدر .
اك بونوك فائده لرى ده كوچك وخفف اولدقلى ايجون سسواحله ياقلاشير ،
شاپلرك آره سنه سربستجه كيره بيلرلر .

ايشته ايتاليا ، نسبة قيصه جق بر ساحل ايجون بو نوع مسلح سنبوكلردن
درت ، بش دانه استخدام ايدهر ك مستملكه سنك انتظام معاملاتى ، مخاطراتدن
مصونيتنى تأمين ، واردات رسومي سنى وقايه ايديبور . هم اهنون ، اوجوز ،
منمر ، بوسواحلك ايجاباته موافق بر صورتده . . . .

حالبوكه بز بو وسيع سواحلى يمانيه مزى حفظ آلهيه توديع ايتمش ، هر
حالى جريان طبيعيسنه براقش بولنورز . حديدده ايكي واپورمز وار ، مقصدى
تأمين ايدهميور . بالفرض على العجله بر حركت ايجاب ايتسه يالكز كومور
آلىق اوزره (باب المنصب) قارشيسنده كى (پريم) آطه سنه كيدوب كلك
ايجون اوچ كون غائب ايديبور . . . اوهنكاهمه اولان اوليور ، يتن بيتور . . .
حديدیه مواصلتمده دائره حكومتده كوروشمش اولديقم قومودوربك اوكونلرده
واپوريله دردست ايتمش اولدينى اسلحه ممنوعه يوكلى بر سنبوكدن ، شاپلر
آره سنه قاجيروبدده دروننده كى مسواد ممنوعه يي ديكزه دوكدوردى ديك
بر سنبوكدن مع الغرور بحث ايتمشدى . . . بن قومودورى تفاخرندن دولايى
تميب ايتم ، حقيدر . چونكه سوار اولدينى واپور ايله سنبوك ياقلامش

اولىسى فعاليتىك دليل قطعيسيدىر. ديدىم: يا: بويورلرله سنبوك طومتق، طويله فاره اولاميه بىكزر! فقط حقيقت حال نقطه نظرندىن قومودورك پكده بىسوك برايش ياتامش اولديغنى اعتراف ايدىم... بويله كنىش بر ساحلده. بىكلرله قىچقى سنبوكى ايجندن برىنى - ناصلسه - طوته بىلمش، برىخده تضيق ايله محتوياتى دىكزه دوكدىرمش... چوق برايشى؟... قومودور موفقيتىك قىچقىلر اوزرىنده تاثير عظيمى اولديغنى، اونلرى فنا حالده قىورقوتديغنى يوكسك سسله ادعا ايدىيوردى، لىكن بن بونى پكده مصيب كورمىورم... حقى دىكلىم؟...

بزم ايجون باشلىجه چاره: مصوعده ايتاليانى تقليد ايتىمىكدر... مثلاً: اون ايكى قطعه طويله مجهز سنبوك، ايكى قطعه سريىع السير - فقط آلتى دوز، نهايت ايكى مترو بر عمقده يوزر - استيموط مقصدى تاىمن ايدىر. هم بونلرك مصارفىده اويله تحملىق سادىكلدىر.

امىنمكه ايكى استيموطيله اون ايكى سنبوك، اليوم بولندىردىغىمىز ايكى غانبوطدن ده زىاده مصرفى موجب اولماز. حال بوكه - كومركىز اسكه لردده برر كومرك ادارهسى، برر محافظه قرىقولى تاسيس ايدىلككه برابر - بونلرك اجرا ايدىجىكلرى دور وترصد دائىمى يوزندن ولايت كومرك رسومىك تلم. اوت تام، بلا مبالغه ايكى قات آرتىجى محققدر.

حديده رسومات نظارتىك اوچيوز يكرمى دىرت سىسى وارداتى، يوزده اوچ ضم ايله الى التى بىك لىرا راده سىنده در. شوىديكم صورت تطبيق ايدىليرسه يوز كسور بىك لىرا اوله جفنده قىطىمىا تردد ايتىمىلدىر.

بو، ايشىك تاثيرات مالىسى جهتى، فقط بر كره بويولده سواهلك محافظه سىنه اعتنا ايدىلدىكى صورتده حاصل ايدىجىك تاثيرات سياسىيه وادارىه، فوائد مالىه بىك فوقنده منافع مهمه تاىمن ايدىجىكدر.

بونى چوق تعميقه حاجت يوق، ياللىك شوسواهلك جدى بر صورتده، ميقظانه محافظهسى. برايكى سىنه ايجىنده بىن آتش فسادىنى اطفاء ايدىجىك لك مهم وموثر بر چاره قىطىمىد. دولتىك يوز بىكلرله لىرالر صرفيله تاىمىنه چاليشوبده موفىق اولديغنى تسليم ايدىميه جىك آسايشى بر جريان ساكن وطبىعى ايله اويله بر يرشدىرركه تردده اصلاً محل كورمىم.

ملکيه

۵۸

دوشونەلم : يىندە قىشك ، باروت فابرىقەلرى يوق . اسلحە جەيدە كىندىنە
مخصوص باروتلە مملو قىشك ايستر . بو ، خارجدن كىزسە بىرايىكى سەنە ايجىندە
توفىكلار برر چويان صويابى اولور كيدر . اليوم مكملاً مسلح اولان اهلينك
الندەكى بوسلاخلر بويلەجە ، قىشك ادخالانك انقطاعيله تماماً حال عقامتە
كىرنجە اھالىدە درحال قوزى طبعىلى ، مطيع ، ساكن ، صلحپرور بر حال
آلير . آرتق يمن ايجون جنود عظيمه ، قواى جسيمه حاجت قالماز .
برطرفدن دولت ، كومرك وارداتك تزايدى . اهلينك اليوم كال تمرده
بربارەسى ويرمك ايستمەدىكى تكاليفنى خضوع تامە ويرمەسى يوزندن ولايتە
مرکزدن پارە كوندرمىكن قورتولور ، بلكە فضلاء وارداتى بيلە مرکزە كوندر-
مكە باشلاز . بر طرفندن ولايتك هر طرفندە سكون و آسايىش تقرر ايدهرك
بورايە كوندريلوب تاثيرات اقليميدن متأثراً يوزلرلە تلف اولان عثمانلى دلاورلر-
ينك حياتى قازانير . فقط عيىنى زماندە يرليوردن طابورلر تشكيل ايتك
شرطيله !

•••

پوستەلر . — يىنە كىدم . وصوللە برابر يازديغم مواصلت مکتوبنك جوابى
تام اللى كون صكرە آلدیم . . . . بكنديكزى ؟ . . . بو كونكى بر دور عالم
مدنى ! . . .

بورادە يابانچى مأمورينك ، ضابطانك ، عسكرك قلبى تىترەيەرك بلكەدىكى
برشى وارسە طقوز كونده بر كلن پوستەدر ! هله بونده استانبول پوستەسى
راست كىزسە بر اوقدر دها بلكەمك ضرورتى محقق . . . آرتق « صبور ! »
چكوب طورمالى ! . . . واقعا حدیده دن چيقان پوستە اوچىنچى كونى صنعایه
كلەبيلور . . . لکن ايش بو اوچ كونده دكل كه ! . . . استانبولدن مثلاً :
۱ نموزده چيقان بر پوستە ، صنعایه تام يكرمى بش ، بەضاً يكرمى یدى كون
صكرە كليور . پك نادر ، حتى اندر اوله رق اون طقوز ، يكرمى كونده كلديكى ده
اوليور . . . بو حد اصغرى مواصلت ، بيلسه كز بزه نه قدر سوينج ويريور .
همان چهره لمزدهكى بشاشى هر كورن اكلايه بيليور . . .

بو قدر تاخر نەدن ديه جكسكز دكلى ؟ ايشته شيمدى اونى ايضاح ايده جكم :
استانبولدن هر هانكى بر واپوره تسليم ايديلن يمن پوستەسى درت . بەضاً

۵۹

عنك اسباب محافظه

— واپورینه کوره — بش کونده اسکندریه واصل اولیوز. اورادن بر کونده سویشه کیدیور. اورادن ده علی الاکثر — اونکه مقاوله ایدلش اولدیغندن — خدیویه قومانیه سنک بحر احمر پوسته سنه تسلیم ایدیلیور. بو واپور، بحراحرک ایکنجی درجه اسکله لرینه (یعنی طور سینا، ینبوع البحر، جدّه) ده اوغرا دیغندن (پورت سودان). (مصوع) ده داخل اولدیغی حالده بو اسکله لر تام اون درت، اون بش کونده طولاشیور. نهایت حدیده یه مواصلت ایدیور. حدیده دن صغایه قدر اوچ کونی ده علاوه ایدرسه کز پوسته منک مدت حقیقه سفریه سنی تعیین ایده بیلیرسکز! . . . . . بمضاده یوقاریده ذکر ایتدیکم ایٹالیا واپوری ده پوسته کتیر رسده بونک توسطندن اوچ کون قدر قازانیور. زیرا ایٹالیا واپورلری، ایکنجی درجه اسکله لره اوغرامیور. فقط اونلرده مصوعده اوچ کون توقف ایتمه سله ر بزه او کونلری ده قازاندیره بیلیرلری.

برده عدن طریق ایله کلن غیر منتظم پوسته من وارکه بوده زماندن برشی قازاندیرمیور. زیرا هندستان واقصای شرق واپورلرینه سویشدن ویریلیور. اورادن بو جسم، سریع السیر واپورلر کرچه اوچ بحقی، درت کونده عدنه ایصال ایدیور. عدنن حدیده یه منتظم واپورلر اولدیغندن پوسته من، یا حدیده یه اوغرایه رق اورایه کیدن خدیویه وایٹالیا واپورلرینک سفرلری عدننه بالاکال عودتلرنده بونلر واسطه سیله ویاخود حدیده دن عدننه قهوه نقل ایدن وظهوراته تبعاً اوقات غیر معینه ده عدن ایله حدیده آره سنده ایشله من کوچک بر نقلیه واپوریه حدیده یه کلیر، بو صورتله سویش — عدن طرفندن قازاندیغی کونلری، عدننه دیگر واپوره انتظار صورتیه غائب ایتمش اولور.

خلاصه پوسته من هر وقت اوچ هفته دن آشاغی دوشمه یین بر زمان مدید انتظاره محکومدر.

بونک بر چارمه یی یوقی؟ . . . پوسته باش مدیریه بو بایده عریض و عیق کوروشوب، قونوشدم؛ کندیسنه واقع اولان ایضا حاتمه قناعت کتیر دیسه ده بو قناعت بر:

— آه! . . . .

تاثرله ختام ویردی، بنده قسماً او آهه اشتراک ایتمکله برابر بزده مه یالکزر آغلایان چو چوقلره ویریه کلدیکی چون بنده اوچو چوقلره تمثیل حرکت ایتمه یی

ملکيه

٦٠

مواقق کوردیم . مطالعه هم غیر ممکن اولماقله برابر - یوقازیده کی محافظه سنبوکاری
کبی ده - غایت اهون و نافعدر . بن دیورم که :

بوغاز ایچینک شرکت خیریه واپورلری کبی ایکی واپور ، منحصرأ یمن
سواحلی اسکلهلری بیننده متقاطعاً قارشیلقلی حرکتله منتظماً آمدوشده
وصوک اسکلهسی عدن اولق اوزره اجرای سفرایدر ، پوسته لرمزده استانبولدن
هر هفته اسکندریه حرکت و قرق سکز ساعتده مواصلت ایتمکده اولان
رومانیا واپورلرینه - بره قاوله مخصوصه ایله - تسلیم اولنور ، اسکندریه دن
یاریم کونده سویشه ایصال ، اورادن ایلک راست کلهجک هندویا اقصای شرق
پوسته واپورینه تسلیم ودرت کونده عدنه اخراج ایذیلیر ، اورادنده دیدیکم
واپور همان بالاخذ یکریمی ذرت ساعتده حدیده نقل ایدر ، حدیده دن دخی
درحال اوقشام حرکت ایذیریلیرسه [*] اوچنچی کونی پوسته کندی صناعده
بولورکه لدی الحساب اون برنجی کونی استانبول پوسته سی صناعده اصحابنه توزیع
ایذلمش بولنور .

ایشته بو وجه ایله زمان اصغری اوله رق اون بر کونده قابل نقل اولان
پوسته مزک بو کون یکریمی بر ودها زیاده کونده و غایت غیر منتظم بر حالده
جریانندن تخلیصی چاره سی پک زیاده بسیطله شیر . الویررکه پوسته - تلغراف
مدیریت عمومیه سی ایشه اهمیت مخصوصه و یروب وجه مشروح اوزره یولنه
قویسون .

فقط تخصیصی سویله دیکم واپورلرک مجرد بو پوسته لرک نقلنه حصری
ادعاسنده دکم . بونلر - دیدیکم کبی - ولایتک الی اسکله سنده منتظم سفرلر
اجرا ایده رک مأمولک پک زیاده فوقسده تمتعات و فوائد تأمین ایذرلر . زیرا
شوراسی محققدرکه : بو اسکله لر بیننده سیر و سفر و تأمین نقلیات مقادیه ایذن
هپ اویلکنلی بیکلرجه سنبوکاردر .

بواسکله لر بیننده بویه ایکی واپور ایشله بهجک اولورسه هم منتظماً پوسته لرک ،
همده بولجیرک و اشیای تجاریه نلک کمال سهولته نقلنه خدمت و واسع مقیاسده

[*] کرک بولجیلر ، کرک پوسته مطلقاً تهامه نی کیچه این قطع ایذر . شدت حرارت
کوندوز اجرای سفره مانعدر .

۹۱

يتمك اسباب محافظه

استحصال منفعت اتمش ، عینی زماندهده قیاجیغلیغك منعنه اولردده یارديم
ایله مش اولورلر .

* *

تلغراف — بوده شایان نظر بر حالده . داخل ولایتده یاریم یامالاق ،
ناقص ، قیریق دوکوک حیددهدن صنعایه ، صنعادن تعزه ومحدود بر قاج قضایه
تمدید اولمش تلغراف خطلری وار . ایکی قضاذه هلیوستا ایله تعالیٰ مخبره
ایدیور .

بن بونلره اهمیت ویره میورم . زیرا داخلی تللردر . نه وقت اولسه
اصلاحی ، تکثیری ممکن و تأخیری نسبتاً غیر مضردر . بنم اصل اهمیت
ویردیکم خط ، قابلودر .

قابلو (باب المسند) ه جوار بزم (شیخ سعید) مرکز مزدن (پریم)
آطهسته متصدلرکه اورادن (وسترن) انگلیز قومپانیاسنك عمومی قابلوسته
اتصال ایدر . ایشه اهمیت ویردیکم ، ایچمك چیزلادیفی خط ، بو خط مهمدر .
ولایتك اك مهم واك واسع مخبراتی مرکزله اولدیفندن كرك ولایتدن
نظارتلره ، كرك اورالردن ولایتك كن تلغرافلرك سنوی مجموع اجوراتی سكر
بیك لیرا کی دهشتلی بریکونه بالغ اولیور ! هله بهرکله سنك اوج بیق فرانغه
اولیشی احوال فوق العاده اولدقجه خصوصی مخبرانه امکان براقیورکه بوده
آیریجه تلغراف وارداتنه نقیصه ویریور .

بونك ایچوندده بر قولایلق دوشوندیم : حیددهدن ساحل بونجه جدهیه ،
اورادن (مکة مکرمه) — (مدینه منوره) یه بر خط تمدیدی ویاخود (مدینه
منوره) یه قدر مناسب بر قاج مرکز تأسیسیله تلمز تلغراف وضعی . . .

بونلرك هر هانکیسی اولورسه — فقط بر آز فضله کلفتلی بیه اولسه محسنات
عیدده سنه بئاء بالارچج ایکنجیسی — بر کره تأسیس ایدلیمی هر سنه اجنبی
قومپانیاسنه تادیه ایدیلن او دهشتلی نقود قازانلمش ، برده سهولت واهوئیت
مخابرات تأمین ایدلمش اولور . بوایکنجی شقك تلغراف بوسته مدیریت عمومیه سنجه
نظر دفته آلمش اولدیفنی خبر آلدیم ، فوق الحد سوبندیم . تحقیقه هیز
صبرسنزقله منتظرز .

۹۲

ملکيه

آرتق مدیریت عمومیه بو الزم ایشی لایق اولدینی اهمیتله تلیق ایدر ،
بواغورده استقبالی منمر ، مفید بر فداکارلی شیمیدن اجرادن چکیمز
امیدندیم .

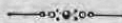
ع . سنی

شرق و اوروپا

مقامات مقدره مسئولی

[اوننجی نسخه دن مابعد]

« بو کون قسطنطنیهیه صاحب اولوق روسیه ایچون سبب اضمحلال اولور
دیمشدی . » بعضاً اوروپای وسطی حکومتلرینه بو قدر خدمتله ایضا ایتدکدن
صکریه ماضیده کی موفقیتلرکله آجیسنی چیقارمق ایچون بیوک بر ایشه
تشیث ایدمک درجه ده کندیسنی قوتلی کورور ؛ بعضاًده اوروپا دول بحریه سته
قارشى نتیجه سی مشکوک بر تشبته بولمق تملک کسندن قورقار ، بو دولتلر
آرمنه القای نفاق ایچون ده بر مدت انتظار اتمک ایستردی . بو ترددلر
شانلی بر ماضیه مالک اولان ماتی قارشیسنده کندیسنی مسئول کورن ،
وکلاسنک نصایح و اخطاراتی ایله تجارب ذاتیه سی سایه سنده وظیفه سنده کی
مشکلاتی آکلایان مغرور بر حکمدارک حسیات و حساباتندن بشقه بر شی

دکدئی . هر حالده شوراسی محقق ایدی که چار برنجی نیقولاکری به دونمک ایسته میور ، ایستسده دونه من ایدی . فرانسه نک پترسبورغ سفیری موسیو (دوتورال) پارسه یازدینی مکتوبده : « پارسده شوراسنی ایچه بیلسونلرکه روسیه ، مطالباتدن واز کچمیه جکدر . بومسئله ، روسلر ایچون ، حیات و ممات مسئله سیدر . دیمشدی . دولت علیه بوبابده هیج آلدانمدی : صدراعظم پاشا اولجه لاتینلره ویریلن امتیازاتک لغوینی متضمن فرمانی کیزلیجه روسیه سفیری موسیو دوتیتوفه تبلیغ ایتدی [مارت ۱۸۵۲] . چار ، آرزوسنه نائل اولمشدی ؛ دیگر طرفدن (لاوالهت) ده ممنوناً رومابه عودت ایتدی . ابراز ایلدیکی مهارندن طولای روماده پاپانک ، پارسده ایمراطورک تبریکاته نائل اولدی .

فقط اختلاف حل ایدلمش عد اولنه مازدی . هرکسک دوستی اولان ترکلر تداییر متصوره بی موقع اجرایه وضعه تشبث ایتدکلری زمان مسئله صوگ درجه کسب وخات ایتدی . ۱۸۵۲ سنه سی ایلولی ظرفده حکومت عثمانیه فلسطینه عقیف بک اسمنده بر ذاتی قومیسر صفتیه کوندردی . لاتینلر - قاتولیک غزتلرینک نشریات مهیجه سی ایله - غلیان ایچنده ایدیلر ، اورتودوکسلره قارشى غلبه ایتمکله مفتخر ومغرور اولیورلردی ؛ موسیو (لاوالهت) وفرانسه نک قدس قونسلوسى موسیو (بوتان) نک حین غزیمتلرنده عادتاً مظفرانه نمایشلر یاپدیلر . اورتودوکسلر دخی مقصدلرینه نائل اوقلرینی ظن ایدرک (یافه) دن قدسه کیدن روسیه قونسلوسنی غایت مطنطن برصورتده استقبال ایتدیلر . عثمانلی قومیسری بربرینه دشمن راهلر ، زواردن زیاده صلیبونه بکزه یل لاتین قومیسری واورتودوکسلر آره سنده قائلجه بالطبع دوچار مشکلات اولدی ؛ لاتینلر لهنه ویرلش اولان فرماندن ماعدا بر شی بیلیمور کبی طاوراندی وبونی موقع اجرایه قویقی ایتدی . منازعه درحال باشلادی : نائل مساعده اولان لاتینلر اولکندن زیاده جسارت کوستردیلر . روم بطریق ایله روسیه سفیری (چار) • وعد اولنان فرمانک همان نشر اولغسنی طلب ایتدیلر . عقیف بک بونلری تسکین ایچون فرمانی یالکنز بطریق ایله مأموریتدن مرکب سامعین حضورنده قرائت ایتدیردی . بو حادثاتک وقوعی خبری روم اورتودوکس جماعتلری آره سنده شایع اولدینی وواردن پترسبورغه کیتدیکی زمان پک بئوک تأثیری

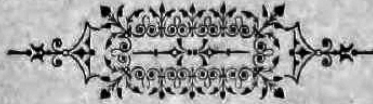
ملکیه

۶۴

موجب اولدی . لایتلر ، مظفرانه طورلر ایله مقامات مقدسه به کیریورلردی ،
ترکرلر (چار) ویردکلری سوزی طوتامشیر ایدی ؛ خفیاً ویردکلری وعدلرک
عدم اجرایی روسیه ایمپراطورینی تبعه سینه نظرندہ غریب وکولنج بر موقعه
قوعشدی . روسلر : « ملیونلرجه اورتودوقسلر ایله بونلرک حامیلری اولان
چارک منافی بر قاج قاتولیک زوارک خاطری ایچون ترکرلر طرفدن اخلاص
اولنه جقمی ؟ » دیورلردی ، شرقده صلح و مسالت لاتین و اورتودوقس صلیبونی
طرفدن تهدید ایدلمکده ایدی ، ترک دیپلوماتلرینک بر قاج آی وقت قازانملری
صلح و مسالت ایچون اینی بر نتیجه ویرمشدی . او زمانه قدر (استاتوقو) نک
محافظه سیله اکتفا ایدن روسیه جاری برنجی نیقوله بتون روسلره داغ درون
اولان موقیتسنزلکی بارلاق بر صورتده تعمیره قرار ویردی .

علی رشاد

[مابعدی وار]

تحریرات عمومیہ

بالعموم قلوب اعضائے کوندرین تحریرات:

مترجم رفیق

مجلس اداره من رئیس اولی شریف پاشا و محاسبه جیمز مهران افندی
مأموریت جدیدہ رسمہ لری حسبیہ قلوب من معاملاتیہ اشتغالہ وقت بولہ مدق لری
درمیان ایله استعفا ایلدیلر. مجلس اداره من بو ایکی آرقداشک معاونت و زرافات
مہمہ سندن محروم اولدیقنہ غایت متأسف اولمشدر.

نظامنامہ موجبنہ مجلس اداره اعضائی فی ۶ تشرین ثانی سنہ ۱۳۰۵ تاریخندہ
فوق العادہ اجتماعہ دعوت اولهرق اکثریت آرا ایله مجلس اداره ریاست اولہ
سنہ ۱۳۰۴ سنہ سی ماذونلرندن شورای دولت ملکبہ دائرہ سی رئیس ثانوی
اورالدین بک افندی و محاسبه جیلکئہ ۱۳۰۲ ماذونلرندن ثروت قون صاحبی
احمد احسان بک انتخاب اولمش و یکی آرقداش لری من بو هفته دن اعتباراً قلوبک
امور و معاملاتی درعہدہ ایلمشدر.

مکتب ملکبہ ماذونلرینک یکدیگرلہ ادامہ مناسبات ایتلری و آرہ لرنہ
صمیمی بر رابطہ تعاون تأسیس مقصدیلہ تأسس ایدن قلوبک احوال عمومیہ سی
الہوم موجب ممنویات اولوب انجمنی تحصیل لاتمزدہ تأخر و تداخل و قوی قوہ
مالہ لری ضعیف دوشورمشدر. بو تأخرات لک زیادہ شہرہ تقیبط مقدارینک

ملکيه

بعض ارقداشلىرىمىزجه استىقنار ايدلسىندىن تولد ايلدىكى اكلاشلىشىش اولمىشله
مجلس اداره من صوك اجتماعنده ، دون مقدارده تسويه سنى ارزو ايلدىكلىرى
حاله ، قبول اولمىشنىه قرار وىرمىشدر .

مكتب ملكيه ماذونىنى له الحمد مملكتىمىزده الك كزیده زمرة متفكرىنى
تشكىل ايلمىكده در ؛ بر چوق خدمات مهمه دولت ، رفقاى محترمه منك يد
اقدارىنه توديع قلمىشدر . ماذونين ملكيه نك تشكىل ايلدىكارى قلوبك دىنى
مؤسس ومشتكرلىك موقع واقتىدارلىرىله متناسب صورتده مكمل ومترقى
بولمىشنى شىبه يوق كه بتون رفقاىمىز ارزو ايدىرلىر .

اشته بوكون ارقداشلىرىمىزدىن رجاىمىز ، قلوبك ترقى و تكملى حقىده كى
آرزولىرىنى بالفعل اثبات ايتىش اولمىش اوزره تقاسيط معينه نك منتظماً تسويه سىدىر .
بو بابده مظهر معاونت اوله جقنده اصلا اشتباه ايتىمان مجلس اداره من عموم
رفقاىه بو وسيله ايله بيان احترامات اخوتكارانه ايلر وعن قريب موجب
مىنوئيت واستفاده بك چوق مقررات اتخاذايدمىكنى شمديدىن وعد ايدىر .

ماذونين ملكيه جىنى
ميت اداره سى
- ۲۰ تشرىن ثانى ۱۳۲۵ -

بر رجا

يوى غزىلرده دىنى يازلىدىنى وجهله باجله ماذون رفيقلىرىمىزك اسم
ومأمورىيت حاضره لىرىله قاچ سنسى ماذونلىرىدىن اولدىقلىرىنه دائر تنظيم ايدىر .
جكلىرى ورقلىرى قلوبه كوندىرلىرى رجا ايدىلىر .

مکتبہ مملکۂ مآذونلری اتحاد و تعاون جمعیتی

۳

توجیہات

مملکۂ مآذونلرینہ عائد توجیہاتک بر قسمی بروجه زیر یازلمشد:

داخلیہ نظارتی

لاذیقہ متصرفلغہ کوشخانہ متصرفی جمال بک
 بوردور متصرفلغہ لیمنی متصرفی صلاح الدین بک
 حوران متصرفلغہ قالمینوز قائممقامی امین راشد بک
 ارغنی متصرفلغہ میخالیج قائممقامی جمال بک
 متشا متصرفلغہ لسقویک قائممقامی حلمی بک
 دکنزلی متصرفلغہ طاشوز قائممقامی رأفت بک
 مجلس مبعوثان تحریرات قلمی میزلیکنہ سترمسودی صفوت بک
 معارف نظارتی مترجملیکنہ مغدورین سیاسیہدن مقصود نشان افندی
 قوصوه مرکز قائممقامی ثروت بک
 پره بول قائممقامی رؤف بک
 قوزان قائممقامی نزہت بک
 آلولوبہ قائممقامی بسیم افندی
 میجوه قائممقامی احمد راشد افندی
 قورلش قائممقامی انور افندی
 بابورد قائممقامی عمر لطیف بک
 اخلاط قائممقامی احمد شوق افندی
 غرزان قائممقامی رفعت بک
 اکری درہ قائممقامی نائل بک
 وزیرہ قائممقامی غالب بک
 اختبولی قائممقامی یواناکی افندی
 سفیرہ بولی قائممقامی خریساندوس افندی

ملکیه

۴

بابای عتیق قائمقامی جودت بك
 یكیجه وازدار قائمقامی فوآد بك
 كوكیل قائمقامی حامد حمدی افندی
 قرمجه آباد قائمقامی سامی بك
 شیله قائمقامی فوآد بك
 اطرانوس قائمقامی حسین تحسین افندی
 كواش قائمقامی حسین امراء افندی
 تور توم قائمقامی جیل بك
 معان قائمقامی علی وفا افندی
 فاو قائمقامی عاطف بك

..

شورای دولت

ملکیه دائره سی

رئیس نورالدین بك
 باش معاون محمد بهاءالدین بك
 برنجی صنف معاونلردن سلیمان دانش بك
 اعضادن یحیی بك

تنظیمات دائره سی :

اعضادن کمال الدین بك
 برنجی صنف معاونلردن فائق بك
 ایکنجی صنف معاونلردن ضیا بك
 مالیه، نافع و معارف دائره سی :
 باش معاون عبدالرحمن نافذ بك
 برنجی صنف معاونلردن نهاد بك
 تمیز محكمه سی اعضاسندن رحیم بك
 بدایت محكمه سی رئیس اسماعیل حق بك

مکتب ملکیه مآذولری اتحاد و تعاون جمعی

مالیه نظارتی

مالیه مستشاری رشاد بك افندی
 محاسبه عمومیه مالیه مدیر عمومیسى مهران افندی
 مأمورین شعبهسى مدیرى جمال بك
 املاك شعبهسى مدیرى هاشم بك
 دیون عمومیه شعبهسى مدیرى حامد بك
 حسابات شعبهسى مدیرى بربریان افندی
 معاملات نقدیه شعبهسى مدیرى فاروق بك
 املاك قومیسىونى اعضاستدن عثمان کمال بك
 » » » محى الدین بك
 اوراق مدیرى رؤف بك
 سر و زنده دار نعیم بك
 سوریه دفتردارى رشاد بك
 آنقره دفتردارى اسماعیل حقى بك
 موصل دفتردارى مرعشیان افندی
 اسکدار محاسبه جیبسى مدوح بك
 بك اوغلى محاسبه جیبسى احسان بك
 آنقره تحصیلات مدیرى آغوب افندی
 معاملات قلمى ممیزی برهان الدین بك
 قوبون قلمى ممیزی حلمی بك
 املاك قلمى ممیزی احمد بك
 املاك قلمى ممیزی طه افندی
 املاك قلمى ممیزی ادهم بك
 تخصیصات مالیه قلمى ممیزی توفیق بك
 مسكوكات ادارهسى محاسبه ممیزی فاضل بك

ملکیه

تخصیصات مالیه قلمی میزی کامل بك

قلم مخصوص میزی کمال بك

دوائر تخصیصات قلمنده میز نوری بك

محسوبات قلمی میزی خالد بك

مقبوضات و تأدیات قلمی میزی اسماعیل بك

ولایات حسابات میزی ذکائی بك

دیون غیر منتظمه ده میز نشان اقدی

» » » محمد فائق بك

کفالت مأموری احسان اقدی

مقبوضات و تأدیات ده برنجی صنفدن احمد حلمی اقدی

دوائر حسابات ده » اوخالس اقدی

محسوبات ده » حمدی بك

دیون غیر منتظمه ده » سیلا اقدی

دیون منتظمه ده » نظام الدین بك

ولایات حسابات قلمنده » امین بك

» » » اسعد بك

محسوبات قلمنده ایکنجی صنفدن مصطفی سعدی بك

دوائر حسابات ده » قواد بك

وزنه ده » عارف بك

املاك شعبه سنده » جمیل بك

تخصیصات مالیه ده اوچنجی صنفدن سالم بك

ولایات حسابات قلمنده اوچنجی صنفدن علی رضا بك

وزنه ده » فائز اقدی

دوائر تخصیصات ده » مکرم

وان دفتر داری کاظم بك

قاضی کوی مال مدبری صالح بك

زراعت بانکہ سی

زراعت بانکہ سی مدیر ثانیلککے خلقلی زراعت مکتبی مدیری رفقی بک
اخذی

زراعت بانکہ سی محاسبہ جیلککے مذکور بانکہ محاسبہ باش کاتبی نہاد بک
زراعت بانکہ سی مخبرات عمومیہ مدیریته مذکور بانکہ مأمورین قلمی میزی
بہاء الدین بک

زراعت بانکہ سی تفتیش قلمی مدیریته مذکور بانکہ تفتیش قلمی میزی
توفیق بک

زراعت بانکہ سی تفتیش قلمی میز لککے مذکور بانکہ مأمورین قلمی میز
معاونی جمال الدین بک

زراعت بانکہ سی محاسبہ قلمی میز لککے مذکور بانکہ محاسبہ قلمی میز معاون
محمد الدین بک

زراعت بانکہ سی محاسبہ قلمی قونطورول شعبہ سی میز لککے مذکور بانکہ
محاسبہ قلمی میز معاونی زہدی بک

زراعت بانکہ سی محاسبہ قلمی میز معاونلرندن نائل وجیل و ہرانت و کتمان
بک اخدیلر برر درجہ ترفیع ایشلردر .

زراعت بانکہ سی قونطورول قلمی میز معاونلککے محاسبہ قلمی کتبہ سندن
صلاح الدین بک

زراعت بانکہ سی وزنہ دار معاونلککے محاسبہ قلمی کتبہ سندن مامر اخدی
در سعادت ملحقانی زراعت بانکہ سی شعبہ مدیریته مأموریتکده بولغان

لطیف بک
اورمان و معادن نظارتی محاسبات عمومیہ مدیر لککے حجاز تیمور بولی

محاسبہ جیبی شوکت بک
اوقاف نظارتی محاسبات مدیر معاونلککے یوسف ضیا بک

اوقاف نظارتی محاسبات قلمی برنجی صنف کاتب لککے زراعت بانکہ سندن
سعد الدین بک

ملک

نافعه نظارتی

محاسبات دائرہ سی

محاسبہ مدیری صلاح الدین بک محاسبہ ممیزی انور بک

ترجمہ دائرہ سی

مدیر اہم بک

تیور پولر ادارہ سی

ممیز نظمی بک

طرق و معابر دائرہ سی

ممیز حلیم بک

ممیز مرور بک

نافعہ دائرہ سی

کاتب فزاد بک

ممیز فخر الدین بک

استا تلیق ادارہ سی

کاتب عبد اللہ مظہر بک

مجلس ادارہ

مجلس ادارہ اعضا سندن بعض ذوات کرامک اجتماع کونلرندہ حاضر
بولندقلری مع التأسف کورلمکده و بودہ آرقداشلر مرک شکایات محققہ سی دعوت
ایتمکده اولد یقندن کلہ جک نستمزدن اعتباراً اجتماعاتده حاضر بولمیان محترم
رفیقار مرک اساسی نشرہ قرار و پردک

KAYAUM Yayınları

- No. 1:** Ertürk Keskin, Nuray (Yay. Haz.), **Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri**, Ankara, 2004.
No. 2: Ayman Güler, Birgül (Ed), **Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1929-1939**, Ankara, 2007.
No. 3: Ayman Güler, Birgül (Ed), **Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1940-1949**, Ankara, 2009.
No. 4: AÜ SBF, **Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı Lisansüstü Programları Tanıtımılığı (2009-2010)**, Ankara, 2009.
No. 5: Övgün, Barış (Ed.), **Kamu Yönetimi: Yapı İşleyiş Reform**, Ankara, 2009.
No. 6: Güven, Tansel, **Siyasi İlimler Mecmuası 1931-1955 İnceleme ve Dizin**, Ankara, 2010.
No. 7: Özkal Sayan, İpek (Yay. Haz.), **Prof. Dr. Kurthan Fişek İçin Yönetim Üzerine**, Ankara, 2010.
No. 8: Ertürk Keskin, Nuray (Ed), **Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1919-1928 (2 Cilt)**, Ankara, 2012.
No. 9: Demirelli, Levent (Yay. Haz.), **Kanun Hükmünde Kararnameler ile Yönetim Çalıştayı**, Ankara, 2014.
No.10: Somel, Ali, Aslı Yılmaz Uçar, Ozan Zengin (Ed.), **21. Yüzyılda Planlamayı Düşünmek Kurultayı**, Ankara, 2013.

- No.11:** Şahinkaya, Serdar (Ed), **21. Yüzyıl İçin Planlama: III. Kurultay**, Ankara, 2014.
No.12: Gönül, M. Vecdi, **Batı Yöntemleriyle Batılılaşma, Örnek Olay: Off-Set**, Ankara, 2015.
No.13: Özkan Erdoğan, Şule, Ozan Zengin, (Ed.), **Prof. Dr. Oğuz Onaran'a Armağan**, Ankara, 2016.
No.14: Çiner, Can Umut (Ed), **Türkiye'de Kamu Politikaları: Güncel Konular ve Eğilimler**, Ankara, 2020.
No.15: Tetik, Ahmet (Ed), Bir Diplomat, **Usûl-i İdare ve Islahat**, Osmanlı Türkçesinden Kolektif, Ankara, 2021.
No.16: Çiner, Can Umut (Ed), **Yönetim Bilimini Yeniden Düşünmek: Durum Değerlendirmesi**, Ankara, 2021.
No.17: Tetik, Ahmet (Ed), Mesut Babür, Müge Karakuzu, Oğuzhan Koca, Fatih Santur, Volkan Yücel, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 1**, Ankara, 2022.
No.18: Haydar, Ahmet Veli, Yusuf Dinçel, **Türk Tarihinden Anadolu Beyliklerine Aid Notlar**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik, Ankara, 2022.
No.19: Musaoğlu, Sevim, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 2**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2023.
No.20: Urhan, Vahide Feyza, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 3**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2024.
No.21: Haydar, Ahmet Veli, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 4**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2024.
No.22: Gülümser, Barbaros, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 5**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2024.
No.23: Tetik, Ahmet (Ed), Tutku Çavuşoğlu, Erdal Şahin, İrem Polat, **1925-1926 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi**, Ankara, 2024.

- No. 24:** Santur, Fatih, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 6**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2024.
No. 25: AÜ SBF YBAD, **Kürsü Sunuşları Özetler Kitapçığı 2020-2024**, (Haz. İmren Pınar Dülgar, Ozan Zengin, Şulenur Özkan Erdoğan), e-çöğaltma, Ankara, 2024.
No. 26: Dinçel, Yusuf, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 7**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2024.
No. 27: Çelikkol, Cüneyt, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 8**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2024.
No. 28: Karataş, Ferdi, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 9**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2024.
No. 29: Kaçar, Yasin, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 10**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2024.
No. 30: Erkipçak Akseki, Ayşe Eylem, Bekir Kılıç, **İzmir Konferansları**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2024
No. 31: Çelikkol, Cüneyt, Sevim Musaoğlu, **Salnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniye 1333-1334 (1917-1918)**, 'Ed. Dr. Ahmet Tetik). Ankara, 2025
No. 32: Kantarcıoğlu, Meryem Çakır, **Mülkiye Mecmuası Sayı: 11**, (Ed. Dr. Ahmet Tetik), Ankara, 2025.

ISBN: 978-605-136-910-5
e-ISBN: 978-605-136-911-2

9 786051 369105

Ankara Üniversitesi Basımevi
<http://basimevi.ankara.edu.tr>